

Q-5559

OPERA
IOAN. GOROPHII
BECANI,

Hactenus in lucem non edita:

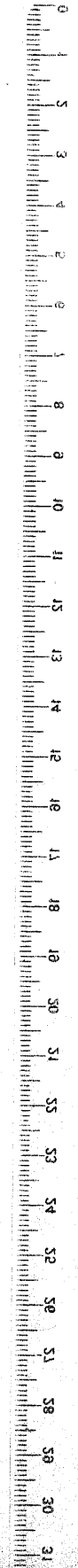
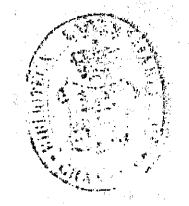
nempe,

HERMATHENA, GALLICA,
HIEROGLYPHICA, FRANCICA,
VERTVMNVS, HISPANICA.

ANTWERPIÆ,
Excudebat Christophorus Plantinus,
Architypographus Regius.

CL. IO. LXXX.

Q-5559

OPERA
IOAN. GOROPHII
BECANI,

Hactenus in lucem non edita:

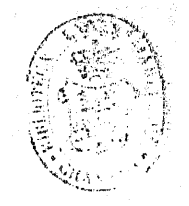
scilicet.

HERMATHENA, GALLICA,
HIEROGLYPHICA, FRANCICA,
VERTVMNVS, HISPANICA.

ANTWERPIÆ,
Excudebat Christophorus Plantinus,
Architypographus Regius.

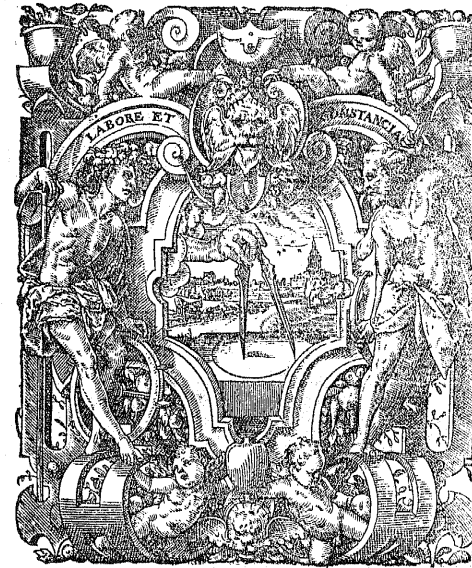
MDLXXX.

FRANCICA

IOANNIS GOROPHII

BECANI.

ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini
Architypographi Regij.

clb. Id. LXXX.

A D
S E R E N I S S I M V M
E T C H R I S T I A N I S S I M V M
R E G E M H E N R I C V M I I I .
F R A N C I Æ E T P O L O N I Æ .

V M I N M A N I B V S
meis varia opera Ioannis Go-
ropij Becani essent, Christia-
nissime Rex, quibus cogita-
bam dare lucem; visa mihi
est peropportuna occasio de-
clarandi animi mei studiiq. erga potentissimum
regem. Teneo enim memoria & æternum te-
nebo, heroicam illam & insignem liberalitatem
animi: qua me post cladem Antvverpiensem
Lutetiam venientem M. Tua ita est complexa,
vt vltro ac sponte honestissimū mihi Typogra-
phi Regij munus detulerit, cum descriptione
stipendij priuilegiorūque liberali & vltra vo-
tum. Quod beneficium nisi maximi æstimem,
stultus sim: & nisi agnoscam prædicemque, in-
gratus. Itaque libenter & meritò, cūm Francica
Io. Becani, viri dum vixit magni, vulgarem: titu-
lo ipso admonitus, opus hoc mittendum censui
ad magnum Francorum Regem. Confido au-

tem & opere ipso delectatum M. T. iri, in quo multa nec protrita sunt de origine celeberrimæ gentis: & certè animum meum gratum illi futurum. qui pro copia opibúsq; testatum relinquere deuotum studium suum & beniuolentiam voluit. Deus opt. max. Maiestatem T. cum regno incolumes tranquillósq; conferuet.

T. Mis

Servus humillimus

Christoph. Plantinus.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN FRANCICA.

<p>A. Chillis insignia. 92 Myst. 86 Egidius Romana militiæ præfectus, à Francis rex salutat, &c. 65. pellitur à Childerico. ibid. Aëtius exercitui Gallicano præfectus à Valentiniano. 63. eius cum Meroueo pugna. ibid. eius auxilia contra Attilam. 64. & seq. victoria. 65. mors. 65 Agrippina Colonia. Vide Colonia. 86 Alani Vandalis subueniunt. 61 Aldegundis. 89 Alexander famosus latro totius Asiæ. 15. Sogdianam diripuit, & Branchidarum gentem deleuit. 15, & sequent. Allemania subiugata à Gallis. 46. subiugata à Clodoueo rege Franc. 65, 66 Allemani à Iuliano fugati, &c. 43 Allemanorum triginta millia caesa ductu Mallobaudis. 58 Allemanorum & Burgundionum termini. 44, 45 Amaracus duplex. 46 Amarus, a. um. 74 Amazonum mariti, Franci siue liberi Scythæ. 23 Ambiorix. 86 Amelberga. 89 Ammianus Marcellinus, vnus ex iis qui Siluanum Constantij iussu occidi curarunt. 41 A'vaßárasa. 49 Anax vnde & cur dictus Apollo. 86. Anaces dicti Castor & Pollux. 86 Anic. 84 Anker. ibid. Ancona, reli genus. 83, & seq. 84, 85 Ancora. 84 Andinum monasterium. 90 Angelre vicus. 32 Anger fl. ibid. Angeren vicus. ibid. Anglicanus limes, dicta Antuerpiana Marca. 81 Angrinarij. 31, 37 Angruarij postea dicti Ansbarij. 32, & sequent. 37 Angruarij dicti Franci. ibid.</p>	<p>Angruarij Francorum nomen omitunt. 32. idem optima ratione resumunt. 33, 35 Angruariorum in Germaniam aduentus, &c. 32 Anse. 89 Ansegisus, Caroli cui à breui nato cognomen datum, filius. 89. Beggæ maritus. 90. limitis Antuerpiani comes, à Romanis ad Francos primus defecit. 89. eius genealogia. 90. eius mors. 99 Ansegisi vnde dicti. 89 Ansestehen. ibid. Ansbarij. 31, 37 Ansbarij & Angruarij, iidem sunt. 32, 37 Ansbarij dicti Franci. 37. Francorum nomen omitunt. 32. quando vetus Francorum nomen resumpserunt. 33, 35 Ansbarij Franci ad Oceanum vltique limites promouerunt, occupatis inter Batauos & Frisios campis, &c. 35, & sequent. Ansbarij Bruçteros excidunt. 33 & sequent. Ansbatorum excidium. 32 Ansbatis focia arma iungunt Chamau. 35 Ansuarij siue Ansuarij &c. 30 Antuerpiana marca. 81 Antuerpiani limitis amplitudo, & præfectorum successio. 88. eius præfectura Vitloni in dotem data. 88 Aper. 78 Apollo vnde dictus, &c. 20, 22 Apollo intonsus, regis exemplar. 86 Apollo cur & vnde dicitur cognominatus. ibid. Apollo Didymæus. 22 Apollo Phileus. 20 Apollo theologicus Spiritus sanctus, physicus autem Sol dici potest. 20, & seq. 22, & sequent. Apollinis varia nomina & significationes. 22, & sequent. Apollinis nomen cui optimè conueniat. 20, & sequent. 22 Apollinis & Branchi fabula explicata. 20 Apollinem & Branchum hominibus futura prædicere committuntur Branchidæ. 20 Ara Maxima Romæ à Nocho constituta. 105 Arbitrio, cum Theodosium oppugnatum venisset, ei fuit auxilio. 60</p>	<p>Arbogastes Francus, patriæ defensor & oppugnator, apud Romanos clarus. 59, & seq. eius potentia, & præclare gesta. 60. eius mors. 60 Arborichi qui, & vnde dicti. 61. & sequent. 62, & sequent. Arborichi præcipui, Brabant. 62 Arborichi Romanis militant. ib. Arborichorum duces, fuerunt Caroli Magni maiores. 88 Arborichis dati limites Antuerpiani tuendi. ibid. Arma cur insignia dicantur. 92 Arnhem op. 54, 55 Ariana hæresis à Merouingis oppugnata. 90 Ascaricus vnde dictus. 39 Ascaricus Francorum rex à Constantino affectus supplicio. 39 Athyagis, patris Mandanes, somnium. 19 Athuarij. 30 Attila Hunnorum rex, &c. 63, & sequent. Attila contra Aëtium pugnat. 64. 65, & seq. vincitur in Campania Galliæ. 65. ei liberè Gallia discessus permittitur. 65, & seq. eius regia. 63. eius gladius. 64 Auari, & eorum sedes. 29 Auentini insignia. 92 Augerius Boesbecanus Flåder. 14 Auitus. 32 Aureliani Francorum regno adiecti. 65 Aust. 81 Austria, siue Austrasia vnde dicta. 80 Austria dicta Francia Orientalis. ibid. Autharius Francorum rex. 28</p>
B.		
		<p>Bactriana. 15, & sequent. Bait. 78 Bait. ibid. Baldus vnde dictus. ibid. Bait. ibid. Bait. ibid. Barba & coma rasa olim indicium iustus, &c. 85 Barba & comæ laudes. 86 Barba & capillorum partem cur Franci tondere consueuerunt, sed non Rex. 87 Barbam & crines cur aluerint Francorum Reges, & Græcorum Philosophi. 85 Bast.</p>

SUMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio sancitum est, nequis *Opera omnia* Goropij Becani partim antehac impressa, sed ab ipso emendata, partim uero non impressa, integra, vel eorum partem aliquam, citra Christophori Plantini voluntatem, à die cuiusq. editionis absolutæ intra decem annos, imprimat, aut alibi impressa importet uenaliæue habeat, sub poena confiscationis librorum: ut latius patet in literis datis Bruxellis pænultima Nouembris. M. D. LXXIIII.

Signat.

I. de Witte.

IO. GOROPII BECANI
FRANCICA.

LIBER I.

VANDO nihil absurdius unquam iudicatum, quam genti cuius nomen ab alterius linguæ hominibus mutuari; si unde Franci nominentur quaeratur; sciendum autem qui fuerit vernaculus Francorum sermo, quam gentis nomenclatura ad rectam rationem vocetur. Qua in re, ut à confectis exordiamur, illorum temporum auctores consulimus, quibus primum illustres apud Romanos euaserunt; primordiis eorum quæ controuersia plena sunt, necdum in testimonium aduocatis. Fuerunt eorum quidem arma Gallieni tempore Posthumi in Gallia imperij ius & insignia occupanti auxiliorum non minima pars. Verum eius rei Trebellius Pollio sic meminit, ut Celticas quidem & Francicas copias distingueret; sed cuius gentis Franci essent, non exponeret. Quamobrem Procopius audiatur, æqualis eius ætatis qua eorum vires maxime fuerunt nobilitatæ, qui primo De bello Gotorum libro eos qui tum Franci vocabantur, ait olim Germanos nominatos fuisse: cuius sententiæ Agathius quoque subscribit, veterum se testimonio stare indicans. An uero superiores, ut nunc vocantur, an inferiores fuerint Germani, qua in re non pauci aberrarunt, diligenter consideretur necesse est. Flavius Vopiscus Syracusanus, proximus nominis eorum apud Romanos illustrationi, Francos, Germanos & Allemannos in vita Probi ut apertissime nominibus distinxit, ita Francos dixit inuis fratros paludibus. qua nota satis dedit intelligendum, Francos omnium infimos & Oceano proximos fuisse. Iam piraticam exercere & omnes oras maritimas vexare, cui, rogo, genti conuenit alij, quam ei quæ Oceani littora teneret? Atqui Francos id facere consueisse, plurima sunt testimonia, quæ suo post loco commodius opportuniusque citabuntur. Hoc loco satis esto, Francos Oceani accolos fuisse, & eos quidem Batavis proximis, quorum regionem frequentissime prius incurserunt, quam reliquas Romanorum prouincias inuaderent; uti latius iam mox docebo. Nunc igitur ad nominis interpretationem.

SUNT qui ex Manethone Anniano, uanissimo nugiendo, Francum Hectoris filium faciunt; quibus propterea nihil respondebo, quod in Croniis meis satis claris argumentis hunc impostorem falsi nominis conuicere; in quibus unum aperui, non plura me facere Hunnibaldum quam imperitissimum mendaciorum textorem. Et quamuis histogrammorum in Originibus architecti Francum Troianum dicant, nihil tamen de nominis ratione scribunt, atque idcirco nihil faciunt ad hanc nostram quaestionem. Ado Archiepiscopus Viennensis nominis causam à Græcis petendam putauit: Francos lingua Attica, inquit, Valentinianus Imperator à feritate & duritia atque audacia appellari primus voluit. Scio equidem *φραγγαί* Græcis terræ cavitates à uementiore aquarum impetu ruptas vocari; & hinc *φραγγαί* id quod præruptum est, & aut torrentibus aut alia aquarum uolentia excauatum, dici: sed quid hoc ad Francos, qui non, ueluti eiusmodi prærupta loca, alienis iniuriis patebant; uerum contra, non secus atque subiti & impetuosi torrentes, omnia obstantia proruebant & deturbabant, atque ea de causa *χρησσοί* potius quam *φραγγαί* Atticis nominandi? Ceterum uanum sit & superuacaneæ diligentia prolixius de hac sententia disputare, quandoquidem & ante Valentinianum Francorum nomen historiarum monumentis celebretur, & ab omni ratione alienum sit, Germanos nomen sibi uoluisse perpetuum esse quod ab hoste sumpsissent, & id quidem nulla cum Attica lingua, è qua acceptum dicitur, affinitate coniunctum. Condoneat igitur mihi Ado si contra sentiam, & uocem

a A de Ger.

de Germaniæ inferioris lingua interpreter, in qua primùm Franci Romanis innotuerunt.

IN primis id plurimorum confessione & ferè omnium constat, Francos à libertate nomen accepisse; verùm non item apud omnes notum est, quæ vel libertas hæc fuerit à qua nominantur, vel quo sermone ita vocentur. Antonius Coccius Sabellicus, fabulosos antiquitatum scriptores secutus, hac de re ad hunc modum sententiam conclusit: Habuit Troiana manus, quæ illum secuta est, luxuriosa incrementa, tenuitque sedes quas à principio sortita est plures ætates; postremò Alanis res Romanas infestare adortis, Valentinianus Cæsar edictum proposuit, ut quicumque hominum Alanorum conatus infringere, decem annos omnium immunes essent tributorum. Sycambri eam gentem bello adorti victos excidio dedere, suntque ob id meritum in decem annos libertate donati, Francorumque nomen adepti. Francos Itali liberos appellant. Hæc ille, Aimonis, siue, ut aliis vocatur, Annonij fortassis auctoritate nixus. Sigebertus Abbas, ut idem ferè de Valentiniano tradit, ita Francos non liberos, sed feroces ex Attica lingua; totis Athenis reclamantibus, interpretatur; quod quamuis indoctum sit & à Musis alienum, nihilo tamen absurdius est eo quod Sabellicus veterum narrationi adiecit, Francos nimirum ab Italis liberos dici. Sit sanè ita: quid inde? Num fortassis ex antiqua Romanorum lingua Itali hoc nomen retinuerunt? Minimè; quando nemo Latinorum eo vsus deprehenditur, nec quicquam habet cum vlla omnino voce Latina cognationis. Nihil itaque ad rem aut ad veritatis saltem necdum ita vocarint; nisi fortè vel Franci vel Goti ante Valentinianum Italiam cogerint sermonis Germanici vocabulis uti, cui omnis historiæ fides repugnat. Iam quis vates Trebellio Pollioni qui sub Constantij imperio historiam scripsit, prædixerat fore, ut Valentiniani iussu Germani Franci vocarentur? Atqui hic tamen & in Galieni & in Probi vita clarè Francorum facit mentionem, nihil, ut opinor, minus cogitans quàm in scriptis suis tam negligentèr quosdam versuratos, ut Francorum nomenclaturam ætate sua faceret recentiorè. Quid Nazario apud Constantini filios orante ineptius fuisset, si Francos eos nominasset quos adhuc nemo mortaliùm sic dici audiisset, immò quos multo post Cæsarum horum & ipsius Nazarij panegyristæ mortem Valentinianus tum libertate donaturus, tum ab ea vocaturus esset?

REIECTIS igitur his figmentis, uti vanissimis & longè lateque à veterum fide dissidentibus, saniora adferamus. Francos liberos vocari, quamquam non ij tantum qui Teutonici sermonis periti sunt, nouerunt, sed omnes etiam illi qui sermonem habent è Germanico & Romano permixtum, neminem tamen hæcenus vel legere vel audire meminimus, qui qua de causa liberi hac voce nominentur, explicaret. Nos ex inferioris Germaniæ sermone hoc nobis sumimus, vocem non per F, sed per V consonantem in principio scribendam: quo quidem modo & hæcenus à nostratibus pronuntiat, & in omnibus vetustis Brabantorum annalibus scripta inuenitur: quod equidem non monuissim, nisi ad nominis causam reddendam necessarium putassim. Quàmuis enim quæ per V consonantem Teutones pronuntiant, ea superiores Germani per F proferant; nobis tamen inter has litteras distinguendum diligenter, ne in originibus quærendis aberremus. Viciniam cognationemque inter eas maximam illam quidem agnoscimus, & alteram in alteram apud hos etiam frequèntissimè transire scimus; verùm in huius vocis, de qua agimus, fabrica earum permutatio notionis discrimen adduceret, si accurate discuteretur. Verè nobis duplicem habet in sermone usum; alterum dum procul siue longè significat; alterum, dum in compositione pro Per Latinorum, vel Re collocatur. Hanc autem idem est nobis quod palmes siue ramus longè sese extendens, à hac vocali breui pronuntiato, quod præteritum est imperfectum à Per/ idem quod extendebam vel extendebat significans. Hinc Per-rant idem quod palmes longè porrigo & extendo. Vnde syncopòs Perant is dicitur qui palmes suos instar secundæ luxuriantisque vitis procul in omnem partem extendit, nullis angustis inclusus, quò minus quò velit brachia sobolemque suam propaget; quod quia

Franci à qua libertate nomen accepit.

Franci cur dicantur qui liberi sunt.

Francos serbenam, non Francos.

Per.

franch.

Per.

franch.

quia summæ cuiusdam est libertatis, usurpata vox est non pro eo qui solum liber est & nullius potestate constrictus, verùm pro eo qui libertate ea fruitur, ut non suis modò queat pro eo ac velit uti; sed in alios quoque manus suas porrigere, ut ab iis etiam quæ sibi necessaria putat, accipere possit. Magnæ profectò libertatis, ne dicam licentiæ, hæc fuit professio, non solum se liberos, sed & Vrancos vocare: qua nomenclatura satis significabant, quò studia sua tenderent, quidque sibi tribui à finitimis vellent.

Non malè itaque cum ipsorum nomine Græcorum prouerbiū quadrabat, Φραγκων φίλον ἔχεις, γείτονα μὴ ἔχεις; id est, Francum amicum habeas, vicinum non habeas; quod Caroli Magni scriba memoriæ prodidit. Quis enim eum sibi vicinum velit, qui nullis terminis, nullis limitibus se velit coërceri; & adeò ab alienis non abhorreat, ut nomine etiam suo profiteatur se talem esse, ut longè brachiis suis omnia comprehendat? Germani & Thungeri sese ab eo nominarunt, quòd viri essent & natura & institutis ad quærendum congregandumque facti, à qua appellatione non multum Franci videntur recessisse, dum sese à propaginibus longè proferendis vocauerunt. Sueui, Allemanni, & Germani superiores palmitem alio nomine vocant, ita ut minimè possint de suo sermone libertatem in Franci nomine inuenire. Ab eadem tamen origine sancten acceperunt, quo vtuntur pro eo quod Latinis est Pandiculari, propterea quòd corpus in eo membrorum positu brachia velut palmites extendat; quorum de lingua si vocem interpretaremur, Franci dicerentur ij qui longè pandiculantur: quæ corporis motio tantum abest ut strennuis viris potuerit placere, ut ignauæ desidiazque certissimum sit in hominibus non malè valentibus argumentum, utpote à crudis humoribus & flatibus, qui in otio & sedentaria vita congregari solent, proficisci ferè consueta. Nec video quò nomen huic corporis affectioni attributum idoneum videri possit, ut ad strenuam brachiorum extensionem transferatur, cum ipsa pandiculatio in tota Germania non minus indecora quàm ventris crepitus habeatur.

Vrancus ergo Teutonum sit vocabulum, siue earum Germaniæ gentium qui ad Oceani littora commorantur; apud quas aliud Per-rant quàm Der-rant notat; quorum hoc quidem illius est quam exposui notationis, illud verò pulcrum palmitem signat, cum hæcenus etiam Angli, olim Vrancorum finitimi, nunc Britanniæ incolæ, Per pulcrum vocent, de vetusto nimirum sermone, quem varia nationum permixtio plurimum immutauit. Non displiceret hæc quidem interpretatio, nisi Vrancum viderem apud omnes pro libero dici: quæ notio huic vocis compositioni non conueniret.

Nostrates cum quemquam omnibus modis liberum notare volunt, Per en hant dicunt, indicantes non solum liberum esse quem Per vocamus; sed etiam Vrancum, id est, plus quàm liberum, ut ex vera nominis ratione constat. Quemadmodum autem pro Vranco Francum Allemanni dicunt, ita pro Per/ Per pronuntiant: quem morem ad Latinam quoque linguam plerique eorum trahunt, pro vita, fitam; pro vino, finum; & similia pro similibus proferentes. Sed de his satis, præsertim apud nauocabundos nostri sæculi stomachos, quibus nihil placet vel Teutonici sermonis vel id genus minutiarum, quas ego tamen eo sector auidius, quòd citra harum adiumenta doctissimos quosque turpiter labi cernam; nihil interim faciens alta illa supercilia quæ ad humilia hæc sermonis nostri rudimenta ne semel quidem sese submittere dignantur.

Ex his modò liquere puto, Vrancos minimè dictos esse ab illa libertate qua eos Valentinianus Imperator donarit; nec itidem simpliciter à libertate, sed à palmitibus suis liberè quouis extendendis & propagandis, quod longè Latinæ vocis notionem excedit. Quàmuis verò Vrancus, non Francus sit vocandus, dabimus tamen hoc receptæ aliarum gentium consuetudini, ut Francos quidem Allemanorum ritu dicamus; veritatem tamen in antiquitatibus inquirendis ex nostra lingua æstimemus. Non aliter autem in Franci nomine accidit atque in Germani, ut nouum videatur, cum tamen sit vnum de antiquissimis. Ut enim alibi docui, Germanorum nomen apud

Francii amicum, non vicinum habeas; Græcorum prouerbiū.

franchen Germani superioribus est; Pandiculari.

Per.

Franci nomen esse vnum de antiquissimis.

V consonanti que littera apud Gracos aperiuntur substituitur.

apud Herodotum in exercitu Persarum recensendo inueniri ante multo quam Romani Thungeros nouissent; ita iam demonstrare conabor, apud vetustissimos Gracos non omnino ignotum fuisse præclarum Francorum nomen; tamen nec notatio intelligeretur, nec satis perspectum esset ad quam gentem pertineret. Primum itaque, hoc quod modò ostendi statuto, querendum, quinam rectè apud Gracos Vrancus scriberetur. Cum enim V consonante careant, alia ipsis littera in eius locum est substituenda; quam alij aliam acceperunt, & inter eos illi minimè mihi probantur, qui diphthongum ou loco eius substituerunt, pro Valerius οὐαλέριος dicentes. E diuerso antiquissima linguarum affinitas mihi persuasit, recentiores Gracos optimè facere, dum pro V consonante βήπτα suum substituunt, cuius lenior sonus, qui nunc Gracis omnibus est in vsu, proximus videtur: quem ante quadringentos & plures eo annos ita placuisse video, vt illi etiam qui elegantissimè litteras Gracas pingebant, pro βήπτα figuram V consonantis delinearent. Quamuis autem florentibus Gracorum & deinde Romanorum rebus sonus ipsius βήπτα alius videatur fuisse, quod cum ex aliis, tum ex voce *hini* apud Ciceronem nobili colligi potest, vetustioribus tamen & ipsi sermonis ortui proximis vel duplex litteræ sonus videtur fuisse, vt hætenus est Hebrais, vel is qui non longè à nostra V consonante discederet; cuius indicium est, ne pluribus exemplis sim molestus, conuenientia harum vocum: Vis, Gracis βία; Vado, βάω; Volo, βούλωμι; Vio, βιάω; Voco, βωάω; Voro, βοράω; & id genus ceterarum. Quamobrem de prisca hac vocabulorum consonantia, & recentiorum pronuntiatione, & duplici ipsius Bet, cui βήπτα respondet, sono, in eam venio sententiam, vt pro certissimo habendum censeam, pro Vrancus βεράχως dictum fuisse; qua in voce quare mediæ litteræ mutatae sint, Grammaticorum pueris in prima rudimentorum pagina discendum relinquo. Verùm hinc præuaricari in causæ meæ defensione videbor, si Lazij perquam diligentis hominis testimonium negligam; cuius ea fuit sententia, vt Brencos eisdem cum Francis faceret: qua in re lubenter ei assentior ea quidem tenus, qua assertionem meam confirmat in Franci nomine Gracis litteris exprimendo. Si enim Brenci Franci sint, quanto magis Branchus est Vrancus. Sed reiecta ampliore probatione eius quod cuius luce clarius est, illud videamus, ecqui Vrancus siue Brenci in Pannonia habitauerint, à quibus, vt Lazius putat, Vrancorum nomen ad posteros sit deriuatum. Do sanè Lazio, quarto Geographiæ apud Strabonem legi, Brencos & Tenauos exteriora Alpium tenere, atque eos quidem Illyricos: at cum vnicus hic locus Brencorum faciat mentionem, sintque libro septimo Brenci primi inter Pannonios enumerati, & Plinius doceat Sauum per Breucos fluere, sitque apud Suetonium memoriæ proditum, Breucos in Pannonia à Tiberio superatos fuisse, maiorem in modum vereor, ne quarto Strabonis libro lectio non sit sana quæ Brencos in Illyrico ponit: & vt Lazius audacter pro Breucis apud Plinium & Suetonium Brencos supponit, ita haud scio an contrà potius sit sentiendum, standumque magis eo quod plurimum locorum apud diuersos auctores lectione confirmatur, quam quod vnica dumtaxat habet suspicionis causam. Quid facilius quam ex βρεύλων facere βρεγλων, solo Gamma in Pythagoræ litteram transeunte? Cum itaque Strabo alibi Breucos in Pannoniæ exordio collocarit, & Plinius & Suetonius calculos huic sententiæ adiiciant, non video quid sit cur vnica vnus loci scriptura, vt mihi videtur, corrupta permoueri debeã ad diuersa sentiendū. Ptolemæus inter Vindelicos Breucos commemorat, quos eodem nomine Plinius in gentibus Alpibus agnoscit; in quibus, si citra exemplarium fidem coniecturâ facere fas est, lubentissimè Brennos legam, quos hætenus eam Alpium partem habitare scio: quæ ad Vindelicos declinat; quorū iugum cum media bruma transirem, facilè sensi, non solum flammam & ignem, sed frigus etiam insignem vrendi vim habere; atque idcirco vel à vetustis populis, vel ab vrendo, quod est Brennen / nomen accipere potuisse. Hætenus enim mons hic Brennen vocatur, quo is qui vrit notatur: quæ ratio populis fortassis olim meritò dabatur, quod incendiis hostium agros vastarent. Brenno tamen veteri exercitus duci nomen ab eo datum puto, quod parentes benedominati pro gentis suæ motibus optarint hunc talem euadere, vt equitatu longè lateque hostium agros incurfaret; quod Brennen vocatur.

Brenci.

Brenci.

Brenni.

Brennen.

Brennis veteris exercitus dux vnde nomen huius Brennen.

Verùm

Verùm Breuni ne an Brenni sint apud Plinium & Ptolemæum recipiendi, aliis, qui acutiùs antiquitates peruestigabunt, iudicandum relinquo. Apud hos eisdem auctores Breucos inuenimus, à Breunis & nomine & loco distinctos, ad ipsum nimirum Sauum flumen; quod quia paludes plurimas facit, & loca aquis frequenter stagnantia, quæ nobis Breucis siue Breucis nomen accepisse: quod tamen eo minus assero, quod non hoc modò Pannoniæ tractu Breucos reperiam, sed ad Rhenum etiam; in cuius sinistra ripa supra Argentoratum Breucomagus describitur, quod tamen opidum à Breucis ed, nescio qua de causa aut occasione, transgressis conditum esse, vt nomen indicat, ita nihil dubitem asserere. Beatus Rhenanus, diligens ceteroquin antiquitatum Germanicarum inuestigator, Brotomagum ab Ammiano Marcellino commemoratum opidum Breucomagum Ptolemæi putauit esse, repugnante tamen situ locorum. Equidem Brotomagum huius scriptoris idem profus credo cum Borbetomago Ptolemæi apud Vangiones collocato, inferius tanto vt Argentoratum inter Breucomagum & Brobetomagum interponatur in eadem fluminis ripa. Breucomagum verò Brisgauæ mihi videtur castellum, quod Wisergauæ Luitprandus Ticinensis dicit vocari: quod ego ex Breuis-gauæ factum crediderim; à quo primum Wisergauæ; deinde Wisgau exempto C, factum sit: quo Breucorum terra siue possessio denotetur. Gau enim per syncopen id notat quod quisque vt suum in regione quapiam tenet, quasi Gau: quod moneo, vt illorum reiiciam stultitiam, qui Gau à γαῖα voce Græca deriuant. Antoninus in Itinerario castellum huius dirionis Montem Brisacum vocauit, nomine corrupto Germanico Breucis-war, quo excubiæ Breucorum significantur: in quo litteram Latinis incognitam reiectam esse, nemo sani iudicij admirabitur. Fuit itaque Brisaci præsidium Breucorum aduersus Allemannos, quos è Pannonia ed deductos esse qui dicit, me pedaneum suæ sententiæ habebit, propterea quod sciam totam Rheni ripam variis diuersarum gentium præsiidiis aduersus Allemannorum impetus olim à Romanis fuisse communitam. Neque igitur Rhenano in Breucomago, quod post Brisacum est nominatum, neque Lazio in Breucis assentior: quorum hic, nescio qua fronte, Plinius, Suetonij, Ptolemæi, Strabonis lectionem vnus litteræ occasione peruertit; quo antiquam Francorum originem in Pannonia inueniret, atque falsam opinionem quam sibi persuaserat, aliis etiam obtruderet. Equidem plurima contra omnium ceterorum sententiam & scripsi & scribo, sed absit vt culpa mea vel vnus apex in auctore quopiam simili temeritate aut mutetur aut tollatur. Duo nobis modò confecta sunt, alterum, ne Francorum origo ab Alpibus aut Pannonia aut Illyrico petatur; alterum, vt Lazio etiam approbante nomen Vrancorum per Beta apud Gracos scribi posse dicatur. Nunc igitur, cum de scriptura dubitari nihil vltius possit, ne id quidem obscurum erit, antiquissimam apud Gracos Vrancus siue Branchi mentionem inueniri, tametsi βεράχως apud solos reperitur recentiores. Verùm in primo mihi limine obiectum in video, nomen illud esse quidem apud vetustissimos auctores pro viri proprio; verùm nusquam ad gentem vllam referri. Huic ego bifariam responderi posse cerno; semel, quod nihil obstat quò minus idem nomen & viri proprium sit & gentis, vt in Gallo & Germano licet videre, iterum, quod plurimarum nationum nomenclaturæ à proprio cuiuspiam conditoris nomine sumantur: cuius rei plura sunt exempla, quam vt à me sint indicanda. Verùm quò clariùs ostendam hoc meum commentum non esse quod de Branchorum apud veteres notitia dico, pars mihi eorum quæ ex Herodoto in Amazonicis adduxi, in medium proferenda. Narratur autem, inquit, si Latine vertatur, Gracos tum in prælio ad Thermodontem commisso victoriam potitos, Amazonas, quas vias capere potuissent, tribus nauibus impositas abduxisse. Has verò ex insidiis, dum in altum essent euectæ, occidisse quicquid esset virorum. Sed quod naualis rei perita non essent, neque gubernaculis, neque velis, neque remigio vti scirent, temerè ferebantur quò vnda & ventus tulisset. Appulerunt autem in palude Mæotide ad præcipitia quædam & promontoria regionis Scytharum, qui liberi vocantur; vbi nauibus verba sufficiens ad ea quæ volo perdocenda; verùm qui propius omnia discutere & intueri, & ad Lydium lapidem examinare volent quæ deinceps de

Breuchen.

Breucomagus.

Brotomagum.

Brisgauæ.

Gau.

Brisacum.

Breucis-war.

Francorum.

Herodotum.

Francis à me tradetur, ei suadeo vt non otiosè hanc Amazonicorum ex Originibus meis partem perlustrer, atque diligenter omnia cum iis quæ vel à prisca vel à recentioribus de Francis sunt, conferat; quò cernat, an vsquam à via desectam veritatis. Qui sint Scythæ hi quos liberos vocatos esse, & ad Mæotidem habitasse Herodotus dicit, perspicuum fiet cùm ex his quæ modò de Franci nominis origine explicata sunt, tum ex illo Dionysij de orbis situ scribentis loco quem in Gotodanicis citauit:

Τὴ μὲν πρὸς βορείῳ τῶν ἄνω μένει φύλα νέμον
 Πολλὰ μὲν ἔχει Μαυώπιδος ἐς ὄμιον λιμνῆς,
 Γερμανοὶ, Σαυρόματις, Γεταὶ δ' ἄμει Βασάρματις,
 Δαυῶν ἀσπετος αἶα, καὶ ἀλκηνέτες Ἀλάνοι.

Id est:

Hinc boream versus varia multaq; morantur
 Gentes, post alias alie Mæotidos vsque
 Ostia; Germani, Samata, Geta Bastarnæq;
 Hinc regio haud facilis Dacorum, hinc fortis Alanus.

Videtur mihi poeta in his versibus eos primos enumerasse qui proximi Mæotidis ori, quo se in Euxinum effundit, habitarent; Sauromatis inde & Getis & Dacis adiectis, qui Istro essent propinquiores; à quibus paullo superiores Bastarnæ sequebantur, vnde mox redit ad alios qui ad Septentrionem Germanis à Mæotide essent remotiores, & ab his rursus ad Euxinum descendit. Sed hæc non vltieris nobis excutienda, quàm quoad vetustas quorundam Germanorum sedes ad Mæotidem eam partem qua se in Euxinum exonerat, nobis ostendunt. Quorundam Germanorum hic sedes positas à poeta propterea dico, ne quis tam describendi orbis imperitum eum arbitretur, vt aliam Germanorum patriam, & eam quidem maiorem, ignoret. Sed præstat vt altero eiusdem auctoris loco hunc reddamus clariorem, in quo Hispaniam sic describit, vt ad Oceanum iacere dicat qui ab Herculis columnis ad Britannos & Germanos sese diffundat:

ἢ πρὸς βορείου
 Ωκεανοῦ πέφυκεν Ἰστροῦ ῥίος, ἐνθα Βελτάνοι,
 Δουκῆτε φύλα νέμονται ἀρειμανέων Γερμανῶν.
 id est, frigidus vnde
 Ἄρτοι Oceanus ruit æstus ad arua Britana,
 Germanamq; albam gentem, cui Martius ardor.

Germanos quosdam antiquius ad Mæotidem habitasse.

Scythæ. Sauromata.

Scythæ liberi ad Mæotidem paludem iudicantur qui Franci.

Quis hinc non videt alterius Germanorum regionis, quam omnes Geographi agnouerunt, claram fieri mentionem? Est itaque confitendum, vel ab Oceano ad Mæotidem vsque Germaniam fuisse porrectam, vel ad hanc saltem Germanos etiam quosdam antiquitus habitasse; & eos quidem extremo paludis fini proximios, ad quem promontorium eorum Scytharum Herodotus collocavit qui liberi vocabantur. Examinemus ergo qui hæc inter se consentiant, & quò id facilius fiat, ex Amazonicis & Gotodanicis ea repetantur quibus docui, hoc eodem loco gentem habitasse Cimmericam diuersis nominibus pro diuersis vel institutis, vel scopis, vel symbolis nuncupatam, & generatim quidem Scythicam à sagittandi studio dictam, in qua tamen quorundam confederata societas Sauromatas se vocauit, ab eo quòd inter se socij essent ad durissima quæque communi forte æqualique mensura perferenda. Inter hos nobilissimi illo se nomine à ceteris eximebant, quo libertatem eam profitebantur, qua non domi modò nullius dominio, sed ne foris quidem vllius iuri adstringi vellent. Hos igitur liberos Scythas Herodotus vocauit ad Mæotidem exitum habitantes, ad quos Amazones ex Euxino appulerunt; Dionysius verò Germanos nominauit, quo nomine quid notetur, quamque parum reapse à Francorum appellatione differat, & modò indicatum, & in Aduaticis latius quàm quidam delicatuli ferant, ostensum. Non est igitur mirandum, modò Germanos, id est, acquirendi congregandique auidos; modò Francos, id est, longè palmites suos propagantes sese nominasse; quoniam eodem nomen vtrumque spectaret.

Quòd si Herodotus Francorum nomen expressisset quo se liberos profitebantur, quiuis facile agnouisset, non tum demum nomen libertatem indicans natum fuisse cùm

se cùm Romanis arma inferrent, quo quòd vocabantur id reapse præstarent; id est, nullius iure obstante palmites suos extendere. Liberi sanè vocabantur quo tempore Halicarnasseus scriptor vigeat, sed minimè Græca lingua, aut alia quavis quàm sua ipsorum, quam Teutonicam illis in locis eo ipso tempore fuisse in Gotodanicis copiosius traditum est, quàm vt operæpretium sit eisdem repetendis lectorem hinc demorari; & alioqui siquis illa legere dedignetur, ne hæc quidem sibi cognoscenda ducet.

Quamobrem, cùm ea lingua qua tum illius loci homines utebantur, Franci liberi dicerentur; de quibus Scythis Herodotum locutum esse dicemus, si de his Germanis à Dionysio eodem loco descriptis non sit intelligendus? En vt antiqua hæc iis respondeant quæ ex Agathio & Procopio doceri possunt; quorum ea erat sententia, vt qui Franci suo tempore dicerentur, olim fuerint Germani nominati: non tamen generatim omnes Germani Franci erant, sed ij soli qui prius ad Mæotidem paludem habitassent, post inde ad Oceani littora progressi. Sicut enim Dionysius alios Germanos ad Oceanum & in Hercinio saltu, alios ad Mæotidem descripsit; ita Trebellius Francos, Germanos, & Allemannos distinxit: Francos quidem pro iis accipiens qui ad Mæotim olim sedes habuissent. Qua de causa cùm Procopius ceterique dicunt Francos olim Germanos dictos fuisse, non est sic veritas defendenda, vt generatim omnes Germani Franci vocati fuisse dicantur; sed illi dumtaxat qui prius Mæotici Germani fuissent, liberi Scythæ alio nomine vocati. Non igitur falsa scripserunt illi qui Francorū originē à Mæotide palude petunt, sed in eo errarunt, quòd illic Sycambriam, nescio quam, à Troianis conditam somniant; cùm clarè constet ex Herodoto, liberos Scythas siue Francos antè ad Mæotidem habitasse quàm Troia obsideretur, ne dum direpta à Græcis esset. Quæ enim de Amazonibus commemorat, antè accidisse narratur quàm Græci ad Troiam venisse dicuntur, & id quidem tantò prius, vt hic liberi Scythæ commemorentur habitasse eo ipso tempore quo Græcis bellum fuit cum Amazonibus; quod quis nescit ad Herculis & Thesei ætatem referri, multo ante quàm Troia ab Agamemnone obsideretur mortuorum, si vniquam quidem temporum Græcus aliquis Hercules vixit, eos quos fabulantur labores exsecutus; quod equidem quàm non sit credendum, in Hercule docebo. Ceterum id modò non agitur: hoc saltem constat, antiquiorem Francorum nominis memoriam ad Mæotidem paludem fuisse quàm ea quæ ad Troiam Spartani Duces gessisse narratur, ipsorum etiam confessione Græcorum, qui ambitiosissimi fuerunt in antiquitate generis sui & Herculi & deinde Troianis temporibus alleganda. Optassem sanè Herodotum nomen ipsum quo se Scythæ liberos vocabant, expressisse: verum licet id non fecerit, de loco tamen ipso & de Germanis ibidem à Dionysio Alexandrino constitutis perspicuum est, hos eos ipsos fuisse qui multis post seculis promiscuè modò Germani modò Franci sunt nuncupati. Accedit aliud & validum in primis & luculentum indicium, quòd omnium testificatione, etiam eorum qui Troianos maiores eorum faciunt, Franci primùm ad Mæotidem dicantur sedes habuisse. Cuius igitur sit impudentiæ aut in verisimilibus oppugnandis pertinaciæ, negare alios olim Germanos ad paludis huius exitum, qua parte Bycis lacus influit, habitasse, quàm eos qui post non Germanos modò & Francos citra discrimen sese nominarunt, sed inde etiam se genus & exordia ducere asseruerunt? Neque enim vel Procopius vel Agathius vel Paulus Diaconus vel ceteri omnino scriptores ex Herodoto & Dionysio & nomen gentis & antiquissimas sedes, vti ego, didicerant; sed ex ipsis Francis percontando acceperant: quod nisi sic esset, minimè tam clara & grauiua vetustatis testimonia neglecturi fuissent, ceteroquin diligenter occasionem captantes qua sese de id genus antiquitatis cognitione iactent. Non igitur ex Herodoto de liberis Scythis prisca & Ogeniam memoriam referente, non de Dionysio Germanos Mæoticos carmine suo celebrante; sed ex ipsius gentis doctoribus in eam notitiam venerunt Græcorum recentiores, vt eos Germanos antè nominatos dicant quos Francos aras sua vocaret.

Franci ante bellum Troianum ad Mæotidem habitauerunt.

Germanorum nomen falso nouum à Tacito dicit.

Verum quemadmodum Tacitus nomen Germanorum propterea nouum crederet, quia apud antiquissimos id non inuenisset; sic & illi qui de Francis scripserunt, ob eam causam Francorum nomenclaturam nouam putarunt, quia veteres auctores non

admodum curiosè perlegissent. Si Tacitus Herodotum Germanos in Persarum exercitu recensentem vel legisset vel considerasset, si Dionysium Germanos ad Mæotim collocantem cognouisset, num litteris mandasset Germanorum nomen nuper additū & inuentum fuisse? Non equidem opinor, nisi sciens volensq. voluisset simulare eorum se ignarum esse quæ apud hos veteres & ab omnibus laudatos didicisset authores. quod quàm sit veritati consentaneum, aliis examinandum relinquere malo quàm ipse iudicare. Neque itidem vel Procopius vel Agathius dissimulasset Francorum nominis antiquitatem, si vniquam illi in mentem subiuisset, quoniam liberi Scythæ ab Herodoto commemorati fuissent. Deinde si posteriores vel horum etiam æquales eadem qua nos diligentia ab optimis auctoribus hæc petiuisent, numquam ad illam venissent vanitatem, vt Francos origine Troianos pronuntiasent. Sed sint hæc in aulicis, inter quos Procopius & Agathius fuisse videntur, toleranda; certè in iis qui ex professione sua omnium veterum scriptorum cognitionem habere debuissent, haud scio qui ferri possint. Stephanus de urbibus scribens, Historicus ne an Grammaticus haberi velit nescio; hoc scio, parum eum lucis ad Francorum originem attulisse, qui contentus Parthenium Phocensem testem aduocasse, Francos, quos *φραγγυς* scribit, Italia gentem fuisse dicit, ipsis Alpibus vicinam: quod quidem verum fuit eo tempore quo iam non Galliam modò omnem, sed Insubriam etiam & Venetiam tenebant, verum nihil ad gentis primordia lucis hac notatione adferebatur. Melius sanè Procopius, qui quamuis ad Mæoticum genus non perueniret, ad Rheni tamen ostia, ad quæ prius quàm Romanis noti essent confederant, originem deduxit; hac sua diligentia non Stephanus modò & Parthenio, sed Agathio etiam præferendus: qui in Gallia eos quidem locauit, sed vnde locorum venissent non adiecit; vnum hoc satis esse credens, quòd Germanos haberi indicasset.

Francorum nomenclaturæ antiquitas.

Verum quia Herodotus ipsum Francorum nomen scriptis suis non intexuit, sed eius notionem Græca voce expressit, possitque inde litigiosis hominibus, & nullius quàm sua ipsorum inuenta amantibus occasio dari tergiversandi, monstrabo circa hæc ipsa, de quibus Herodotus agit, tempora Franci nomenclaturam à Græcis fuisse celebratam: Quod vbi fecero, quid vltra erit causa, ob quam dubitari queat de Francorum ea antiquitate, quam ego nunc tandem post tot seculorum decursum postliminij iure in integrum restituere conor? Vellem nobis quinquaginta Cononis ad Ptolemæum Philopatore scriptæ narrationes extarent, aut ea saltem antiquitatum monumenta è quibus hic vir sua deprompsit: è quibus fortè copiosius de vetusta Francorum nobilitate disceri posset. Verum quando frustra id genus vota concipiuntur, consolemur nos iis quæ beneficio Tarasij reliqua habemus: qui in eorum quos legerat librorum enumeratione ad Phorium, ni fallor, patriarcham conscripta, inter cetera à se perlecta, & à me dum Romæ essem in breue compendium siue potius indicem redacta, harum etiam meminuit narrationum, quarum quarta tradit, Strymoni Thracum regi, cui Eionius fluuius olim cognominis fuit, tres filios fuisse, Brancum, Rhæsum & Olynthum, quorum Rhæsus quidem Priamo auxiliares copias adducens ad Troiam à Diomede iugulatur, Olynthus à leone in venatione occiditur; Brancus verò magno dolore affectus, Olynthum eo ipso loco quo exspirauerat maestissimus sepeliuit: at cum in Sithoniam venisset, urbem condidit magnam & prosperis rerum successibus beatam, quam Olynthum vocauit; quo & maroris sui & fratris carissimi æternum esset monumentum. Atque hæc quidem summa est eorum quæ Conon quarto suo sermone Philopatori exponit: in quibus id in primis mihi annotandum, à Tarasio *βραγγυς* scribi, non *βραγγος*, quod quamuis verear ne factum sit errore eorum qui transcripserunt (vt magna est hoc seculo Græcorum scribarum non incuria modò, sed etiam ignorantia) nolo tamen immutare, sed bona fide quod in duobus exemplaribus inueni, sed ab eodem archetypo sumptis, lectoris iudicio submittere. Nec verò quicquam rebus meis, quas molior, ex hac scriptura offertur impedimenti; immo contrà opinio mea ex hac ipsa lectione plus capit firmitatis, eo quòd peculiarem quandam Francorum in loquendo morem nostratibus omnibus in ore frequentissimum ostendat, ex quo luculenta probabilitas rationibus meis accedit. *Gast* nobis hospitem vel conuiuio vel domo etiam exceptum significat, vnde factum, vt nomen omnibus iis tribuamus quos volumus significare viros

Franci nomenclatura à Conone celebrata Strymonis filij.

Gast.

viros esse egregios & honore dignos dicentes, *ἄριστος καὶ γαστήρ* / quod nihil aliud est, quàm si Latine diceretur, Est hospes; quo nos tamen vtimur non in hospite solùm, sed in eo etiam quem perinde volumus atque hospitem honorari; vel quem dignum ducimus vt hospitio excipiatur. Nulla enim vniquam gens maiorem hospitalitatis habuit rationem quàm Germani; quod et si de hac loquendi consuetudine non liqueret, clarè tamen haberet Taciti testificationem; cuius verba operæpretium est audire. Conuiciibus, inquit, de Germanorum moribus loquens, & hospitium non alia gens effusius indulget. Quemcumque mortalium tecto arcere nefas habetur, pro fortuna quisque apparatus epulis excipit. Cum defecere, qui modò hospes fuerat monstrator hospitij & comes proximam domum non inuitati adeunt, nec interest, pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad ius hospitis, nemo discernit. Abeunti, si quid poposcerit, concedere moris, & poscendi inuicem eadem facultas. Gaudent muneribus, sed nec data imputant, nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. Hæc Tacitus, testis nec domesticus nec pretio nec fauore corruptus, vt pote Romanus, & Germanorum reip. causa iuratus hostis. Habuerint Græci Xenium Iouem, & quotquot visum hospitalitatis numina; nusquam tamen gentium tanta hospitij reuerentia quanta apud Germanos: quam religiosissimè à parentibus meis veterum more domum suam ab aliis longè semotam habentibus obseruatam recordor. Verum exterorum hominum vitia vnà cum externis meribus inuecta paulatim hunc morè laudatissimum corrumpunt, dum quisque vel Hispanus, vel Italus, vel nescio quis non videri mauult quàm auis suis & proavis similis; à quibus quantum recedimus, tantum à vera & germana Germanorum virtute degeneramus, qua deserta & contempta; nihil miri si iis quos æmulandos nobis proponimus, seruire cogamur. Vestes, linguam, omnem denique vitæ rationem externis moribus accommodamus, non alterius impulsu quàm stolidæ peregrinorum admirationis & leuitatis, indignissimæ seuera maiorum disciplina. *Quis ergo nostram & vetustam Francorum tuebitur libertatem, si nos vltra damus in seruitutem? Sed seruiamus, quando nihil hodie nobis gratius quàm seruire, moribus peregrinis, quos necessariò reliqua seruitutis mala consequuntur. Consideremus igitur nunc quid Strymon sibi voluerit, dum filium natu maximum βραγγυς, siue *ἄριστος καὶ γαστήρ* nominauit, id est, liberum hospitem. Quid aliud quàm vt ei de nomine semper succurreret, Francis maioribus siue liberis Scythis se natum esse, atq. idcirco perpetuò studeret hanc libertatè, quàm & à maioribus accepisset, & nomine suo præferret, promouere; ea tamen ratione, vt dignū se præberet omnium honorum hospitio: quod quid aliud est quàm vt sic ditionem libertatemque extenderet, vt ij quos imperio adiungeret, non hostem, sed hospitem omni honore & beneuolentia dignum experirentur? Dignū sanè nomen quo Musæ maritus filij suum primogenitū nūcuparet, tum vt libertatis perpetuò maiorum ritu propagandæ moneret, tum vt hortaretur ad illa studia & vitæ instituta quibus homines consequuntur vt amentur, & vbique ab omnibus veluti reuerendi & sacrosancti hospites accipiantur: Quòd autè Tau finale Græcus sermo reliquerit, id de sua fecit vocem finiedarum formula, cuius notiore quàm vt egeat monitoris. Ex *ἄριστος καὶ γαστήρ* igitur Vrangas factum, Græcis *βραγγυς* pro V consonanti substituentibus, & in medio litteram tenuem in Gamma littera media occultentibus. Aprissima profectò vocabuli compositio, & sermoni veteriq. Germanorum consuetudini conuenientissima propter studium & libertatis dilatandæ, & hospitalitatis sanctè colendæ singulare. Quòd si Strymon hoc nomen filio dedit, cuius prior pars *ἄριστος* esset, negari non potest, ante bellū Troianū huius vocis vsum apud Thracas fuisse, quorū sermo cum idè fuerit cū Getico, & Geticus cum Germanico inferiore, vt in Gotodanicis demonstrari, habitantique. Germani ad Mæotidem eo ipso loco quo Herodotus liberos Scythas locauit, qua fronte in fitias ibimus, hos Germanos se lingua sua Vrancos vocasse? Et hoc quidem satis mihi roboris habere videtur, quo Vrancus nomen non magis nouum quàm quoduis aliud asseratur, cum eius vsus ad tempora Troiano excidio superiora ab idoneis auctoribus referatur.*

Germanorum hospitalitas.

Auitas morè quid potissimum corrumpat.

Seruire externis quid Germanos cogentur.

ἄριστος καὶ γαστήρ nominis etym.

Verum quòd hæc omnia plus ponderis accipiant, paullo accuratius in Strymonis gentis inquirendum. Admiratione enim dignum videri queat, qui Thracum rex filio suo Francorum nomenclaturam voluerit indere potius quàm vel suam ipsius vel aliam quamquam Thracibus gentile. De huius regis ætate non aliud legisse memini, quàm id quod

Strymonis gentis, imperij ampliatum, & monumenta.

Strymon fl.

quod ex filij ad Troiam caede colligi potest. Interim ex iis quæ de Polymnestore Thracum tyranno circa eadem tempora regnante, & ab Hecuba ob Polydorum occisum execrato feruntur, efficitur non totius Thraciæ imperium penes Strymonem fuisse. Verum cum Polydorus ipse siue ipsius umbra apud Euripidem declaret, hanc auarissimam belluam in Cherroneſo regnaſſe, non est difficilis huius controuerſiæ explicatus. Strymon flumen, quo quidam Macedoniam à Thracia ſeiungunt, tamen ab aliis limitibus Nefſo tribuatur, clariffimo ſuo apud omnes ſerè Hiſtoriæ ſcriptores nomine factis ostendit, quouſque Strymonis regnum eo tempore fuerit extenſum. In Amazonicis tradidi Teres origine Cimmericos eſſe, & ab iis bonam Thraciæ partem occupatam. Horum ego regem Strymonem paulò ante Troianam obſidionem fuiſſe exiſtimo, & ſic regnum dilatate, vt à littore Mæotico ad Ægæum uſque pertineret, atque inde Strymonem flumen nuncupatum, non ſecus atque Herculis columnas, quò Strymonis, qui huc uſque plurimarum gentium & aſperimorum montium victor pertigiſſet, memoriam conſeruaret eternam. Non ſum oblitus me apud Apollodorum legiſſe, Herculem, dum boues Geryonis ad Euryſthem ageret, Strymonem, neſcio qua indignatione, lapidibus impleſſe, quo factum ſit, vt cum antè nauigari potuerit, poſtea nequiuertit: Verum id vel anticipationi attribui potest, vel reſponderi, magnam eſſe in Heroicis temporibus confuſionem, in quibus omnia vel ad Troianum excidium, vel ad Thebas, vel Argonautas referri videntur. At noſtra minimè refert quàm mendax Græcia in fabulis ſibi conſentiat, hoc vnum agit, vt demonſtretur Franci nomenclaturam Troiana obſidione eſſe vetuſtiorē. Poëtæ, vt egregiè Iliadas ſuas ornarent, omnia vndique hiſtoriæ veteris, quam per manus à maioribus acceperant, monumenta ad Troiana figmenta congeſſerunt, parum ſolliciti quàm inter ſe temporibus concordarent.

Rhæſus à Diomede occiſus.

Strymon idem qui Eioneus.

Apollodorus certè & Homerus & ceteri vates vno ore omnes Rhæſum ad Troiam veniſſe, & à Diomede, dum ſomno alto teneretur, occiſum aiunt: at Homerus Eionci filium facit, Apollodorus verò & Conon & ceteri Strymoni ex Euterpe genitum ſcribunt. Nobis in hac veterum diſſenſione id probabile videtur, Strymonem nomen ſibi Græcum adſciuiſſe, quò ostenderet ſe à littore Mæotico ad littus uſque maris Ægæi diſſenſionem ſuam protuliſſe; eo quòd Græci Eiona littus vocent, Cimmericorum enim illi qui liberi ſiue Vranici vocabantur, littus Mæoticum olim tenuerunt, alio nomine paulo patientiore Germani nominati, quorum cum pars Thraciam occupafſent, Teres ſe vocarunt, ea quam alibi docui occasione. Eioneus ergo Græcum nomē eſt ab imperij latitudine ſumptum, Strymon Cimbricū ſiue Germanicum atq; hac ratione nulla erit in veterum ſcriptis diſſenſio, dum alij vernaculū nomen, alij quòd poſt adſciuit exponunt, non maior fanè quàm ſi alius Africanum, alius Scipionem eundem virum nominafſet.

Strymonis nomenclaturæ ratio. Stry. Stry.

Quoniam verò perpauca omnino de hoc Thracum rege memoriæ prodita reperio, æquum erit vt iis vtar præſcæ veritatis indiſſis, quæ de priorum nominum rationibus petuntur, quibus haud ſcio, dum cetera nos deſiciunt, an quicquam poſſit certius inueniri. Quamobrem, ſicuti Brangas nomen Cimbricum eſſe deprehendi, ita Strymon quoque ex eadem lingua explicetur. Stry idem nobis eſt quòd contendit ſiue pugno, quòd conuerſum id notat cuius cauſſa omnis contentio inter mortales ſolet oriri: quoniam Stryſt primum nobis ſignificet. In conuerſione autem ſt pro vna littera dupliciter ſerè accipitur, vt in Faſt & Staſ/ Staſj & Harſt/ & ſimilibus; qua de cauſſa non permutatur ordo: quòd non monuiſſem, niſi ſciri non deſore qui ſcrupuloſiſſimè nouis hiſce noſtris obſeruatiunculis obgannire nitantur, quorū cauſſa & illud addendū, à quibusdā Stry ſcribi per duplex Iota, quòd Græci non rarò per Ἰφιδον tranſtulerunt, vt minus mirandū ſit, ex Stry Stry factū Stry-man itaque, & prima vocali in quartam mutata, quòd frequens eſt, Stry-man idem notabit quòd vir factus ad pugnandum, ſiue vir militaris, & nullum certamen detrectans. Eſt qui non agnoſcat dignam homine à Vranicis oriundo nomenclaturam? Eſt qui non videat, quàm vox hæc eum deceat qui & aliorum regiones inuadit, & omnes eos quos ducit, tales eſſe vult qualem ſe ipſe proſitetur? Nec veteres tantum quartam pro prima Latinorum vocali crebrò poſuerunt, ſed huius etiam temporis Germani ſuperiores pro Luna, Man dicunt, quam nos Man vocamus, & multa id genus alia ſimili modo permutant. Non ignoro hæc minutiora eſſe quàm vt apud æquos homines moneri debeant, ſed quid facias moroſis ingeniis, quibus in hac nouitate

Man. Man.

nouitate nihil fatiſ firmum potest videri? Porro quia nihil plus virum ad certum veritatis argumentum conſert quàm demonſtrare noſtra non ſolum inter ſe, ſed cum præſcis etiam conſentire, & eorum hiſtoriam elucidare; videamus, an ſicut pater & filius natu maximus, ita Rhæſus quoque Germanicam habeat appellacionem. Rhæſus apud nos monſtroſæ magnitudinis hominem denotare nemo vel puerorum ignorat. Quòd ſi monſtrauero hanc nomenclaturam adamuſſim cum præſcorum de Rhæſo opinione quadrate, quid ſi iſti dicetis qui hæc omnia noſtra veluti vana repudiatis? Audiamus ergo patrem poëtarum, quòd ex ipſo vera nominis ratio comprobetur. Apud hunc Dolon ſic eum deſcribit:

Θρηάκιος ὄϊδ' ἀπάνευθε νηλιδυδὲς ἔχρατο ἄλλων,
 ἐν δὲ σφιν εἴσοσ βασιλίδος, παῖς ἠϊονίος,
 τοῦ δὴ καλλίστους ἵππους ἴδον, ἠδὲ μαγίστους
 λευκότεροι χρώνος, θέλει δ' ἀνέμοισιν ὁμοιοί.
 ἄρμα δὲ οἱ χρυσοῦτε πρὸ ἀργύρου δὲ ἤσκηται,
 πέδιλα δὲ χρύσεια πελώρια, θαύμα ἰδέσθαι,
 ἥλυθ' ἔχων τὰ μὲν οὐκ καταθνητοῖσιν ἔοικεν
 ἀνδρῶσιν φορέειν, ἀλλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν. id est,
 Qui modò venerunt Thracæ, procul omnibus abſunt
 A reliquis, in eis Rhæſus rex Eione cretus:
 Cuius equos vidit puleros, magnòſque ſupremè,
 A Equales ventis curſu, niue candidiores;
 Auro atque argento curruſ ſtat comptus ad vnguem,
 Aurea ſunt arma, ingenti ſed mole videnti
 Miraculum, qua non hominum, verum eſſe Deorum
 Diuinis membris magniſque ferenda videntur.

Quis rogo te Homere docuit, tam aptè, tam conuenienter hominis rationi virum delineare? Vix ab ea perſuaſione diuelli poſſum, poëtam in Thracia multum verſatum fuiſſe, in qua facile diſcere potuerit, quam Rhæſi nomen haberet ſignificationem, & idcirco artiorum deſcriptionem totam ei accommodatam fuiſſe reor. Equos dedit pulcerrimos & maximos, quantos Neſtor fatetur ſe numquam inter Troianas acies vidiffe. Arma verò non contentus monſtroſæ feciſſe magnitudinis, & admiranda iis qui viderent; eam adiunxit appendicem, qua omnem humani corporis excederent capacitatem, aiens Diis potiùs quàm cuiquam mortalium conuenire. Quanta autem Deorum corpora eſſent, Mars cadens demonſtrare potest; de quo ſic poëta, ſi rectè memini, ἑσπία δ' ἐπερὶ πέδιλα πασῶν. Vel nihil omnino eſt in omni veteris memoriæ latitudine claritatis, vel hoc mihi videor perſpicuum reddidiſſe, Rhæſum aptiſſimum nomen è præſca ſiue Vranicorum ſiue Germanorum habere lingua, quam Cimmericos omnes, & inter ceteros Theres uſurpaſſe, alibi factis clarè memini tradiſſe. Apertiſſima eſt in Strymone ratio, & apertior etiam in Vrangas, ſed Rhæſi nomen nullam amplius relinquit dubitationem, niſi quis velit obſtinata & barbarica peruiacia etiam iis aduerſari qua luce ipſa ſunt clariora. Dicitur verò Rhæſus/ pro ingentis & monſtroſæ magnitudinis homine, à ραις, id eſt, aſſurgo in altum: quoniam nimirum altiùs quàm ceteri mortales increuerit; qua de cauſſa liquet, noſtatem eſſe vocem, à præterito imperfetto, quòd eſt Rhæſus/ de vernaculo nobis more deriuatam. Cum igitur Strymon & Rhæſus & Vrangas veras nominum ſuorū inuenerunt rationes, videamus an Olynthus quoque Germanica voce nominetur. Hunc venationis immodicè ſtudioſum fuiſſe de mortis genere colligi queat; quam talem Conon prodidit, vt inter venandum à leone fuerit occiſus. Hæel-hunts is dicitur qui canibus totus addiſtus eſt, qualem eum eſſe oportet qui feris perſequendis ſemper inſiſtit. Pro dialectorum varietate alij Hæel/ alij Hæel dicunt: illud nobis, hoc Britannis frequentius; à quo Græcorum ἔλον manauit, quòd noſtratibus deberi etymologia demonſtrat. Verum de hoc alibi. Olynthus igitur, adſpitatione adempta, quæ non rarò ob compositionis lenitatem reicitur, ab Hæel-hunts deriuatur. Vrangas verò lamentabilem fratris cladem miſeratus, ad æternam eius memoriam, quam ob aratrem & immenſam venationis aſſiduitatem necdum rebus geſtis, patre ſuo maiorumque propagine dignis, illuſtra-

Rhæſi nominis notatio.

ingentis.

Olynthi etymon.

Hæel.

Olynthi urbis conditor Francorum.

Euterpe Strymonis uxor, Rhæsi mater.

Francos bello Troiano inuasisse.

Rhæsi qua occasione inuisum.

illustrat; urbem condidit Olynthum nominatam, quam Demosthenes multo post orationibus suis nobilitauit. Stephanus Olynthum ab Herculis filio conditam tradit, è quo coniecturam facio, Strymonem Herculem quocumque dictum fuisse, propter ingen-tem non bellicam modò virtutem, sed ob singularem etiam gratiam, qua omnia barbariæ agrestisque vitæ monstra ex iis regionibus sustulit, quas imperio suo adiunxit: qua de re, præterquam quòd Herculis nomen meruit, hoc etiam apud Græcos est consecutus, ut Euterpen vnam Musarum vxorem habuisse celebretur, è qua Rhæsum & ceteros procrearit. Iterum atque iterum memoria repetendum, quanto studio, quanta contentione poëta Rhæsi magnitudinem oculis subiicere laborarit; equos in primis ipsi dans maximos, deinde arma portentosa magnitudinis; mox, quasi parum dixisset dum *πελωεα* dixit, adiungit miraculum ea esse ad videndum: nec hoc contentus, subiicit tanta ea esse, ut non videantur cuiquam mortalium, sed Diis ipsis immortalibus ferenda, propter ingentem nimirum eorum molem; de qua rerum & vocis concordia factum, ut committere nequie, ut non assererem, Homerum vel notitiam linguæ nostræ apud Thracas aut alios accepisse, vel ab hominibus sermonis eius peritis plurima interrogando didicisse, vel saltem fabulas has Troianas ex lingua hac primum esse depromptas, propterea quòd videam hanc Rhæsi descriptionem ita cum nomine conuenire, ut impudentiæ esse videretur insignis, quemquam hæc casui tribuere velle, quæ tanta eloquentiæ vi poëta Rhæso accommodauit. Sit sanè, non intellexerit ipse nomen; hoc tamen negari non potest, eam apud præcos de Rhæso opinionem fuisse, ut maior communi hominum mensura crederetur: & tanta corporis mole excedentes nobis Rhæcos nominati. Quis modò non videt, omnia sic inter se consentire, ut nulla omnino vel rerum vel sermonis discrepantia queat inueniri: quando & Vrangas & Strymon & Rhæsus & Olynthus Germanicum est vocabulum, & res significata historiæ prorsus concors? Quid ni igitur audacter pronuntiemus, & patrem & filios à Germanis ad Mæotidem habitantibus, siue à liberis Scythis, oriundos esse, & ea de causa maximo filio nomen datum, quo Vrancorum memoria semper refricaretur, in eo præsertim cuius esset patrem maioreque propagandis limitibus perpetuò imitari? Quòd igitur Dolon Rhæsum Thracum regem vocarit, id vel tribuendum personæ proditoris, quòd claritate eius quem proderet facilius se liberaret; vel dicendum, tantam patris ditionem fuisse, ut non maximum tantum natu filium regem faceret, sed minorem etiam regno ornaret. Fuerunt itaque Franci in bello Troiano, vel illi saltem qui à Vran- cis ducerent originem; sed minimè iuxta illorum sententiam qui nobis nescio quem Bauonem comminiscuntur; à quo longa serie Belgarum genus fabulosissime citra om- nem veterum scriptorum auctoritatem deducunt. Eustathius nescio apud quos lægerit, à Pindaro proditum esse; Rhæsum primo die quo ad Troiam venit, acerrimè cum Græcis conflixisse: qua in pugna maximam Græci cladem acceperint, à qua narratione non est alienum illud Hæctoris:

*Ἡ δὲ δὴ χεῖρας ἴν' ὄφ' ἠνεστέρισι δαπέτραις
 Πόθεν βουλεύουσι πῆρ' ἄσπιον.* id est:

*An nostris domiti manibus nunc Martèque fracti
 Consilium capiunt fugiendi?*

Verisimile ergo est, statim simulac Rhæsus appulisset, Græcos à Troianis Thracum au- xilio fretis inuasos fuisse; & sic cæcos, ut Troiani negligentiores excubias egerint, ac fe- rè Thracas locorum ignaros prodiderint; non illi quidem consultò aut prudenter, sed mala custodia: cui inèuriæ accessit error ille maximus in exploratore mittendo; qui, quòd vitam suam ignauam seruet, Rhæsum prodidit. Cetera quæ huc spectant, quæ- que de equis ipsius fatalibus feruntur, apud Poëtas cognoscenda, inter quos Virgi- lius hæc pauca:

*Nec procul hinc Rhæsi niveis tentoria velis
 Agnoscit lacrymans, primo quæ prodita somno
 Tydides multa vastabat cæde cruentus:
 Ardentesque auertit equos in castra, priusquam
 Pabula gustassent Troia, Xanthumq; bibissent.*

Non est omnino annotatu indignum, apud Græcos Rhæsi nomen *ῥε* in principio ha- bere,

here, apud Latinos verò diphthongum ex quarta & secunda vocali commixtam, quam discrepantiam Grammaticis relinquens suo arbitratu iudicandà, id vnum dico, ut trauis scripturà cū lingua nostra conuenire. Siue enim *ῥήσες* siue *ῥήσες* dicas, iuxta intelligeris de homine loqui enormi corporis magnitudine monstroso. Et hæc quidem de Rhæso.

CETERVM quid hoc sibi vult, Strymonem liberos suos ex Euterpe vna Musarum velut vxore sua sustulisse, si originis Germanicæ fuit, siue Scythicæ ab ipsa Mæotide repetendæ; ad quam non barbari modò, sed omnium barbarorum barbarissimi habitare à Græcis putabantur? Quàm barbari fuerunt Getæ athanizantes, quàm barbari reliqui Scythæ, immò cõtrà quàm omnibus Græcis sapientiores, alibi tradidi: hoc loco ex ipsa Græcorum confessione liquet, Strymoni Thracum regi vnam Musarum vxorem fuisse. Num igitur suspicandum Thracem hunc barbarū & ab omni humanitate alienum fuisse; an potius contrà tanto scientiarum omniumq; virtutum ornatu præditum, ut maritus dignus Musâ videretur? Et quam Musam ei coniugarunt? Nempe eam quæ omnis honestæ oblectationis mater est atque prætes, eaque de causa Euterpes nomen sortita. Quid porro facit ut homines venis & honestis oblectamentis perfrui queant? Quid? Num aliud quàm illud, in ea hominum societate versari, in qua nemini ne quid inique ferat est timendum? quam talem esse oportet, ut boni honoribus & præmiis or- nentur; mali, si qui sint, pœnis castigentur; aut si castigari non possunt, tamquam pu- trida membra recidantur. Illa sanè solida esset in vita voluptas, in eiu modi Rep. viuere posse, quæ si contingeret, vix ipsi paradiso postponenda videretur, maximè si ab vno ca- pite in hac omnium rerum æquabilitate contineretur. Quamobrem non aliud in Stry- mone Euterpe significat, quàm eum regem fuisse omnium iustissimum & æquissimū, summa prudentia regni sui tranquillitatem semper & vbique spectantem, cui salus po- pûli sui in omnibus cogitationibus summa fuit votorū; ad quam omnes suas curas, om- nes certationes, omnia bella referebat. Quoniam igitur omnium eius ætatis hominū facile princeps esset, tum bonarū artium studiis, tum populis regendis & cõponendis ad suauè vitæ cõmuni quietem, meritò eam dicitur vxorè habuisse, quæ veris hominum deliciis præfideret. Illud itaq; quod plurimis post sæculis Platoni placuit, ut penes philosophum imperij ius esset, in hoc cernebatur ita clarè ab omnibus, ut nò à suis modò, sed ab iis etiã quos armis subegisset, Musarū connubio dignus iudicaretur. Hoc certè solum & vnicū regis potestatis fundamentū est & stabilimen, utraq; re æquè valere, & sapientia totius iuris inter homines dispensatrice, & forti animo ad rebelles & cõmuni hominum tran- quillitati aduersarios ad æquitatis leges cõpellendos. Absurdū enim sit, eum nau præfice- re gubernatore qui non de sua scientia clauum tenere posset, verum aliorū arbitratu omnem cursum dirigeret, ipse interim ignarus malè ne an bene officio suo fungeretur. Optandū profectò, si vinq; aliàs, in his maximè quibus nunc vexamur & dilaceramur procellis, ut Musæ regibus nubant, & eam prudentiam inspient, quæ turbas & dissen- siones Reip. Christianæ exitium minantibus extremū reducere possit ad pacem & tran- quillitatē, iam olim feruidis piorū votis frustra expetitam. Breuissimo cõpendio omneni rum bene regnandi disciplinā, tum eam quæ inde in ciuitatibus consequitur voluptatē hoc Strymonis & Euterpes coniugium cõplecti videmus, & vnà afferri inspiciendum de contrariorum collatione, quàm tristis facies sit eius hominum societatis, in qua ij qui gu- bernant, omnè Musarū amorem non cõtemnuunt modò; sed etiam veluti pestilēs virus oderūt, & quoad eius possunt è ciuitatibus pellunt & exulare cogunt. Liquet itaq; con- tentionem eam quæ Strymonis nomine significatur, non aliò spectare, quàm ut tran- quilla vitæ suauitate homines perfruantur, nihilq; vel ciuili vel externæ molestiæ hanc dulcissimam quietem perturbare possit. Neque enim, veluti iniquus dominus aut ty- rannus, populum suum seruitute opprimere, tributis & vectigalibus exhaurire, lucrosis quadruplatorum & sycophantarum calumniis in vitæ & fortunarum discrimen addu- cere studebat; sed contrà ad id semper summa contentione niti, quòd omnes honesta li- bertate citra licentiam gauderent, & filiis suis, non seruis, similes essent; nò ignarus Dei imaginem, qui omnium pater est in terris, regem præ se ferre, scq; patrem & pastorem, non lupum, gregis sui diuinitus constitutum. His illud conuenit, primam ab ipso pro- lem generatam à libertate nomen habuisse, extra quam nulla solida homini sunt oble- ctamenta, quæ Euterpe nomine suo pollicetur. At verissima libertas in sola illa homi-

Strymoni cur Euterpe, vna Musarum, vxor assigna- tur.

Strymonis virtus & prudentia.

num communitate cernitur, quæ ab vno iustissimo sapientissimoque rege gubernatur: quod cum vetustissimi hominum intelligerent, non aliam ferè quam Regiam potestatem laudarunt: quod latius vel examinare vel exemplis docere alterius esset negotij, & illius quidè latissimè patentis. Satis sit nobis, causam monstrasse ob quam Euterpe Strymoni Vrancasti patri nupisse scribatur: quæ ut nostræ quoque atatis Regibus dotem suam adferat, Deum Opt. Max. precemur; quo omnes, ut Vrancus origine, ita sumus quod nominamur: id est, in ampla honestæ libertatis possessione à Rege, qui pater nobis & pastor esse debet, conseruari. Atque hæc quidem de Euterpe Strymonis coniuge, quæ vel ad allegoriam solam referuntur, vel hoc præterea indicat, Strymoni tam prudentem sapientemque uxorem cõgisse, ut Euterpe vocari & Musis adscribi omnibus omnium subditorum suffragiis mereretur: cuius quæ Cimbrica fuerit nomenclatura nec meminisse legisse, nec magni refert; cum mariti & filiorum nomina satis ostenderint cui genti tora hæc antiquitatis lux debeatur. Pergamus modò ad id quod agebatur, ut clarum nimirum fiat, huius nominis quo Franci vocantur, vsu iam olim ante Troianum excidium apud Cimmericorum colonos fuisse; quorum partem si liberos Scythas Herodorus vocari scripsit, iam tum cum Amazones primùm maritos adsciscerent, quid ni asseramus, hos quos liberos dixit, sua lingua Vrancos se nominasse, maximè cum postea promiscuè vel Germanos vel Vrancos eadem gens se vocat.

Verùm licet hæc abudè sufficere possint ad Vrancorù originis antiquitatè illustrandã, altius tamè ascendã ad primos natales, maximo veteris pœleos & historiz impulsu penè coactus. Qua in re, ne fabulæ principio adductæ veritati officiant, ex historia apud omnes extra male fidei suspitione posita exordiũ sumam. Nemo est qui nesciat nõ minùs antiquum quàm celebre Branchidarũ oraculũ apud Græcos fuisse, quod æquè atq. Delphicum tum publicè tum priuatim consultebatur. Herodotus in sua Clio eius in hanc ferè sententiam fecit mentione: Cumani autè statuerunt deum Branchidarũ consulendum esse. Erat enim illuc oraculũ peruectũ, quo Æoles Ionæq. vti consueverunt. Oraculum hoc in Milesiorum agro situm est ad lacũ Panormum. Hæc ille de hoc Branchidarũ oraculo, cui quis deus præsideret, nõ expressit, tamen si eum in progressu narrationis regem appelleret, quod ad Apollinè videtur referendũ, quia apud pœtas rex ferè Apollo nominatur. Idem paullo priùs cõmemorat, Cræsum ad Branchidas orã Miletiæ quosdam misisse, ut oraculum de exitu belli quod contra Cynum molebatur, consulerent. Quàm verò fuerit vetustũ non magis scitur quàm quo tempore vel Dodonem vel Pythium consuli cõeperit; at quo tempore à Branchidis fuerit desertum, ex historia constat. Xerxi enim Græciam inuadenti, Branchidæ vtrò templum suum cum omnibus thesauris tradiderunt, ut Strabo, ut Plutarchus, ut ceteri scriptis suis testantur. Mirum profectò, si quid aliud, ipsos factorum præfectos sacra sua citra necessitatem, quam historia scriptores nullam cõmemorant, barbaro regi & solius ignis cultori prodidisse. Equidem ea quæ post consecuta sunt, quæq. præmij remunerationisq. loco à Xerxe petiuerunt, considerans, non possum non in hanc concedere opinionè, ut credam Branchidas vetustæ superstitionis & vanitatis Græcicæ, quam ipsi contra conscientiam suam lucridum taxat causa alebant, tandem perætos occasione arripuisse qua liceret, dæmoniacæ fraude prodita & deserta, ad antiquissimas auorum sedes commigrare, & in iis vnus Dei cultum adorationemq. reuocare, quam in Græcia nemo ausus fuisset profiteri, nisi simul mortè quoq. subire voluisset. Manserunt illi quidè maioresq. ipsorum multis sæculis in sceleratissimo hoc dæmoniacæ fallaciæ quæstu, sed sic videmus in id genus rebus ad religionè spectantibus frequèter euenire, ut à superstitione in hominũ animis cõfirmata, & dirã grauiũ pœnarũ cõminatione sancita, tardissima fiat digressio; & ea quidè à paucissimis, quos videlicet diuina gratia benignitatis suæ lumine è tenebris euocant. Habuerunt fortassis eo ipso tempore quo Xerxes toti Græciæ imminebat, alias etiam ob quas sic de rebus suis statuerunt occasiones, quas coniectura velle persequi magnæ sit vanitatis. Dæmonis certè mendacia & manifesta in responsis impietas, qualis non rarò in ipsis deprehenditur, ingentem causam habent ad totam superstitionem contemnendam & detestandam. Si Aristodicus, vnus Heraclidarum apud Cumanos Ionæ, ausus est Branchidarum deo vrano ioco illudere, & ostendere quàm sibi non constaret, quàmq. impiè de Pætya respondisset, ut Herodotus refert: quid miri si Branchidæ assidui vanita-

Branchidarũ oraculum.

Branchida Xerxi cur thesaurum suum cum thesauris prodidit.

vanitatis oraculorum auditores dæmonem suum contempserint, & ut fallacem impostorem, non ut Deum, astimarint, tandemque frequenti & perpetuo mendaciorum impulsu ad vetustam maiorum veritatem respexerint, à quibus per manus acceperant; vnus Deum cæli & terra creatorem esse, eumque solum adorandum; eoque de impostore suo deserendo cogitarint. Hæc ut existimem ita habere, eo adducor, quòd videtur, dum integrũ esset petere à rege aliam sibi sedem dari intimis regni penetralibus viciniorè, eoque commodiorè ad res suas promouendas & ad dignitates consequendas, Sogdianam tamen sibi elegisse, quæ longissimè gentiũ à Sufis & Babylonia abesset. Aliquid saltem fuisse quòd eos impulit ad id faciendum necesse est cõfiteri. Græci, vetustioris memoriæ ignari, credunt eos tam longinquam regionem petiuisse, quòd securiores essent à Græcis, quorũ Deum & oraculũ prodidissent; ne quando pœnas dare cogentur. Egregium verò commentum. Num illis fortasse iam tum Alexander Macedo in animo versabatur, cuius maiores illo adhuc tempore rebus Atheniensium & Spartanorũ longè lateq. florentibus in obscuro latitabant, nullo numero apud Græcos computati. At ita fore ut aliquando Græcis pœnas luèrent, Deus prædixerat. Illi videlicet qui dæmonè deserebant & Persis prodebant ipsius thesauros, oraculo eius credidissent, & si credidissent, an non potius intima regni petiissent, quæ nimirũ scirent accuratius ab hostili incursum custodienda? Vana sunt hæc, & nullis nixa verisimilibus coniecturis. Quamobrè aliam causam fuisse sentio quam explicare nitar. Indocynthica nostra demonstrat, ad Paropanisum post diluuium arcam feminarij humani hæsisse, & inde Nochũ egressum vitem inuenisse in Margiana, cui Bactriana adiacet atque Sogdiana: Has autem regiones vnà cum omnibus iis quæ Septentrionè versus porrigebatur, Iapeto obrigisse siue forte siue patris, quod credo, designatione. Viguit igitur his locis diutissimè verus vnus Dei cultus, & omnis philosophiæ occultioris cognitio, quæ Magiæ nomine in Zoroastro antiquitas celebravit. Branchidæ itaq. ut iam veteri rursus maiorum disciplinæ inhiabãt, ita locis iis quàm proximi esse cupiebant, in quibus eam adhuc quàm integerrimã esse opinabantur. Sogdianam igitur ea causa elegerunt, quòd Bactriana Persis vicinior plurimũ de finitimorum contagione superstitionis externæ imbibisset, Sogdiana verò Scythis incorruptis adhuc cõtigua ad præscos vitæ ritus renouandos non parvũ momentũ habitura videretur. Hoc igitur quærebant, ut hominibus externos vel ritus vel mores necdũ amplexis proximi habitarent, & illorum vicinia & libertatem & præscam viuèdi consuetudinem & acciperent & tuerentur. Iam quis est tam communis sensus expers, ut nesciat omnibus natura inlitum esse, ut antiquissimas maiorum sedes admirentur & caras habeant, & si commigrandum sit, earum maximè amore ducantur, quò vel in ipsis, si fieri possit, vel saltè proximè commorentur? Apud Scythas autè Germanicam adhuc linguam eo tempore viguisse de Pharamanis regis Chorasmianum nomine coniectare licet, cuius in Becceselanis dedi interpretationem. Hic cum mille quingentis equitibus ad Alexandrum iam Scythiæ fines ingressum venit, aens se finitima Colchis & Amazonibus tenere, & Alexandro, si gentes ad Euxinum pontum habitates subiugare in animo haberet, ducem fore itineris, & in tota expeditione prouisorum, ne cõmeatus exercitui deesset. Vnde liquet per amicas & socias gentes Pharamanem venisse, & Alexandri copias ducere cogitasse: quales ni fuissent, nec ipse tã facillè ad Sogdianorũ vsque limites penetrasset, nec necessaria Græcorũ exercitui suppeditare potuisset. Mihi sanè omnè antiquitatè reuoluenti probabile videtur, Vrancorũ olim apud Scythas tantam fuisse vel potentiam vel dignationè, ut à Mæotidis vsq. littore ad Sogdianos tutũ iter haberent. Quò autem facilius credam Pharamanem Vrancũ fuisse, facit tũ nominis ad Pharamondũ, qui multis post sæculis Francorũ rex fuit, allusio, tum vicinia ea, quam cũ Amazonibus se & Colchis habere dicebat. Branchidæ itaq. crediderim Sogdianam sibi habitandã elegisse partim propter vetustam primorum parentum post cataclysmum memoriam, partim ut eos haberent finitimos, quorum linguam eandem esse scirent qua maiores ipsorum vsq. fuissent, quamque ipsi in arcans apud Græcos, ut suspicari lubet, seruassent, per manus nimirum semper acceptam. Conditum igitur hic opidum tam diu tenuerunt, dum Alexander famosus totius Asiæ latro Oxo superato Sogdianam direptum venisset. Is enim, nescio quo furore irati Bacchi accensus, totam gentem deleuit, vltus parentum sacrilegium immani suæ crudelitati prætexens, quam Quintus Curtius sic describit, ut

Branchidæ cur Sogdianam sibi à rege petidat elegerint.

Pharamanes Chorasmianus rex.

Alexander Macedo Sogdianam direpit, et Branchidarũ gentem deleuit.

& ipse damnare videatur, & aliis reddiderit abominandam. Huius verba, quoniam res non omnibus nota est, non abs re fuerit huc transferre: Peruentum, inquit, erat in paruulam opidum, Branchidæ eius incolæ erant, Mileto quondam, iussu Xerxis, cum è Græcia rediret, transierant, & in ea sede conlisterant: qui templum quod Didymæum appellatur, in gratiam Xerxis violauerant. Mores patrij nondum exoleuerant, sed iam bilingues erant, paulatim à domestico externoque sermone degeneres. Magno igitur gaudio regem excipiunt, urbem sequi decedentes. Ille Milesios qui apud ipsum militarent, conuocari iubet. Verus odium miles gerebat in Branchidarum gentem. Proditis ergo, siue iniuriæ, siue originis meminisse mallit, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, seipsum consideraturum quod optimum factum esset, ostendit. Postero die occurrentibus, ad Branchidas secum procedere iubet. Cumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia opidi circumire iussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad vnum cadere. Illi inermes passim trucidantur, nec aut commercio linguæ aut supplicum lamentis precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem ut deicerent fundamenta murorum ab imo moliantur, ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cadunt modo, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo & sterilis humus, excussis etiam radicibus, relinquere: quæ si in ipsos proditoris auctores excogitata essent, iusta ultio esse, non crudelitas videretur: nunc culpam maiorum posteris luere, qui ne viderant quidem Mileti, ad eum Xerxi non potuerant prodere. Hæc Curtius. Audiatur & Plurarchi Græci hominis de Græco rege iudicium. Eius, Bilibaldo interprete, hæc est sententia: Nec Alexandrum & qui mirè eum admirantur ac amant, ex quorum numero nos quoque sumus, laudare solent, quod Branchidarum urbem funditis subuerterit, omnemque ætatem penitus exciderit, quoniam ab eorum maioribus Mileti templum olim proditum fuerat. Bene profecto Charoneus amentem regis crudelitatem condemnat: sed est ita ferè ut iustissima quæque gens ditis tyrannorum tormētis maximè obiciatur, quibus nunquam deest quod immani suo furori prætexant, perinde ut ouem lupus ob turbatam sibi aquam apud Æsopum deuorat. Ceterum hæc de Branchidis satis sunt; at ea nihil ad propositum nostrum facient, nisi ulterius quærat unde Branchidarum nomen deriuetur. Quemadmodum itaque Romulidæ à Romulo, ita Branchidæ à Brancho dici videntur. Quamobrem ut origo gentis in lucem eruatur, necesse habeo inuestigare quis fuerit Branchus, & quibus parentibus ortus. Græci, uti modò dictum, ea consonante carent, cuius figura eadem est cum quinta Latinorum vocali. Loco autem eius Beta utuntur, cuius apud eos, perinde atque Hebræos, duplex sonus esse potest. Quod igitur nos dicimus Vrancus, illi *Βεργχος* scriberent, nec aliter tamen quam nos pronunciant, seruat quodam idiotismo litteras alias ad sonum aliorum cogente, qui notior est, quam ut odiosè sit pluribus explicandus. Non parum modò nobis effectum est à Branchidis ad Branchum, à Brancho ad Vrancum progressis, quandoquidem posthac negari nequeat, præscam esse Vrancorum nomenclaturam, quæ quid significet, modò explicatum.

Branchidas à Branco seu Vranco dictos fuisse.

Branchus seu Vrancus quis, & quo patre genitus.

RESTAT ut quis hic fuerit Branchus siue Vrancus, inquiratur. Ut oraculum hoc Milesium & antiquissimum fuit & celeberrimum, & ab omnibus vno consensu Brancho adscriptum, ita in nullo siue Deo siue Dei filio plus obscuritatis est apud scriptores. quod Lilius Gyraldus animaduertens, omnem dubitationem ad Lactantium Thebaidos commentatorem reiecit. Hic verò, ad octauum Statij librum, illa, ex nescio quo diuinarum rerum Varronis loco, refert quæ nec Varronis dictionem sapiunt, nec quicquam sani habent explicatus: & ad eum non faciunt ad Statij sententiam adstruendam, ut non nihil aduerlentur. Branchum enim Simeti cuiusdam, cuius pater Olus fuerit, decimus ab Apolline, filium statuunt, ex obscura & ignobili matre; cui hoc affingunt, vidisse eam in somnis per fauces suas Solem intrasse, & per ventrem exisse, & ea de causa filio nomen datum esse Brancho. Huius deinde osculo sic Apollinem delectatum fuisse, ut ipsam rapuerit; atque inde templum Branchi adon consecratum Apollini Philefio. Hæc aliis verbis exposita qui apud Lactantium legit, facile cernit quam non bene compta sit fabula vel verbis, vel rerum consonantia. Staius templum ipsi Brancho tribuit, & Apollinem patrem eius asserere videtur.

Dum

Dum enim libro tertio complura, variaque oracula enumerat, huius etiam facit mentionem; sed verbis perquam paucis:

Branchus. — patrioque æqualis honori

Strabo Machareji nepotem fuisse scribit, parentum propiorum nulla habita ratione, non aliam, ut opinor, ob causam, quam quod nihil certi de iis comperisset. Idem libro decimo quarto latius de hoc oraculo, & quidem sic, operæ ut sit pretium sententiam eius referre: Post Posidium Milesium deinceps Apollinis Didymæi apud Branchidas oraculum circiter decem & octo stadia ascendenti offertur, quod templum à Xerxe incensum est atque exustum, ut cetera omnia, vno Ephesio excepto. Branchidæ autem, quod thesauros Dei Persæ tradidissent, vna cum ipso iam fugiente discesserunt, ne pœnas darent sacrilegij & proditoris. Milesij postea templum omnium maximum extruxerunt, quod sine tecto permansit ob amplitudinem. Certè ambitus maioris fani integram vici habitationem continet, intra & extra quem locus est sumptuosè ornatus. Iam alia fana ipsum oraculum & sacra complectuntur. Hic etiam fabulantur ea contigisse, quæ de Brancho & Apollinis amore feruntur. Hæc ille, in quibus nihil rursus de Branchi patre. Lucianus Branchum ita depictum refert, ut formosus adolescens saxo insidens leporem manibus teneat, ad quem canis assulter, adstet verò Apollo spectator & formæ & lusus. Nec hinc rursus aliquid euidentioris notitiæ consequimur, nisi quod pictorem ingeniosè in lepore & cane & puero & amante luisse videamus, cumque intelligamus de impudico amore Apollinem traduxisse, ut praua impiorum hominum ingenia abominandas suas cupiditates libenter Diis adscribunt, quod eorum, dum id genus infanda & monstrosa scelera committunt, similes esse videantur. Quisquis tamen flagitij huius turpissimi auctor fuit depingendi, non malè id indicauit, non aliud eiusmodi amatores deliciis suis esse, quam canem lepori: quamquam non ignoro quid lepori cum cynæ dis, & cani cum pæderaste. Ad illud alludit Terentius: *Tute lepus es, & pulpamentum queris*; quod Grammaticis relinquo. hoc verò canes quotidiana sua docent impudentia. Sed in malam rem hæc scelerum turpitudine. Modestius & propius vero illud est quod est apud Terentianum:

*Pastorem Branchum cum captus amore pudico
Fatidicas sortes docuit depromere Pæan.*

Nos de hac caligine, qua natales Branchi apud vetustos scriptores inuolutos videmus, illud in certissimis habemus, Ogygiam prorsus esse huius fabulæ originem, atque idcirco exordium eius causamque prorsus ignotam Græcis fuisse; inter eos tamen de vocis apud Græcos significatu illud quod ex Lactantio retuli existisse figmentum, dum eos omnis certior notitia defecisset. Aliàs non semel monui, plus præcis fabulis subesse mysteriorum & antiquariæ cognitionis, quam à quoquam hætenus sit explicatum. Orpheo certè communi omnium consensu fabularum veterum originem tributam esse omnes sciunt, non poëtices modò periti, sed omnes etiam ij qui vel primoribus laboribus humaniores litteras delibabant. Hunc item Thracem fuisse omnes vno ore confitentur, quo perspicuum faciunt, ab iis Orphicam siue mythologiam siue theologiam emanasse, qui Thracum lingua, quæ eadem cum Germanica fuit, vterentur. Inde illud est quod Orphei ætatem non multo faciant Troiano excidio superiorem: quod nimirum circa ea tempora Græcia primùm litteris excoli cœperit, quarum bonam partem Strymon & Tereus videntur inuexisse; & id quidem inuitis & repugnantibus: ut nostra quoque ætate vidimus euenisse, dum primùm Græci Latini que scriptores à quibusdam Strymonis imitatoribus inuitis Barbarorum scholis obtruderentur. Quæ tamen in re falluntur, non aliter atque in Mercurio, credentes nomen Orphei proprium alicuius viri fuisse: quandoquidem, ut alibi indicauit, alibi latius docebo, Orpheus omnis is dici mereatur qui aures format, & iis ita patrocinator & præest, ut ea primùm instillet quæ maximè deceat vnumquemque scire; idque faciat ea moderatione, ut veritas ipsa, veluti casta virgo, honesta & decora stola veletur. Et Strymon itaque & Tereus & si qui his fuere vel priores vel posteriores (ut fuere quamplurimi, tamen nomina eorum sint obliterata) Orphei dici merebantur, tum præsertim dum fabulas, quibus vel historia sacra vel aliud quippiam tegetur, docerent. Quæ cum ita sint,

bB 3 non

Branchi fabula Ogygiam prorsus esse originem.

Mythologia siue Theologia Orphica apud Thracas orta.

Græcia quando & à quibus primùm litteris excoli cœpta.

Orpheus quis dicatur.

non est quod quisquam nos aut vesaniae aut vanitatis condemnet, si quae de Brancho & Apolline conficta sunt, ea ipsi veritati de Thracum sermone applicemus, doceamusque de quo fonte figmenta manarint; e quibus post male captis plurimi pestilentes errores cacodæmonis fraude prauorumque hominum avaritia infligante profluxerunt. Si Moles limpidissimam Veritatis scaturiginem, si totius antiquariæ cognitionis normam, si omnis denique historiarum amissam nuncupauero, nihil mihi videbor dixisse quo non splendidiore præconia mereatur. Hic dum prima gentium post cataclysmum exordia statuit, Nochum omnium patrem sic inducit Iapeto filio suo natu minimo benedicentem:

Moses veritatis scaturigo antiquitatis norma & historiae omnia amissis.

Dilaret Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, sitq; Chanaan seruus eius. Quid rogo hæc consecratio aliud Iapeto promittit, quam tã latè posteros eius regnatos, vt non sua modò orbis parte se contineant, sed ad aliorum etiam regiones imperium suum proferant, habitentque in Asia & Africa: quarum illa Semo, hæc Chamo in herciscuda vna totius orbis familia, paterna obrigit cõstitutione. Quod si de huius promissionis diuina: Iapeto per patrem suum sancitæ fonte vox aliqua deriuanda esset quæ totam eam significationem suo complecteretur, num alia commodior inueniri posset quam Vrancorum appellatio, quæ sic eos depingit & exprimit, vt homines esse dicat palmitem quæ ramis longè extendentes? Haud equidem video, nisi alius magis quam ego Lynceus eam mihi cõmonstraret. Extendit vitis palmitem suos, extendit arbor suos ramos, neutra quidè ante conteta, quam omnem latitudinem, cuius natura capax sit, expleat. Qui cognationis gradus genealogiamque cuiuspiam gentis inquirunt, arborem facere solent, cuius ramos tam latè longèque diffundunt, quam cognatorum soboles sese porrigit: eleganter illi quidem & ingeniosè id meditari, at longè elegantior in Vranco nomine similitudinem expressam videmus. Cum enim *francus* non cuiusvis arboris, sed propriè vitis ramum designet; fit vt Francus dicatur, qui perinde atque vitis longè lateque ramos in omnem partem diffundit; in quo quanta vis sit, ipsa vitis natura demonstrat, cuius ego in hac regione, quantumvis vitibus iniqua, brachia dimensus sum quam sexaginta pedes longius à matrice trunco progressa. Quod nisi putatione cõtercerentur, quis tandem esset finis licentiæ? Iam videmus proprium vitis esse, sic aliena inuadere, vt veluti domina omnium supremum semper occupet, & arborum ramos sic vinciat, quasi serui essent catenis alligati: tantaque ea in re vitis licentia, vt quamvis collibus maximè gaudeat, nulli tamen arbori parcat; adè vt & salices ad ipsas paludes & stagna vincula ferre cogantur: quod in Ferrarienti agro & aliis locis Pado vicinis licet videre. Quid multis? hæc & longissime ramos suos extendit, & omnes arbores, veluti earum regina, superat; earum ministerio, perinde atque seruorum, vtens; & ne subterfugiant, vinculis etiam artibus constringens. Et verò sic est à natura optimo iure comparatum, vt ei plantæ omnes ceteræ subseruiant, cuius fructus omnibus ceteris est excellentior & diuiniore: vt pote qui eum liquorem hominibus largo cornu fundat, quo nihil suauius, nihil salubrius, nihil lætius, nihil ad vires corporis, nihil ad pectoris generosum robur, nihil ad animi magnitudinem & tublilitatem, nihil denique ad iucundam beatamque vitam aut præsentius aut efficacius. Huic igitur Iapeti consecrationem maiores potius quam alij cuiquam arbori conferre voluerunt; eo cuius naturæ rerumque ciuilium perito iudicantes, sibi non secus inter homines atque viti inter arbores ius esse, vt omnium fines aliorum occupent, & ceteris hominibus tamquam ministris vtantur; ea tamen id lege, vt non minus quam vitis muneris hominibus, quos superarint, rependant. Quid verò rependunt? bonos mores, humaniores disciplinas, cõmunis vitæ tranquillitatè, omnia deniq; ea quæ ad bene beatèque viuendū sunt necessaria. Sic Cimmerici Græciam, sic alias regiones & inuaserunt & superarunt: sic Strymon Thracæ viciniorumque, sic alij alios vicerunt, vt victis ingens lucrū, victoribus nihil præter laborè & negotia in rep. constituenda & ciuili vita formanda accederet. Quanto enim plures ditione sua continebant, quanto plures imperij sui vinculis sibi alligabat, tato plus beneficiorum toti orbi largiebatur. Et quorum quæso beneficiorum? eorum, in quæ, quæ pretiosissimo vino collata plus tamè habeat diuinitatis, & tato quidè plus, quato animus corpore præstantior est & diuiniore. Verum hic locus cum ingès volumen posceret, tum aliud etiam oratorè, quod magnitudo beneficij, quod agrestibus & feris hominibus præstatur dū ciuilibus vitæ institutis adfuescere docetur, pro dignitate exponeretur. Nobis sufficiat aperire fontes, e quibus excellentiora ingenia & à sapientiæ

francus.

Vitis natura & in arboribus dominium.

Vitis commoda & utilis.

Iapeti posteros non minoræ munera quam vitæ hominibus contulerunt.

studij

studij & dicendi facultate plus præstitura, quantum velint haurire possint.

PORRò necdum illud attigimus, quod omnium est primarium, à Iapeti posteris orbem in vnam iuris communionem sic redactum, vt apta ciuitas videretur; in qua vera religio caperet exordium & augmentum. Cum enim Romani Ianigenæ potissimam Asiæ & Africæ partem tenerent, Christus nasci voluit, quo tempore Iapeti genus in tabernaculis Semi habitabat, & Chanaan posteros seruitute premebat. Sed hæc alterius sunt loci & considerationis; hic illud agimus, vt nemo non clarè cernat, quam apta sit vitis & Iapeti comparatio, quam significanter Vranco nomen eam exprimat, quamque hæc sacris litteris sint consentanea. Sanè si diuinum Moles rogemus, nemini dicet concinnius veriusque hoc nomen quam Iapeto conuenire secundum eam quam habet in Cimmericorum siue Ianigenarum lingua interpretationem. Primum igitur Vrancum post diluuium dicemus Iapetum fuisse, & eum quidem ex diuina patris consecratione ita nuncupandum, si æquum est vt illo titulo quisquam honoretur, quo eximia & summa eius dignitas intelligatur. Poterant hæc quidem satis esse ad insignem Vrancorum & vitis conuenientiam demonstrandam; sed non patitur ipsa veritas, vt hac sola contenti ipsorum nominum concordiam, ceu consideratione indignam, otiosè prætereamus. Vrancum eum dixi qui latè palmitem ad morè vitis extendit, cui notationi ita vitis nomen respondet, vt eiusdem rei det significationem; iis, inquam, qui ad rectam ipsam rationem referre norunt. *Vitis* enim, vocali longa, longum latumque signat: qua de voce Vitis habet nomenclaturam, propterea quod & latissimè longissimeque inter arbores sese diffundat, & eum fructum det, quo hominis animus insigni & latissimo crescat augmento. Varro vitem à vino ferendo dedit; vel, si id non placeat, quod inuit ad vnas percipiendas. Fac, bone vir, vt ita sit, vnde vinum deriuabis? vnde ipsum illud inuito? vnde vito? Quid si doceam vito etiam propterea dici apud Latinos, quia Cimmerici quod longè lateque remotum est, *Vitis* appellent? Vinum cur hoc nomen acceperit, Indoscythica nostra satis declararunt. At si quis contendat vitem dici, quod vitibus in hęcendo similis sit; cum rogabo, quæ sit viticis etymologia: quam scio domi suarum quam inuenturum. Vitex enim & vimen à nostratibus etiam originem habet; quorum vtrumque fit à *Vitis*, quod est flexilibus ramis siue virgibus quippiam contexto. Quamobrem in vitis à *Vitis* nobis vernaculo deriuatum, cum ipsam naturam, tum consonantiam indicat, quæ inter ipsam & Francorum inuenitur propagatione. Numquid inueniri queat concinnius vel rebus vel nominibus, quam hæc sit Francorum ad vitem conformatio, cum qua non minus reapse quam nominis origine consentit? Iapetus ergo optimo iure de patris consecratione Vrancum esse nominatus, quod latissimè & genus suum & imperium inter mortales, perinde atque inter arbores generosa vitis, extendat. Ceterum quia licet verissimam & cuius nostratium facillimam ad intelligendū, inauditam tamè hæc huius vocis interpretatione prodo; non malè fecero si hanc vitis & Iapeti comparatione cum præcis sapientissimorum hominum obseruationibus & indicij ad vnguè quadrare monstrauero. Est quisquam vel inter Platonicos, vel inter veteris historiarum peritos, vel inter Christianos etiam cui aliud quippiam notius sit, quam penes Magos olim summam sapientiæ arcem fuisse? Atqui hi Astyagis somnium, quo filiam suam Mandanen vitem parere viderat quæ totam Asiam occuparet, sic sunt interpretati, vt regnum ei qui nasceretur pollicerentur. Bene quidè Magi, sed non admodum necessariò Astyages in re apertissima mihi videtur eos consuluisse: quando satis luculentum indicium tum de vite, tum de amplissima eius per Asiam propagatione dabatur, quid ex eiusmodi partu expectandum esset. Quemadmodum autem Cyro Mandanes filio diuinū hoc somnium totius Asiæ imperium promittebat, ita Iapeto non Asiam tantum, sed Europam etiã & Africã Nochus verbis suis visus est inaugurari: qua de causa quid miri, si Brachi nomen, id est, vitis latè extendentis palmitem suos acceperit; ne vllò vnquam tẽpore tanta promissionis memoria apud posteros interiret? Nò possum satis diuinæ bonitatis admirari infinitatè, quæ inter cetera erga mortales beneficia hoc etiã illustrissimū providentiæ suę documentū tanto sæculorum intervallo prius à Moise litteris mandari, & à Cimmericis fabulis intexi, & allegoriis tegi voluit, quam quisquam mortalium cõiectare posset, Romanos Ianigenas rerum per orbem vniuersum potituros. Alij aliunde sibi petant studiorum oblectamenta; animo certè meo nò aliud suauius pabulum inuenio, quam præcisam

Vranco siue Vranco nomē nulli verius quam Iapeto conuenit.

Vitis vnde nomē habent. Vitis.

Vitis.

Vitis & Iapeti comparatio.

Astyagis somnium, in quo vitæ regnum significabat.

b B 4 hanc

hanc Mosis & Orphicorum consensionem, qua nihil video validius, inter ea quidem quæ humano ingenio consequi possumus, ad contundendam Atheorū peruicacitatem, quæ indies tanto maiorē Christianæ messi calamitatem minatur, quanto plus alimenti capit è scelerum in omni ordine superiore effrenata licetia grassantium rabie plufquam belluina; qua peste nullum est inferiorum hominum animis capitalius periculū, nullū lethalius venenum; eo quod longè efficacius & penitius in hominū animos facta quàm dicta penetrare consueverint, tamen ut contrā fieret ipse Christus imperarit. Sed quid ego Magos hic commemoro? An non & ipse sacræ litteræ eadem vtuntur comparatione? Dauid eo hymno quo Deum timentibus felicitatem promittit, inter cetera sic habet: *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tue.* Quid quod ipse seruator noster Christus sic videtur hanc Nochi benedictionem explicare, vt sese Nochum faciat atq. vitem; Apostolos verò palmites, quorum latissima per omnes gentes extensione regnum suum erat extensurus, perinde atque per Branchum Nochus? Sanè Nochus Christi typum gessit, nec absurdum sit, si latitudo generi Iapeto promissa, imago sit latitudinis Christianorum Ianigenis regnantibus futuræ.

Iapetus quid cum Apolline commune habeat. Apollinis nomenclaturæ ratio.

CETERVM quid Iapeto cum Apolline? Nihil profecō, si hoc nomine perinde ac vulgus abusi eum cacodæmonem accipiamus, qui Delphico & Didymæo oraculo miseris mortalibus imponebat. At si de Orphico sermone Apollinem ad veram nominis rationem intelligamus, longè aliter sentiendum: propterea quod Apollo is sit qui res à caliginoso antro liberat, quasi ἄψυχοις diceretur, vt cum in Gallicis, tum alibi latius ostendam. Apollo itaq. is dicitur qui aperit occulta & ab antro tenebroso, quæ vox si diuinis applicetur, proprie conuenit Spiritui sancto; si corporibus caelestibus, Soli; si creaturis rationis capacibus, ei vel angelo vel homini tribuenda, cui Spiritus sanctus gratiam suam infundit ad occulta reuelanda. Nemini igitur mortalium post diluuium dari potuit conuenientius hæc nomenclatura, quàm ipsi Nocho, qui omnē scientiam, omnem artem, omnem historiam, omnia denique diuina humanaque suis filiis & nepotibus reuelauit: non illa quidem tantum quæ præterierant, sed illa etiam quæ multis post sæculis essent futura; vti satis perspicuum est in ea quam adduxi Iapeti consecratione. Non immeritò igitur iactatus est Apollinis erga Branchū amor quidam eximius & singularis; propterea quod Nochus ex ipsa benedictione satis cōvincatur hunc plus

Nochus conuenientissimè Apollo dici potest.

Apollinis & Branchi fabula explicata.

& ceteris filiis amasse, cui plus gratiæ fauorisque contulisse scitur. Quamobrem qui hanc historiam, & hanc prærogatiuam Iapeto à Nocho concessam ad mythologiam transfulerunt, tradiderunt Branchum Apollini in deliciis fuisse: quæ fabula non aliud habet veritatis velamen, quàm nominum propriorum in illas voces commutationem, quæ singulares in iis quos significare volebant, dotes denotabant. Ab hoc igitur Brancho cum in Caria locus constitutus esset, in quo ea quæ ad religionem veramque pietatem pertinerent, docerentur; voluissetque ad prærogatiuæ suæ memoriam ipsos doctores Branchidas vocari, quia & Branchi genus essent, & Branchi doctrinam & sequi & tradere deberent, essetque in primis institutis, atque aded omnium præceptorum ad hominum conuictum pertinentium caput, vt mutuo amore omnes inter se deuincirentur, atque, quod memores eius essent, iussisset quotidianis osculis amorē hunc testari, cuperetque omnem honorem ad patrem suum referri; factum est vt hic Apollo Philesius coli diceretur. Nam cui dubium, quin Nochus, quod totus diuino amore flagraret, ubique inter homines pacem, concordiam, vnionem, amoremque prædicarit, & idem tradiderit filio faciendum? Nouæ & æternæ legis magister, cuius ille typum gerebat, quid aliud quàm pacem amoremque perpetuo cantat? Nec mirum videri debet, certatim oscula à Branchidis in ritibus sacris dari solere, cum idem hætenus apud Christianos duraret, nisi turbæ vitandæ causa institutum esset, vt eandem crucem omnes oscularentur; quo facto viderentur omnes inuicem osculati fuisse. Verum oprandum vt pauciora oscula Iudæ in templis Deus conspiceret, qualia & olim inter Branchidas fuisse non temerè suspicamur, vt pote æquè atque nos homines. Quemadmodum autem animaduertimus nostro hæc æuo plurima instituta, plurimasque cærimonias ab optima rectissimaque via ad necio quas salebras & offendicula declinasse, ita Branchidis quoque vsu quondam venit. Nam cum viderent corruptos hominum animos ad superstitionem quàm veram religionem, ad fabulas & nugas quàm ad solidam veritatem

Oscula Branchidis frequenter. Apollo Philesius.

Pacis oscula inter Christianos.

Branchidarū oraculi corrupti occasio.

rem proniores; rationem excogitarunt, qua simul & vulgò essent in admiratione, & sibi vberimur facerent quæstum. Deserta igitur Nochi & Iani doctrina, ceu parum vtili & lucrosa, mercatum mendaciorum apertuerunt, commenti Apollinem hominibus futura prædicere, si donis placaretur: nec minus ipsius filium Branchum muneribus induci ad futurorum prædictionē. Huic imposturæ cacodæmon mendaciorum pater statim fauit, subseruiens hinc sacerdotum avaritiæ, hinc consulentū vanitati. Quàm verò omnes mortales auidi sint futura cognoscendi, vitio à primis parentibus, qui Deo similes esse volebant, cōtracto; quis est qui queat ignorare, modò Adamum suum interiorem consulat? Nusquam liberalius sumptus fit, nusquam magis prodigi sumus quàm vbi hæc nugæ venduntur; & nulla ad hunc quæstum faciendum procliuior via est quàm ea quæ per sacra religionemque ducit: quod vt apertissimum est vel ipsis pueris, ita exemplis non est docendum, ne quorundam aures offendantur. Hinc igitur oraculum Milesium, hinc Dodonæum, hinc alia. Hoc modo è scholis veritatis factum est emporium mendaciorum: hac ventum est à vera religionis intelligentia & professione ad dæmoniacam superstitionem, & scædos de diuinis rebus errores. Mirum est quàm arctum sit vinculum cacodæmonis & avari pectoris, quamque faciles sint & præcipites mortalium animi ad perfugiendum è castris Dei ad Mammonæ signa. Demiror Petrum Crinitum & quosdam alios professione Christianos stolidè Academicis, Iamblichio præsertim & Porphyrio, credidisse; Sibyllam apud Branchidas, vt ipsi volunt, occulto quodam terræ spiritu afflari solere, quo concepta oracula promeret. Admirabilem profecō vim terræ, quæ cum ipsa bruta sit & inanimis, sic tamen animos moueat, vt quæ non didicerit vates neque sciant, ea carminibus heroicis effundant, Aliis hæc auribus, non meis canantur: vno verbo, Cacodæmoni oracula adscribenda, non naturæ; iis exceptis, quæ diuino afflatu edita fuerunt. Et quamuis quædam vera sint, è tripode Delphico aut Didymæis adytis de diuinis rebus prolata; ea tamen sic capienda, vt credantur vel à cacodæmone reddita, quod in ceteris facilius falleret, vel coactu diuino impuris spiritibus extorta. Eius generis illud est quod hic falsus noster Apollo Politæ cuidam respondisse fertur:

Oraculorum causa auaritia & futurorum cognoscendorum auiditas.

Oracula Cacodæmoni adscribenda.

Ψυχὴ μὲν μέγρι εἰ δασμοῖς ἄρδς σώμα κερταῖσι
 Φθαρτὰ νοῦσα πάντα θνητῶν ἀλγηδόνων ἦναι,
 Ἡ νῖαδ' ἀνάλυσιν βροτῶν ματὰ σώμα μεγαθύμῳ
 Ὡρίων ἔρρηται ἐς αἰθέρα πάσα φορεῖται
 Αἴεν ἀήραος οὐσα, μένει δ' εἰς πάμπαν ἀπειρήσ
 Περσφόρωνος γὰρ τοῦτο θεοῦ δῖεξε κρόνοισι.

Quod nos rudiusculè sic vertebamus:
*Donec corporis vinculis mens stricta, nihil quàm
 Visa videt peritura, ærumnis cedit; at inde
 Corpore corrupto, cum se inuenit esse solutam,
 Æthera tota petit, nullum peritura per æuum:
 Namque Dei primo genita id prudentia sanxit.*

πῶθεν, vt Aristoteles, pro imaginibus rerum accipio, & cum Cicerone visa appello. Huic vaticinio similia plurima sunt, in quibus, vt hic, de filio Dei; tum etiam de Spiritu sancto clara testimonia reperiuntur, & multa alia ad humanæ salutis & veritatis spectantia cognitionem: verum illa vel inuitis dæmonibus iussu diuino imperata, vel propterea prodita vt imposturis suis plus fidei conciliarent. Nunc itaque quis Apollo inter homines, quis Branchus fuerit nominatus, & qua inde occasione abominanda superstitio sit enata, perspicuum feci; quam ipsi postea Branchidæ videntur prodidisse, diuino quoque iam afflatu aut tædium aut pœnitentiam scelerum inspirante.

Verum video mihi obiectum iri, ea quæ de Apolline dixi non conuenire cum Apolline Didymæo, cuius hoc templū fuisse scribitur. Nec equidè id assero, errores fanaticos Græcorum perpetuò cum primis fabularum originibus concordare, quin contrā assero, quam longissimè plerumque recessisse, vt hoc loco ab hominibus ad dæmones veritatis larua deuenit. Sed quò breuiter curiosis hominibus satisfaciam, id operæ pretium fuerit annotasse, nomina huius generis sacra variè solere in vsum venire. Aliud enim Theologi per Apollinem intelligunt, aliud Phyci, aliud historiæ scriptores.

Phyci

Apollo Didumæum.

Didumæi etymon.

Wien.

Apollo theologicus Spiritus sanctus dici potest.

Apollo physicus quia dicitur.

Solis in rebus promovendis vis est naturalis.

Nocho Didumæi nomen est Phileſii rectè poſſe tribui.

Phyſici enim Solem Apollinem vocant, quia nimirum omnia occulta & in tenebris poſita revelet, hac dote longè omnibus aſtris ceteris præferendus. Eundem Didumæum dixerunt veteres, vocabulo ab Orphicis illo quidem petito, ſed à nemine aut Græcorum aut Latinorum intellectu. Macrobius ſcribit idcirco Didumæum dici, quòd geminam ſpeciem ſui numinis præferre putaretur, illuminando formandoque Lunam: etenim ex vno fonte lucis gemino ſidere ſpatia diei & noctis illuſtrantur. Vnde & Romani Solem ſub nomine & ſpecie anni, Didymæi Apollinis appellatione venerabantur. hæc ille: in quibus quòd de gemino lumine philoſophatur, vt nihil ad Bacchum, ita nihil ad Didumæum: cum nomen hoc, haud ſecus ac Apollinis, de vernacula Thracum lingua ſive Cimmericorum ſit petitum. Apud alios ſcriptores quæ huius appellationis cauſa ſit, non memini diſputari, cum id interim mirum videri poſſet qui Mileti potiùs quàm alibi Didymæus vocari conſueverit. Wien vocali priore longa turgere, ſumere incrementum à centro ad exteriora, attolli, promoueri, aut feruore quodam intumefcere, vt in pane ſit fermentato. Hinc Wien eſt feruoris intumefcere facientis effectus, ea formula qua à Wijs fit Wijsdom / à Wijs Wijsdom; id eſt à diues diuitiæ, à ſapiens ſapientia. Wijs verò per diphthongum menturam ſignat. Quo ſit, vt Wijsmaet nihil aliud ſit quàm rei feruore quodam intumefcentis vel cuiuſpiam ſe promouentis & res ſuas augmentis meſura. Amplæ enim ſignificationis eſt ipſum Wien / ad omnia illa quæ quouis ſe modo ad maiora & meliora promouent, extenſum. Dicat ergo nunc nobis Apollo arcanorum omnium veriffimus reuelator, qua de cauſa Didymæus à Branchidis ſuis voluerit nuncupari? Si theologicus de Apolline loquamur, facilis eſt & perſpicua ratio ob quam hoc nomen detur. Quis enim alius mentem noſtram effereſcere facit, & ad maiora ſe attollere quàm Spiritus ſanctus, diuino ſuo calore nos accendens? cuius beneficio animus noſter infinito ſe maior reddat, & à terrenis anguſtiis ad caeleſtem amplitudinem ſe extendat; idque ad meſuram, gratiæ diuinitus conceſſæ, prout Wijsmaet / vnde Didymæus, nobis ſignificat. At in naturali rerum conſideratione Apollo Sol eſt, qui calore ſuo omnium eorum quæ generationi ſubiecta ſunt incrementa, & promouet & obliquo ſuo curſu meritur; quod Ariſtoteles cum intelligeret, penes eum eſſe ſcripſit maximas generationis & corruptionis cauſas, huius, cum diſcederet ad inferius hemiſphærium; illius, cum accederet. Accedens enim calore ſuo omnia promouet, & ad iuſtum modum dilatat & extendit; recedens verò contrà claudit & comprimit omnia; id eſt, à frigore, quod tum non amolitur & depellit, claudi premiſque permittit. Ipſe enim ſemper calorem ſubminiſtrat, tamen non eiſdem locis, ita vt numquam deſinat eſſe, id quod dicitur, Didymæus. Sed hæc phyſicorum pueris diſcutienda relinquo, apud quos facile perſuafero penes ſolem eſſe iuſtam omnis generatorum promotionis meſuram, atque idcirco rectè dici Wijsmaet / ſive Didymæum. Nunc ad hiftoriam ſacram accedamus, in qua Nochus certam ſingulis ſuis filiis ponit incrementi meſuram, dum ſingulis diuerſo modo benedicit: & Iapeto quidem ſummum dat augmentum ſummamque ad meliora promotionem. Meretur igitur & ipſe Nochus Didumæi appellationem, quia filiis ſuis modum ſtatuert incrementorum: & eam tanto magis apud Branchidas meretur, quòd Brancho largiffimam dederit latitudinem, & eam quidem tantam, vt hunc præ ceteris duobus filiis immenſis honoribus reddiderit inſignem. Cum igitur Branchus hanc diatribam, in qua præſcæ religionis & ſapientiæ inſtituta traderentur, conſtituiſſet; num mirum debet videri, ſi Branchidæ Nochum ſumma reuerentia coluerint, & eius beneficiorum, quibus filium ſuum minimum tam eximie ornauit, memoriam ſumma veneratione apud omnes poſteros celebrandam putarint; ita vt non tantum Apollinem ob omnium artium traditionem, ſed Didumæum etiam & agnoſcerent & vocarent, quòd Branchum ſuum præ ceteris plurimum auxiſſet, & ipſius genus ad ſummos humanæ felicitatis gradus promouiſſet? Nihil æquè gratum eius animum qui beneficium accepit, oſtendit & declarat, ac frequens beneficii accepti commemoratio, quæ in iis qui pares gratias referre non poſſunt, perinde laudatur atque ſi retuliſſent, ſi ex animo quidem ſincero gratoque proficiſcatur. Hinc meritò & magna ratione Nochum Didumæum Branchidæ vocabant; nec minore tamen Phileſium tum de amore quem ſuis tantopere commendarat, tum etiam ex eo quòd Branchum præ ceteris filiis plurimum amaſſet. For-

ſet. Fortaſſe Didumæi nomen Græca voce expreſſiſſent, ſi vllam potuiſſent vel ſimpli- cem vel compoſitam inuenire quæ eandem haberet vim ſignificationis; qualis cum nulla reperiretur, loco eius Phileſium dixerunt: quod nomen tamen non idem ſignet, tamen eòdem tendit, & id quidem ea via, vt cauſam Didumæi complecti videatur; quandoquidem eum maximè promouemus quem plurimum amamus. Atque hæc quidem mihi videtur præſcæ & vera origo mythologiæ eius quæ de Apolline Didumæo ſive Phileſio & Brancho eius filio antiquiſſima fama celebratur; à qua longiſſimè corrupta Branchidarum poſteritas Græcorum animos diſtraxit, non aliam ob cauſam quàm vt ſaræ antiquitatis memoriam venum exponerent, peccato illud quidem exſecrando, ſed vtinam non tam multis poſtea communi. Nec obmurmuret hæc quiſquam eorum quibus inſolens eſt hæc fabularum cum ſacris litteris conſonantia, nimis antiqua & cariola me in medium de Brancho attuliſſe, niſi idem ſe ignorare fateatur, Branchidarum oraculum, vt Appuleius teſtatur, & ex aliis etiam colligitur, vetuſtiſſimum in Græcia fuiſſe. Quid igitur abſurdi committo, ſi rei omnium veterum ſcriptorum conſeſſione vetuſtiſſima, & ſic vetuſtiſſima, vt ferè omnium notitiam exordium eius effugerit, originem iterum aſſignem vetuſtiſſimam?

Nunc itaque tandem Vrancii agnoſcant quàm antiquo, quàm venerandæ memoriæ vocabulo nominentur, nec poſthac Troiana ſe iactent nobilitate, qua longè altiùs primordia gentis ſuæ conſcèdere indicio meo, niſi id dedignetur, videbunt. Porro qua de cauſa hæc potiùs gens quàm alia quæuis nomẽ ſibi priuilegij paterni ſuſceperit, neſcio an quiſquam ſanæ mentis interrogabit, cum idem de infinitis pari ratione quaeri poſſet, atque etiam ſi alia ſic vocata fuiſſet, idem de ea interrogaretur: attamen ſi quis tam ſcrupuloſè ſibi omnium antiquitarum calculum ſubduſtū velit, iſ ſic habeto. Cum Ianigenarum alij alia ſibi nomina ſumerent vel à patribus, vel à vitæ propoſito, vel ab alio quopiam quod placuiſſet; videntur hi qui Vrancii nominati ſunt aut ſibi ipſis nomen hoc boni ominis cauſa dediſſe, aut, quod magis crediderim, ab ipſo Iapeto accepiſſe, quòd, vt ipſe à patre ſuo inſigni prærogatiua ornatus fuiſſet, ita & hos optarit ſingulari hac dote ceteris præſtare. Videtur autè genus ducere ab Aſcanio Cimmerici filio maximo, quod de Branchidarum in Aſia minore & Aſcaniorum viciniã coniecto; qua tamen in re nihil certi ſtatui poſteſt, nec refert quo medio vel nepotes vel abnepotes Iapeti fuerint, modò in ipſis Iapeti agnoſcamus appellationem. Non ſemel me in aliis monuiſſe puto, nomina gètibus non temerè nec ſolo interim humano conſilio, ſed inſtinctu quodam diuino plerumq. data fuiſſe, quod in Vrancii quoque videtur eueniſſe: adeò bene nomenclaturæ ſuæ reſpondiſſe deprehenduntur, præſertim illi qui Galliam, Turingiam, Allemanniã, Boiariam, Daciã, Bohemiam, Italiam, Thraciam, Syriam, Aſiam minore, Ægypti imperio ſuo ſubiugarunt; cuius gloriæ maxima pars ſtirpi Brabanticæ debetur, quæ Carolos dedit & Pipinos, & ipſum poſtea Godfredum regem Hieroſolymitanum. Vtinam huius ætatis Franci, & ij qui linguam commutarunt, & ij qui antiquam hæcenus tenent, ſic Phileſium Apollinẽ communi pace venerarentur, vt ſicut nomine Vrancii ſunt, ita ſe Vrancos reapſe præſtarent; & eas vires quas ciuilibus & domeſticis bellis perdunt, in Aſiam & Africam & nominis ſui monitu & maiorum exemplo transferrent, quo veram religionem victos docerent, qui gentium ſubiugandarum ſinis eſſe debet: vt non ratio tantum, ſed Serymon etiam & complures alij Cimmerici apud præſcicos homines ipſis factis dictarunt.

Poſteaquàm nunc ad ſummum Vrancii nominis faſtigium peruentum eſt, gradum reuocabo, paulatim ad propinquiora temporibus noſtris deſcenſurus. Herodotum dixi Francos ſive liberos Scythas ad Mæotim ſcriptis ſuis prodidiſſe, & eos quidem dediſſe Amazonibus maritos: de quibus quid ſentiam, quando alibi latè oſtendi, hæc minimè re- perendū duco; hoc interim mones, magnam partem eorum quæ de Amazonibus feruntur, ad Francos pertinere, eoq. ſtudioſius librum illarum gloriæ à me dedicatū ab ipſis oportere cognosci. Eiſdẽ in locis quibus ab Herodoto liberi Scythæ ponuntur, Dionyſius Germanos conſtituit, vt paullo antè monſtraui. Ado cõmemorat, inter Danubiũ & Mæotidem Francos de Alanis inſignem victoriam reportaſſe: at id poſterius accidit quàm eorum & nomen & arma iam ad Rheni oſtia cognita eſſent, nihil vt inde certi de vetuſtis ipſorum ſediſibus colligi queat; niſi hos qui Alanos ceciderunt ad Mæotidem relictos ad Valentiniani vſque imperium, cuius partes ſequebantur, credere velimus.

Ceteris

Vrancii nominis curam potius genti quàm alij tributam ſit.

Vrancii unde genus ducit.

Franci ad Mæotim Amazonum mariti.

Ceteris scriptoribus, in quorum numero Hunibaldus primas tenet, non magis fidem habemus, quam somnia narrantibus; eorūque eorum testimonia nec admittimus, nec aliis obtrudemus: alioqui facillimè demonstraturi ex eorum scriptis, in Sarmatia olim Francos habitauisse. Malumus videlicet sola vetusta Herodoti & Dionysij auctoritate niri, quam recentiorum scriptis nihil vetustæ veritatis redolentibus nostra polluere potius quam firmare. Id interim sumemus, quæ multorum sermonibus iam inde à multis seculis iactantur, ea si non omni ex parte vera sint, at aliqua tamen tenus vel ad veritatem pertinere, vel saltem viam ad eam demonstrare. Multa de Troianis Franci à maioribus acceperant; quæ paullatim, vt fieri solet, & fabulis & obliuione corrupta eò tandem delapsa sunt, vt posteriores ab auxiliariis Francorum copiis ad Troiam ductis venerint in opinionem, maiores suos Troianos fuisse. Suppetias illi quidem Troianis tulisse doceri possunt partim ex Rhæsi expeditione, partim ex Amazonum exercitu: at minimè verum est, Troianos ipsos fuisse. Verùm ex huiusmodi antiquitatis umbra, quam non integram posteri poterant videre, falsæ opinionis facta est substructio. Eodem modo existimo ex antiquis narrationibus Francos audiuisse, maiores suos ad Mæotim sedes habuisse, sed non rectè inde collegisse, tempore Valentiniiani aut paullò superius inde commigrasse, cum multo antea in Germaniam transierint: quamquam hæc communis omnium opinio efficit, vt assertio mea, quam veterum scriptorum testificatione confirmaui, tanto facilius sit admittenda; quæ ceteroquin, vt noua & inaudita, fortasse fuisset explodenda, ab iis præsertim, quorum stomachus necdum satis assuevit curiosæ huic antiquitatum inquisitioni. Quamobrem hoc tenebimus, Francos, vt & reliquos Cimmericos, paullatim ex Asia & primis ad Margianam sedibus ad Tanaim & Mæotim deuenisse; & id quidem valde olim, vt ex Herodoto & Dionysio liquet: Et, vt tum Germani & liberi Scythæ siue Franci citra gentis discrimen vocabantur, ita & post, cum in Romanorum notitiam venissent. Franci, inquit Procopius Latini interpretis verbis, Germani quondam vocabantur. Idem libro tertio historiae Vandaliæ confirmat. Verumenimuerò, quod Cimmericas has Ogygiæ propè vetustatis tenebras præsentis temporis luce reddam clariores, grauiissimis veterum auctorum testimonis illud adiciam, quod mihi cum antè ab aliis, tum nuperrimè relatum est ab insigni clarissimoq. viro Augerio Boesbecano, natione Flandro. Hic inter alias, quas obiit summa cum laude, legationes vna perfunctus est nobilissima, nomine Maximilianii Cæsaris Augulti apud Turcorum Imperatorem, eaque complurium annorum: cum quo viro notitiæ familiaritatisque inuendæ hæc mihi oblata est occasio, studiis meis profectò in primis opportuna: Descenderat per Rhenum insignibus auro & terico nauigiis ANNA maxima natu Cæsaris filia, in Germania inferiore Oceanum conscensura, quò ad Regem Catholicum maximum totius orbis monarcham, cui recens eam pater desponderat, nauigaret. Hæc, dum secundos ventos præstolatur, obiter Bergis excurrit Antuerpiam; vt cuius vrbs celeberrimum nomen sæpius absens audierat, eius spectaculo coràm frueretur. Erant tum in heroico eius comitatu duo ipsius germani fratres, alter duodecim, alter decem paullò plus minus annorum, adolentes mediusfidius ea forma, eo ingenio, iis moribus, ea eruditione; vt, nisi patrem haberent Cæsarem, à Cæsare adoptari mererentur. Horum aulam regebat summa auctoritate Boesbecanus, non sine magna mea dubitatione, hinc dignior esset tam illustribus habentibus, an illi digniores, qui talem nacti fuissent moderatorem. Meritò magni sit Cyri pædia, vt ab eo homine profecta, quo nihil habuit Græcia admirabilius; ab eo, inquam, viro, qui totam simul & philosophiam & eloquentiam ex umbratili exercitatione in lucem & in aciem eduxit; qui primus edocuit exiguo numero varias Persici regni gentes peruadi posse; qui tanto fuit melior Alexandri Magni præmonstrator insigni illa expeditione, quam Isocrates operosa illa declamatione panegyrica quindecim annorum, si Mercurio placet, labore perfecta, quanto dictis facta præstant: At, si verum mihi licet proferre, in Boesbecano Xenophontem; in his duobus Cæsaris filiis duos Cyros mihi cernere videbar: talis erat & horum indoles & illius institutio atque disciplina. Ceterùm dum urbem cum sorore sua Regina lustrant & spectaculis indulgent, ipsi interim gratissimum suauissimumque populo spectaculum; vt pote in quorum vultu principum suorum imagines expressas videret; accidit vt minor natu subitò acuta febre corrip-

Francos pri-
mos ex Asia
paullatim ac
Margianam ad
Tanaim &
Mæotim de-
scendisse.

corriperetur, non sine maximo omnium dolore. Et quamuis Lomniū medicū dome-
sticum haberent, virum in primis eruditū & exercitatū, Dux tamen Albanus, inferioris
Germaniæ gubernator, pro ingenti sua sollicitudine & anxietate de Principis valetudi-
ne cōcepta, me quoq. voluit ad curationis partes vocare. Dum itaq. sedulo munere no-
stro fungimur, Deus Opt. Max. ita nobis adfuit benignus, vt expectatione celerius in-
tegræ valetudini ægrotus redderetur. Interea dum frequētius ad huius Principis aulam
itarem, magnam voluptatem cepi ex familiaribus cum Boesbecano sermonibus; inter
quos cum varij essent, tum & hic vnus mihi accidit gratissimus, in quem incidimus ex
commemoratione eorūque in Amazonicis de vetustissimis Cimmericorum sedibus me
tradidisse dicebam. E quibus cum non Amazones modò, sed Francos etiam deriuarem,
& hos à Dionysio Germanos, ab Herodoto liberos Scythas vocari assererem; tum ille
inter cetera, quibus eadem de re doctè admodū differebat, Colophonium, vt ita dicam,
tradidit meæ adiecit testimonium. Aiebat, se Constantinopoli magna diligentia & alia
multa ad Euxini accolæ spectantia perconctatū ex diuersis fuisse, & illud in primis certa
fide cōperisse, in Cimbrica Cherroneso etiamnum hodie indigenas inueniri, quibus in
vfu hætenus lingua nostra sit, cuius rei cum diuersis vocabulis periculum fecisset; tan-
dem iussisse eum quem interrogabat in eodem sermone numerorum nomina ordine
recitare, idq. eum promptè fecisse; sed sic, vt à Flandro quopiam instructus videretur,
maximè dum Scyru pro septem, & Cleue pro vndecim, & Cwaleue pro duodecim pro-
nunciaret. Atq. hæc quidem sic habent, de grauiissimi viri testificatione. Quid igitur?
Num quis vltra dubitabit, Francos ad eam olim Mæotidos partem habitasse? Cui hæc
opinionis meæ firmamenta non sufficient, is ad inferos cum Vlysse descendat, quò, sicut
ille Tirefiam, ita hic Strymonem vel Amazones interroget veritatem. Ceterùm quo
tempore inde commigrarint, apud neminem veterū legere memini; & idcirco huic in-
uestigationi frustra suscipiendæ non immorabor, sed rectè transibo ad id quarendum,
vbiam primū in Germania à Romanis celebrentur. Hic rursus Procopium testem
denuntiabo ex eodem libro in quo, Francorum originem inquirens, Rhenum dicit in
paludes quasdam effundi, easq. plurimas; & in iis Germanos primū habitasse qui tum
Franci vocarentur. è quo liquet, paludibus se ad Frisiæ & Hollandiæ littora continuasse
cum primū Romanis innotescerēt. Nazarius in Panegyrico quem Constantino dixit,
ea de Francis scribit, quæ, nisi de maritimis, de nullis intelligi possunt. Franci ipsi, inquit,
præter ceteros truces, quorum vis cum ad bellum efferuisceret, vltra ipsum Oceanum
æstu furoris euecta, Hispaniarum etiam oras armis infestas habebat; ij igitur sub armis
tuis ita conciderunt, vt deleri funditis possent, nisi diuino instinctu, quo regis omnia,
quos ipse affecerat conficiendos filio reseruasses. Quamquã ad gloriam nostram secūda
malis suis natio ita raptim adoleuit, robusteq. recreata est, vt fortissimo Cæsari primitias
ingentis victoriæ daret, cum memoria acceptæ cladis nō infracta, sed asperata pugnaret.
Iam & alius Panegyricus, Constantino Constantij filio à nescio quo dictus, apertissimè
Francos gentem facit littoralem. Quid loquar rursus, inquit, intimas Franciæ nationes
non iam ab his locis quæ olim Romana inuaserāt, sed ex propriis ex origine suis sedibus
atq. ab vltimis Barbariæ littoribus auulsas; vt in desertis Galliæ regionibus collocatæ,
etiam pacem Romani imperij cultu iuuarent, & arma delectu? Maximianus item à
nescio quo Rhetore laudatur, quòd Batauiam à Francis purgari, quos ab occupatis ter-
ris Frisios & Caucos (sic enim lego) nominauit. Idem indicat, Francos Angliæ partem
occupasse, & in ea prælio à Maximiano victos fuisse, quorū pars Londinū fuga elapsi
in ipsa vrbe à Romanis sunt caesi iucundo Britannorum, qui hoc modo liberabātur, spe-
taculo. Mamertinus in Maximiniani genethliaco luculentum habet testimoniū, quo
Francos ad Oceani primū littora habitasse, & naualibus bellis Romanos vexasse per-
spicuum sit. Itidem, inquit, hic gens Chabionum Herulorumque delera, & transihena-
na victoria, & domitis oppressa Francis bella piratica Diocletianum vtorū compotem
reddiderunt. Quamuis hæc modò satis esse possint ad omnem de primis Francorum in
Germania sedibus tollendam dubitationem, non erit tamen iniucundum Eutropium
quoq. audire; cuius ex libro historiae Romanæ nono hæc sunt verba: Post hæc tempora
etiam Carausius, qui vilissimè natus, in Serenæ militiæ ordine famam egregiam fuerat
consecutus, cum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare
accepit.

Flandricum
sermonem in
Cimbrica
Cherroneso
etiamnum
in vfu esse.

Francos in
Frisia & Hol-
landiæ littoribus
primū
Romanis in-
notuisse.

Constantinus
Francos dicit.

Maximiana-
nus Francos
in Angliæ
vicit.

Carausius à
Maximiano
no occidi in-
fuit.

accepisset, quod Franci & Saxones infestabant; multis barbaris sæpe captis, nec præda integra aut provincialibus reddita, aut Imperatoribus missa, cum suspicio esse cœpisset, consultò ab eo admitti barbaros, vt transeuntes cum præda exciperet, atque hac se occasione ditaret; à Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit & Britannias occupauit. Accedat etiam his Ammianus Marcellinus libro x x v i i. ad hunc modum scribens; Gallicos verò tractus Franci & Saxones iisdem confines, quò quisque erumpere potuit, terra vel mari prædis acerbis incendiisque & captiuorù funeribus hominum violabant. Ceterum, ne odiosus fiam nimia testium frequentia, cetera de quibus idem doceri posset, omittam; ne hæc quidem tam multa adducturus, nisi obstinata plurimorum opinio esset, Francos è Franconia originem habere: in quorum numero est, vt è multis vnum nomen, Pandolfus Pisaurius in Chronicis Neapolitanis, qui cum in sententiam suam Petrum Antonium Theologiæ magistrum, vt se vocat, traxerit, istque Chronicis suis Hispanicis eandem ascripserit, necesse habui idoneis auctoribus & luculenta plurium testificatione munire veritatem, alioquin ab Hispanis, Chronographo suo credentibus, numquam admittendam.

Franci in Sicambria habitauerunt.

Fuerunt qui sentirent, Francorum primas in Germania sedes Sicambriam fuisse, eos errate arbitrati, qui in ipsis ostiorum Rheni paludibus eos collocarant, tanto illi quidem vero propius accedentes, quòd prius Sicambriam Franci occuparint, quàm Franconiam ad Mœnum conderent: qua de re factum, vt nonnumquam Sicambri pro Franci locorum ratione vocarentur cum apud alios, tum maximè apud Poëtas, quibus frequentissimum est vetusta locorum nomina pro præsentibus collocare: tamen non regionis natura aut aliqua propria eius indoles aut litus; sed gens ipsa causam dederit appellationis. Habitatunt quondam Sicambri Rheni ripam vltiorem; quam, ipsis partim in Germaniam secundam traductis, partim militiæ Romanæ adscriptis, Bruçteri occuparunt; quos deinde Franci, vt mox aperiam, expulerunt; quæ res quamuis ita habeat, legimus tamen post etiam quàm Sicambri inde demigrassent, eandem regionem Sicambriam vocari, & ipsos incolas Sicambros: item post Bruçteros eisdem locis excisos, Bruçterorum tamen audimus fieri mentionem, quasi adhuc veteres coloni sedes suas tenerent: quod ni diligenter in gentium originibus obseruemus, crebrò insignes commitemus errores. Sidonius Apollinaris Sicambrum tonso occipite vocauit, quem Francum uera dicere debuisset. Sic Claudianus:

Militet vt nostris detonsa Sicambria signis.

Et Apollinaris ad focerum suum: *Et flauis in pocula fracte Sicambriis*

Rhene tumens. Claudianus iterum:

Venit & extremis legio pratenta Britannis,

Quæq; scoto dat frena truci, ferròque notatas

Perlegit exanimis Pictò moriente figuras,

Agmina quinetiam flauis obiecta Sicambriis,

Quæq; domant Catto, immansuetòsque Chernscos:

Huc omnes vertèrè minas, tutumq; remotis

Excubiis Rhenum solo terrore relinquunt.

Hos versus Lazius ad Sicambrorum legionem Romanis militantem accommodauit inconsiderantia non exigua, cum decima hinc legio Francis obiecta in ea ripa ad quam Neomagum post est extructum, sit intelligenda: cuius hæcenus plurima monumenta reperiuntur, apertè testantia Romanorum, non Sicambrorum legionem Sicambriis, id est, Francis, vt poëta vocabulo abutitur, obiectam fuisse. Clarius Apollinaris Sicambrorum & Francorum nomine eisdem se intelligere demonstrat:

Tu Thungrum & Vahalam, Visurgim & Albin,

Francorum & penitissimas paludes

Intrares venerantibus Sicambriis.

Eodem modo Bruçteros illis locis inuenit, quibus excisos Tacitus ostendit:

Bruçterus vltiosa quem Velicer abluuit vnda.

Velicer flauis quis sit.

Quo versu Velicrum fluium appellari arbitror eum, qui in Westphalia paulò supra vicum Velen nominatum è siluis sumit exordium, non longè ab Vltio castello in Italiam deferendus. Quid multis? quasi non pro Italia Oenotriam, pro Græcia Pelasgos,

Pelasgos, & similiter pro aliis alia vetustarum gentium nomina in vsum venire cernamus; è quibus tamen nemo sanæ mentis ipsorum primordia eadem cum natalibus earum gentium quarum nomenclaturam gerunt, existimari: quod semel annotatum contra omnes valere volumus, qui id genus argutiarum obicibus nostra demorari studebunt. Verùm hinc locus paulò accuratiùs discutiendus, cum propter auctoritatem Hermiani Comitis Nuenarij, qui Francos è Sicambria oriùdos & olim Sicambros fuisse nominatos opusculo quodam suo ad Carolum Imperatorem eius nominis Quintum prodidit; tum etiam quòd Wolfgangus Lazius, vir varia omnium artium liberalium eruditione insignis, in eandem sententiam non modò pedibus descendit, sed eam quoque plurimis argumentis in suo De gentium migrationibus volumine lectori probare contendit; quæ sigillatim referre & superuacaneum, cum eius viri scripta, pro eo ac merentur, à doctissimis quibusque diligenter perlegantur. Breuiter itaque sic arbitror, plusculum auctoritatis bonum hunc virum Hunibaldo & Abbati Vrspergensis tribuisse, & idcirco facillè in hanc venisse opinionem à plurimis receptam, eosdè Francos & Sicambros esse, & hoc quidem nomen vetus, illud post inclinante Romanorum imperio auditum demum fuisse. Nobis eorum sufficit testificatio quos citauimus, quibus eo maior fides adhibenda, quòd quæ dicunt, suo ipsorum tempore vel præsentibus cognorint, vel ab iis qui vidissent, acceperint. Verùm quia tantis viris hic error nititur, paucis totam eius occasionem, totumque fidei temerè adhibitæ fundamentum tollamus; ne quis posthac splendidis eorum qui aliter quàm nos senserunt, titulis seducatur. Quæ loca Iulij Cæsaris tempore Sicambri tenuerunt, qui commentaria eius legerit, ignorare non potest, si quæ de Menapiorum sedibus scripsit, expendat: quibus si conferat quæ de Sicambriis prodidit, clarè cerneret hos vltiorem Rheni ripam inter Menapios & Vbios tenuisse, minimè verò, quòd clari quidam viri scripserunt, ad Hessiam & Salam vsque pertigisse. Quàm verò diu eas sedes post tenuerint, Suetonius exponet, aiens Sicambros & Vbios se Augusto dedentes traductos in Galliam, atq; in proximis Rheno agris collocatos. Vide igitur qui cum istis quadret, eosdè Francos & Sicambros fuisse. Quis vnquam vel audiuit vel legit Francos à locis Cisthenanis primos in Galliam impetus fecisse? quòd tamen necessariò esset concedendum, nisi quis stolidè comminisceretur, post inde quò traducti erant, fugisse; quòd quæ vltè data essent, ea bello quærent. At si quis sibi persuadeat, non omnes in Galliam tum transisse; is parum animaduertit, quanta cupiditate Germani semper flagrarint Gallici soli, vt nimirum suo longè vberioris. Quid, quòd Tacitus x i i. historiæ suæ libro prodat, Sicambriam gentem penitus excisam, & in Galliam traiectam? Vnde igitur, dicit quis, in Pannonia Sicambrorum mentio, si non eò quoque penetrarunt, Germania priùs & Herciniis saltibus percurtis? vnde tam constans apud omnes fama, illic Sicambros urbem condidisse? Hoc ipsum Tacitus quoque docebit, de Poppæo Sabino aduersus Thracum castella rupibus impugnante scribens, vbi inter alia hæc eius sunt verba: Ij dum eminens grassabantur, crebra & inulta vulnera fecere, propius incedentes eruptione subita turbati sunt, receptique subsidio Sicambriæ cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuum & armorum tumultu trucem haud procul instruxerat. Quis hinc non videt veteris de Sicambriis historiæ consensum? Traducti sunt ab Octauiano in citeriorem Rheni ripam; in qua nemini dubium esse potest, quin statim passi sint delectus, quibus Romani omnes provinciales suos, præsertim bellicosos, maiorem in modum vexabant: quòd licet ceteri omnes scriptores tacuissent, vnus tamen satis clarè prodidisset, qui & hoc bellum contra Thracas ea causa gestum dicit, quòd delectus pati nollent, & cam oratione obliquam apud Batauos Ciuili tribuit, vt delectus mala nec breuiùs nec aperiùs describi queant: Neque enim, inquit, societatem, vt olim; sed tamquam mancipia haberi: quando legatum graui quidem comitatu, & superbo cum imperio venire: tradi se præfectis centurionibusque, quos vbi spoliis & sanguine expleuerint, mutari, exquirique novos sinus & varia prædandi vocabula: Instare delectum quo liberi à parentibus, fratres à fratribus velut supremum diuidatur. Ex his cuius puto facillè persuaderi posse, statim simulatq; Romani Sicambros nationem, si qua alia esset, bellicosam & ferocem in prouinciam suam deduxissent; delectum habitum fuisse, conscriptamque integram & cumulatam legionem, tamen eam cohortem Tacitus appellet, vti & Tungras & Batauos,

Sicambria in Pannonia quādo, à quibus, & qua occasione exstruata sit, atque deleta.

Batauas cohortes dicit, quasi legionis nomen barbari non mererentur. Quando autem nusquam maioribus firmitioribusque praesidiis opus esset quam in Pannonia, tum aduersus Germanos, tum aduersus Dacos siue Gotos, verisimile est, Sicambros illic stationem suam habuisse, & tandem longi temporis tractu multa sobole auctos urbem cōdidisse, quam de nomine suo Sicambriam vocarint: quod quidem tanto lubentius eos fecisse quibus facile sibi probabit, quod patriis sedibus exules non magni referre putarent, ubi terrarum domicilium collocarent; modò agris à Romano datis gleba deterior non esset. Hanc Attila Hunnica terrarum pestis euertit; cuius ruinas non procul à Buda iacentes Hungari Schambri appellant, in quibus hanc inscriptionem repertam esse Lazius scribit:

LEGIO Sicambrorum
Hic praesidio collocata
Civitatem adificauit
Quam ex suo nomine
Sicambriam
Vocauerunt.

Auentinus Sicambriam Budam nunc vocatam esse putat: quod an ita sit, an non; parti ad id quod quaeritur refert: id saltem ex his credo clarè patere, quòdnam in Pannonia Sicambrorum fuerit exordium, & nihil minus verum esse quam à Troianis hanc urbem conditam fuisse, qui vel Sicambri olim, vel recentius Franci appellarentur. Nec mirum est ante sexcentos octingentos, vel plures etiam, annos hac occasione fabulas cōfictas fuisse; quoniam id ætatis penes solos illos omnes litteratura latitabat, qui firmissimis claustris omnem elegantiorē Græcæ Latinæque linguæ cognitionē in caliginosis carceribus ita cōcluserant, ut nemini aditus daretur; quod eius ætatis scripta, paucis exceptis, satis apertè demonstrant: quæ si ad res gestas spectant, non historiae, sed puræ puræ anilium deliramentorum fabulæ; si philosophiam tractant, spineta; non Academici horri videntur.

Quocirca cum è primæ classis scriptoribus ostensum sit, Sicambros à Romanis, in Galliam translatos esse, & ex iis siue legionē siue cohortē in Pannonia & Thracia militasse, neque hæc possint Francis accommodari, non est quòd amplius in hoc errore depellendo laboretur. Carolus tamen Molinæus, quo præcæ Francorū gloriam redderet clariorē, impetum illum equestre Sicambrorū, quo ad Varucam Romanos pabulatū egressos ceciderunt, & castra ferè occuparunt, Francis adscribit, ceterorumque vestigia secutus. Idem in epistola Ciceronis ad Atticum lib. 14. citra hæsitacionē & omnē scrupulum Fræconas legit, quā tamen scripturā nec Cōmentaria Cæsaris admittunt, nec cuiquā doctiorum placere arbitror, eorum præsertim qui Beati Rhenani librū rerum Germanicarū secundum videntur: in quo vir diligentissimus totum Ciceronis locum accuratè discussit, & vulnere deprehenso & detecto medicas manus admouit. Pro eo enim quod erat in vulgatis codicibus, *Redeo ad Theobassos, Suiones, Francones*; reposuit, *Redeo ad Betasios, Ainas, Vangiones*, idque fecit ductu veteris cuiusdam exemplaris. Iam quòd Molinæus addit nō solum Ciceroni & ceteris Romanis Francos notos fuisse, verum iā tum etiā regē nomine Autharium habuisse, qui in Francia orientali siue Franconia sceptrū teneret; facit id quidē cōuenienter Hunibaldicæ historiae, sed minimè cōuenienter iis quæ de primis Francorū in Germania sedibus grauius testimonis probauit. Hunibaldus hunc regem Autharium vocat, cuius filium facit Francū, à quo Sicambri deinde Francones & Franci fuerint nominati: quod si ita est, cœperitque filius regnare anno ante Christi natalē xxxvi. nō video quē Cicerō Sicambros Francones potuerit nominare, cum necdū nomē à rege suo eo tempore accepissent; quo animaduerso Molinæus ab Hunibaldo discedit, aiens antè quoque Fræcos nominatos fuisse: ad quod docendum Ciceronem aduocauit. Sed valeant nugæ, quibus minimè vel tempus vel operam perdidissem, nisi viderē claris hominum titulis, præsertim iurisperitorum, plus frequenter fidei quam ipsi haberi veritati: quod, ut in actionibus forensibus ferre cogerer, ita in historia nihil eorum nominibus mouebor. Quid quòd Auentinus quoque accuratus, si quis alius, annalium scriptor in hac sententia Molinæo præiuit, & præiudicio suo ante me damnauit quàm reus essem? ut qui anno tricesimo quarto supra millesimum & quingentesimum à CHRISTI seruatoris nostri natali ex hac vita migrarit. Hic enim in Boioariæ fuz antiquitatibus sic scriptum reliquit: Post hæc apud nos Brennus regnauit: de quo carmina vernacu-

Autharius Francorum rex.

vernaculo sermone facta legi in bibliothecis. Bathauia sepultum esse fama tenet, supra quam haud longè Brennobergamum castellum atque gens perdurat; quasi tu dicas Brennonis montem. Huic filium assignant, qui vulgò sit Hiccar (frequens etiam nunc cognomen) in fastis Hichtar, scriptoribus annalium Hector; cuius filius Franco Fræconas progeniuit. Ipsi à Cicerone cum Sueuis numerantur. Hæc ille post multas alias fabulas veris admixtas, quæ vnde acceperit, nec scio, nec scire magnoperè laboro; tamen de vernacula Bauarorum historia videatur haussisse; contra quem meras nugæ secutum; nugæ Hunibaldi adferre possem; cui æquè fides atque Auentinò, cum citra rationes & idoneos testes scribit, habenda. Diligentiā certè huius viri admiror & exosculor; sed eo minoris testimoniū eius facio, quòd pseudo-Berosum, quòd pseudo-Manethonē, quòd Annium Viterbiensem pseudo-Berosi & ceterorum qui in mendaci illa scriptorum enaeade à me in Cronii profigata, & in exilium pulsa continentur, mangonem inter idoneos testes admittat. Quid verò ego illi credā de Franci nominis origine, qui ne Bauarorū quidem nomē, quorum annales ingenti & cura & volumine scripsit, ad veram rationem potuerit referre? Sic enim primum annalium librum exorditur: Bauarus nomen barbarum, obscenum, inauspicatumque, semidocto vulgo protritum, recens est; nuper ab imperitis vsurpari cœptum; nec Latinum, nec Germanicum. Hæc ille. Ego verò contendo, & alibi scripsi, syncroptòs Bauaros dici pro Boiauaris; quia gens mixta Boiorum & Auarorum Noricum occuparit. At Auentinus Boioariæ nomē inter equites vsurpatum dicit, Bauariae inter Grammaticos; & idcirco barbarum & inauspicatum, illud Latinum, faustum & felix esse censet: quasi scilicet equites quàm Grammatici essent doctiores, quod lubenter ipsi assentiar, si de Amadii, Primaleonis, Orlandi furiosi, & id genus nugarum lectione historia petenda. Confitetur interim Boios in vetustis Auarorum sedibus habitare, & alibi diploma recitat ab episcopo Bathauenfi sibi communicatum, quod ita habet: H. Ludouicus diuina fauente gratia Rex, Reginario Episcopo Bathauenfi in regione Auarorum dono Chirchpach terramque centum prædiorum per circuitum vsque ad Chumenberch. Cetera huc non spectantia omitto, satis est videre, Auaros quoque in illa regione habitasse; & hinc Boiauariam, & conciso vocabulo, Bauariam dictam fuisse. Quemadmodum igitur hinc nec centurionibus nec equitibus credo, ita nec annalibus eorum fidem habeo, è quibus Brenni filium Hectorem, Hectoris Francum fuisse Auentinus nobis persuadere conatur. Si fabulæ admittendæ, Pseudo-manethoni potiùs credamus; qui Hectorem Troianum Franco patrem dedit, virum poetarum carminibus illustrissimum, & nobilissimum patriæ defendendæ exemplar; idque comagis, quòd iam Abbas Vrspergensis, & Sigebertus Gemblacensis, & Aimonius Francos ad Troianum sanguinem retulerint, ut ceteros, qui non pauci sunt, scriptores omittam. Quod porrò ad Ciceronis locum, quo Franconum videtur fecisse mentionem, spectat, non sum valde sollicitus, mendosusne sit an non. Propterea quòd ex eo effici non possit, ut Francones tum in Franconia habitasse dicantur. Sueuorum enim quibus eos coniungit, fines non procul à Chaucis ex vna parte poterant abesse, si vera sunt quæ Cæsar de centum ipsorum pagis scripsit. Chaucis autem Francos tum vicinos fuisse nihil dubitamus, atque hac via, ne vulgata quidem apud Ciceronem lectio nostræ repugnat assertioni: quod adieci, ne quis sola Rhenani correctione nostrâ stare posse crederet. Nos itaque veterum Latinorum fide freti dicimus, Francos nec Sicambros fuisse, nec in Franconia, cum primum Romanis innotescerent, confedisse; nec nomen vel à Franco Troiano, vel à Franco Hunibaldico, vel à Franco Boio duxisse; verum ad ipsum Oceanum habitasse, & nomen sibi sumpsisse ab ipsa Iapeti consecratione; quam ad se, uti ipsius posteros, deriuari felici auspicio & omine appellationis optabant.

Brennobergamum. Brenni filius Hiccar siue Hichtar.

Bauari vnde dicti sint.

Auuarorum sedes.

Gentium emigrationum causa varia.

Francorum in Germania prima sedes.

Franci Ansuarii à Luciano denotati.

Traiectum. Etich.

Obtricensis opidum.

Duisburg nunc Dispargum, nunc Dysporum appellatum.

Atthuarij, Ansuarij, sine Ansuarij.

RORRÒ qui & qua via & quando à Mæotide ad Oceanum uenerint Franci, cum eius rei nihil scriptis veterum proditum sit, equidem me nescire fateri malo quàm in anilibus vel coniecturis vel fabulis recitandis immorari. Varias ob causas gentium commigrationes euenire solent: alias legimus patriis sedibus expulsas nouas quaesiuisse, alias melioribus inhiantes deteriora reliquisse, alias propter gentis multitudinem & agrorum angustias colonias emisisse, alias aliis causis, quas nihil refert commemorare, sedes mutasse. Liberos Scythas siue Francos partem Cimmericorum fuisse in Amazonicis ostensum: qua de re probabile sit, Francos unà cum Cimbris & Teutonibus à Mæotide & veteri sua Cherroneso Cimmerica ad eas terras quas nunc Mechelburgenses, Holfati & Dani cum finitimis tenent, transiisse, atque ibi Cimbro quidem de nomine suo alteram Cimbricam Cherronesum cõdidisse, à quibus an ij qui nunc Imbri dicuntur, genus ducant, nihil habeo quod asseram: Francos autem partem inferiorem Germaniæ occupasse, hinc Chaucis, illinc Langobardis confinem, quo loco Angriuarios Ptolemæus ponit. Nolim tamen quicquam existimet hæc me pro certis asserere uelle: coniecturam sequor ea libertate quam in dubiis & obscuris rebus ut aliis permitti video, ita mihi sumo; nihili facturus si quis contra uel senserit uel scripserit. Quid me induxerit in hanc suspensionem, in Saxonicis aperui: uerum quia hæc quaestio propria est materiæ quam nunc uersamus, non erit abs re, si quæ illic dicta sunt, repetantur. Ammianus Marcellinus Francorum quosdam Ansuarios uocauit, cuius hæc sunt uicesimo libro uerba: Iulianus tamen iam celsiore fortuna militis, fiducia latior, ne intepesceret, ne uel remissus argueretur & deses, legatis ad Constantium missis, in limitem Germaniæ secundæ est egressus: omniq;ue apparatus quem flagitabat instans negotium communitus Obtricensi Mosæ opido propinquabat. Rheno deinde transmissa regionem subito peruasit Francorum quos Ansuarios uocant, in quietorum hominum, licentiis etiam tum percurfantium extrema Galliarum: quos adortus subito nihil metuens hostile, nimiumq;ue securos, quod scruposa uiarum difficultate arcere, nullum ad suos pagos introiisse meminerat Principem, superauit negotio leui, captisque plurimis & occisis, orantibus aliis qui superfuere, pacem ex arbitrio dedit, hoc prodesse possessoribus finitimis arbitratus. Beatus Rhenanus pro, inquietorum hominum, legit, incertorum hominum; & pro, Obtricensi Mosæ opido, Toxandro opido, relicta uoce Mosæ, nec addit tamen qua uel auctoritate uel coniectura sic uerba permutat. Traiectum uulgo Etich nominamus, quod duplex cum sit, superius & inferius; crediderim olim Obtricht superius, & Pertricht inferius uocatum fuisse; & Ammianum ex Obtricht Obtricensis opidum fecisse, qua e Germaniæ secundæ ea parte quæ nunc Brabantiam complectitur, ad Rhenum Iulianum profectum esse credo; & eo traiecto Francos inuasisse, qui tum Duisburgum & Vesaliam & loca inferiora occupabant. Quod sic existimem, facit cum hæc Marcellini narratio collata cum altera eiusdem qua Franci Salij Toxandriam inuasisse dicuntur, eadem nimirum uia, tum Gregorij Turonensis lib. 2. locus hæc habens uerba: Ferunt etiam tunc Clogionem uilem ac nobilissimum in gente sua regem Francorum fuisse, qui apud Dispargum castrum habitabat, quod est in termino Thoringorum. Hic uidemus pro Clodione, Clogionem; pro Duisburg, Dispargum corruptè scribi. Ado de eodem rege agens, castrum Dysporum uocauit: quæ nominis corruptela ipsis ne auctoribus an transcribentium ignorantia sit adscribenda, ignoro: id scio, miserimè Germanica uocabula non olim à Latinis modò, sed hoc etiam tempore à Gallis & Italis tractari solere. In uulgatis Ammiani Marcellini libris, Atthuarios habemus pro, Ansuariis, cui mendi sublati gratiam Beato Rhenano habemus. Atthuariorum nusquam mentionem inueni, & facilis est alioquin & procliuis ex Ansuariis in Atthuarios permutatio. Nec dubito, quin de uetustis codicibus Rhenanus hunc locum expurgarit; cui hoc tamen addendum, Ansuarios me potius quàm Ansuarios

rios legere, cum quòd illud facilius in Atthuarios quàm hoc transire possit, tum quòd Tacitus Ansbarios eosdem uocari.

Hac itaque ex Ammiano sumpta reuificatione de Ansuariorū sedibus, diligenter aduertendum quos hic Tacitus collocarit. Ptolemæus enim uetustiores Græcorum descriptiones secutus non perinde atque hic iuuare nos potest, in iis præsertim gentibus quæ inquieta aliena inuadendi licentia nullis diu iisdem sedibus morantur: tamen uetusta recentioribus collata certiore nobis pariant cognitionem. Cæsaris tempore ita Rheni ripa ulterius colebatur, ut Menapij, qui utramque fluminis ripam tenebant, infra Sicambros; Sicambri infra Vbios habitarent: uerum Augustus, Agrippa duce, Vbios & Sicambros ultro se dedentes traduxit in ceteriores partes, quæ Germaniæ secundæ siue inferioris nomine iam tum uocari cœperunt. Ptolemæus aliter longè hanc ripam disponit: Post Phrygios ad mare inter Rhenum & Amisum positos Bufactores paruos locat, deinde Sycambros, quibus addit Sueuos Longobardos, mox superiores facit Tenceros & Criones inter Rhenum & montes Abnobos. Hic uidere licet Bufactores Bruæteros uocari; & Tenceros, quos Iulius uocat Tenchteros, quos unà cum Vsiptibus, quos alij Vsiptos, Ptolemæus Vifpos nominat, à Sueuis pulsos, & ad triennium errabundos ad Rhenum ait peruensisse, & eorum pedites & omnem multitudinem promiscuam in Menapiorum finibus à se casam esse, equites uerò ad Sicambros transiisse: Vnde liquet, Tenchterorum sedes ad Rhenum minimè pertinuisse, tum cum à Sueuis expellerentur. Strabo pro Bruæteris Buæteros, pro Vsiptibus Nusipos, pro Sycambribus Sugambros habet; ita nihil certi in propriis harum gentium nominibus. His Tacitus conferatur; Is post Catos elegatissime & summe à uirtute militari laudatos & in finibus Hercinijs salutus positos hæc subiungit: Proximi Cattis certum iam aluco Rhenum, quiq; terminus esse sufficiat, Vsiptij ac Tenceteri colunt. Tenceteri super solitum bellorum decus equestris disciplinæ arte præcellunt: Nec maior apud Cattos peditum laus quàm Tenchteris equitum. Sic instituere maiores, posterum imitantur; hi lusus infantium, hæc iuuenum æmulatio, perseverant senes. Inter familiam & penates & iura successionum equi traduntur: excipit filius, non ut cetera maximus natus, sed prout ferox bello & melior. Iuxta Tenceteros Bruæteri olim occurrebant: nunc Chamanos & Angriuarios immigrasse narratur, pulsos Bruæteris ac penitus excisis uicinarum consensu nationum, seu superbia odio, seu prædæ dulcedine, seu fauore quodam erga nos Deorum. Nam ne spectaculo quidem proclij inuidere: super sexaginta millia, non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. Maneat quaeso duretque gentibus, si non amor nostri, at certe odium sui: quando uigentibus imperij fatis nihil iam præstare fortuna maius potest quàm hostium discordiam. Hæc Tacitus. Quorum extremam clausulam utinam Christiani principes sapius animo reuoluerent & bene ponderarent, nec pergerent ciuilibus suis bellis Turcicum imperium promouere, cui nihil potest contingere fortunatius mutuis Christianorum inter se cladibus. Sed hoc nihil ad nostrum Dionysium. Videmus hic quas sedes Angriuarij occuparint, eas nempe quæ hinc Frisii, hinc Tenceteris essent contiguæ in ipsa ueteriore fluminis ripa. Quoniam autem ostensum est Sycambros sub Octauiano in Galliam migrasse, uerisimile redditur eos Tenchteros quos ad Sicambros transiisse Cæsaris narrat, uetustam Sycambrorum domicilia retinuisse, quibus proximi Angriuarij habitarent. At hoc ipso loco Ansuarios Marcellinus collocat, & ipse Tacitus testis est Ansbarios ad Frisiorum fines agros Rheno adiacentes, quos Romani uacuos usuique militum se positos uoluerunt, occupasse, quibus à Romano rursus fuerint depulsi. Hæc eadem loca Frisij prius infederant, & à Romanis item deserere coacti sunt. Sed præstat ipsum Tacitum audire: Eosdem agros, inquit, de ripa proxima Frisii loquens, Ansbarij occupauere, validior gens, non modò sua copia; sed adiacentium populorum miseratione; quia pulsi à Chaucis & sedis inopes tutum exilium orabant: Aderatque iis clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, nomine Boioalus, uinctum se rebellione Cherusca iussu Arminij referens: mox Tiberio & Germanico ducibus stipendia meruisse quinquaginta annorum obsequio. Id quoque adiungere, quòd gentem suam ditioni nostræ subiiceret: Quotam partem campi iacere in quam pecora & armenta militum aliquando transmitterentur. Seruarent sanè receptus gregibus inter hominum famam: modò ne vasti-

Ansbarij.

Rheni actio ex sententia Cæsaris, Ptolemæi, Strabonis & Taciti. Menapij. Sicambri. Vbi.

Phrysi. Bufactores, siue Bruæteri. Sycambri. Sicuti Longobardi. Tenceteri, siue Tenceteri. Criones. Vsiptes, Vsiptij. Vsipti. Buæteri. Nusipi. Sugambri.

Catti. Vsiptij. Tenceterorum moris & disciplina militaria laus.

Bruæteri, eorumq; excidium Chamani. Angriuarij.

Angriuarij quas sedes occuparint.

Boioalus.

tatem & solitudinem mallent quàm amicos populos. Chamauorum quondam ea arua, mox Tubantú, & post Vsupiorum fuisse. Sicut cælum Diis, ita terras generi mortalium datur: quæq; sint vacuæ, eas publicas esse. Solè deinde respiciens & cetera sidera vocans, quasi corâ interrogabat, vellèt ne cõuerti inane solú? potiùs mare superfunderet aduersus terrarú ereptores. Et cõmotus his Auitus: patiendâ meliorú imperia. Id diis, quos implorarent, placitum, vt arbitriú penes Romanos maneret, quid darent, quid adimeret, neq; alios iudices quàm seipfos pateretur. Hæc in publicú Ansibariis respondit, ipsi Baiocalo, ob memoriã amicitia daturú agros: quod ille, vt proditiõis pretium, adspernatus, addidit: Deesse nobis terram qua viuamus, in qua moriamur, non potest, atque ita infensus vtrinq; animis discessum. Illi Bruçteros, Tençteros, vltiores etiam nationes sociatq; bello vocabat: Auitus scripto ad Curtiliú Manciã superioris exercitus legatú, vt Rhenú transgressus arma à tergo ostenderet, ipse legiones in agrum Tençterorú induxit, excidiú minitans, nisi causam suam dissociarent. Igitur assistentibus his, pari metu exterritis Bruçteris, & ceteris quoq; aliena pericula deferentibus, sola Ansibariorú gens retro ad Vsupios & Tubantes concessit: quorú terris exacti, cum Cattos, dein Cherucos petissent, errore longo hospites, egeni, hostes in alieno, quod iuuentutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in prædâ diuisa est. Hæc Tacitus. Nos quò minùs credamus, omnes Ansibarios deletos esse vel raptos in seruitutè, facit partim Marcellinus, partim locorú situs quæ antè inuaserat & post occuparunt, partim Angriuariorum & Ansibariorum nominú allusio. Nec video quos potiùs Chauis sedibus patriis expulerint, quàm eos quos finitimos haberent. Iam Angriuarij proximi Chauis maioribus olim habitabant inter Albim & Visurgim, Langobardis inferiores, vti Ptolemæo consulenti liquebit; quo fit vt eisdè esse credam Ansibarios & Angriuarios, & Tacitú diuersitate nominú deceptú diuersos populos putauisse. Quid quòd idè Baiocalú refert ea recitantè quæ prorsus Angriuarijs conueniunt? Nam in bello cõtra Cherucos gesto Angriuarij se Romanis dederunt, auctore, vt opinor, Boiocalo, qui se dicit quinquaginta annos Romanã militiam secutú. Quòd fides etiam eius erga Romanos laudatur, non mirú, cum Angriuarij multos Romanos ære suo redèptos è manibus aliorú Germanorú, in quas sub Germanico inciderat, liberarint. Accedit & illud, quòd Ansibariorú gés validior Frisiis à Tacito dicatur, in dicio certissimo, nõ omittendâ fuisse à Ptolemæo, si alia ab Angriuariis fuisset. Adde nũc quæ post sunt cõsecuta inter Angriuarios & Bruçteros, quorú hi ab illis delati, eũ ob alias, eum ob eã mihi causam videtur, quia Ansibarios siue Angriuarios contra Romanos deseruissent. Cum igitur Tacitus fateatur Angriuarios Bruçterorú terras Rhenò adiacetes occupasse, & Iulianus iisdè locis Ansibarios inuenerit, conicio eisdè Angriuarios & Ansibarios esse, & nominis immutandi causam eam fuisse quã in Saxoniciis indicauit. Quod si verú est, proclius in eã ferat sententiã, Angriuarios vnã cũ Cimbris olim à Bosphoro Cimmerico & locis finitimis in Germaniam venisse, & à Cimbris digressos ad superiora contendisse, sedesq; Chauis maioribus proximas occupasse; à quibus fortasse eã ob causam pulsi sunt, vel quæ gens esset inquieta & finitimis molesta, vel quòd Romanis Germaniæ cernicibus iugè intèrantibus, non fauerent tantú, sed etiam militaret. Romanorú deinde ingrátú animú experti, quòd nec cõtra Chauicos iuissent, nec è sedibus patriis profligatos in vacua cultoribus loca admisissent, & quòd nec societate nec amicitiam, sed Germanorú exitium quærenter, tandè fauore vicinorú Rheni ripam, veteris Bruçterorú domiciliú, obtinuerunt. Meritò igitur prodita societatis causa perpetuo odio Romanos sunt persecuti, assiduis incursionibus vicinas prouincias vexando. Nominis quidè ea parte qua primùm ad Rhenú cõfederunt, reliquæ vel nullæ vel exiguæ extant, quas tamè agnoscere liceat in Angeren, vico citerioris ripæ Rheni; & Angelre in vltiore ripa circa Doelborgú sito ad tria plus minus milliaria ab Angeren remoto, & Anger fluuiolo supra Duifberch in Rhenú delapso. Verùm non immeritò roget quis, quí factú sit, vt Angriuariorú nomè tum cum Romanis subditi nõ essent, potius tulerunt quàm Francorú, cum hoc quàm illud & antiquius multo & nobilius sit? Frequenter dixi Germanicã Scythicãq; nationè omnem nomina lubenter ea finxisse, quibus symbolú aliquod propositi in quo tum essent contineretur; quale est nomen Germanorú, Scytharum, Thungororum, Atuatiorú, Neruiorum, Atrebatum, & compluriú aliarú gentium: quo fit vt mirari non debeamus, si idem populus diuersa nomina vsurparit, pro eo atque diuersa diuersis temporibus sibi proponebat.

Auitus.

Ansibariorú excidium.

Ansibarios et Angriuarios esse eisdem.

Angriuarij unde in Germaniam uenerint.

Angeren. Angelre. Anger.

Angriuarij cui Francorú nomen omisit.

nebat. Potuit etiam & illud accidisse, vt cum ad diuersas sedes Franci distraherentur, alij alia nomina sumpserint, primò illo, quod totius esset vniuersitatis, in nulla parte remanente, vt augultiore quàm vt illos deceret qui non longè lateq; vicinarú gentium dominio inclaruissent. Quocirca tum maximè rursus in vsum credo vocatum, cum iam Bruçteris deleris Romanos etiam, quibus antè parebant, vexare cœperunt. Neq; enim antè nominis huius maiestatem merebantur, cum nec Chauis pares essent, nec proprias sedes vel contra hos vel contra Romanos possent tueri, nedum palmites suos per gentes expandere vicinas. At cum iam certum esset, non solum libertatè suam defendere, sed Romanos etiam prouinciis expellere, optima ratione Francos sese rursus vocarunt, ipso hoc suo nomine, veluti ceuimate, ad animos prisca maiorum nobilitatis monitu incitandos vsq; quo Romanorum tyrannide fortiter depulsa fines suos longè lateq; proferrent. Nec absurdum, immò in primis verisimile, vt Germanorum, sic Vrancorum quoque nomen aliquot gentibus commune fuisse, nec tamen vlli post nationis diuisionem peculiare, verùm iam viribus non solum suis, sed vicinorum etiam in vnum contra Romanum nomen collectis, & ad libertatem recuperandam & ditionis suæ terminos vltra Rhenum promouendos, nomen illud à maioribus olim acceptum in vsum vocasse, quia tale esset, vt licet antè numquam fuisset, tum tamen temporis nullum magis proposito suo idoneum potuissent fabricari; quandoquidem eo significaretur totum id quod omnibus & animi & corporis viribus moliebantur. Et fuerit fortasse tum maximè apud ipsorum maiores in vsum, cum magnas & validas expeditiones ad imperiú ampliandum, gentesq; alias subiugandas omnibus totius suæ gentis neruis aggredierentur. Ad eiusmodi vsum Germanicum etiam nomen videtur seruiisse, vt pote quod tum demú Galli audierunt, cum à Thungris patrio suo solo expelleretur. Et quemadmodú hoc nouum nuperq; additú Tacito videtur, quia eius vsus antè cognitus non esset quàm aliena inuaderet, tamen apud Herodotum in Persarú exercitu recensendo, & apud Dionysium in Mæotidis accolis enumerandis positum celebratumq; monstrari, ita in Vrancorú quoq; fieri potuit nomenclatura; vt videlicet tum demú nata crederetur, cum ab iis quibus brachia sua intentabant, primùm audiri cœpisset. Atq; hæc quidè de Ansibariis, Angriuariis, Angriuariis sub Francorum nomine comprehensis, & ipsorum primis & secundis sedibus sufficiant, quorum non maior fides esto quàm rerum, locorum, nominum, temporú, scriptorumq; concordia meretur. Quòd si Plinij viginti rerum Germanicarú libri exstaret, certius fortasse de his ipsis differere liceret, tamen Tacitus sub Traiano scribens propinquior fuerit florentibus Francorum rebus, eoque potior auctor in huius gentis exordiis per coniecturas examinandis. Equidem video ad Domitiani vsque imperium Tençteros Rheni ripam ad veteres vsq; Vbiorum sedes tenuisse, quandoquidem Tacitus inter Agrippinenses & Tençteros non aliud quàm flumen medium facit. An verò Bruçterorum ditio ad Lippiam vsque pertigerit, nesciuissimè, nisi Tacitus referret, Velleda virgini latè in Germania imperitanti & nationi Bruçteræ nauè prætoriam Romanis ereptam per Lippiam dono missam: quo fit, vt si in patria sua habitaret, dicendum videatur, ad Lippiam vsque Bruçterorum pertinuisse regionem, à Frisiis exorsam: cui illud quoque ex eiusdem auctoris primo libro consentit, quod sic habet: Ductum inde agmen ad vltimos Bruçterorú, quantum quæ Amisiam & Lippiam amnes inter, vastatú, quibus Taciti verbis inter Lippiam & Amisiam Bruçterorum supremi fines statuuntur. Videndum itaque quæ post consecuta, & qua via Ansibarij, Romanorum infensissimi hostes odiis optimo æquissimoq; iure susceptis, sed tum adhuc vagi & agrorú egeni, Bruçteros, Chamauorú ope & vicinarú nationum consensu exciderint. Mihi sic suspicari habet, Bruçteros, penes quos tum per Velledam summa rerum esse videbatur, superbiores euasisse quàm vt à liberis Germanorum animis ferri possent. Superbiam hanc Tacitus in iis quæ ex ipso adduximus, indicauit; tum illud vicesimo primo de Batavis commemorat; unde facile sit coniectare, qua ratione finitimi Bruçteros opprimi permiserint. Ait enim, à Ceriali Velledam & propinquos tentatos, quò pacem cum Romanis inirent atque firmarent. Nam Cerialis, inquit, per occultos nuntios Batavis pacè, Ciuili veniam ostentans, Velledam propinquosq; monebat, fortunã belli tot cladibus aduersam opportuno erga populú Romanú merito mutare: Cæros Treuiros, receptos Vbios, ereptã Batavis patriam: neq; aliud Ciuilis amicitia peractú quàm vulnera, fugas, luctus: exsulem

Angriuarij Francorum nomen iussu de causa re-sumunt.

Germanorum nomen quando primum Galii audierunt.

Tençteri vsque ad veteres Vbiorum sedes Rheni ripam tenuerunt. Bruçterorum ditione ampliuudo.

exsulem eum & extorrem, recipientibus oneri. Et satis peccauisse, quod toties Rhenum transegerint: si quid ultra moliantur, inde iniuria & culpam, hinc ultionē & Deos fore. Miscebantur minis promissa. Et concussa Transihenanorū fide, inter Batauos quoque sermones orti, non prorogandā vltra ruinam. Nec posse ab vna natione totius orbis feruitiū depelli: quid perfectum cæde & incendiis legionum, nisi vt plures validioresq. accirentur? Si Vespasiano bellum nauauerint, Vespasianum rerum potiri. Sin popul. Rom. armis prouocent, quotam partem generis humani Batauos esse? Respicerent Rhatos Noricōsque & ceterorum onera sociorum, sibi non tributa, sed iuuentutem & viros indici. Proximum id libertati: & si dominorum electio sit, honestius Principes Romanorū quā Germanorum feminas tolerari. Hæc Tacitus. è quibus duo mox elicio: alterum, fieri non potuisse, vt non ægerimē Germani tulerint Velledam, Bructerōsq. eius cognatos, primos belli, quo communis omnium libertas petebatur, finem fecisse, promissis, donisque, vt indicatum videmus, corruptos: alterum, veri simillimum esse, non Batauos tantum à femino imperio abhorruisse, verum etiam finitimas gentes post hanc pacis pactionem commotas fuisse ad detrahendum nomini dignitatiq. muliebri, quod hic sexus magis videatur muneribus capi posse. Videbantur tū Bructeri præcipui primariiq. libertatis assertores esse debere, & quia Rheni ripam tenerent, per quam in Romanam ditionem facillimus transitus esset, & quia summum iuris dicundi caput belli que vel suscipiendi vel deponendi auctoritatem in Velleda sua haberent. Quis ergo non credat, apud vulgus iuxta nouarum rerum atque libertatis audium, iactari cœptum, alio duce opus esse ad Germaniam à seruitute vindicandam quā femina iam à Romanis inescata, & inunerū quā patriæ liberandæ amantiore: alii item viris, quā huius mollitiem corruptelamq., contagione quadam à Principibus in populum grassari solita, secuturis. Iam Bructeros quoque tantum fastus tum de regina sua, tum de summo loco sibi arrogare, vt æquē atque Romani intolerabiles sese præberent. Non iam Deorū metu, non religione vlla Velledam teneri, cum eam cui præfesset Romanorum & pollicitis & donis prodidisset. Qua de re quid aliud expectari, quā vt Romanorum auxilio freti tyrannidem sibi in ceteros Germanos stabilire nitantur. Accedere ad id tentandum tum locorum, quæ tenerent opportunitatem, tum diuitias & hominum multitudinem, quibus præ ceteris abundarent, tum etiam fœdus recens cum Romanis initum atque sancitum. Quamobrem maturè providendum, ne viribus ita augeantur, vt remedij nihil restet: idque eo magis accelerandum, quod occasio daretur commodior quā vel optari possit. Anfibarios sedibus suis & fortunis excussos iam diu oberrare, & extorres prædis inopem & duram vitam vix sustinere. Eos ad quiduis audendum promptissimos, vt quibus nullus metus aut patriæ, quam nullam habent, aut vitæ, quæ morte durior ipsis esse cœpit, amittendæ. Deinde veteri odio contra Romanos & Bructeros flagrare, contra illos, quod vacuis terris eiecissent; contra hos, quod aduersus Romanos non adiuuissent: atque idcirco lubētissimè arma vtriusque illaturos, si intelligant id gratum finitimis gentibus quibus Velleda imperat, futurum, maximè si clanculario fauore nō nihil rebus ipsorū succurratur. Quod si fortuna adspirante Bructeros ab omnibus desertos expellat, nullos fore vel limitis Rhenani diligētiores custodes, vel ad Galliā Romanis eripiendam meliores duces. Nullum principium faustius, auspiciatūq. libertatis prorogandæ tuendæq. inueniri posse, quā si illorū ductu res geratur qui Francis maioribus orti, non solum gētili nomine mouebūtur, sed etiam hinc domestica egestate, hinc odio & indignatione veterū iniuriarum exardescant. Hæc & eiusmodi plura ab iis quos & muliebris imperij tædebat, & Bructerorum tum felicitas ad inuidiam, tum felicitatis comes superbia ad odium impellebat, id tēporis dicta iactataq. fuisse facillimè credā; & mox etiam consecuta quod hæc tendebat. Arripuisse nimirū Anfibarios Francos rei bene gerendæ occasione, & ad id socios sibi adsciuisse Chamauos, à quibus fortasse ob commiserationem fuerat velut hospitio suscepti. Ptolemæus certè Chamauos inter Visurgim & Albim supra Longobardos & Cheruscōs locat, Cattis proximos, eo ferè tractu ad quem nunc Cassel opidum celebre habetur; quod Angriuarios profugisse non sit absurdum, vel Chamauorum amicitia, vel locorū asperitate & saltus Hercinij munimentis sese defensuros. Hinc trans Visurgim non longū iter ad Luppia fontē, quem *Lippione* nūc vocat, exiguo interuallo à Padeborna situm; à quo recta in Bructerorū fines descensus patebat.

His

Velleda.

Bructeri civ. vicinis Germanis excussis eorum exsiliij causis.

Chamauorum sedes.

Lippione.

His consentit quod Tacitus lib. 13. refert, Anfibarios à Chaucis eiecctos ad Vipsios & Tubantes retrò celsisse, quorum terras exactos, Cactos; deinde Cheruscōs petiuisse, nec ab his nec ab illis admissos. Quod verò addidit, quod iuuentutis erat, cæsum; imbellem vulgus in seruitutē actum, id quidē aliqua tenus credo, verum omnes cæsos fuisse nō credo ob ea quæ prius adduxi. Quin id de rerū locorumq. cōuenientia elicio; in Chamauorū finibus Anfibarios tantisper cōsedisse locis asperrimis & culturæ ferè ineptis, dū ad hanc expeditionē cōtra Bructeros inuitaretur, atq. idcirco Chamauos quoque. sediu suarū peractos, & cupidine meliorū allectos socia arma iunxisset, tanto causā meliore, quod quondam circa infimas Rheni ripas proximi Frisii habitauissent, vt Boioalus apud Tacitum cōmemorat; vnde ad asperrima loca pulsū, & procliuēs ad cōmiserationē similia passorū erant, & propensi, si qua occasio daretur, ad vetustas sedes repetendas. Hæc igitur initia, hæc causæ fuerunt exitij Bructerorū, quod Tacitus de relatu aliorū Angriuarii attribuit, nescius eisdē modò Angriuarios, modò Anfibarios nominatos; & hos quidē omnes delatos arbitratus, quod in loca Romanis ignota profligati, cæsi crederetur. Post pacē igitur cū Bructeri à Romanis sub Domitiano cōpositam hoc bellū occasionē & exordium sumens ita gestū est, vt sub altero Traiani Imperatoris consulatu fuerit confectū, quo tempore Tacitus de moribus Germanorum agens, Bructeros penitus excisos iis quæ antè retulimus verbis prodidit. Occupatis iā tum Bructerorū terris, Ansuarij verus Francorū nomen extulerunt, veluti symbolum quoddā, sese mox Gallias inuasuros, & vltra sedes modò quæsitā lōgè lateq. prolaturos, & palmites suos & imperij fines. Quod si quis nūc Tacitū de Angriuarii & Chamaui & Bructerorū excidio ab ipsis perpetrato loquētē cū Marcellino de expeditione Iuliani contra Fracos Ansuarios & Chamauos eorū vicinos scribente conferat, an non statim clarè cernet eisdem Anfibarios & Angriuarios fuisse? Nunc igitur domicilio Francorū ad Rhenū cōstituto, cōsequens est videre quā se egregios Germanicæ libertatis defensores, & quā acres Romani nominis hostes præstiterint, quāq. bene vicinarū gentium, quarū permisso & cōsensu Bructeros deleuerat, auidæ respōderint expectationi. In primis ad Oceanū vsq. limites promouere, occupatis inter Batauos & Frisios campis iis quibus & Frisij prius, & ipsi post pulsū fuerat prætextu eo, vt ad vsum præfidiariorū militū vacui relinqueretur, ad armenta gregesq. paciscendos. Hos eos fuisse campos nihil dubito, quorū nunc pars *Wasthoet* vocatur, vnā cū magna parte Transisulaniæ maritimæ, vsq. ad Septem siluas vocatas extensā; quod Tacitus apertè videtur ostendisse. Eoque, inquit de his locis loquens, Frisij iuuentutem saltibus aut paludibus, imbellem ætatē per lacus admouere ripæ, agrosq. vacuos & militū vsui sepositos in sedere. Opinor equidem per hos saltus Septem siluas intelligēdas, à quibus quantum agrorum ad Rhenum vsque iaceret, militum vsui fuisse deputatum; quorum pars *Wasthoet* vocata nō aliud significat quā si dicas, humilia prata pecori impinguando idonea. Videre hic est, quā breui frequenter fiat magna rerum conuersio. Quos campos Boioalus Anfibariorum Princeps vnā cum suis popularibus sedium & domiciliorū indigis nec meritis vel suis vel suorum maximis, nec rationibus de iure gentium petitis Neronis tempore impetrare potuerat, eos ipsos filij ipsius & nepotes, quos rumor erat aut cæsos aut in seruitutem abactos, inuitis Romanis eripuerunt, & homines extorres & à Romanis, quos magnis beneficiis sibi obligauerant, neglecti atque deserti sic exiguo annorum numero conualuerunt; vt eos qui apud Germanos rerum potirentur & cum Romanis fœdera iunxissent, sedibus exigerent, atque penitus deleerent. Quod autem dicam ab ipsis loca vacua inter Frisios & Rhenum occupata, id inde coniecto, quod non ita multo post à re nauali plurimum valuerint, & ab omnibus fide dignis Oceani accolæ ad Rheni ostia fuisse scribantur; quod fieri non potuisset, nisi quantum agri inter Frisios & Rhenum pateret, occupassent. Lacus autem per quos imbellem ætatē in campos vacuos Frisij portasse dicuntur, sunt ij qui hæcenus inter siluas & Oceanum videntur, quorum qui maximus est & siluis proximus, emissarium habet ad ipsos campos quorum facimus mentionem. Frisia hac parte igitur his siluis & lacubus prius à vacuis Romanorum campis, deinde à Francis dirimebatur, quo fit vt Vechtū fluminis, de quo an Vidrus sit, necne, nōndum statuo, ac Rheni ostia non longo interuallo seiuncta, Francorum fuerint classi instrundæ perquam opportuna; quibus locis nunc *Campen / Seelmuiden / Wollenhouen* oppidā spectantur.

Frisio.

Chamaui civ. Anfibariis arma iunxerunt.

Ansuarij quando vetus Francorum nomē resumerunt.

Franci Ansbary in Frisiorum atque Batauorum finibus ad Oceanum imperium promauerunt. Wasthoet.

Septem siluæ.

Franci Ansbary campos eos quibus prius pulsū erant, inter Frisios et Batauos recipiunt.

Francorum & Frisiorum limites.

Campen. Seelmuiden. Wollenhouen.

Campan.
Scluniden.
Woltenhouē.
Frisi riu pra-
cipuum na-
uale.
Fleui castel-
lum.
Fleuoboy.
Szoeninger-
diey.
Francos non
fuisse partem
Chaucorum.

Frisi Roma-
nis bellum in-
ferunt.

Fleuum ca-
stellum.

Lucus Badu-
bonne.

Frisiorū cla-
rum ex vido-
ria nomen.

Frisiorum illis temporibus præcipuum nauale videtur fuisse qua parte Groeninga mari proxima est, eo loco quo hodie *Fleuoboy* habitatur, cui nomen à Fleuo apud Tacitum castello videtur mansisse, quod Ptolemæus Philebum vocat. *Fleuoboy* siue Latine, Fleui pagus videtur ad ipsum *Szoeninger-diey* id est, ad Groeningorum altum, nauium maiorum receptaculum. Hæc eo accuratius & fortasse nimis prolixè de locorum positu dicuntur, ne quis à Beato Rhenano inductus, opinetur Francos sub nomine Chaucorum latuisse, & ex illorum litoribus Oceanum infestasse; quod credendum minimè esse ex frequenti & ferè assidua Francorum in Bataviam incurfione perspicuum sit, quæ tam facilis & prompta ipsis non fuisset, si tota Frisiorum regione media abfuissent, immo Frisij prius quàm Batavi fuissent inuadendi, in quorum agris transeundis maxima obstacula & impedimenta fuissent oblata, partim ex itinere difficillitate, quod per pontes longos, qui aggeres sunt & tramites angusti inter paludosos campos, crebrò tenendum fuisset; partim quòd gens esset alieni iugi externæque iniuriæ impatiens, & non locorum magis natura quàm eximia sua virtute egregiè tuta. Ceterùm quia non Rhenanus tantum Chaucorum partem Francos fecit, sed alios etiam in eandem video sententiam descendisse, operæpretium me facturum puto, si totum Taciti locum, cuius modò mentionem feci, transcribam; quòd quiuis inde æstimare possit, quàm veri simile non sit, Francos per Frisiorum agros è Chaucis vsque incurfasse regionem Batavorum. Eodem, inquit, anno Frisij Transrhenanus populus pacem exuere nostra magis auaritia, quàm obsequij impatientes. Tributum iis Drusus iusserat modicum pro angustia rerum, vt in vsus militares coria boum penderent, non intenta cuiusquam cura quæ firmitudo, quæ mensura; donec Olennius è primipilaribus regendis Frisitis impositus terga vorum delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt. ac primò boues ipsos, mox agròs, postremò corpora coniugum aut liberorum seruitio tradebant. Hinc ira & questus, & postquam non subueniebat remedium ex bello, rapti qui tributo aderant milites & patibulo affixi. Olennius in fensos fuga præuenit, receptus castello cui nomen Fleuum, & haud spernenda illic ciuium sociorumque manus litora Oceani præsidebat. Quod vbi L. Apronio inferioris Germaniæ prætori cognitum, vexilla legionum è superiore prouincia peditumque & equitum auxiliarium delectos acciuit: ac simul vtrumque exercitum Rheno deuectum Frisitis intulit, soluto iam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus traducendo grauiori agmini firmat, atque interim repertis vadis alam Canninefatum & quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium iubet; qui iam acie compositi pellunt turmas sociales equitesque legionum subsidio missos. Tum tres leues cohortes, ac rursum duæ, dein tempore interiecto acrius eques immixtus: satis validi si simul incubuissent, per interuallum aduentantes neque constantiam addiderant turbatis, & pauore fugientium auferebantur. Cethecio Labeoni legato quintæ legionis quod reliquum auxiliorum tradit; atque ille dubia suorum re in anceps tractus, missis nuntiis vim legionum implorabat. Prorumpunt Quintani ante alios, & acri pugna hoste pulso recipiunt cohortes alafque fessas vulneribus. Neque Dux Romanus vltum iit, aut corpora humauit, quamquam multi tribunorum præfectorumque, & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum à transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugna in posterum extracta confectos, & aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis quondam stipendiarij villa, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse. Clarum inde inter Germanos Frisium nomen, dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret; neque Senatui in eo cura an imperij extrema dehonestarentur. Hæc ille. Quis modò credet Francos per hunc populum paludibus, lacubus, siluis & sua ipsius vi satis munitum ad Batavos transisse, idque tam obiter, vt & Frisitis dormitantibus, & Romanis ignaris id factum videretur; cum ipsorum per Frisiam expeditionis nemo eorum meminerit, qui alioquin de Batavia vel hostiliter inuasa vel etiam occupata scripserunt?

N v n c igitur non vanis nec futilibus, ac contrà sat firmis, vt res fert, coniecturis id mihi videor effecisse, vt cuiuis non omnino pernicaci probari possit, Francos Cimmericorum

riorum olim partem fuisse, atque à Maotide digressos, perinde atque eos qui Cimbrorū nomen retinuerūt, in Germaniam Oceano finitimam cōmigrasse, atq. inde sedes inter Chaucos maiores & Langobardos Cheruscorū finibus proximos posuisse, nomine sibi indito Angriuariorum: atque post hinc à Chaucis maioribus expulsos, Anfibarios dici ceppisse per vicinorum irrisionem, quòd iam non arripere, vt solent, ex nomine priore iactabant, sed videre aliorum res possent, atque ita extorres filuas & saltus Chamauis vicinas tantisper tenuisse, dum ad Bructerorum imperium euertendum inuitarentur; & hic rursus vetus Angriuariorum nomen alienis arripendis recuperasse; nec eo contentos, augustum illud Francorum nomen de præcis maioribus suis repetiuisse, eo ipso eminas quod sunt consecuti, se mirum longè lateque palmites suos in Romanorum prouincias extensuros. Quamobrem his modò, velut incunabulis quibusdam renascenti populo, constitutis, è quibus & Oceanum possent, & traiecto Rheno Germaniam inferiorem infestare; ordinis rationi consentaneum esset, vt quæ hic ab altero Traiani Imperatoris consulatu gesserint, exponeretur. Verùm quoniam nihil domesticis ipsorum monumentis adiuuamur, vt pote hominum rei bene gerendæ quàm litteris mandandæ studiosorum; nisi forte Hunibaldos quis fabulatores frigidissimos idoneos testes arbitretur, contentos non esse oportebit iis quæ à Romanis memoriæ prodita leguntur; ea tamen conditione, vt ab hostibus & iniquis rerum externarū æstimatoribus profecta intelligantur. Ceterùm quando non pauca in iis quæ modò à nobis sunt citata ad hunc locū spectantia continentur; non erit opus vt eisdem repetendis sumus non prolixiores tantum, sed delicatioribus etiã auribus odiosi. In ipsis certè felicitatis suæ exordiis verisimile est eos Rheni ripas citiores non tentasse, ne Romanos multo potentiores contra se necdum bene confirmatos irritarent, satis id rati quòd ad Oceanum vsq. vacua loca occupassent, vt & modò dixi, & ex iis liquet qui Francos principio ad Oceanum & Rheni paludes habitasse scribunt. Tempore Antonini Pij legimus apud Iulium Capitolinum, Catos in Germaniam ac Rhetiam irrupisse, Marcomannos, Quados, Sueuos, Hermundurios, & alios quosdam populos aduersus Romanos conuulasse, sed nulla adhuc mentio vel Francorum, vel Angriuariorum; cum tamè eo tempore in Britanniam Calphurnius Agricola mitteretur, quo, si quicquam in Germania inferiore turbatū fuisset, ab eodem scriptore additum haberemus. Cum autem Antoninus Germanorum auxilia contra Germanos emisse dicatur, ea ipsa arte qua etiam nostro tēpore Germani vincuntur, fuerintq. multo antea Batavi & Thungri in stipendiis Romanorum, non puto veri dissimile fore, si dicantur eo tempore Franci quoque nonnulli sub nomine Germanorum contra Catos, Marcomannos & Quados & ceteros vicinos conducti fuisse, non illud quidè vllò in Romano studio, sed ingenito Germanis res suas bello augèdi amore, & si domi pax sit, foris militiam quærendi consuetudine: tum ea etiam fortasse causa, vt Romanæ militiæ assueti reapse discerent quibus artibus imperium propagandū tuendumq. esset. Vt sic suspicer, facit cum Batavorū & Thungrorum vicinia, quorū exemplo facile poterant inuitari; tum etiam quòd maiores ipsorū duce Boiocalo in Romanis castris meruissent. Via mihi sanè planissima videtur ad nocendū, prius omnem militarem disciplinam eius gentis peruidere, cui exitium machinatis quàm quicquam hostile tentes. Qua verò id ratione facilius consequaris, quàm si iis quorū finibus inhias auxiliares cohortes mittas, quæ non armorum modò & stratagematū vsū perspiciant, sed locorū etiam & temporum opportunitates explorent. Scio equidem Francorū nomen id temporis necdum celebrari ab historiæ scriptoribus; at illud non possumus negare, sub Gallieno Francos Posthumo auxiliares fuisse, apertè id Trebellio Pollione testificato. Cum igitur hic è tota Gallia Germanos scribatur profligasse, & Francorum auxiliis vsus esse, sic hanc rem mecū supputo; lubenter Francos contra Catos, Tenchteros, ceterosq. in Gallia pugnasse, vt ipsi vel precario vel vi eadè loca post occuparent, à quibus solo fluminis discrimine seiungerentur. Post verò nō ita multo apertè cœpere Romanos lacerare, sed, vt Mars est ἀλλοτρεσζαλλος, dubio frequenter & tristi euentu. Nam minimo exinde tēporis intervallo in Galliam eruperunt, toram regionem ferè incurfantes, quos Flavius Vopiscus pulsos scribit ab Aureliano necdū Imperatore, verū sextæ legionis Gallicanæ tribuno, ita vt id accidisse videatur cōfestim à Posthumi morte, aut ipso adhuc Gallieno aut Claudio imperante. Ceterùm cum sexta hæc legio apud Maguntiacum stationem

Francos Romanis contra Catos, Marcomannos, & Quados militasse.

Franci Posthumo auxiliariæ.

Franci ab Aureliano puls.

habuisse scribatur, par est credere, eosq. tum Francos excurriffe, & cohortem aliquam eorū ab Aureliano victam, non pluribus captis quā trecentis & septingentis interemptis, ne quis putet totas ipsorū copias iusta acie ad internecionem casās. Celebratur & Probi cōtra eos victoria, quo loco paludū, quibus se tuerētur, Flavius meminit; & Fracos à Germanis & Alemanis discernit. Mox inde non Galliarū modò vastatione, sed nauali etiā re inclauerunt, vt Panegyricus Maximiniano dictus ostēdit, qui Britanniam quoq. ab ipsis vexatā occupatamq. ex parte cōmemorat: atq. adeo tum temporis res ipsorum inualuisse, tum domesticis tum sociorū armis, vt omni Romanorū imperio exitiū imminere videretur, quod his verbis expressum est: Confecisti, inquam, bellū, Cæsar inuicte, quod cunctis impēdere prouinciis videbatur, tamq. latē vagari & flagrare poterat, quā in latē omnis Oceanus & mediterranei sinus alluunt. Neq. enim si metu vestri lues illa solis Britanniae visceribus intabuit, id idcirco nescimus, quanto se aliās furore iactasset, si fiduciam peruagandi quā patebat, habuisset. Nullo siquidem certo sine montiū aut fluminū terminabatur, quem dispositæ limitis custodiæ nō tuerentur: sed vbiq. nauis licet nobis virtutē felicitatemq. vestra haberemus, magnis tamē terroribus imminebat, quā iacēt maria, quā vēti ferūt. Recursabat quippe in animos illa sub diuo Probo & paucorū ex Francis captiuorū incredibilis audacia, & indigna felicitas; qui à Ponto vsq. correptis nauibus Græciam Asiamq. populati, nec impunē pleriq. Libyæ littoribus appulsi, ipsas postremò naualibus quondā victoriis nobiles ceperant Syracusas, & immēso itinere peruēcti Oceanum, quā terras rupit, intrauerant; atq. ita euentu temeritatis ostenderant, nihil esse clausum piraticæ desperationi quò nauigiis patēret accessus. Itaq. hac victoria vestra nō Britannia solum seruitute est liberata, sed omnibus nationibus securitas restituta, quæ maritimo vsu tantum in bello adire periculi poterant, quantū in pace cōmodi consequuntur. Nunc secura est, vt de latere Gallico taceam, quamuis pēnē cōspicuis littoribus Hispania, nunc Italia, nunc Africa, nunc omnes vsq. ad Mæzoidas paludes perpetuis curis vacant gentes. Hæc Panegyrista qui paullo pōst, de gaudio Britannorum loquens, hæc addit: Meritò igitur statim atque ad littus illud exoptatus olim vindex & liberator appuleras, obuius sese maiestati tuæ triumphus effudit, exultantesque gaudio Britanni cum coniugibus ac liberis se obtulerunt; non te ipsū modò, quem vt cælo delapsū intuebantur, sed etiam nauis illius quæ tuum numen aduexerat, vela remigiaque venerantes, paratiq. te ingredientem stratis sentire corporibus. Nec mirum, si tanto gaudio ferebantur post tot annorū miseriam captiuitatem, post violatas coniuges, post liberorum turpe seruitium, tandem liberi tandemque Romani, tandem vera imperij luce recreati. Atque hæc quidem Maximiniani laudator de Britannia à Francis subiugata: quam cum dicat multos annos seruitute pressam fuisse, probabile fit vel Gallieno imperante, vel mox inde fuisse occupatam. Videre licet in his Panegyrici verbis, quantum cœperint iam tum Franci terrorem Romanorum prouinciis incurere, quamq. totum orbem nominis sui claritate perstringere. Nec facile crediderim, eò maritimæ potentie intra paucos annos progressos, vt omnia maria explorata haberent, vt habuisse sub Probo videntur; sed hoc ex iis quæ referuntur colligo, simulatq. Bructeros imperio sedibusque expulissent, statim de Oceano cogitasse, atque eo auidius agros ad mare ripamque Rhēni militibus Romanis referuatos sibi vindicauisse.

Franci quam partem Gallia primū inuaserint.

VERVM nunc satis de Britannia: videamus hinc quam Gallie partē primū inuaserint, vt & ex eo perspicuum fiat, veras à nobis ipsorum sedes in Germania cōmonstratas esse. Id rursus idem Panegyricus ostendit, dum & terras à Scaldi irrigatas, & insulam Rhēni brachiis cōprehensam à Francis occupatas fuisse dicit. Quamquam, inquit, illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar vindicata atque purgata quam obliquis meatibus Scaldis interfluit, quamque diuortio sui Rhēnus amplectitur, pænē vt cum verbi periculo loquar, terra non est; ita penitus aquis imbuta permaduit, vt non solum quā manifestē palustris est cedar adnixum, & hauriat pressa vestigium; sed etiam vbi paullo videtur firmior, pedum pulsu tentata quatari, & sentire se procul mota pondus testetur: ita, vt res est, subiacentibus innatat & suspēsa latē vacillat, vt meritò quis duxerit exercendum fuisse tali solo militem ad nauale certamen. Sed neque illæ fraudes locorum, nec quæ plura inerant perugia siluarum barbaros tegere potuerunt, quò minùs ditioni tuæ diuinitatis omnes sese dedere cogerentur.

His

His verbis Panegyrista satis ostendit, Bataviam principio ac deinde Brabantie & Flan-
dria proximas partes à Francis fuisse tentatas atque subiectas: è quibus quamuis à
Maximiano pulsū dicantur, non sic tamen pulsū sunt, vt non rursus eadem arua tem-
pore Constantij occuparint, & rursus fuerint eiiciendi. Qua de re Panegyricus Con-
stantino dictus sic habet, de Constantio patre verba faciens: Purgauit ille Bataviam ad-
vena hoste depulso. Porro neque Constantius ita Francos depulit, vt non mox Con-
stantinus quoque eius filius occasionem nancisceretur magnæ crudelitatis contra hanc
gentem edendæ. Duos reges ipsorum captos bestiis obiecit, quod infame mortis genus
Eutropius expressit. Panegyrista supplicium quidem vltimum de ipsis sumptum pro-
diderunt, sed quale id fuerit non explicarunt: vnus, omissis ceteris, verba adscribam:
Affecisti, inquit, pœna temeritatis reges ipsos Franciæ, qui per absentiam patris tui
pacem violauerant; non dubitasti vltimis punire cruciatibus, nihil veritus gentis il-
lius odia & inexpiabiles iras. Cur enim vllam reputet iustæ seueritatis offensam Imp.
qui quod fecit tueri potest, tua clementia est quæ parcat inimicis, & sibi magis prospici-
cit, quā ignoscit. Te vero Constantine quantumlibet oderint hostes, dum perhor-
rescant. Hæc est enim vera virtus, vt non ament, & quiescant. Cautior licet sit qui de-
uinctos habet per, veniam perduelles, fortior tamē est qui calcat iratos. Renouasti
Imp. veterem illam Romani Imperij fiduciam, quæ de captis hostium ducibus vindi-
ctam morte sumebat. Tunc enim captiui reges cum à portis vsque ad forum trium-
phantium curus honestassent, simulatque in Capitolium curum flectere cœperat
Imp. abrepti in carcerem necabantur. Vnus Perseus, ipso Paulo qui se dedentem ce-
perat deprecante, legem illius seueritatis euasit; ceteri in vinculis luce priuati aliis re-
gibus dedere documentum, vt mallet amicitiam colere Romanorum, quā exaspe-
rare iustitiam. Ad eò & hoc boni confert pœna hostibus irrogata, vt non solum inimici
ferocire non audeant, sed etiam amici impensius reuereantur. Inde est igitur Imp.
pax ista qua fruimur. Neque enim Rhēni iam gurgitibus, sed nominis tui terrore mu-
nimur, quamlibet ille aut arefcit æstu, aut residat gelu; neutro hostis audebit vi-
uado. Nihil enim tam insuperabili vallo natura præclusit, quod non penetret audacia;
cui aliqua conandi spes relinquatur. Ille est inexpugnabilis murus quem exstruit
fama virtuti. Sciunt posse Franci transire Rhenum, quos ad necem suam libenter
admittas: sed nec victoriam possunt sperare, nec veniam. Quid ipsos maneat ex re-
gum suorum cruciatibus metuentur: ideoque tantum abest vt amnis illius transitum
moliantur, magis vt cōempta potestate desperent. Vbi nunc est illa ferocia? vbi sem-
per infida mobilitas? Iam ne procul quidem Rhenum audetis accollere, & vix securi
flumina interiora petitis. Contra hinc per interualla disposita magis ornant limitem
castella quā protegunt. Arat illam terribilem aliquando ripam inermis agricola:
toto nostri greges flumine bicorni auentantur. Hæc est tua, Constantine, de Ascarici
nece Gaisique supplicio quotidiana atque aterna victoria, omnibus quondam secundis
præliis anteposenda: semel acie vincitur, sine sine documento. Cladem suam,
quamuis multi pereant, vulgus ignorat: compendium est deuincendorum hostium,
duces sustulisse. Hæc ille; in quibus nonnulla correximus, vt manifestū erit conferenti.

Ascarici & Gaisus Francorum reges à Constantino affecti supplicio.

Beatus Rhenanus Regium legit, ego Gaisi nomen retinui, quod pro Geiso, frequenti
nobis voce, scriptum à Romanis existimo. Est autem Geis / obsidem vel accipere vel
dare. vnde Geisat & Geiseter, obses; & Geisbert, is qui dignus est vt sit obses, quem de-
cisa syllaba posteriore Geis vocamus; à quo an Gaisus deducatur, aliorum arbitrio per-
mitto. An Ascaricum è Star-rjt / quò cateruarum diues notatur, Latini fecerint; an
verò Hast-star-rjt fuerit nominatus, & mollius Astarit / quod est ciid cateruarum
diues, equidem ignoro: nec mirum in tanta propriorum nominum corruptela nihil
certi statui posse. Primi sanè hi sunt Francorum reges quorum nomina apud fides
historie scriptores extant, fortassis etiam in occultis mansura, nisi insigni Constantini
fauidia innotuissent.

Gaisi etymò. Geis. Geisat. Geisbert.

DIVERSOS Francorum reges citra nomina Panegyricus idem commemorat, ad
Constantij principatum eos referens: quamobrem vix audiendos puto qui Pharamundum
primum Francorū regem fuisse scribunt, eo decepti, quòd Sulpicius Seuerus Ge-
nebalduin, Marcomerem & Sunnonem duces vocet Francorum, non reges, in ea expe-
ditione

Pharamundum non fuisse primum Franco- rum regem.

ditione qua multo post Galliam siue Germaniam secundam, Theodosio & Maximo de imperio certantibus, inuaserunt. Quasi verò & non alius tum temporis potuerit esse rex, qui hos emiserit; vel veritati aduersetur, si quis regem dum exercitum ducit, ab officio ducem appellet. Nostra nihil refert, reges ne fuerint an duces, qui tum clauum reip. Francorum tenebant: id saltem constat, ducis nomen, uti hodie usurpatur, æquè ad Monarchiam atque regis pertinere; tametsi hoc quàm illud honorificentius & augustius habeatur. Verùm hæc quæstio aliis relinquatur, qui norunt quibus finibus dux à rege separatur, & quo limite vterque distet à Tyranno. Nobis satis est ostendisse, Constantij & Constantini magni tempore Francis reges de Romanorum testimonio fuisse, multo ante Pharamundi ætatem. Quid quòd præter Eutropium & Panegyristas Ammianus quoque Marcellinus regis Francorum apertam faciat mentionem, addito etiam Mallobaudis nomine, idque viuo adhuc Valente cum quæ de Genebaldo Marcomere & Sunnone Sulpicius, & ex eo Gregorius Turo-nensis Episcopus refert, non post Valentem modò à Gotis cæsum, sed post Gratianum etiam apud Lugdunum interfectum accidisse scribantur, eo nimirum tempore quo Theodosius Maximi tyrannidem ibat deiectum. Quando igitur Francorum reges ab iis celebrantur qui multo ante Pharamundum litterarum laude floruerunt, magnæ negligentia accusandi sunt qui postea regnum ipsorum exordiuntur. Hac igitur dubitatione obiter profligata, à Constantini magni ætate ad inferiora pergamus, eo tamen prius adiecto, quod in Panegyrico est ad hunc eundem Imperatorem, Francos multos è sedibus suis palustribus, quas ad Rheno ostia tenebant, à Constantio domicilia agrorumque meliores quàm antra habuissent in Gallia accepisse. Nec verò eo primùm tempore in Galliam à Romanis sunt admissi, sed antè quoque ab ipso Maximiano, cum semel eieci essent, sunt Gallicis agris donati; quod Panegyrista ita expressit, ut Neruiorum & Treuerorum arua dicat à Francis postliminio restituta excoli. Antea autem hæc loca ab ipsis occupata fuisse, non hoc tantum testimonium conuincit, sed Eumenius quoque Rhetor Gallia sub Diocletiano præfectum laudans sic ob oculos ponit, ut facile quibus inde intelligat, non agros modò à Francis vastatos & cultoribus nudatos fuisse, sed arces etiam omnes & opida euerfa, non secus atque si vndis fuissent hausta & absorpta. Coacti igitur sunt Romani vltro à Francis arua quæ depopulati essent & in solitudinem tristem redegressi offerre, ne loca perpetuò vacua manerent & inculta, ad quæ conferenda non alius quisquam accedere auderet. Nam quòd vel historia vel panegyricorum scriptores ad Francorum referunt feruitutem, quasi coacti Romanorum agros colerent, & delectu militiam iuarent, periculosis ei videbitur qui sciat non aliam causam Gallia inuadendæ ipsis fuisse, quàm ut eius agros possiderent; & nihil prius aut potius semper Germanis fuisse, quàm rem domesticam externorum stipendiis augere. Alio nobis modo veritas eruenda, Romanos, animaduerso non posse citra frumenti copiam Germaniam secundam teneri aduersus Francorum violentiam, rebus ita suis consuluisse, ut vltro à Francis concederent quod armis quærebant, tum quòd agri culti annonam laxarent, & Franci contra Francos sua tuerentur, & Romano militi & Gallia darent securitatem; tum quòd bellicosâ iuenerute Romanorum copias viresque auerent. Interpretentur hæc utcumque volent Romani scriptores, & laudi dent suis imperatoribus; numquam tamen efficient ut non ipsa veritas sese luculentissimis indicis prodar.

Quamuis enim Constantinus terrore putauerit Francos hostes cohibendos, eoque duos ipsorum reges bestiis obiecerit insigni ferocis animi & crudelis argumento; ipsemet tamen atque eius filij aliter sibi agendum rati cum iis quos amicos sociosque haberent, Francorum plurimos non solum in militiam, sed in aulam etiam & palatium adsciuerunt, quorum nonnulli ad summos honores euecti leguntur, quòd Francis amicis & beneficiorum insigni vinculo sibi obstrictis aduersus Francos & ceteros hostes auxiliaribus vterentur. Constantius enim Malarichum apud se habuit: quem, licet Marcellinus gentilium dumtaxat rectorem vocet, ego tamen regem fuisse ex iis quæ de Mallobaude successore scripsit colligo; quem regem fuisse Francorum, libro tricesimo primo apertè profertur. Francorum autem Constantij tempore in palatio multitudinem floruisse

Constantius
Francus in
Gallia sedes
attribuit.

Maximianus
Gallicis agris
donatis Fran-
corum.

Malarichus
Francorum
rex.
Mallobaudes
Francus tri-
bunus palatii.

floruisse idem Ammianus testificatione sua confirmat, quo loco fœdas calumniarum insidias contra Siluanum natione Francum pedestris militiae in Gallia rectorem stru-ctas describit. Eodem igitur tempore & pedestrem in Gallia exercitum Francus regebat, & armorum in palatio tribunatu Mallobaudes Francus nobilis habebatur, & Malarichus apud Imperatorem inter gentiles suos sceptrum tenebat. Siluanus hic Francus patrem habuerat Bonitium virum strenuum & claris fortis animi exemplis nobilissimum, cuius maximè auxilio Constantinus Licinium vicit; quod eo magis credendum, quòd ab Ammiano prodatur, qui se tamen vnũ fuisse faretur ex iis qui Constantij iussu Siluanum occidi curarunt. Nec minus Siluanum propria laude quàm patris gloria celebratur, dicens eum à Barbaris Galliam fortissimè vindicasse: qua de re egregie eximieque gesta contra expectationem æmulorum, qui tanta mole oppressum in sperauerant, grauissimam inuidiam incurrisse; hinc mox Dynamij, Lampadij, & Eusebij calumniis apud Constantium, id genus artibus facillimum captu, traductum oneratumque fuisse: tametsi Malarichus absentis causam strenuè tueretur, seque offerret ad Siluanum coram Imperatore sistendum. Verùm sanis Malarichi consiliis reiectis, calumniatores indies magis atque magis apud Constantium instabant, quo frequentibus epistolis cognito, Siluanus suffragiis principum exercitus sui Agrippinae ad imperij culmen ascendit, quo clam aliquot à Constantio destinati, & inter ceteros Ammianus Marcellinus, Braccatos & Cornutos copiarum Siluani partem magnis pecuniis & promissis currunt, quo ex inopinato ducem suum trucidarent. Inteficitur igitur Siluanus vir belli artibus clarissimis in ædícula Christianorum, quòd irruentibus militibus confugerat. Quanti autem huius virtus inter Romanos æstimaretur, quamuis inuidia, clarissimum quemque velut umbra perpetuò secutura, non declarasset; ipsius tamen Constantij, & omnium eorum qui in regia summi essent, metus illustri documento ostendit, dum nuncio purpuræ à Franco sumptæ omnes attoniti, haud secus atque si fulmine icti fuissent, redderentur. Profectò ita res erat, nisi fortissimum virum doli Græca Marcellini & sociorum arte constructi, & milites ad scelera venales improuifum & inermem oppressissent, egregium Romani habuissent Imperatorem, non illum quidem vel ambitione vel Constantij odio, sed necessitate calumniatorum ad summum fastigium prouectum. Fuit in huius exercitu tribunus quidam Francus, quem Laniogaisum Marcellinus appellat, aiens eum solũ Constanti morienti adfuisse, & Siluano dubitanti harenti, qui salutem inueniret; præcipuum auctore, ut animo confirmato id ageret quod præsens necessitas postularet. Hunc Sex. Aurelius Victor Gaisonem vocat, Constantem ab eo occisum asserens; cuius nominis monitu, Gaisum in Panegyrico paullo superius citato legendum censui, non Regaisum, ut Rhenanus corrigendũ nomen existimauit. Equidem suspicor in Ammiano legendũ Lango Gaisum, nõ Laniogaisum, ut sit Gaisus cognomento Longus. Nunc itaque constat, Francos nõ solum suos domi reges ante Pharamundum habuisse, verum etiam apud Romanos Imperatorem, breuis illum quidem regni, quod vicefimo octauo die violenta morte terminauit, sed talem tamen, ut ab ipsis etiam hostibus qui mortem eius procurarunt, lauderetur. Præter belli laudem, quam eximiam in eo fuisse monstrari, celebratur & insigni aliarum virtutum præconio ab Aurelio Victore. Fuit, inquit, ingenio blandissimus, & quamquam barbaro patre genitus, tamen institutione Romana latis cultus & patiens. Perspicuum igitur quàm illustribus virtutum dotibus hic fuerit ornatus, quem Romani & Græci, barbarorum hostes infensissimi, coacti sunt egregiis laudibus efferre; quem si inuidia viuere fuisset, habuissent Franci quem Traiano & Antonino in Romano imperio rectè gubernando comparare potuissent. Videmus itaque quanta belli fortiumque factorum gloria cum sub Constantino Magno, tum sub filio Constantio Franci floruerint, quibusque maximè viribus Galliam defenderint Romani.

Porro Siluani virtutes non vita tantum, sed mors etiam ipsa demonstravit; postquam hinc Alemanni, hinc Franci, velut obice rupto, Rhenum transgressi totã Galliam conculserunt, & magnam eius partem occuparunt: vnde mox perspicuum fuit, quantum in vno viro fuerit momentum rerum feliciter gerendarum, qua de re hæc sunt Marcellini verba: Constantium verò exagitabant assidui nuncij, deploratas iam Gallias indicantes, nullo renitente ad internecionem barbaris vastantibus vniuersa.

Siluanus Fræ-
cus Romano-
rum in Gallia
pedestris mi-
litiæ rector.

Bonitius
Francus, Sil-
uani pater.

Marcellinus
vnus ex iis
quibus Silua-
ni caedes com-
missa est.

Siluanus in-
cidatus.

Siluanus lau-
det.

Laniogaisus,
sive Lango-
gaisus Fran-
cus.

Colonia Agrippina à Francis capta.

Rigodulum opidum. Iulianus cum Francis pacem facit & Agrippinam Coloniam recipit.

Franci Romam militantes Galliam diu defenderunt.

Iulianus à Francis obsesus.

Castellum Francorum opidum Iulianus obsidione capit.

Mox addit, Constantium hac rerum difficultate pressum fuisse, vt Iulianum tum ad huc in Græcia palliatum ad imperij societatem adisceret; qui cum Taurinos peruenisset, nuntium tristissimum accepit, Coloniam nimirum Agrippinam ampli nominis urbem in secunda Germania pertinaci Barbarorum obsidione captam: quo audito sæpe dicitur murmurasse, nihil se plus adsecutum quam vt occupator interiret. Qui autem hi Barbari fuerint, sequenti mox libro declarat, vbi commemorata prius victoria in superiore Germania, hæc subiungit verba: Nullo itaque posthac repugnante, ad recuperandam ire placuit Agrippinam, ante Cæsaris in Galliam aduentum excisam; per quos tractus nec ciuitas vlla visitur nec castellum, nisi quod apud Confluentes, locum ita cognominatum, vbi amnis Mosella confunditur, Rigodulum opidum est, & vna prope ipsam Coloniam turris. Igitur Agrippinam ingressus, non antè motus est exinde quam Francorum regibus furore mitescendo perterritis, pacem Reip. firmaret interim profuturam, & urbem reciperet munitissimam: quibus vincendi primitiis lætus, per Treueros hiematurus apud Senonas opidum tunc opportunum abcessit; vbi bellorum inundantium molem humeris suis, quod dicitur, vehens, scindebatur in multiplices curas; vt milites, qui à solitis descivere præsiidiis, reducerentur ad loca suspecta, & conspiratas gentes in noxam Romani nominis discerent, ac præuideret ne alimenta decissent exercitui per varia discursuro. Hæc sollicitè perpensantem hostilis aggreditur multitudo, opidi capiendi spe in maius accensa; ideo confidentes quod nec scutarios adesse prodentibus perfugis didicerat, nec Gentiles per municipia distributos, vt commodius vescerentur. Hæc ille: in quibus per Gentiles eos intelligit qui cum Francis, opidum expugnare contententibus, eiusdem gentis essent; tamen Romanorum stipendiis militarent: quo loco rursus cernas, præcipuum Gallie custodiendæ præsidium penes Francos tum fuisse; vt hinc liceat existimare, solis Germanorum viribus Germanos superari vincique posse. Iam & illud hic iterum annotes, Francorum tunc reges fuisse qui Galliam infestabant; quod magis mireris eos qui quæstionem de Francorum regum antiquitate aggressi, nullos ante Pharamundum inuenire potuerunt. nec hoc tantum, sed & illud annotes, per Francorum Reges Romanis confederatos & militantes Galliam diu fuisse defensam. vnde fit vt monstri simile videatur, Francorum res tam magna mox inde incrementa cepisse, cum discordia non augeri & prouehi res soleant, sed contra retrò ferri atque collabi. Verum nec concordia tanta vlla est & animorum vnio, vt regna vel constituere possit vel conseruare; nec rursus tanta discordia, vt imperia queat euertere; nisi Deus suam adiungat voluntatem, in qua sola fundamentum est omnium regnorum & rerum publicarum. Cum itaque Franci exploratum haberent, & scutiarios abesse & gentiles suos per municipia distributos, vt largius lautiusque se tractandi copiam haberent, Iulianum ausi sunt obsidere: verum ingens Cæsaris diligentia, & peruiigil cura, & maior quam ducem deceret audacia spem ipsorum fefellit: qua deiecti, post tricesimum diem obsidionem soluerunt. Cæsare per æstatem sequentem contra Allemanos occupato, Franci rursus populabundi per Galliam discurrebant, quod Ammianus ad hunc modum exposuit: Remos Seuerus Magister equitum per Agrippinam petens & Iuliacum, Francorum validissimos cuneos mille sexcentis velutibus, vt postea claruit, vacua præsiidiis loca vastantes offendit: hac opportunitate in scelus audaciam erigente, quod Cæsare in Allemanorum secessibus occupato, nulloque vetante expleri se posse prædarum opimitate sunt arbitrati: sed metu iam reuersi exercitus, munimentis duobus, quæ olim exinanita sunt, occupatis, se quoad fieri poterat tuebantur. Hac Iulianus rei nouitate percussus, & coniciens quorsum erumperet, si iisdem transisset intactis, retento milite circum vallare disposuit Castellum opidum, quod Mosæ fluuius præterlambit, & adusque quartum & quinquagesimum diem, Decembri scilicet & Ianuario mensè, obsidionales tractæ sunt moræ, destinatis Barbarorum animis incredibili pertinacia reluctans. Tunc pertimiscens solertissimus Cæsar ne obseruata nocte illum Barbari gelu vincum amnem peruaderent, quotidie à Sole in vesperam flexo ad vsque lucis principium lusoriis nauibus discurrentes flumen vitro citroque milites ordinauit, vt crustis priuarum diffractis, nullus ad erumpendi copiam facile perueniret: hocque commento inedia & vigiliis & desperatione postrema lassati, sponte se propria dederunt; statimque ad comitatum Augusti sunt missi: ad quos eximendos

mendos periculo multitudo Francorum egressa cum captos cõperisset & asportatos, nihil amplius ausa, repedaui ad sua castra. hisque perfectis, acturus hiemem reuertit Parisios Cæsar. In his Ammiani verbis, mille sexcentos legit Rhenanus; tamen exemplaria typis excusa habeant, In sexcentis, phrasi alibi etiam à Marcellino vsurpata. Castellum autem opidum ^{Castellum opidum} / ni fallor, modò vocatur, qui pagus est in sinistra Mosæ ^{Castellum opidum} ripa à Venlo paullo plus minus duobus miliaribus distans, in Toxandriam, cuius pars est, rectissimum iter præbens. Iuliano interim Parisiis hibernante, Franci securi Toxandriam, quam habitandam sibi multo antè destinauerant, rursus inuadunt: verum maximo suo malo, vt de Marcellini verbis docebo. Quibus paratis, inquit is de Iuliano Parisios egresso loquens, petit primos omnium Francos, eos videlicet, quos consuetudo Salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxandriam locum habitacula sibi ^{Salij Franci.} figere prælicenter. Cui cum Thungros venisset, occurrit legatio prædictorum, opinantium reperiti Imperatorem etiam tum in hibernis, pacem sub hac lege præterdendens, vt quiescentes eos tamquam in suis nec lacefferet quisquam, nec vexaret. Hos legatos negotio plenè digesto, oppositaque conditionum perplexitate, vt in iisdem tractibus moraturus, dum redeunt muneratos absoluit, dictoque citius securus profectos, Seuero duce misso per ripam, subito cunctos aggressus, tamquam fluminis turbo, perculsit; iamque precantes potius quam resistentes in opportunam clementiæ partem effectu victoriæ ^{Iulianus Fræcos Salios dedentes se suscepit.} flexo, dedentes se cum opibus liberisque suscepit. Chamauos itidem ausos similia adorans, eadem celeritate partim cecidit, partim acriter repugnantes, viuosque captos compellit in vincula; alios præcipiti fuga trepidantes ad sua, ne militem spatio longo defatigaret, abire interim permisit innocuos: quorum legatis paullo postea missis precatum ^{Chamaui à Iuliano domiti, & pacem potere conati.} consultumque rebus suis, humi prostratis sub obtutibus eius pacem hoc tribuit pacto, vt ad sua redire incolumes. Cunctis igitur ex voto currentibus, studio peruigili properans modis omnibus vtilitatem fundare, prouinciarum munimenta tria recta serie superciliis imposita fluminis Mosæ, subuersa dudum obstinatione barbarica, reparare pro tempore cogitabat, & illic sunt instaurata prociectu paulisper omisso.

Hæc Marcellini verba non otiose nobis sunt expendenda, propterea quod solidum veritatis, aduersum eos qui de Francorum rebus posterius scripserunt, defendendæ struant fundamentum. Plerique enim Francos à Sala fluuio in Mœnum sese exonerant Salios nominatos scribunt, & inter eos doctrinæ nomine facile princeps Beatus Rhenanus, citra omnem Scepticorum epochen, non aliunde Salios dici tradit. Quamobrem accuratius considerandum, quousque Francorum fines eo tempore quo hæc à Saliis Marcellinus tentata prodit, pertinuerint, quod ex eodem discere licebit, si quæ de Allemanis à Iuliano ultra Rhenum domitis scripsit, audiantur. Ait enim, Cæsarem post insignem contra Allemanos apud Argentoratum victoriam Moguntiacum petiisse, præda captiuisque Mediomatricos prius ad seruandum missis, ibique ponte compacto Rhenum transiisse, vt Allemanos in suis ipsorum sedibus inuaderet & affligeret, paria facturum eorum quæ in Gallia perpetrassent. Barbaros autem viribus suis non fidentes, trans Mœnum fuga se surripuisse: interea nemine Romanis resistente, munimentum à Troiano in Allemanorum solo erectum, & ab Allemanis destructum, Iulianum reparasse. Quam clariorem significationem dare Marcellinus potuisset, ad Allemanorum sedes ostendendas; cum è Moguntiaco transitu ad illos designet, & è regione Traiani castrum demonstret? Est hæc locus Castell nomine in opposita ripa, ab illo haud dubie nomen retinens, quod Iulianus, cum ab hostibus, in quorum terra destructum erat, fuisset euersum, renouauit: quamquam haud inscius sum, Beatum Rhenanum longè aliter sententiam dixisse, è Cronbergo Tronbergum, quasi Traianobergum, commentum: quem manifestè erroris facit Ammianus, hoc mihi dans aduersus eum testimonium, Romanos nõ ultra decimum lapidem à Rheno progressos, retrò gradum vertisse; eo quod ignota siluarum latibula & instantis hiemis iniurias timerent: atque ea ratione ad Traiani castrum venisse, quod longè abest vt Cronbergo possit applicari, si interualli & itineris ratio conferatur. Videtur autem Allemaniæ ea pars quæ Moguntiacum contra spectat, Suomarij fuisse, atq. inde trans Mœnum Hortarij regnum, atque inde sursum diuersos Allemanorum reges Rheno propinqua loca ad ripam vsq. Rauracis oppositam tenuisse. Circa autem Palatinarum hodie dictum terminales ^{Suomarj regnum. Hortarij regnum.} lapides

Burgundiorum
et Alamanorum
termini
Capellatium
Palas.

lapides erant Alemanorum & Burgundiorum, ea regione quæ tunc Capellatij vel Palas nominabatur; quod Marcellinus libro decimo octavo, de Iuliani in Alemaniam transitu loquens, his verbis exponit: Statimque difficultate omni depulsa, ponte constructo, sollicitarum gentium opinione praeventa, visus in Barbarico miles per Hortarij regna transibat intacta; Vbi verò terras infestorum etiam tum tetigit regum, vrens omnia rapientisque per medium rebellium solum grassabatur intrepidus: Postque sepimenta fragilium penatium, & obruncatam hominum multitudinem, visosque cadentes multos, aliosque supplicantes: cum ventum fuisset ad regionem cui Capellatij vel Palas nomen est, vbi Terminales lapides Alemanorum & Burgundorum confinia distinguebant, castra sunt posita. Hæc aliaque apud eundem scriptorem lecta satis declarant, quæ gens inter Mœnum & Palatinatum ad Rhenum habitavit, quæ item inter Neccarum, quem nonnumquam Nicarum vocant, & Mœnum Germaniæ interiora id temporis possederit: Nomina certè Palas & Capellatium Theutonici sermonis peritis aperiunt, ea parte terminos fuisse constitutos, & ad eos illa fieri solere quæ in hostilium gentium confinibus magno transeuntium periculo plerumque semper contingere scimus. Bene à Marcellino annotatum, hac in regione Terminales lapides fuisse, quando Palant/ vnde Latini Palas fecerunt, hoc ipsum Germanis significet. Pal enim pro limite quouis vsurpamus, maximè pro lapide in terram depacto ad agrorum terminos indicandos. Lant autem regionem esse in eadem lingua æquè cognitum, ita ut Palant regio sit in quo Terminales lapides sunt defixi. Capellatium alterius rei dat significationem quæ limitaneis regionibus non rarò solet adesse, vox facta ex eodem sermone in quo Capellat/ idem est quod, penulæ desertio, si vocabulum hoc Latinum admittat, vel superioris vestis deliquium, siue penulam relinque: Frequenter enim regionum fines grassatoribus infestantur, eo quòd inde vel huc vel illuc, pro eo ac scelus in alteram ditionem designarunt, confugere promptum sit. Sunt & hodie in Germania loca quæ similiter atrociniis obnoxia similes sunt sortita nomenclaturæ; nec mirum inter Alemanos & Burgundos iter tutum non fuisse, cum vtraque gens Germana esset, nec aliena rapere, modò extra fines id fieret, quod ad confinia est facillimum, in turpibus haberet. Quamobrem non malè conueniunt Palas & Capellatium, quod Rhenanus non videtur animaduertisse, propterea quòd vocabula hæc Germanica apud Suenos & huius ætatis Alemanos sunt obsoleta, licet nobis sint in primis vñtata. An verò Palatinatus inde nomen acceperit, vti Rhenanus statuit, mihi necdum liquet; quòd si acceperit, integra dictione Germanica Palants graf diceretur, à qua Palas fieret, concisione non infrequenti, ad quam quidem interpretationem non puto discessuros, quibus magis adlubescit, si comes Palatij dicatur. Ex eadem tamen origine & Palatium & Pal nascitur, à De Pal videlicet, siue per tenuem, De Pal; quod est, conferuo; quia limes siue terminus agrorum fines conseruat. Palatium item olim Pallant/ quasi De-hal-lant/ dicebatur: vnde nobile Pallantæum apud Romanos remansit. Principis enim & summi magistratus domus siue curia omnes suas cogitationes, omnia dicta, omnia acta eò referre debet, quòd salus regionis conseruetur, in quibus & Terminus est omnium eorum, quæ vel publicè vel priuatim cuique sunt agenda, ita meritò optimaque de causa Pallantæum, vnde Palatium lenitatis gratia factum, vocetur. Arque hæc obiter de Pal voce Cimbrica matrice vocabuli Romani, ex occasione lapidum terminalium, qui Palant nomine intelliguntur. Non diffiteor eisdem etiam Marcas vocari in eodem sermone; sed maior vis est significationis in conseruando quàm in considerando, quorum illud Pal/ hoc Marc/ intelligenti notat, eoque factum, vt quamuis vtrumque nostratibus cognitum sit, illo tamen malint pro termino quàm hoc vti; vtpote quo moneamur id genus lapides minimè conuellendos, sed vt ipsi fines conseruant, ita summa religione eodem in loco, eodem in statu, eademque firmitate perpetuò conseruandos. Quemadmodum porrò ex eisdem natalibus palatij nomen deriuatur, ita similiter magistratum, principem, eiusque comites horatur, ne legum, morum, consuetudinisque Termini moueantur: quorum firmitate Reip. salus continetur. Sed iam ad tres capellas Martialis vocat. Constat modò Burgundos inter Neccarum & Mœnum Alemanis ad Rhenum habitantibus finitimos fuisse: quousque verò interius sedes extenderint, de numero gentis existimandum:

Neccarum.
Nicarum.

Palas vocis
etymon.
Pal.

Lant.

Capellatij
nominis vñtio.

Palatinatus.

Palant- graf/
Palants-
graf

Palatium.

Pallantæum.

Marcas.

Marcas.

dum: quæ tanta fuit, vt & Gotis diutissimè restiterint, & ab his tandem patrio solo eieci contra Alemanos ita res gesserint, vt domicilium sibi in eorum terra fixerint. Erant autem Burgundi olim vltimi Germanorum, gente Vandali, ad Vistulæ vltiorum ripam, ab eo nomen sortiti, quòd ferè omnes suos pagos & vicos contra Gothos; qui tum totam Poloniam, Valachiam, Transiluaniam, Podoliam, & finitima loca tenebant; arcibus munire cogentur. Nam Burg-winder, vnde Burgundus, cum notat qui castrum siue arcem habitat; qua de re, quamuis castellis suis depulsi & priscis sedibus exacti essent, nomen tamen antiquum ad hunc vsque diem retinuerunt; ab aliis longè castellis id adepti quàm Orofius & pedanei eius arbitrentur. Agathias dum Burguziones vocat, indicat Burguzios etiam fuisse vocatos, id est, castella pro domibus habentes. Sed de his alibi. Quando pulsi à Getis siue Gotis fuerunt, Mamertinus in Panegyrico ad Maximianum claram dat significationem: Goti, inquit, Burgundios penitus excidunt. Rursus pro victis armantur Alamani, & mox Burgundiones Alemanorum agros occupauere, sed sua quoque clade quæritas in Alamania terras amisere, sed repetunt. Hæc verba cum Marcellini relatu comparata, demonstrant, Diocletiani tempore terris suis Burgundiones pulso fuisse; & dum Alamani ferius arma pro ipsis sumunt, contra eos ipsos quos iuuare debuissent, conuertere coguntur, quo sua tueantur; quo in certamine dum variè pugnant, tandem id conuenit, vt Burgundiis agri darentur certis limitibus inclusi, non illi quidem Rheno contigui, sed exiguo intervallo inde distantes. Cum igitur validissima gens fuerit, & Alemanis non impar, consentaneum est rationi, eam longissimè à Rheno Germaniæ intima tenuisse, quod & ipse itineris ductus demonstrat. A Vistula enim, vltra quem à Ptolemæo collocantur, per vetera Marcomannorum loca ad Bohemicos saltus pulsi fugatique videntur, atque inde ad fontes Salæ & Mœni peruenisse: vnde secundum Mœnum loca Alemanorum ferè ad ipsum vsque Rhenum occuparint. Hinc liquet, totam panè Franconiam, & fortasse magnam partem Wirtenbergensis ditionis ad vallem vsque Ioachimicam & Bohemorum siluas ab ipsis fuisse in potestatem redactam. Scimus de plurimis exemplis, auspiciata nomina in primis placuisse, & inter ea maximè quibus non bonum modò omen, sed studium etiam aliquod gentis singulare contineretur; quo in genere, si vllum aliud, hoc certè, de quo queritur, vnum esse de primariis ostendam. Quapropter non video à quo Sala flumine Salij vocari dicantur, quod illis accuratè annotandum distinguendumque fuisset, qui citra dubitationem asserunt Salios à Sala dici. Non equidem satis memini an apud Rhenanum, an apud alium legerim, at legisse memini, ex eodem monte Mœnum & Salam effluere; hunc quidem in Septentrionem, illum versus Zephyrum: de quo Sala si nomen à Francis ducant, ingentibus terrarum calique spatiis aberrant. Scio Paullum Æmilium in vita Caroli Magni sic eorum sententiam accepisse, vt à Sala in Albim se exonerante Salios dictos existimet, quem Lazius in gentium migrationibus videret securus, dum Francos à Frisis ad Thuringiæ fines Salamque deducit, quandoquidem hic amnis per Thuringorum siluas in Saxoniam fertur. Hos, & si qui alij idem senserunt, longè credo ab eius opinione recessisse qui primus Saliorum nomen, quisquis tandem is fuerit, à Sala deriuauit. Ignorarunt nimirum, aut saltem ignorasse videntur, alterum in Germania Salam esse, qui non exiguo tractu Franciam perlapsus, amnis etiam aliquot prius auctus, Mœno sese miscet inter Wirtembergum & Tubetis ostium ad Vrsas sese magno sinu flectenti, vt hospiti flumini excipiendo latus occurrat. Quamobrem si Salij à Sala nomen sortiti essent, ab hoc, non ab altero è saltu Bohemico in Thuringicum delapso veri multo similius vocari dicerentur. Verum cum ostenderit Ammianus Burgundos id temporis interiora hæc Germaniæ loca tenuisse, additumque sit à me Mamertini testimonium, quo perspicuè sit, Alemanos non Francos vetusta possessione ab ipsis depulso fuisse, non video qui veritati consonare possit, eos Francos qui iam tum Salij vocabantur & Taxandriam è locis suis inuasisse & occupasse scribuntur, à Sala nomen accepisse. Docendum fuisset iis qui sic senserunt, Francos ante Alemanniæ hanc partem quàm Burgundos occupasse: quod quàm procul absit ab eorū omnium consensu quos hæctenus ex antiquorū classe testes denunciaui, si quis non animaduertit, cum eo frustra plura verba commutem; & est

Burgundique
unde dicitur.

Burguziones.

Goti Burgundiones
suis sedibus pellunt.

Burgundionis
à Gotis pulsi
qua loca occuparint.

Salam &
Mœnum ex
eodem fonte
fluunt.

Sala alium.

Saltus à Sala
flumine Francos
non esse nominatos.

Bucinobantes.
Fraomariis.

Franci, cur
Alamania
subiugarint.

Sal.
Sala.

Salt.
Hal.

Sal/ero.

Sal/aula.

Salmen.
Salf.

& est alioquin clarum ex Ammiani libro vicefimo feptimo, Bufgundos fub Valentia-
no eifdem adhuc locis confediffe, quos contra Alamaños Cafar excitat; tantum
abest, vt Franci Alamani hac parte confines effent. Quid, quæd idem libro decimo
nono refert, e regione Maguntiaci Bucinobantes gentem Alamianam habitaffe, cui
Valentinianus Fraomarium regi dediffe narratur, & eundem paullo pofit in Britan-
niam amandaffe, vt tribunus ibi effet Alamatorum, quorum magna erant in ea infu-
la copie Romano falario aduerfus Barbarorum incurfiones euocare? Nulla tunc illis
locis erat Franconia, imò ne fomniabant quidem adhuc Franci fefe illa Germania pe-
netralia vel inualuros vel occupaturos vilo feculoꝝ; quando clara veterum teftifica-
tione demonftratum fit, non aliud illis tum in votis fuiffe, quam vt Gallie parte poti-
rentur. Hanc continuò vexabant, in hanc excurrabant, huius fecondo folo aratra para-
bant, huius clementiori calo inhiabant, ad hanc poffidendam totis & animis & viribus
rapiebantur. Multo pofit de Alamania cogitatum, quam imperij potius dilatandi &
Gallie tutò retinendæ quàm fertilium agrorum cupidine subiugarunt, vt mox latius
docebo. Et temporum rationem omnem, & gentium vetuftas fedes, & earum inter-
ualla turpiter confuderunt, totamque Francorum perturbarunt antiquitatem, ne di-
cam fufulerunt, qui vel à Sala in Albim, vel à Sala in Mœnium delapfo Saliorum no-
men deriuant: cuius originem in aliis locis quæri oportuit, in quibus cum fic primùm
vocarentur habitaffe fcribuntur. Reiecta igitur hac fententia, vt abfurdâ, vt idoneis ve-
terum teftimoniis contraria; alia ratio quærenda, quæ præfæ fidei fcriptis non aduerfet-
ur, fed potius ex iis oriatur. Erit quidem hac in re coniecturis dumtaxat agendum, vt
in ceteris omnibus de quibus nihil fani proditum habemus, at illis quæ præfæ gentis &
inftitutis & fedibus & moribus & ceteris quæ inde fequuntur confentiant, aptaque vi-
deantur. Primùm ergo confiderare oportet, quid Sal/ quid Salt/ quid Saltic/ no-
ret, quò ductu fignorum ad veritatem pateat accessus. Sal vocali breui idem est quòd Latino-
rum Sal, quòd hi à noftratis, non hi ab illis, petierunt, quandoquidem apud nos,
non apud illos, recta nominis ratio inuenitur. Sal enim dicitur vel fimplice adfpiratione
in fibilum mutata, vt fit ex Hal Sal/ vel compositione ex So & Hal/ quafi Sohal/ & elifa
vocali priore, Hal. Hal autem vox matrix fignificat idem quòd conferuo, apud præfæ
ad falem notandum in vfu: quòd Hal Saxtonum opidum, & Hal ad Oenum decla-
rant. Vt enim alibi docui, minimè audiendi qui ad Græcos fontes hanc opidorum no-
menclaturam deducunt, qui tantùm à veritate abfunt, vt contra Græci à lingua noftra
nomen fuum quo Salem ἀλα vocant, fint mutuati: quòd ex Platónico axiomate quiuis
promptè colligat, qui vtriufque modò fermonis fit peritus: Nomen, nempe, duabus
pluribusue linguis commune in ea lingua natales fuos habuiffe in qua recta eius ratio
inuenitur. Nam quis est tam infultus, vt nefciat falis eum primarium mortalibus vsum
effe, vt res per fe corruptu faciles conferuet? quæ ratio cum vernaculo noftratum, non
Græcorum aut Latinorum aut alterius gentis fermoni debeatur, num vltra dubitari
potest, cuius hæc vox ab origine prima fit dicenda? Verùm quia varia funt conferuandi
genera, ad varios etiam vfus vocabulorum hoc noftrates accomodarunt, ad diftinctio-
nem interim exigua facta mutatione. Vt enim antiquiffimi Hal pro fale dixerunt, ita
recentiores certa ratione moti, Salt eandem rem nominarunt; quòd nimirum Hal ma-
neret in fignificatione eius ædificij in quo diuerfæ merces ab omni iniuria feruantur.
Deinde quia Sal verbum etiam effet pro eo quòd Latini dicunt, Ero, quia necesse est
ea conferuari quæ erunt, ambiguitatis vitandæ cauffa Salt/ non Sal pro Sale dicimus.
Et in his quidem vocalis breui tempore pronuntiat. At quòd plura ex eodem fonte
vocabulary deriuentur, eandem vocalem in alia voce producimus, vt Sal pro aula dica-
tur, qua laxiffima pars domus intelligitur, quòd ea plurimos homines à cali iniutiis
feruet. Iam quemadmodum Pallantæum à De-Hal-Iant dicitur, quò regionis confer-
uatio denotatur; ita apud quofdam Sal etiam pro principis domo vfurpatur, eo quòd
hæc tota comparata effe debeat ad fubditorum conferuationem & falutem. Quid,
quòd & ipfa Latinorum Salus ex eadem ftirpe ducit ortum? Nam quid aliud Salus est
quàm conferuatio? Hinc & Saluo & Saluo, quærum hoc falutem habere, illud dare
notat. Nobis Salmen peculiari quadam notatione ponitur pro vnguento aut oleo cura-
re, & Salf pro vnguento, propterea quòd ficut Sal caines mortuas, ita vnguenta viuas
confer-

conferuent. Siue ergo totam Principis aut magiftratus domum, siue eam ipfius partem
in qua ius populo dicitur, Saal vocemus, id faltem conftat, à conferuatione reip. no-
men tributum fuiffe, & tempus in eo produci quòd in Sal pro condimento corripitur;
quòd confestim eo audito intelligatur longum tempus populi faluti principes & ceteros
magiftratus impendere debere. Id vrinam fatrapæ quidam cogitarent, qui tempore per-
dendo, vt dicunt, & verè dicunt, quafuis occafiones quærent, ea vna excepta, quam fo-
lam tenere oportebat. Potant, feortantur, aleam ludunt, Primaleones & Amadifios le-
ctitant: quiduis potius faciunt, quàm vt fe publicis curis dedant, & dum dedunt non
id agunt, vt populum feruent, fed vt exhauriant. Horum domum num rectè Saal vo-
cabo? Minimè gentium, fi nominis fequar rationem. Nec regis nec cuiufuis alterius
principis domus hanc nomenclaturam meretur, nifi populi falus in ea confiftat. A Saal Saticij,
pro conferuatione fit Saaticij pro eo qui conferuatus est, & eo quòd conferuat: ita vt id
quòd beat, & is qui beatus effe eadem voce nominetur. Vrinam quotquot in aula ver-
fantur & ipfi beati effent & alios bearent, vt aula tandem verè Saal diceretur, & aulicus
non fibi tantùm, fed aliis etiam omnibus Saaticij effet, id est, falutem adferret. Ab ea-
dem ergo radice Saal & Pallantæum, vnde Palatium factum, pullulauit: cum extrâ
controuerfiam fit, Sal ab Hal/ quòd est conferuo, & inde Saal deriuari, & ab Hal iteni
fieri Hefal/ & inde componi Hefal-Iant/ & mox Pallant pro regionis confer-
uatione. Nec aliunde Pallas vrbius cultos & tutelaris omnium ciuitatum dea nomen
duxit. Sed hæc alibi oportunitus. Ceterùm Sal vocali longa nullo difcrimine pronun-
tiationis pro alia etiam re vfurpatur, pro fellâ nimirum equeftri, quam duabus fyl-
labis Sadel vocamus, à Sat/ quòd est fedebat. Poffet quidem in fcribendo Sael pro fella, &
Sael pro aula poni; fed tam exiguum in proferendo difcrimen fentitur, vt eadem vox
effe videatur. Sal præterea vt verbum vfurpatur producto item tempore, pro eo quòd
communius, adiecto augmento fyl-
labico, Se-fal/ & Latine perfoluo debitum, inter-
pretatur, qualecumque tandem debitum fit, & qualifcumque eiusolutio. Nunc igitur
ad Saliorum nomen. Non vna fanè ratione Francis id placuiffe credo, fed multipli-
ci; & in primis quidem quoniam post varios cafus & plurima fuorum totiusque gentis
difcrimina tranquillum domicilium fibi acquifuerunt, non par modò priori e quo pulli-
fuerant à Chaucis, fed illo etiam longè beatus, propterea quòd vltra latos agros, quos
ad Rhenum Bructeris extorferat, illam etiam regionem occupaffent, quam Romani an-
tea ipfis negauerant, quæq. viam ad Oceanum diuitiarum patrem aperiret. Hac igitur
in potestate redacta, meritò fe Salios vocarunt, non de præfenti tantùm felicitate læ-
ti, fed futuram quoque, quam mare effet daturum, iam tum certa fpe præcipientes, quæ
quàm ipfos fruftrata non fit, confequta mox tempora docuerunt. Præterea quia planam
regionem habitandam fibi armis vindicaffent, maxime parte ea quam Romani vacuam
antè feruarunt, eoq. effet plurimum in equite præfidij futurum, primariam fibi curam
effe voluerunt, vt equitio abundarent, cuius maximam commoditatem habebat tum
propter fua, tum propter pascua vicinorum. Verùm quia finitimos Batauos habebant,
qui & equeftri difciplina magnam gloriam effent confequti, & Romanis militarent; &
ex aliena parte Tenchteros nullis equitibus in Germania fecundos: eoq. vererentur,
ne impares viribus vix poffent vel agros vel honorem tueri, auxilium fibi ab ingenio
contra hoftium robur aduocarunt. Cum enim animaduertiffent nec Romanos, nec
alios, vt optimos equos haberent, non poffe tamen in iis ita fecuros tutosque confide-
re, vt non facillimè deturbarentur, & delapfi agrè confcenderent; fedem fibi excogi-
tarunt, quæ non firmamentum tantùm feffori præberet, fed muniret etiam inguina,
ventrem, & quicquid circa os facrum vel antè vel retrò vulneribus patèret. Huic vtri-
que firmiffimis loris annulos ferreos appenderunt, quibus pedes haud fecus firmaren-
tur quàm fi in fole confiftiffent. Totam autem machinam fic dorfo equi accommoda-
runt, vt infima pars equo ephippij molliffimi loco effet, & pars fuperior fefforem non
fuauius tantùm, fed tutiffimè etiam contineret, atque tota cingulis robuffiffimis equi
ventrem atq. complexis alligaretur. Videtur autem id ab elephantorum turribus, qui-
bus Romanos vti viderant, mutuati, inuentionis modo vt facillimo, ita à Græcis, Ro-
manis, & ceteris nationibus tum temporis necdum animaduerto, aut falte ad opus appli-
cato. Hinc itaq. non fupiore modò ratione Salij vocati funt, fed hæc etiam, quòd tellis
equeftribus

Salo/ Soluo debitu.

Salium nomē
quibus ratio-
nibus fibi Frā
ei pofuerint.

Sellam egue-
frem à Fran-
cis primūm
inuentam.

equestribus vterentur; quoniam *Sal-tie* ad verbum populum significet equestri sella vrentem. Et hæc sanè posterior causa eò potior videtur, quòd & à peculiari gentis inuento nomen ducat, & Francos ab equestri dexteritate & robore præ ceteris omnibus ferè nobilissimos idonea & fausta voce ominetur, & quod tam olim est ominata, id reapse post contigisse videamus. Prætereo, quamvis nec id artificio careat, & notatu non sit indignum, eodem sono aulam significari, ampliarum domorum & summi multarum gentium magistratus prænantiam, quem penes Francos & quondam fuisse, & hæcenus esse nemo ignorat. At id quod de sella equestri dixi, video nõ facile mihi concessum iri, eoquè paulò diligentius discutiendum; quòd, si non demonstratione quod volo conuincam, at certè probabili ratione concludam. Quam ad rem primùm id videre necesse, num equestrium sellarum vsus non fuerit apud vetustiores quàm sit Francorum ad Rheni ripam & Oceanum commigratio. Nullam equestrem vel statuarum vel imaginem pictam inter antiquorum monumenta inuenias quæ sedis eiusmodi vel minimum habeat vestigium. Quòd si vel apud Romanos, vel apud Barbaros etiam in vsu tum temporis fuisset, haud dubiè inter spolia, in quibus nihil ferè omisissum, aliquando inueniretur: Ephippium autem illius ætatis stragulum quadrangulum fuit, quo equi dorsum inlternebatur; quale in Antonini statua licet videre, qualique hodie famuli equos aquatum ducturi insidere solent. Xenophon monens vt equo, siue nudus is sit siue ephippio stratus, quàm rectissimè infideamus, non veluti in sella sedentes, duo simul indicauit; nec semper ephippio equites vti solere, nec tale ipsum fuisse vt sedem præberet aliam, quàm si nudum quis equum conscendisset. Suadet illè quidem vt sic fiat, ne vel equum vel sefforem lædat: sed illa addit de quibus facillimè colligas, minimè cum sella nostra conuenire. Ascendentem enim vult manu sinistra vnà cum habenis iubam tenere, ne frenum inter ascendendum adducat; deinde verrat, ne genu dorso equi impingatur, quorum vtrumque frustra hoc tempore alij iuberetur quàm ei qui aut nudum equum, aut stragulo dumtaxat coopertum cõscendit. Iam in equestri armatura describenda diligenter obseruari vult, vt ex thorace alæ siue pinnae sic dependeant, vt iis inguen & pudenda vndique bene secureq. muniantur; ephippij ad hunc vsum nulla facta mentione, quod alibi accommodauit ad equi non equitis corpus muniendum, nisi quòd pro femoralibus ei esse dicat, infra quæ tibias & pedes vult propendere, quas partes solidiore corio, è quo soleæ fiunt, muniri iubet. Quis hie non videt sellas nostri temporis longè alias esse quàm fuerint ephippia, adeoque nihil cum illis habere commune præter infimam sui partem qua equi dorsum tangit; tamen si ne illam quidem prorsus similem, cum in sellis caua fieri possint, vt parte quapiam equus non tangatur. Laudat idem spinam dorii supra armos paullo elatiorem, quoniam ea securiorem sedem equiti præbeat. docet præterea qui alterum alter ex equo deträhere possit, ita vt & ex illo & ex hoc facillè cernas, longè aliud ephippium, aliud sellam nostram esse. Vtile commodumque censet equi curatorem eum habere, qui Persicum ad morem dominum in equum tollere norit, nec in ascendendo, siue à dextra siue à sinistra id fiat (nam ad vtramque rem assuefieri equitem vult) nullam omnino facit mentionem aut ferrei annuli cui pes inferitur, aut lori ex quo dependet, quorum adminiculo & facillimè in equum insilimus, & pedes & tibias continemus; cum ille tibias perpetuò laxas pendere velit, nullius conscius in quo sese firment. Quid multis? cum hac ætate vnà inter præcipuas equitis curas sella esse debeat, nec citra huius firmam adstrictionem fides fasciis commissam vlla sit in equo aut securitas aut firmitas, & magni referat quo modo tibias in sustentaculis suis siue loculis ferreis consistant, sitque etiam in sella & inguinum & ventris & femorum & inferioris dorii maximum munimentum, nihilque horum Xenophon tradat, omnium reliquorum ad minutias vsque diligentissimus exactor, neminem fore puto qui eius ætati sellam nostram notam fuisse dicat. Nec soli Græci tum temporis caruerunt & sella equestri & stapedis, vt in re noua nouo vtar vocabulo; sed Persæ quoque & Odrisij & ceteræ gentes, quas hie auctor vel in proelio contra magnum regem, vel post in longo illo difficillimoque itinere, quo Græcos singulari & vix credibili virtute domum reduxit, cognouit. Qua enim fuit in re militari, & præsertim equestri, diligentia, minimè silentio præterisset, si quid melius, commodius, securiusque apud exteros quàm apud suos cognouisset. Neque porro, Romanis

Ephippia veterum qualis fuerint. Equestris disciplina Xenophontis præcepta.

Romanis rebus florentibus, horum vsus vel apud Gallos fuit vel apud eos Germanos, quos Romani aut deuicerunt aut militiæ suæ inuictorant: quandoquidem si fuisset, & in spoliis eorum monumenta essent, & ipsi tanta commoditate quantam apud alios vidissent, minimè carere voluissent. Erant enim Romani, teste Polybio, optimi meliorum imitatores; & quæ apud alias gentes vtilia nouissent, ea ad suos vsus facillè trahebant: ita vt equestrem armaturam totam à Græcis sint mutuati, sua qua prius vtebantur prorsus reiecta. Quamobrem nec Gotis, quos sub Dacorum & Gerarum nomine Romani de multis præliis & victoriis optimè norant, nec Germanis, quos aut Cæsar in exercitu habuit aut post eum imperatores, inuentio eorum adscribenda. Posset cuiuspiam videri de nomine sellæ Latinorum inuentum fuisse, nisi apertè vetusta marmora reclamarent, & huius vocis in equestri instrumento vsus apud veteres non esset receptus, adeoque ipsum etiam stragulum à Græcis acceptum, vt nomen ephippij satis ostendit. Nec memini sellæ nomen apud vetustiore Vegetio legere, qui Valentinianni principatu floruit; eoquè crediderim circa eius ætatem apud Romanos sellam in vsu venisse, nec multò autè Germanis cognitam. Isidorus quoque ad annum sexcentissimum tricesimum clarus scriptor ceteris equestribus instrumentis sellam item annumerauit. Suspicio ergo à *Sæl* Latinos & ceteros Romanisantes in Sellæ nomen venisse, vicinia vocum inuitatos, alioqui mansuros in ephippij nomenclatura, apud veteres approbata. A Germanis enim sellam & stapedas inuentas esse apertè indicat nomen Staffa, quo Itali & Galli stapedam appellant, quæ vox composita est è particulis *Staffa*, quo geminum instrumenti vsum notantibus, sed in vnâ syllabam per concisionem contractis. *Sta-hes* enim integrè diceretur: quarum vocularum prior standi habet notationem, posterior alleuandi; quoniam stapeda & conscendentem subleuat, & in equo stantem firmat. Sed de *Staff* quo generatim scipio notatur, plura in hieroglyphicis. Hic facis esto stapedam perinde equitem firmare atque scipio peditem firmat, eoquè ab hominibus nostris vocem communicatam fuisse, non tam ad formam quàm ad vsum dirigentibus ratione. Romani equites solis perizomatis induti erant, nullo thorace muniti, quòd faciliore ad descendendum & insiliendum essent; post Græcos imitati tutiores quidè thoracibus erant, sed ad subsiliendum non æquè prompti. Hinc factum vt in viis magna & cura & impensâ stratis lapides erecti starent, veluti suggesta quædam, quibus conscensis facilis esset in equum non iam saltus, sed transgressus. Celebratur plurimum hac laude à Plutarcho C. Gracchus, quòd non solum insignem & diligentissimam operam viis impenderit, & lapides singula passuum millia distinguentes addiderit, sed illam etiam commoditatem adiecerit, vt non magnis interuallis lapides starent ad equos conscendendos accommodati, quibus fieret vt seruo in equum subleuante nihil opus esset. Petrus Victorius in alterius Variarum lectionum tomi libro decimo quinto, vt verè annotauit veteribus Staffas non fuisse hoc ipso Plutarchi loco ad fidem faciendam accerito, ita nescio quod sibi instrumentum somniat, quo homines in equos soleant attolli, quod *ἀναβολέα* Græci vocarint. Viderit ille fortasse argentatum illud *ἀναβολέα*, quo duo famuli matronas in mularum aut equorum dorsa tollunt, atque inde collegerit eundem Romanis olim morem fuisse. Verum quò minus mihi suum hoc commentum probet, facit cum ipsa vocis analogia cum aliis ad hominum officia significanda factis, quales sunt *γραφύς*, *γραφύς*, ceteraque id genus plurimæ, tum Xenophontis doctrina, sic equisonem instrui iubentis, vt dominum in equum ad morem Persicum tollere condiscat; ad quod munus Tamarlano præstandum, Turcorum imperator Paiazetes dorsum suum captiuum commodare coactus fuisse narratur. Paiazetes igitur *ἀναβολέως* pace Victorij mihi dicendus: instrumentum verò illud quod quatuor manubriis comprehensum mulieres in equarum clunes atersas leuat, *Paiazeto* ephippio *ἀναβλήτος* vocetur. Nunc quando staffæ Germanorum est vocabulum, par est vt existimemus ab eisdem quoque vsum earum inuentum fuisse; non illum quidem à Sueuis, quorum moribus nihil turpius aut inertius habitum fuisse Cæsar scribit quàm ephippiis vt, tantum abest vt sellas ad eos vt auctores referamus. A quibus igitur? Certè non ad illos quos multo ante Valentinianni principatum Romani nouerunt, cum alioqui eorum sese subito imitatores præstitissent; neque etiam ad eos Francos qui sub prioribus imperatoribus equo mcruisse scribuntur: cum par ratio vetet ne id cogitemus. Quos ergo facimus

faciemus inuentores? Eos nempe qui eo ipso tempore innotuerunt, quo primùm sellæ equestris vsum Romanis auditum fuisse legimus. Fuerunt Franci ante Valentinianum, vt docui, satis noti; non solum illi qui stipendia faciebant, aut datos agros in prouincia Germanica arinati arabant, sed ceteri quoque qui quotidianis propè excursionibus Batavianam & viciniam vexabant. Verùm Valentiniani ætate ita vires eorum inualuerunt, vt tum demum nati, & nulli antè fuisse viderentur. Hinc eorum fabulosa commenta qui ad hunc principem Francorum nomen referunt, vel vt auctorem, in quibus est Aulo Viennensis, vel datorem occasionis: quia videlicet tum primùm se afferuissent in libertatem, omni vectigalium onere depulso. Hoc autem imperante primùm equestris sellæ usus innotuisse videtur, quoniam nemo eius ante Vegetium fecerit mentionem, & fecit hic quoque mentionem tantum, vt perspicuum inde fiat, tenuem adhuc eius apud Romanos & notitiam & vsum id ætatis fuisse, quæ si magna fuisset & insignis, minimè commissurus hic scriptor erat; vt non diligenter in præceptis institutisque militaribus sellam instrueret atque ornaret. Iam paullo antè, Iuliano nimirum Principe, Saliorum itidem nomen auditum; quo fit vt credam, sellam ad illius ætatis inuentionem pertinere; & eos esse primos auctores qui nomen inde sumpserunt. Vt autem fabulis veritas sæpe solet, veluti larua quadam, occultari; ita hic mihi de vectigalibus à Francis excussis commemoranti cogitatio subit, fieri potuisse, vt vacuos Romanorum ad Oceanum agros Franci primùm certo tributo sibi compararent, atque ab hac solutione *Sal-lant*, id est, regionem quæ vectigalia soluat poruisse nominari. Pòst verò cum iam equitio plurimo diuites euasissent, sellamque vltra Romanam armaturam equo aprassent, vectigalia consueta negasse, fretos nimirum nouo genere pugnandi; quo tanto essent futuri superiores, quanto plus sella quam ephippiū haberet firmitatis. Quòd si quid Romanis autem tribuissent, iam deinde esse exacturos tantūdem & par pari relatueros, quod *Salen* Germanis dicitur, & id quidem facturos eius instrumenti equestris ope, quod *Sal* vocabant: atque hinc non vna ratione Saliorum nomen ipsis arriuisse. Et hæc quidem de coniecturis, quas inde cõcepi quòd ea regio quam Romanos vacuum sibi seruasse modò sæpius dictam, hæcenus *Sal-lant* vocari sciamus; certoque deprehensum sit ex Marcelino; Salios ad Rheni infimas partes habitasse longè gentium, montium, saltuum, fluminum à Sala remotos. Qua etiam de causa ipse populus regioni, non regio populo nomen dedit; non vna illud quidem ratione factum, sed illa tamen potissimum, quòd sellas primi equis aprassent, à quo *Sal-lie* populus sellis vtens significatur, & Salingi perinde atque Flamingi dicuntur. Non indignum notatu, ad Rheni hanc ripam antiquissimam Staffam, siue Stapedam maui, inuentam nuper fuisse, quæ ferreo loro è sella dependebat argenteis lineolis per ferrum discurrentibus, mira arte nodos & nescio quas figuras, quæ præ vetustate erant exesæ, facientibus. Hac certè non facile crediderim vetustiore posse inueniri. Erat ea sic facta, vt tota conuerti non posset, ne si pedi semel excidisset, difficilis in eam esset regressus: habebat præterea parte sui superiore, qua ex loro ferreo pendebat, magnum ferreum nodum, qui tibie partem inferiorem dolore afficeret, si pes totus in staffam fuisset immisus: quæ res eo conducebat, vt anteriore dumtaxat pedis parte stapeda premeretur, ne si lapsus equus esset, pes expediri nequireret: in quo quantum sit periculi, neminem ignorare credo. Ferreum autem lorum erat, ne posset in pugna amputari, atque ita totum tolli firmamentum. Huius staffæ vetustatem atque formam cum aliis testibus docere possum, atque iis tot quot Antuerpiæ eam apud antiquarium nostrum aurifabrum viderunt, tum vnus satis est Læuinus Torrentius Brabantiae archidiaconus, qui reliquam omnis suæ eruditionis elegantiam qua summis est æqualis, carminis suauitate sic superat, vt priscorum primariis nihil cedat. *Salit* porrò, dū à *Sal* sellam notante descendere intelligitur, quod sellam decet, signat, vt formationis analogia cuius sermone nostri nō imperito demonstrat. Lex ergo Salica dicitur quæ ea sancit & iubet quorum obseruatio maximè pertinet ad Sellæ equestris dignitatem tuendam. Mos enim est nostratum, antiquis instrumentis ea adscribere, quæ spectant ad eum qui vtitur instrumento: vt verbi gratia, cum dicimus, *Deus hic hanc den bog to*, id est, sedati mores & modesta humanitas decet arcum. Eadem loquendi formulâ etiamnum hodie sellâ se acquisiuisse dicunt, quæ quauis ratione equo sunt cõsecuti. Vernaculo igitur sellæ nomine equestris dignitas, eiusque officia capiuntur; quæ quòd

Sella equestris circa Valentiniani Imperatoris tempora primùm inuenta.

Sal-lant.

Stapeda antiquissima ad Rheni ripam inuenta.

Salit. Lex Salica quæ dicitur.

quòd primas inter Francos teneret, magistratus omnes omnisque leges dedit; quoniam ad supremi ordinis dignitatem sartam tectamque omni ex parte, etiam minima, seruandam pertinerent, coque Salicæ sunt vocatæ. Harum primaria fuit, in qua & columnen equestris ordinis, vt ad feminas bona equitibus alendis augendisque destinata non transirent; ne quod Sellæ proprium esset atque suum ad sexum veniret sellis ineptum; quam hæc verborum formula Æmilii in Philippo longo expressit: In Terram Salicam mulieres ne succedant, quæ non solum de hac interpretatione nostra facilis est intellectu, sed apertam etiam secum adducit rationem, cuius vi iustitia æquitasque eius continetur. Terram enim salicam eam vocabant, quæ ad equestris ordinis dignitatem & in capite summo & ceteris membris conseruandam pertineret. Nec miretur quispiam hæc lege regalia etiam iura fuisse cõprehensa; cum apud Francos equestris dignitas tantum semper fuerit, vt ipsi etiam regum & ducum filij non antè insignibus eius donarentur, aut ad hunc honoris gradum ascenderent, quàm illustri aliquo documento dignos se hoc nomine graduque monstrarent: vt neminem eorum latere potest qui in præclaris Francorum equitum gestis, siue fabulosis siue veris, aliquando fuerint versati. Videtur autem Franci hanc equestris disciplinæ laudem à vicinis suis Tencteris didicisse, quibus Bructerorum sedes, quas occuparunt, confines erant: quos quibus verbis Tacitus celebret operæpretium vel ter audire. Tencteri, inquit, super solirum bellorum decus equestris disciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud Catos peditum laus, quàm Tencteris equitum. Sic instituere maiores, posterius imitantur. Hi lusus infantium, hæc iuuenum æmulatio, perseverat senes. Inter familiam & penates & iura successionum equi traduntur. Excipit filius; non, vt cetera, maximus natus; sed prout felix bello & melior. Hæc de Tencteris ille: in quibus Franci illud mutarunt, vt maximus quidem natus filius præcipuum in equos ius successionis haberet; verùm equestris dignitatem virtute sua non successione adire cogeretur. Et, vt facile est inuentis addere, non solum Tencteros finitimos sibi æmulati sunt; sed sellæ etiam inuentione superauerunt: cui ea commoditas accessit, quòd pascuis magis & planicie camporum abundarent; quibus rebus breui effectum, vt ad summum huius facultatis militaris gradum peruenirent, ceterisque omnibus, vt euenta docuere; præstarent. Præter autem quàm egregios se hac parte præstiterunt, hoc etiam rectè ab ipsis consideratum, maximè illud euitari debere, ob quòd gens quæpiam excisa videatur. Quando igitur ipsi meti sciebant, ob muliebri imperij impotentiam Bructerorum se victores fauentibus vicinis fuisse; hoc in primis sibi faciendum putarunt, quòd femineum regnum à gente sua in perpetuum excluderetur. Lex igitur lata, qua diligenter cauere, ne Regalia iura vniquam ad feminam transirent: qua prouisam non solum id quod dico, ne muliebri imperio perinde atque antè Germaniæ magna pars subiicerentur; verùm & illud, ne vniquam regium diadema externo homini obuinciretur: à qua qui recesserunt, contraria omnia sunt experti; iam muliebri iugum collo ferentes, iam externis principibus matrimonij copula aliunde adscitis subditi, & frequenter, licet nec locum nec patriam nec ciuitatem mutent, gentilis nominis honore spoliati; dum nouissimus quisque exterorum suam ditioni dotali nomenclaturam indere contendit. Videmus itaque Velledam, qua ad Reip. clauum sedente Bructeros Angriuarij exciderunt, occasionem dedisse, vt Lex Salica apud Francos vnanimi tum temporis consensu reciperetur, magno & insigni exemplo monitos, infelices sæpe exitus sequi vbi populi salus ex femina penderet. Naturæ consentaneum, vt quæ res equestris sellis gerendæ, earum ductus & moderatio penes eum sit qui princeps esse queat & præmonstrator equestris disciplinæ. Hinc illa apud nos solennis testamentorum forma, qua cauere vt equus & sella & cetera ad sellam spectantia ad mulieres non transcant: quam non nobiles modò, sed omnes ferè generatim cuiusuis ordinis nostrates & in vltima voluntate testanda & in conuentione nuptiali describenda seruare consueuerunt; tanta semper cautio fuit, ne dignitati equestris, quam sellæ nomine indicare moris est, vel minimum detraheretur. Felices igitur Franci & verè, quòd dicuntur, Salichi, quòd non vicinos tantum Tencteros diligentissima equestris militiæ instructione sint æmulati, & alieno periculo Bructerorum ea declinarint quæ nocuisse ipsis videbantur: verùm etiam ob id quòd & sellam priorum inuentis adiecerint, solidum equitum firmamentum, & eius conseruationi, honori, dignitati

Salica lex primaria.

Salica terra.

Tencteriorum equestris disciplina laus.

Feminam equestris disciplina cur Franci viderunt.

gnitati que ita prospexerint, vt inde ad summum Christiani orbis fastigium adscende-
rint, & eos habuerint reges, vt nec Philippum, nec Alexandrum magnum, nec Cæsa-
rem, nec si quis alius his fuit vel par vel præstantior, in gente sua desiderarint: vel soli
enim, vt ceteros omittam, Pipini & Caroli tales se præstitere, vt neminem apud pri-
scos inter laudatissimos principes inuenias, cui non sint præferendi & rerum gesta-
rum magnitudine & singulari vitæ morumque probitate, quas ambas simul iunctas in
exeris frustra quæras, tamen omnes ad censum voces & duces & imperatores. Nunc
restit vt causa reddatur ob quam Salij nomen suum illi potius regioni dederint, quam
secundum Rheni ripam, qua parte Iselæ nomen sumit, ad Oceanum pertinet, quam
vetustis Bructerorum sedibus, quas non ita multo prius occuparunt. Ea licet in obscu-
ro, vti cetera pleraque nullis veterum monumentis prodita, delitescat; hanc tamen
apud me habet coniecturam. Cum Franci cernerent longè difficilior periculosiusque
sibi fore bellum cum Romanis quam cum Bructeris fuisset siquid ipsorum inuasissent,
totum eum agrum, quem limitaneorum militum vsui Romanus seruauerat, ei ordini
putarunt dandum, penes quem summum militiæ robur esset, quod eius virtute acrius
defenderetur: qua de re factum, vt à possessoribus *Sat-lant* id est, regio ad sellam spe-
ctans, diceretur; quod nomen in hanc vsque diem seruat. Salij hac regione totius po-
puli sui cõsensu potiti, mox locum ad Oceanum in ripa Batauorum cis Isulam munie-
runt, quem à pugna, quam sibi assiduam cum Romanis Batauique fore prouidebant,
Campen nominarunt. Campen enim idem nobis est, dum vt verbum vsurpatur, quod
Latinis, pugnare; & Camp ipsa pugna: licet non absurdum eum sim iudicaturus qui
Champen dici arbitretur, quasi Champ-hauen/& inde concisum esse Champen. Sunt autem
Champ/aut potius & vsitatius Camp-hauen/portus vel campi vel belli: vnde Chama-
uis nomen, qui has terras ante Romanos tenuerunt.

Hinc paullo superius opidulũ est in eadem sinistra ripa *Sallit* à Saliis nominatum, in
colle situm editissimo: cuius ciues multa quondam gesserunt præclare partim loci natu-
ra, partim atauorum virtute sibi hæreditaria, vt nomen pollicetur, freti. Nec procul in-
de *Hathem* opidum, quod ab odio vocarunt, quoniam certè scirent magnum odium se
Romanorum incururos, quod non solum dextram, sed sinistram quoque ripam occu-
passent. *Hat* odium & inuidia: *Hathem* domus est. Nec fessellit eos hæc opinio, quæ quàm
vera fuerit, innumeræ clades vltro citroque inter Romanos & Francos modò datæ mo-
dò acceptæ posterius declararunt. Ex iis quæ de Panegyricis citauimus, facilis est conie-
ctura, quoties circa hæc loca sit conflictum, Romanis propellere, Francis inuadere per-
petuò summa vi connixis. Exordium inde sumit regio ea quæ *Delutue* nominatur, quam
nescio vnde nomen dicam accepisse, ex eone quod satis esset, si quis per eam salua cute
transisset, ita vt *Del-hout* sit, pellem serua; an ab eo quod creberrimè castra castris op-
posita in hac fuerint, hinc Romanis tendentibus, hinc Francis, an verò quia Franci Ro-
manos hic primùm vicerint, quoniam *Del-hout* vtrumque significare possit, & castra
habere, & in prælio victoriam obtinere. Quod si à *Del-hout* deriuetur, duo iterum si-
gnari possunt, vel tutum securumque seruo, vel habeo venale: quorum vtrumque con-
ueniret Romanis loca ea aut vacua tutaque aduersus Francos seruare se dicentibus, vel
habere se ea venalia, sanguine videlicet atque cadaveribus emenda. Huic probabilita-
tem facit Geldrorum nomen, qui sic se fortassis inter Francos Salios nominarunt, quod
hæc loca quæ à Romanis sanguinis pretio venum erant exposita, emere se velle profi-
terentur: *Sel* enim emptor vocatur. Quod si hoc commentum minus placet, at
saltem istud non displicebit, hanc regionem quæ nunc Geldria vocatur, cuius *Delutue*
pars est, ita meritò potuisse nominari, quod cum in eam à Francis ventum esset, ex-
currendo dux militi & alter alteri diceret, serid iam rem agendam esse & magno con-
staturam: quoniam eo loco nunc versarentur, vt cum holte manus esset conferenda.
Cum enim instantè & omnibus nervis magna quæpiam res aut difficilis est agenda,
vulgò dicimus, *Het gelter*, id est, negotium vrget, ac serid instandum. Hinc *Het Gelter-*
lant regio dicitur in qua crebrò locus fuit huic exhortationi & celeumati militari, quia
in ea vario euentu complura prælia sint commissa. Et quæcumque tandem fuerit huius
nominis origo, id certè constat, hanc regionem eam esse quam primam Franci citra
Iselam Romanis extorserunt: quod nec paruis laboribus, nec pauco sanguine ipsis con-
stitisse

*Sali nomen
cui regioni
cur tribuitur.*

Sat-lant.

*Campen vr-
bi etymon.
Camp.*

*Chamauorũ
nomenclatura
ratio.*

Sallit opidũ.

*Hathem opi-
dum.*

*Hat.
Heth.*

*Delutue re-
gio vnde no-
men habet.*

*Geldria regio
nomen etymon.*

stitisse nemo ignorare potest, nisi & historia omnis sit ignarus, & virium Romanarum,
quibus Germania limitem tuebantur. Non mala itaque ratione tota ea regio *Gelter-*
lant siue Geltria, dicitur, quæ ab Isulæ ostio exorsa, & per Batauiam, cui hætenus no-
men manet, extensa ad illam vsque Mosæ ripam pertinet quæ Castello Romanorum
in Taxandriæ finibus sito opponitur: quandoquidem in ea inter Salios & Romanos infi-
nita propè prælia sint commissa, quibus vox hæc *Het Gelter* egregiè conueniebat, tantæ
in hortando efficaciæ & vehementiæ, vt non plus dicas si sic dicas: vel hinc vita & fortu-
næ omnes amittendæ, vel fortiter pugnandum. Francos autem prius superiorem Ba-
tauiam, quæ nunc *Betantue* dicitur, inuasisse, ac inde traiecto vtroque Rheni brachio
Mosæ ripam occupasse, ex eo manifestum est, quod de Taxandria & Castello à Fran-
cis occupato Ammianus refert. Totus ergo hic tractus *Gelter-lant* vocatus nomen post-
ea habitatoribus dedit, atque inde quoque opidum *Gelter* nuncupatum: quæ regio
post varios casus tandem titulum Ducarus accepit, parte sui superiore & media, quæ
Batauiam propriè vocaram comprehendit, insigniter beata, qua ab Isula Oceanum
contingit, quæque regionem *Delutue* complectitur horridior minusque secunda.

Verum non deerit fortasse qui me in eo reprehendat, quod regionem quam Tacitus
inter Frisios & Rhenum vacuam à Romanis seruaram fuisse narrat, Isela termina-
rim; non Rheni eo brachio cui & Rheni nomen mansit, & Rhenum opidum debet
nomenclaturam. Huic ego de temporum supputatione & fluminis permutatione re-
spondebo, non eundem semper alueum fuisse, atque idcirco non satis certè statui pos-
se, an à Frisia ad Rhenum vsque, cui Rhenum opidum adiacet, an verò ad Isulam tan-
tum vacua loca in vsu militum seruata extendere debeamus. Tacitus aliter, aliter
Plinius Rheni ostia describit: hic tria facit, Helium, Fleuum & medium horum Rhe-
num; ille in duos amnes Rhenum secat, & illi nomen cursusque vehementiam manere
dicit qui Germaniam alluit, medij amnis nullam faciens mentionem. Fleui nomen
Mela prior agnouit, & eiusdem nominis insulam; sed in descriptione planè mancus
mihi videtur, suane an librariorum culpa ignoro. Ptolemæus item tria ostia ponit,
quamuis in latitudine non horum modò, sed totius regionis, excedat veritatem, & lon-
gitudinem ostiorum Mosæ, Tabudæ & Rheni perperam tradat; in orientali tamen Rhe-
ni ostio tantum nobis ad veri inuentionem adiumenti adfert, vt ex collatione ostiorum
Vidri fluminis, quæ per triginta minuta paralleli Orienti, & per viginti meridiani scrupulos
Arcto propiora statuit, satis declaretur orientalius ostium illud esse quod nunc
Isela vocatur, & Vidrum amnem nequaquam eum esse qui, Reggo prius suscepto, ad
Gelmuidam se Oceano mergit, metens videam à nonnullis ita credi; sed eum qui
Groeningam interfecat, & latissimo ostio in mare euoluitur. Neque enim Gelmuida
tanto abest interuallo à Rheni ostio quantum à Ptolemæo annotatum; imò Vechtus &
Rhenus ferè in idem ostium definunt. Iam inter Rhenum & Vechtum nullum portum
inuenias cui Manarmanis descriptio quadret, & est à Ptolemæo sic delineatus, vt longè
inter Rhenum & Vidrum in mare protendatur, quod nullo modo inter Vechtrum &
ostium Rheni cogitari potest, nec est pars vlla littorum cui id queat adscribi, licet ad
ipsum Amsterdamum, vel paulò magis ad subsolanum extremum, Rheni ostium fuis-
se fingatur. Manarmanis enim portus quadraginta quinque millibus passuum ad Ar-
ctos propius quam Rheni ostium accedit, nec interim tamen in longitudine differt: quo
fit, vt situ illo quem Ptolemæus sequitur septentrioni littorum ductum plus æquo op-
ponens vel Stauren vel Worckum vel Harlingen, quod equidem magis credo, Manar-
manis portus fuisse videatur: cui consentaneum est, Vidrum Groeningæ adscribere, &
sic nominis rationem dare, vt Vidrus dicatur Teutonice *Wid-ru* siue *Wid-ru* id est, late
patens canalus, quæ optimè consonat cum ea quam hodierna die habet, capacitate. Ve-
rùm nolim hac de re curiosius & obstinatius disceptare, propterea quod sciam nec lon-
gitudinis nec latitudinis iustam omnino mensuram Ptolemæicis numeris contineri.
Hic tamen non chartæ tantum delineationem sequor, quæ ductu suo me in eam traxit
quam aperui sententiam; sed longitudinem etiam ostiorum Vidri & Fleui castelli, in-
ter quæ quindecim ante Drusi atatem dumtaxat minorum est discrimen, quod in
parallelo huius latitudinis perquam exiguum habet interuallum; verùm in latitudine
viginti quinque minuta Philebo, siue Fleuo, attributa minùs quadrant, non cum veri-

tate tantum, sed cum ipsa etiam Alexandrina Phrysiæ tabula. Est quidem Fleuum paulo quam Vidri ostium orientalius, quam plagam hoc terrarum tractu ferè ad Septentrionem applicauit. Sed hæc condonanda homini longè gentium à Germania remoto. Quamuis autem his locis plus æquo latitudinis tribuerit, de consecutione tamen locorum & ordine apertum reliquit, Vechti ostiis, iis inquam quæ nunc videmus, non posse ea applicari, quæ de Vidri ostiis scripsit; cum nullus portus sit inter orientalius Rheni ostium & Vechtum, cui descriptio portus Manarmanis queat adscribi. Et quamuis hæc satis mihi videantur firmitatis habere ad concludendum apud æquos rerum æstimatores: adiciam tamen & aliud argumentum non parui apud me momenti. Scribit Tacitus in iis quæ paullo antè ex eo commemorauimus, in Fleuo castello eos stationem habuisse, qui illa parte Oceani littoribus præsidebant. Quo fit, vt *Fleu-damm* id est, Fleui vicus à me dicatur Philebum esse Ptolemæi, atque ex vicinia ostiorum Vidri & Fleui deinde concludam, sinum illum Groeningorum Vidram fuisse, nomine inde deucto, quod latè patens canalis esset. Neque igitur Vechtum Vidrus, neque Groeninga Fleuum mihi fuerit, alij quod volent & credant & tueantur. Rhenus hac sui parte, qua proximè ad Manarmanum portum accedebat, alium cursum videtur tenuisse, & aquas suas in eos euoluisset lacus qui inter Harlemum & Amsterdamum & vicina loca spectantur, solo medio alueo nomen seruante. Lecca certè posterior illis temporibus canalus videtur; quoniam nec nomen seruat, nec illud admittit, vt ostium orientale in lacus effundatur, nisi quatuor alueos comminiscamur: vnum in lacus flumen effundentem, vt Plinius dicit; medium in Oceanum ducentem, qua parte artis vestigia restant, quæ à tutandis finibus *Wit-end* nominabatur; tertium Leccam, quartum qui in Mosam maximam aquarum copiam effundit. Ceterum hæc ambigua & incerta, & magis dubium qua de causa orientalius ostium Fleuum fuerit vocatum, & occidentalius Helum. Drusus videns frequentia diluua necessariò vi fluminis contingere, de auertendo alueo cogitauit, quod opus inchoatum Paulinus Pompeius post absoluit. Fossa autem hæc Drusiana vnà cum aggere ab Arnhem videtur exordium sumpsisse, cui opido ab Aquila Romanorum, qui castra hinc habuerunt, fortasse nomen remansit, & inde ad Doeburgum diducta esse, quod integrè & correctè *Doefburg*, id est, Drusi castrum vocaretur. Hoc loco quia Iselæ amnis, qui vetus Isela dicitur, alueo Rhenus exciperetur, posterior ætas totum hoc Rheni brachium Iselam nuncupauit. Quamobrem nostra parui refert an loca vacua ad Iselam vsque, an vltra ad Rheni prius ostium fuerunt porrecta. *Wetuwe* profectò sic interpretari possumus, vt loca illa intelligantur quæ vacua & tuta ab exteris Romani seruare consueuerunt. Sed vt dico parum ad nos; illud saltem certum est, hæc primum à Francis citra Iselam fuisse occupata, & Ptolemæi descriptionem Iselæ magis quam priori alueo conuenire; in qua neglectus fuerit Vechtus, quia in idem propè ostium cum Rheno descendit: cui an nomen sit à pugnando quod *Weytten* dicimus, an aliunde, non quæro; id saltem non ignoro, amnis fontem non longè ab eo saltu abesse in quo Variana clades perpetrata. Ab hoc fluuio Franci Batavia nunc omni & Canenusatū & omni ceterorum, quos inter Helium & Fleuum Plinius enūmerauit, regione in ditionem suam redacta, nomen alteri fluuio siue canali dederunt; qui cum è Rheno deriuetur, & in lacus effundatur, vetus mihi Fleuus videtur: ad cuius nomen vicus quidam vicinus *Fleuten* alludit. Ad eundem canalem paulò inferius *Maerssen* antiquum videtur Maersatorum monumentum, quo nescio fato in tanta nominum commutatione conseruatum, quam Salij potissimum videntur induxisse. Vt enim à Vecho suo antiquo Vechtum orientalius Plinio, ni fallor, Rheni brachium vocarunt, & ab Isula suo Iselam apud Canenusatæ, & ab Amiso superiore Bructerorum termino Amisum alterum fecerunt; ita verisimile est, quàm plurimas alias nomenclaturas ab ipsis esse commutatas. Sed hæc in regione tot inundationibus obnoxia, tot fossis & canalibus à diuersis principibus & populis discissâ accuratè perquirere nescio an hominis sit satis intelligentis id genus mutationum, me certè tam curiosum non esse necdum mihi persuasi vt pœniteret. Deinde nobis minimè necessarium ducimus, vt omnium locorum quæ Franci olim tenuerunt, delineationem originibus nostris adiungamus; id satis, & fortasse plus quàm satis, arbitrari, si quod & vnde venerint, clarè queamus docere. Et fuissem equidem in his re-

Fleuort, Philebum Ptolemæi.

Rheni ostia mutata.

Lecca.

Witend arm.

Drusus Rheni alueo auertendo instituit; perijt Panlina Poperas. Arnhem unde nomen accipit. Doeburg à Druso nomen accepit. Isela.

Vechti etym. Weytten.

Fleuus vetus. Fleuten vicus. Maerssen.

Locorum nomenclatura mutata.

bus diligentior, si certi aliquid in tam frequenti permutatione reperiri posse sperassem; quam, vt diluuiorum frequentia hinc Oceano Æolio furore campis immisso, hinc fluminibus vel immani pluuiarum vi vel liquefactis niuibus aggeres, quibus continentur, rumpentibus; ita & diuersorum principum iussa fecerunt, inter quos olim non Romani soli, sed Ciuiilis etiam natione Germanus commemoratur. Nec vereor asserere, Francos postea Romanorum limitem paullatim carpentes varias fossas & canales fecisse, pro eo atque commoditates vel belli vel pacis postulare viderentur: cui rei indicium præbent nomenclaturæ à Transibenanis fluminibus murò acceptæ. Iam *Merouue* an non apertè declarat, Merouicum magni aliquid operis in illo aluei à Mosâ diuortio molitum fuisse: quod an ad naualium opportunitatem, an ad munimentum regionis recens occupatæ, an ad vtrumque fecerit, non refert; id saltem constat, & palatium vetustissimum, cuius ruinae hæcenus vndis exstant, (nam reliqua sunt fluctibus absorpta) & canalem ingentem seruare nomen Merouei. Ex hoc itaque ceterisque id genus permultis, quæ longum sit persequi, coniecturam facias; difficile omnino, ne dicam temerarium esse, certi aliquid in re incerta statuere velle. & alioquin lubenter Adriano Iunio amico meo hanc prouinciam ornandam relinquo, qui non dubito quin summam suam eruditionem, de qua toti orbi celeberrimus, totam ad id sit collaturus, vt Bataviam patriam suam, quàm maximè fieri poterit, illustret; præsertim cum ad hoc munus liberali honorario ab Hollandiæ magistratu sit inuitatus: Gratulor equidem illi talem patriam, & patriæ talem virum, & vtrique talem magistratum, vt hanc laudem iam olim à ceteris nostratibus nescio an neglectam an contemptam sibi sumpserit sequendam, quæ de regionis suæ antiquitatibus in lucem eruendis & toti orbi communicandis generosissimo cuique animo prima atque maxima deberet existimari.

A Saliis ergo Sallandia dicta, tres principes vrbes præter cetera opida & pagos complectitur, Dauentriam videlicet, Swollam & Campen; è qua Bataviam & finitima primum Gallia frequenter incurfarunt, & tandem ditioni suæ adiecerunt. Neque audienti sunt qui contra omnem & pronuntiandi & scribendi consuetudinem ex Sallandia Sallandiam fecerunt, cum non Isal flumen, sed Isel omnium confessione dicatur; secundâ, non primâ vocali posteriorem syllabam faciente, & Sallandia non Sellandia regio vocetur. Quid, quod plerique omnes veterum Zallandiam per Z litteram Græcorum, scripserunt? quâsi dicendum integrè esset, *Wet Sallant* & concisione nostrati, *Sallant*: quod vocabulum concinnius vna littera scribi posse videbatur. Nemo igitur Vopelij charta chorographica riparum Rheni decipiatur, in qua contra omnium vetustiorum consuetudinem Sallandiam scripsit, ignarus equestris dignitatis in Zallandia nomine designatæ. Brachium autem hoc Rheni quod Drusi Pomponijque Sabini cura factum legimus, Isela nominatur à fluuio Isela in saltibus iis octo quos Romani non vna sua clade nobilitarunt. Deriuata enim est pars Rheni ab Arnhemo Doeburgum, id est, Drusi castrum, quo loco vetus Isela alueo suo Rhenum excipit, & vna secum in Oceanum euoluit.

Verumenimverò cerno mihi obiectum iri ex Agathio, Francos ab equestri militia vel parum vel nihil profus laudis tulisse; tantum abesse, vt sellæ & stapedarum inventores probabiliter dici queant. Fateor equidem, verustiores Francos antè ferè omnes pedites fuisse quàm Bructerorum ad Rhenum sedes & vacuas Romanorum ad Oceanum terras occupassent, & hinc eos qui apud Romanos militabant, plerisque pedibus meruisse non negarim; sed cum Agathius paucos excipit, id ego mecum facere contendo, nedum aduersari: atque eos qui domi manserunt, præsertim ad Iselam nouum habitantes, in equis alendis domandisque multum operæ posuisse, ne vicinis Tenteris Batavisque impares hac parte cernerentur: & quia nouum hoc ipsis studium fortassis fuit, timerentque vt dexteritatem iam olim in hac disciplina exercitatorum æquare possent, præsidium sibi ab industria nouæ inductionis quæ fuisse; quod tantum fuit; vt non pares modò, sed longè etiam ceteris euaderent superiores. Iam neque illud à me dictum, omnes Francos Saliis fuisse nominatos, sed eos solos hac appellatione designari, qui regionem eam quam Romani vacuam seruasse dicuntur; habitandam ea conditione apud suos acceperunt, vt equitio operam darent: qua in re quò magis excellent, meliusque ea quæ sibi vindicassent tueri possent, nouum sibi equitandi firmam-

Merouue Merouei munimentum.

Sallandia vrbes, præcipua, quæ in prouincia ac scriptura.

Qui Francorum Saliis fuerunt nominati.

mentum excogitarunt. Hinc itaque factum, ut quod auita consuetudine Tencteri optimè didicissent, id Salij noua sua inuentione longè post se relinquerent, & tanto interuallo excederent, quanto plus securitatis firmitatisque in equis haberent. Neque porro sola hac arte Tencteros superabant, sed à pascuis etiam & camporum magna planitie paucis aquarum canalibus interrupta plus commoditatis ad equos tum alendos, tum vtendos habebant, cum apud illos plus siluarum asperitatisque esset quàm camporum. Scimus Telemachum patriam suam Ithacam ob asperitatem ineptam equis vtendis iudicasse, & proverbio tristissimo iactari, equum in campum qui prouocet, iniquam sibi fumere ad vincendum conditionem: quod cum ita habeat, vix alia regio equitationi magis idonea quàm Sal-landia/ queat inueniri.

*Salandia
aquis alendis
apertissima.*

*Saliqua lex à
quibus lata
perhibetur.
Cast.*

*Wisogasti
eymon.
Bodogastus.
Salogastus.
Windoga-
stus.*

*Sapientia vi-
toria sens.*

*Legum consti-
tutio.*

*Equestris or-
dinis dignitas
apud Fran-
cos.
Marscalcus.*

Sed nunc ut satis diu in coniecturis Saliquis versati sumus, ita non abs re fuerit & illud obiter annotasse, nomina eorum qui legem Saliquam tulerunt, ad allegoriam potius quàm ad historiam pertinere. Quatuor fuisse scribuntur, Wisogastus, Bodogastus, Salogastus, & Windogastus. Cast nobis hospitem notat, & quia hospitibus apud Germanos teste Tacito summa reuerentia & maximi honores habentur, vox transit ad quemuis hominem significandum quem hospitalitatis officii dignum iudicamus. Sic dicimus, *Cast e gast*, id est, aequè atque si hospes esset honore prosequendus. Wisogast igitur dicitur is, qui venerandus est ob sapientiam: *Bodogast* qui honorandus est, quia leges ferre, & imperare norit: *Salogast* qui ob equestris disciplinam dignus est veneratione: *Windogast* is dicitur qui ob victoriam est honorandus. *Wis* enim sapiens, *Bod* mandatum & Lex, *Sal* sella equestris. *Win* vinco significat. Notarunt igitur veteres, victoriam contra hostes non contingere, nisi Resp. sapientia, bonis legibus, & equestri dignitate contineretur, nec item equestri ordine dignum, qui non excellat & sapientia, & peritia imperandi. Fons enim omnis victoriæ contra aduersitates tum priuatas tum publicas est sapientia: quod Plato indicauit, dum aut regem philosophum esse voluit, aut philosophum regnare. E sapientia autem legum ferendarum, imperandique facultas oritur. Quamobrem qui his duobus nitur fundamentis, is dignus est summo ciuitatis ordine, è quo gubernatores deligendi, qui omnem Reip. noxam depellant atque vincant. Videre hic est, quatuor vocibus tetragonam reipublicæ constituendæ conseruandæque formam expressam, in qua primum sibi locum sapientia vindicauit, quæ nomine suo omnem disciplinarum orbem, iustitiæ æquitatisque regulam, omnia denique ciuitatis rectè gubernandæ præcepta complectens firmissimum omnium eorum columen est, quæ ad cunctas aduersitates siue priuatas singulorum, siue vnius alicuius familiæ, siue communes aut omnium aut plurimorum vincendas superandæque spectant. Deinde post hanc mox consequitur, haud secus atque riuus è fonte suo, vtilium salutariumque legum constitutio, quas nemo sanciet pro eo ac communis omnium salus postulat, nisi prius in sapientiæ studiis multum diuque fuerit exercitatus. Tertio loco ordinis equestris conseruatio necessaria esse indicatur, tum quod aduersus hostiles incurfus patriam tueatur, tum quod viros dignos imperio magistratuque, velut equus quidam Troianus, effundat. Tanta autem huius ordinis dignitas apud Francos fuit, ut ne regum quidem filij prius regno digni iudicentur quàm ad hunc fuerint admissi. Qua de re factum, ut vox Marscalcus, qua peritus equi tractandi curandique magister notatur, pro quouis cuiusvis officij principalis magistratu usurpetur. Est enim *Mars* equus, non *Mars* / contra quàm Lazius & Rhenanus scripserunt, ut in Trimarcisia Gallorum à nobis est annotatum. Eodem modo veteres Romanos, à Cimmericis fortasse maioribus suis accepta consuetudine loquendi, non magistrum tantum equorum, sed aliarum etiam rerum gubernatorem equisonem vocasse Nonius Marcellus testatur. Quoniam porro post Wisogastum & Bodogastum, Salogastus enumeratur, sic est cogitandum, primos Salicarum legum conditores neminem dignum iudicasse equestri dignitate, nisi & sapientiæ præceptis esset institutus, & recta iustaque imperandi facultate polleret. Iam tetractyn hanc Winnogastus absoluit, qui nomine suo victoriam contra omnia ea pollicetur, quæ saluti vel priuatæ vel publicæ aliquid adferre possunt impedimenti. Si omnis hominum vita, quamdiu hunc aërem haurimus & terræ frugibus alimur, nihil aliud quàm militia est, non solum contra externos hostes omnibus neruis pugnandum, quod victoriam consequamur; sed contra internos

etiam;

etiam; & id quidem tanto magis quanto sunt ad superandum difficiliore. Qui igitur hunc quaternarium constituit, non malo artificio nec obscura significatione declarauerunt, totius Reip. finem in hoc esse, ut aduersa omnia, quibus cum perpetuè est decerandum, vincamus; non admodum sanè à D. Pauli sententia loquendi que formula remoti, qua dicit, bonum se certamen certasse, eoque sibi coronam gloriæ dandam à supremo illo omnium bonorum certaminum Brabeuta. Sed hæc breuiter sint & obiter de quatuor legum latorum mysticis nominibus indicata, quæ si penitus & accuratè quàm latè patentem habent notationem explicarètur, volumen immensum replerent. Verùm quò numerum ciuitatis perfectæ absoluerent, quaternario ternarium adiecerunt; cuius accessione septenarius existit, Palladi Rerump. præfidi dedicatus. Aiunt enim hos quatuor viros in tribus pagis leges Salicas distasse, *Wodenheim* / *Salenheim* / *Salica leges* *Wimeheim*, id est in domo legum, in domo equestri, in domo victoriæ. Hic autem domum sapientiæ, quæ in quaternario prima erat, omiserunt: quoniam ea in tribus domibus enumeratis communiter cum legibus, equestri dignitate & victoria habitaret, numquam ab his tribus separanda. De Septenario numero ciuitatum administrationi & Mineruæ sacro quædam etiam ab Aristotele in Politicis sunt indicata, prius à Pythagoricis inuenta, & à Platone Timæo adscripta, quæ si huc aduocarentur, & nimio plus oratio excresceret, & in obscuram numerorum caliginem raperetur. Sufficit indicium dedisse, quàm conuenienter præcæ philosophiæ hæc nomina sint conficta & ad septenarium numerum accommodata, qui quatuor & tria complexus firma ciuitatis omnibus numeris absolutæ fundamenta componit, eaque de causa Palladi consecratur. Quid, quòd ne hoc quidem veterum mysterio contenti, aliud præterea Salici addiderunt, dicentes leges has per tres Mallos, id est, tria conuenticula latas esse? *Mal* enim conuiuium significat; & quia Germanorum mos fuit de omnibus & pacis & belli negotiis in conuiuiis consultare, quod Tacitus testificatione sua confirmat, factum est ut vox illa pro conuenticulo iudicium, & inde etiam pro tempore siue vice ponatur. Hinc apud nos *Emal* / *Quemal* / *Quimal* pro vna, duabus, tribus vicibus dicitur. Ex hac voce Germanica Mallus dicitur conuentus iuri dicundo deputatus. Cum igitur ternarium Palladio numero addimus numerum, eum absoluius qui Musis est ab Orphicis consecratus. Quis hic non miretur diuinam allegoriam Saliorum, qua vsi sunt ad suam legibus maiestatem vindicandam? quam integram fore non putarunt, nisi Palladis & Musarum præsidio muniissent. Eant nunc vel Romani vel Græci, & Barbaros vocent Francos; apud quos non minus doctè quàm in Academicis hortis optima reip. forma per numeros delineatur. Quod verò proditum est Pharamundi ætate leges Salicas primum latas esse, id an ita sit, nescio. Hoc saltem constat, Salicas ante Saliorum nomen cognitum dictas non fuisse; & idcirco non multo antea fortasse latas quàm regnum ad Pharamundum venisset. Quæ autem leges Salicæ nunc extant, eæ miseram passæ sunt calamitatè, eo quòd multo posterius scriptæ sint quàm Pharamundus ad Duisbergum vsque ab Oceano regnaret, atque idcirco lingua à præcæ Francorum plurimum degenerante. Franci enim ij qui à Clodouæo in Alemantia & vetere Burgundionum sede collocati sunt, ad Toringos, Saxones, Sueuos, Bohemos, Alamanos, Bauaros, & exteras vicinas gentes in fide Francorum continendas sermonem suum Allemanico miscuerunt; eamque fecerunt farraginem, quæ nec ab Alemanis nec à Francis vetustis intelligeretur. Deinde dum in Latinum sermonem leges has nescio quis transtulit, plurimæ voces sunt corruptæ, & à genuina & scriptura & pronunciatione detortæ. Iam & illud animaduertet qui versus Francicos à Lazio citatos leger, poetas nescio qua vesania linguam ad peregrinam Latinorum tetrationem pertrahere voluisse, nec mirum, plurimas è varia colluione gentium voces itrepisse, dum plurimæ commigrationes nihil integrum sinerent permanere. Franci autem, si qui alij mortalium, faciles fuere ad linguam suam alterius gentis sermoni accommodandam; ita ut non alij præcæ sermonem seruant quàm ij qui ad inferiores Rheni Mosæque ripas manserunt, aliis Romanam, aliis Allemaniam linguam secutis, pro eo atque quotidiana conuersatio postulare videbatur. Sed iam satis, & plus quàm satis de lege Salica & Salicis, quorum notitia Iuliani tempore primum ad Romanos venit.

*Salica leges
vbi primum
distata.*

*Mallus quid,
et unde no-
men habent.*

*Salica leges
quando lata.*

*Salica leges
qua occasione
corruptæ.*

Merobaudes.

Fritigeridus.

Richomerus.

Mallobaudis ductu; Alamanorum triginta milia caesa. Priarius Alamanorum rex caesus.

Fritigeridus Gotorum rex Romanos uicit. Richomerus Francos & Batanos seruauit.

Franci Germaniam populauerunt.

Nanninus & Quintinus magistri militum.

VANDO itaque nunc, quo potui compendio, ad Iulianum vsque Imperatorem prisca Francorum monumenta deduxi, reliquum est ut ad inferiora tempora oratio descendat, quibus res ipsorum immane quanta ceperint augmenta. Floruit id aetatis Merobaudes praecipuis in exercitu ducendo & Repub. administranda honoribus; adeo ut ad consulatum fuerit euectus; qui Francus videtur fuisse. Nec alterius generis Fritigeridus quam Germanicae fuit, ut nomen ipsum est argumento, clarissimus rebus tum in Gallia tum in Pannonia gestis. Fertur Iulianus in dissidiis ciuilibus componendis aliquando dixisse, Audite me quem Alemanni audierunt & Franci; indicans hos validissimos esse Romani nominis hostes, & a se tamen cohibitos atque compressos. Post Iulianum & Iouianum breuis regni Imperatorem Valentinianus rerum potitur, in cuius aula & exercitu plurimos Francos illustres in aula fuisse nihil dubitandum, cum mox ab eius morte Richomerus celebretur domesticorum comes; qui Gratiani iussu cohortes aliquot e Gallia in Thraciam duxit, auxiliu Valenti contra Gotos laturas; sed eo imbecilliores quod Merobaudes, veritus ne praesidij contra Alemanos numero diminuto & viribus exhaustis Galliae vastarentur, plurimos milites ex ipsis callido consilio subtraxisset. Mox inde sub eodem principe Franci Romanorum socij regem Mallobaudem habuisse referuntur domesticorum item comitem, quem & bellicosum virum fuisse & fortem Ammianus oculatus testis declarat, eiusque ductu rapido & celeritate pugnandi auidam ingentem Alamanorum multitudinem apud Argentariam vna cum rege Priario caesam refert; qua clade fractis hostibus Gratianus Rhenum transgressus, eodem duce tam insigni victoria potitus est, ut eius fama totum in pace retinuerit occiduum orbem, dederitque Imperatori Thraciam petendi facultatem, quod Gotos omnia longe lateque populabundos pariter felicitate compeceret. Sex Aurelius Victor triginta Alamanorum milia apud Argentarium Galliae opidum caesa commemorat; quod facinus cum Marcellinus ductu auspiciisque Mallobaudis & ceptum & perfectum dicit, nemini dubium relinquit cuius fortitudini laus omnis & gloria debeatur. Valens interim imperij socius rerum a Gratiano tanta gloria gestarum aemulatione flagrans peruertere studebat, & ante Gotos delere quam alter aduenisset: qua re cognita, Gratianus Richomerem domesticorum quoque comitem paullo ante in Pannoniam missum ad Valentem destinat, additis litteris quibus se mox cum omnibus copiis adfuturum significaret, rogaretque, ne quid temere aduersus hostem solus attentaret. Ceterum hic in sano ardore ad victoriam praeripiendam raptus, Fritigerno Gotorum regem insignem dedit rei bene gerendae occasionem, ut vix tertia pars exercitus Romanus euaserit, in qua Bataui erant & Franci Richomeris ductu seruati: quem Ammianus tradit non strenuum modum & fortem in periculis adeundis virum fuisse, sed generis etiam & natalium splendore clarum. Quoniam autem hic nos destituit Marcellinus, praesens oculatusque plurimorum quae scribit testis, obscuritate nescio qua inuoluimur, historiae scriptoribus plurimis vel temporum iniuria vel barbari saeculi, quod securum est, supina negligentia e medio sublatis; & aliis qui paullo fuere posteriores, oscitanter admodum in iis rebus quas maxime scribere conueniebat, versatis. Turonensis Episcopus Sulpicium Alexandrum citat ea describentem quae ad hoc ipsum tempus faciunt, cuius si verba adscribamus, non ingratos nos aut inutiles lectori praebemus, propterea quod ea quae Maximo intra Aquileiam amissa omni spe imperij quasi ad amentiam deducto Franci gesserint, enaret. Eo tempore, inquit, Genebaldo, Marcomere, & Sunnone ducibus Franci in Germaniam prorupere, ac pluribus mortalium limite in rupto caesis, fertiles maxime pagos depopulati, Agrippinensi etiam Coloniae metum incussere. Quod ubi Treueros perlatum est, Nanninus & Quintinus militares magistri, quibus infantiam filij & defensionem Galliarum Maximus commiserat, collecto exercitu apud Agrippinam conuenere. Sed onusti praeda hostes, prouinciarum opima depopulati Rhenum transiere,

transiere, pluribus suorum in Romano relicto solo ad repetendam depopulationem paratis; cum quibus congressus Romano accommodus fuit, multis Francorum apud Carthoriam ferro percipitis. Cumque consultaretur de successu, an in Franciam transire deberent, Nanninus abnuuit, quia non imparatos & in locis suis indubie fortiores futuros sciebat. Quod cum Quintino & reliquis viris militaribus displicisset, Nannino Moguntiacum reuerso, Quintinus cum exercitu circa Niuifum castellum Rhenum transgressus, secundis a fluuio castris casae habitatoribus vacuas atque ingentes vicos destitutos offendit. Franci enim simulato metu se in remotiores saltus receperant, concidibus per extrema siluarum procuratis. Itaque vniuersis domibus exustis, in quas seuire stoliditas ignaua, victoriae consummationem reponebat, noctem sollicitam milites sub armorum onere duxerant: ac primo diluculo Quintino proelii duce ingressi saltus in medium ferè diem implicantes se erroribus viarum, toto peruagati sunt: tandem cum ingentibus sepris a solido clausa offendifsent, in palustres campos qui siluis iungebantur prorupere. Molientibus hostium rari apparuere, qui coniunctis arborum truncis vel concidibus superstantes velut e fastigijs turrium sagittas tormentorum ritu effudere, inlitas herbarum venenis, ut summae cutis, neque lethalibus inflata locis vulnera haud dubie mortes sequerentur. Dehinc maiore multitudine hostium circumfusis exercitus in aperta camporum, quae libera Franci reliquerant, auidè effusus est: ac primi equites voraginibus immersi permixtis hominum iumentorumque corporibus ruina inuicem suorum oppressi sunt. Pedites etiam, quos nulla onera equorum calcauerant, implicati limo, agrè explicantem gressum, rursus se qui paullo ante vix emerferant siluis trepidantes occubebant. Perturbatis ergo ordinibus caesa legionis. Heraclio Iouinianorum tribuno ac parè omnibus qui militibus praerant extinctis, paucis effugium nox & latibula siluarum praestiterunt. Haec Alexander, quibus egregie & luculente ingentem Romanorum cladem oculis subiicit, quae quot legiones perdidit cum non sit adiectum, non pauciores tribus fuisse suspicari libet. Eo quod probabile non sit aduersus efferatissimos hostes partum exercitum flumen transitarum fuisse, maxime cum Nanninus verus & prudens copiarum ductor, quem Nannienum vocat Marcellinus, periculosum transitum iudicaret. Maximam itaque hanc iacturam fuisse coniecto, & Variana clade fortasse non minorem, qua Francorum nomen non dubium est quin plurimum fuerit illustratum. Erat ea tempestate clarus apud Romanos Arbogastes Francus ob domesticam factione & odium in Sunnonem & Marcomerem subregulos gentiles suos, patriae defensor & oppugnator. Is, cum Franci sequenti anno rursus praedatum in Germaniam excurrissent, monuit Caesarem ab ipsis poenas tantae iniuriae exigendas, nisi vniuersa quae superiore anno caesis legionibus (Sulpicij verbis loquor) diripuerant, confestim restituerent, auctoresque belli traderent, in quos violatae pacis perfidia puniretur. Hinc igitur postea colloquio cursim cum Marcomere & Sunnone regis ducibus habito, impetratisque ex more obsequiis, ad hiemandum Treueros concessit. Et haec quidem Arbogastes contra gentiles suos ciuili odio strenuè moliebatur, quibus tantum gloriae, fideique inter Romanos est consecutus, ut Victore iam Maximi filio caeso, apud Valentinianum ad summum culmen honorum promotus, solus ferè omnium rerum domi forisque potiretur; nec quicquam esset vel ciuili vel militaris negotij quod non ipsius nutu gubernaretur. Hic itaque Francorum, Alanorum, Alamanorum, ceterorumque qui apud Romanos stipendia faciebant, Germanorum viribus vna & legionibus nixus, maiorem in modum Francorum irruptiones coercuit, vna opera aduersarios suos vltus, & apud Romanos totumque eorum exercitum illustre nomen & eximiam fidei virtutisque famam adeptus. Idem enim Sulpicium refert, ultra Rhenum in Francorum fines media hieme irruisse, & Brusterorum agros ripae proximis & Aetiam pagum Chamauorum depopulatum esse. Fuit hoc perpetuum domesticum Germanorum virus, ut dum externis armis frangi superarique nequirent, ciuilibus suis ipsorum odiis vincerentur, alioqui satis virum habituri, ut iunctis copiis totum orbem subiugarent. Emit Marcus Germanos contra Germanos, emerunt alij, uti cum ex aliis, tum ex iis quae modò diximus liquet; nihil ut mirari oporteat, si hodie quoque idem magno nationis detrimento, & insigni apud exteras infamia contingere videmus. Arbogastum hunc insignem virum & rara militiae laude illustrem, adeoque humanis viribus inuictum fuisse Orosius indica-

Germanis suis ipsorum ciuilibus odiis vincuntur.

Romani a Franci vincuntur.

Arbogastes Francus, patriae defensor & oppugnator, apud Romanos celebris.

indicavit, dum eum certissimum indicem facit, ea quæ feliciter Theodosio successerāt sola diuinæ clementiæ gratia, non humanis consiliis, non mortalium armis contigisse: cuius verba satis erit vt apponam. Potentia, inquit, Dei, nõ fiducia hominis victorise semper extitisse Theodosium Arbogastes iste præcipuum in vitroque documentum est; qui & tunc cum Theodosio paruit, tantis instructum præsidis Maximum ipse minimus cepit; & nunc cum aduersus eundem Theodosium collectis Gallorum Francorumque viribus exundauit, nixus etiam præcipuo cultu idolorum, magna tamen facilitate succubuit. Hæc Orosius. Arbogastes igitur dum fortè pares aut superiores in Francia ferre non posset, quod domi consequi nequiuisset apud Romanos consecutus videtur; vt nimirum ad summos honorum gradus aspiraret, & ipsum orbis imperium consilio manuque sua moderaretur, mirabili quodam successu Theodosium in regio fastigio conferuans, Maximum deiiciens, pro Valentiniano imperium gerens, eundem mox regno vitaque exuens; & vt quiduis posse cerneretur, Eugenium ex scriba faciens Imperatorem, vt ipse videlicet sub aliena persona solus imperaret, quod sanè nunc erat affectus, nisi Deus ipse immanem eius potentiam repressisset. Eugenio enim ad imperium euecto, Francos gentiles suos domuit, & inde Alpibus aduersus Theodosium occupatis & clausis, decem Gotorum millia occisione deleuit: mox ipsum Imperatorem in manibus compedibusque habiturus, nisi Arbitrio quem præmiserat, qui que iam Theodosium concluderat, diuino instinctu ei fuisset adiumento quem venerat oppugnatum. Sed ne solius huius defectione victoria Theodosio contigisse videretur, Deus Arbogastem ventorum turbine sic obruit, vt quæ præci de Gigantibus fabulantur, in hoc reuera contigisse certamus. Rebus itaque desperatis, obstinatus animus, ne vel humanæ vel diuinæ potentie palmam victoriæ concederet, sese ipse corporis vinculis soluit, & adacto gladio, ne ab alio occideretur, se ipse occidit: vt non alius Arbogastem quam ipse Arbogastes superare potuisse videretur. De hac portentosa Theodosij victoria Claudianus, quem paganum pernicatissimum Orosius vocat, hos versus inter ceteros reliquit:

*O nimum dilecte Deo, tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica ventri.*

Quod si hic tantus vir, quem vt barbarum, ita animo, consilio, manu, audacia, potentiaque nimum Orosius dixit, Christianus fuisset, atque se fidum Theodosio præstitisset; quibus laudibus, quibus virtutum præconiis celebraretur? Proferant antiquiores vel Græci vel Romani quemquam omnino siue Ducem siue Cæsarem cui de paucis Orosij verbis non sit æquidus. Quid de summis laudatissimisque ducibus dicere possis, quod non hoc præconiorum compendio sit comprehensum, cuius testificatione probetur nimis fuisse in iis omnibus quæ ad res præclare & summa laude gerendas requiruntur? Alios animus, alios consilium, alios manus, alios audacia, alios potentia, alios omnia, alios horum vel duo vel tria vel plura destituerunt: huic vni hæc omnia ab aduersario etiam nimia fuisse dicuntur. Nunc itaque videmus, quales illa tempestate fuerint Franci, quales dederint duces Romanis, & quorum viribus fuerint intra limites suos repressi.

Nec illud hic otiose aut oscitanter transeundum quod ex Sulpicio adduxi, Quintinum in Francorum regionem Niuisio transisse, quod nunc *Niups* vulgò vocamus, atque inde secundis castris ad casae vacuas venisse, Francis in proximam siluam dilapsis, quam equidem eam esse mihi persuadeo quæ Duisbergo proxima est, ad quam locus *Wout* vocatus, & siluæ vtriusque alis comprehensus non solum paludes quibus Romani equites implicati, sed situm etiam refert qui descripsit ab Alexandro. Legiones ergo à Francis in silua sua Duisbergenfi circa *Wout*, id est, palustris loca caesas esse credo: qua de re luculentum existit indicium, longè Blondum ceterosque aberrasse, qui circa ea tempora Francos in ea regione quam nunc Franconiam vocamus, collocarunt. Et hæc quidem de Francorum rebus Theodosio imperante sufficiant; quibus patefactum, quid vel pro Romanis, vel contra eos gesserint. Honorio rem Romanam gubernante, ingenti clade Vandalos oppresserunt, viginti eorum millibus, in quibus Godegiselus rex, ferro absumptis, & tota gente ad internecionem vltimam delenda; nisi Alani, quos Respendial rex ducebat, in tempore subuenissent, vt Renatus Profuturus Frigeridus apud Turonensem episcopum testatur: quod tum haud dubiè accidit, cum Vandali à Stili-

Arbogastis potentia & præclare gesta.

Arbitrio cum Theodosium oppugnatum venisset, ei fuit auxilio.

Arbogastis inuentus. Theodosij de Arbogaste portentosa victoria.

Niuisium, Niups.

Wout.

Vandali à Francis casti cum rege Godegiselo. Respendial Alanorum rex.

à Stilicone ad res turbadas euocati ex vltiore Germania per Francorum fines in Galliam contenderent. Vandali enim vltra Vistulam olim habitauerunt, Burgundionibus, qui pars altera erat Vandalorum, mari Germanico propinquiores; atque inde iter in Galliam per Cherufcos & Francorum fines inferius multo quam fuisset antea Burgundionum tenendum sibi putarunt. Franci verò, qui secundæ Germaniæ sibi spolia vindicabant, nullo sibi modo permittendum iudicauerunt, vt alia gens eam per limites suos inuaderet aut occuparet. Quocirca armis sumptis, totam pænè Vandalorum nationem deleuissent, nisi Alanorum subsidia celerim succurrissent, quibus illud quidem effectum, vt non omnis gens periret, verum hoc effici nequiuisset, vt eam viam quam sibi in Galliam destinauerunt, tenerent: à qua repulsi, Alamaniam & cognatorum sibi Burgundionum terras petierunt, quo per eorum fines Rhenum trāsirent. Meminit huius Vandalorum in Franciam incursionis præter Frigeridum Procopius etiam; sed nimis breuiter & obscure, ne dicam ineptè, dum mox à Maotide Vandalos dicit in Francos intruisse, quasi nullæ gentes mediæ fuissent in tanto terrarum interuallo, quantum à Tanai ad Rhenum vsq. diuersæ nationes habitabant. Eodem adhuc Honorio imperante, Franci Romanorum stipendia facientes varia sub diuersis ducibus & tyrannis gesserunt, alij in Constantini, alij in Constantis filij, alij in Iouiani, alij aliorum castris militantes, & quauis in varias partes & cohortes gens esset distracta, possetque videri patria ipsorum & milite & colono penitus exhausta, tantum tamen domi adhuc virium restabat, vt dum Romani variis casibus exagitantur, ipsi Treuerorum ciuitatem secundò occuparint, & direptam incenderint; ne rursus Romanis ducibus in ea sedem belli aduersus Francos habere integrum esset. Stilico interim Vandalis, Alanis, Alamaniis, Burgundionibus & aliis barbararum gentium auxiliis innumeris instructus Francos pellit, eo facilius, quod insigni clade illa quam commemorauimus, Vandalos & Alanos contra se Franci irritassent, omnesque iam ipsorum viribus inuiderent. Quicquid igitur tantisper dum Vandali in Hispaniam, Burgundiones in Sequanos & Aduos, & aliæ gentes in alias Romanorum prouincias irruissent, rursus expeditione suscipiunt Rege Clodio ducente, cuius erat regni sedes Duisbergi in superiore Franciæ parte; cuius auspiciis secundam Germaniam sibi subiugant. Hunc Clodium alij Clogionem, alij Clodium nominant, & Pharamundi filium faciunt; quod si de communi consensu verum esse fateamur, consentaneum fuerit Sulpicij Alexandri scriptis, Pharamundo regnante Marcomerem & Sunnonem, quorum factione pulsus fuerit Arbogastes, Franci regni administrationem habuisse; quos idcirco alius regales, alius subregulos, alius duces vocauit, vt ex Frigeridi & Alexandri fragmentis apud Turonensem reliquis colligere cuius licebit. Clodio igitur Rheno, Mosâ & Scalde superatis, Cameracum vsque & Sommam flumen imperij fines profert, Romanis præsidis vel depulsis vel in societatem adscitis. Erant enim in Thungrorum & Neruiorum & Treuerorum agris iam olim præter veteres colonos Sicambri, Franci, Germanique alij cultores, quibus Romani ea conditione loca ea habitanda dederant, vt & agros colerent, & contra Transrhenanos tuerentur: qui cum diuersi essent gente, vno se nomine Arborichos vocarunt; eo quod à Romanis harum regionum colendarum ius accepissent hæreditate perpetua ad posteros transtuturum. *Arf* siue *Er* hæreditas est, *Wor* agricola, à *Wauter* concisum vocabulum; *Arf* regnum. Quicquid itaque Romani in secunda Germania agrorum Germanis colendum dedissent, & quantum adhuc præci coloni tenerent, vno nomine *Arf-wor-vrf* nuncupatum; id est, regnum agrorum hæreditarium: quoniam nimirum nullis vectigalibus obnoxium esset; ad id dumtaxat obligatum, vt quod hæreditario iure suum nunc haberent, id contra Francos Romani nominis hostes defenderent. In hoc tractu Thungri fuere bellicosissimi, Aduaticos & Eburones Cæsari notos nomine suo complexi, qui post ab eximia virtute militari Brabantos se vocarunt. Hi soli ferè Francis egregia laude restiterunt tantisper, dum vicinia tota occupata, foedere sese suis cognatis coniunxerunt, communibus post viribus sua tutaturi. Primum itaque Neomagum in citeriore Walis ripa à Francis structum, cuius nomine noui cognati significantur, integra Germanorum voce *Neu-magen* dicendi. De hac Arborichorum memoria Procopius audiendus, qui libro belli Gotici primo hæc habet verba: Rhodanus siquidè in mare Tyrrenum exiit, & in Oceanum Rhenus immittit. Paludes præterea hæc in locis non pauca, vbi primitus

Burgundiones Vandalorum pars.

Franci Romanorum stipendiarij.

Treuerorum ciuitas à Frâncis occupata, & incensa. Stilico Francos pellit.

Clodius Clodio, Clodius siue Clodio Francorum rex.

Cameracum vsq. regnum præconatus Franci.

Arborichi qui à vna nomine accipiunt. Er. Wor. Wauter. Arf.

Brabant.

Neomagum a Francis constructum.

Germani gens barbara habitabat; nec regni tunc primū momenti viri qui Franci nunc vocitantur. His finitimi Arborichi accolæ erant; qui cū cetera Gallia atq. item Hispania iam pridem Romanis parebant. Post hos (intelligas Francos, quorum vicinos enumerat) in orientem Solem Thoringi barbari sunt, qui Cæsaris Augusti permisso sedes has tenuere, & ab his Burgundiones haud procul ad Notum ventum vergentes inhabitant. Sueui deinceps & Alemani gens valida, liberi omnes, & iam diu ea incolunt loca.

Visigoti. Temporis verò progressu Visigoti, vi in Romanum imperium facta, Hispanias omnes & Gallias vltra Rhodanum flumen suæ ditioni subactas vectigalesque redditas tenuere; Erant autem Arborichi Romanorum tunc milites, quos sibi Germani cū obedienter facere & subditos vellent, vt qui finitimi essent, & pristinos vitæ mores penitus immutassent, eorum agros assiduò populari, & hos copiis vniuersis inuadere. Arborichi verò cū & virtutem præ se & erga Romanos beneuolentiam ferrent, viros fortes eo in bello se præstiterunt; cūque his vim inferre Germani non possent, societatem vt secum saltem inirent, & mutua inter se facerent connubia, precabantur; quas non inuiti conditiones Arborichi mox acceperunt. Erant namque vtrique Christianæ fidei sectatores. Sic itaque vnus hi coeundo in populum ad maximam potentiam euasere. Romanorum interea milites alij, qui in Galliæ finibus erant custodiæ gratia constituti, cū neq. Romanam iam redire possent, nec ad hostes, vt Arrianos, concedere, sese cum signis, & locū insuper quem pro Romanis seruarent, Arborichis Germanisque prodidere, ac mores suos continenter seruatos transmissere ad posteros; adeò vt vel ad hanc nostram ætatem eodem tenore & cultu pristinos seruare ritus non dedignantur. Descripto namque ex numero ad id fermè tempus hi demonstrantur, quo taxati antiquitus militabant: quandoquidem & suis productis nunc signis in aciem prodeunt, ac patriis vtuntur perpetuò legibus, Romanumque habitum, vt in ceteris aliis, ita & in focis nunc seruant. Hæc Procopius, interpretis ferè Christophori Personæ verbis; quando Græcum exemplar apud nos non extat: in quibus cū Arborichos proximos Francis facit ad occidentem ea parte qua Romanam provinciam contingebant, clarum est & perspicuū, Thungros, Aduaticos, Taxandros, Ambuaritos, Eburones inter primos & præcipuos Arborichos fuisse; quod qui negabit, is mihi alios ostendat Francis ab occidente propinquiores. Vexatos item hos à Francis perpetuò fuisse ex Iuliano docui, à quo in ipsa Taxandria victi narrantur. Iam & castrum Mosæ impositum à Francis occupatum in eadem regione expugnauit, vt cetera eodem spectantia omittantur; quorum quædam in iis quæ modò ex Panegyricis citauimus, sunt annotata, præsertim vbi Scaldis mentio facta; quo loco, Callidis, pro Scaldis, in excusis exemplaribus habetur: & quamuis eo loco Bataviæ etiam Panegyrista meminerit expurgatæ à Francis, postea tamen ea regio tota in Francorum ditionem concessit, multo antè quàm foedus quod Procopius describit, iceretur, vt perspicuum fit ex iis quæ de Castellis in Mosæ ripis contra Francos munitis Ammianus prodit. Pluribus hoc mihi docendum non videtur, propterea quòd ea quæ antè adducta sunt, satis demonstrant, totam Geldriam antè à Francis occupatam; quàm in Taxandriam aut ad Scaldim penetrarent. Qui igitur nunc Brabantii vocantur, præcipui Arborichi fuerunt; qui non solum Romanorū more signa ferebant, & suos in militares ordines distribuabant; sed se quoque à Braua banda, vt in Gigantomachia docui, nominarunt Brabantos, quorum hætenus pars se Romana lingua vti fatetur. Certè non ad Procopij tantum ætatem, sed ad hanc nostram vsque apud Brabantos consuetudo durat, per classes ordinisque militares omnem multitudinem describendi: quorū signa dum quotannis recensentur, eandem habent cum Romanorū signis formam, eodemque modo gestantur. Verum vt intra urbem signis his hætenus vtuntur, totamque ciuitatem militari more partiuntur, ita commodius visum est, vt in expeditione pro signis Romanis, Bandis vterentur; quas vel à Germanis maioribus suis, vel à Francis acceperunt: tum propter gestandi commodiorem vsum, tum quòd symbolum efficacius representare viderentur, vt in Gigantomachia est ostensum. Eximiè profectò Procopij narratio veterem Brabantorum expressit consuetudinem; à qua quantum recessum externorum Principum iussu, tantum de prisca maiorum virtute diminutum. Sub hoc autem Arborichorum numero tota Leodiensis ditio & vicinia fuit cōprehensa, quam donationes episcopis factæ ab antiquo corpore distraxerunt. vocarunt autem id temporis saltus eius regionis

regionis siluam Carbonariam, eo quòd terra tota carbonibus constare videretur: per carbonem Gagaten siue lapidem bituminosum intelligentes, hac in re Germanicam phrasim secuti, qua bitumen lapideum *Colen* id est, carbones vocamus. quæ res annotata non parum conducit ad historiam illius ætatis intelligendam, in qua inter cetera narratur, Francos à Quintino & Nannino in silua Carbonaria cætos; à qua clade fortassis Francorum mons hætenus nomen seruat, à fontibus ferratis toto orbe nunc notissimis non magno interuallo remotus. His igitur sic explicatis, facile est coniectatu, quo tempore foedus hoc inter Arborichos, Francos & Romanos milites ictum fuerit. Quis enim dubitat quin Vandalis & Alanis superiora Galliæ inuadentibus Franci proximos limites sollicitarint, & in tanta rerum perturbatione ad partes suas Arborichos trahendi occasione minime neglexerint; cū maiorem ne sperare quidem possent. Ad extremum ergo vitæ Honorij tempus Clodius Pharamundi, vt volunt, filius imperium ad Sommam vsque extendit, Arborichorum accessione iam redditum prorsus inuictū. Cum Honorio Constantius aliquantisper imperauit Placidia fororis maritus: cui mortuo filius Valentinianus successit; qui à Theodosio Arcadij filio Byzantij fuit educatus, & valido exercitu factus Occidentis Imperator, victo captoque Iohanne, qui mortuo Honorio purpuram sumpsit, quem alioqui virum bonum Valentinianus omnibus prius contumeliis vexatum occidit. Hoc Valentiniano mollem effeminatamque vitam ducente, Franci res suas egregiè confirmarunt. Mortuo interim Clodio succedit Meroueus, incertum filius ne patri, an cognatus, an alienus; à quo deinde reges dicti sunt Merouingi, id est, Meroueam generis auctorem habentes. Ado Vienneis perperam Clodium ad tempora Gratiani & Theodosij refert, in hoc non minus errans, quàm in eo quòd primum Francorum regem statuerit Pharamundum. Cum Meroueo vario euentu pugnavit Aëtius à Valentiniano exercitui Gallicano præfectus; cuius virtute quidam produnt Francos coactos, eas quas in Gallia occuparant terras, deferere; quod equidem sic intelligendum existimo, vt eos quidem è Gallia Belgica, at non è Germania secunda expulerit; & mox Hunnorum totius imperij excidium quingentis millibus armatorum molientium incurfione compulsum, vt Francos non solum in Belgica secunda considerare permiserit, sed in societatem etiam belli beneficiis consilioque vtrisque saluberrimò pertraxerit. Jornandes priscum historicum in huius belli descriptione laudat; qui à Theodosio iuniore ad Attilam legatus primum se dicit Tyssam, quem Ptolemæus ceterique Tibiscum vocant, inde Driccum; qua voce corrupta Tyram accipiendum credo, transiisse; à quo deinde loco eo superato in quo Vidicula Gotorum fortissimus dolo Sarmatarum, quo nomine Hunnos, licet non rectè, vocat, occubuerit, Attilæ regiam venisse. Sed fatius est eius verba audire. Ingentia siquidem flumina, inquit, id est Tyssam Tybissamque & Driccum transeuntes venimus in locum illum vbi dudum Vidicula Gotorum fortissimus Sarmatarum dolo occubuit; indeque non longè ad vicum in quo rex Attila morabatur; accessimus. Vicum, inquam, ad instar ciuitatis amplissimæ, in quo lignea mœnia ex tabulis nitētibus fabricata reperimus, quarum compago ita solidum mentiebatur, vt vix ab intento posset iunctura tabularū comprehendī. Videres triclinia ambitu prolixiore distenta; porticusque in omni decore dispositas. Atea verò curtis ingenti ambitu cingebatur, vt amplitudo ipsa regiam aulam ostenderet. Hæ sedes erant Attilæ regis Barbariam totam tenentis: hæ captis ciuitatibus habitacula præponebat. Ex his Prisci verbis barbaras sedes barbarè describentis perspicuum fit, Attilæ regiam fuisse inter Tyram & Axiacem, circa ea loca quæ vt nunc Podoliæ adscribuntur, ita olim videtur fuisse Bastarnarū Germanicæ gentis; hinc Dacis, hinc Peucinis vicinæ. Sed non inuicundum erit ea ex eodem scriptore discere quæ ad huius nobilissimi regis formam moresque spectant. Vir, inquit, in conceffionem gentis natus in mundo, terrarum omnium metus; qui nescio qua sorte terrebat cuncta, formidabili de se opinione vulgata: Erat namque superbus in celsu, huc atque illuc circumferens oculos, vt elati potentia ipso quoque motu corporis appareret; bellorū quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio validissimus, supplicantibus exorabilis, propitius in fidem semel receptis; forma breuis, lato pectore; capite grandiore, minutis oculis; rarus barba, canis adspersus, sumo naso, teter colore; originis suæ signa restituens. Neque hunc virum natura tantum ad magna & ingentia stimulabat, sed gladius etiam

Attila gladius miraculo inuenit.

Theodorici Vefegothorum rex.

Aëtij contra Attilam auxilia.

Sangibanus Alanorum rex Aurelianum Attila proditor constituit.

Francorum cum Gepidis cruentissima pugna.

Catalanico proelio interfuere Franci.

Catalani campi qui fuerunt.

Vefegothi regni sedes Tolosa.

Marti faceret, ut Priscus scribit, ad omnia tentanda reddebat audaciorum. Cum pastor, inquit, quidam gregis vnam buculam conspiceret claudicantem, nec causam tanti vulneris inueniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur; tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas bucula incaute calcauerat, effossumque protinus ad Attilam defert. Hoc, quem Priscus describit, ense diuinitus sibi oblato fretus, totius orbis imperium animo concipere, & omnia aggredi quae ad id opportuna arbitrareretur. Incitatus igitur à Gizerico Wandalorum rege contra Theodoricum Vefegothorum regem, primum astu victoriam querere, hinc Romanis ut Gothos desererent, hinc Gothi ut à Romanis discederent sollicitatis. Verum Valentinianus insidias subodoratus, Theodoricum in societate & fide retinuit, datis ad eum litteris quibus Hunnicam fraudem & callida machinamenta reuelaret, incitaretque ad communem totius orbis tyrannum opprimendum. Aëtius item Gallicanis rebus praefectus cum Francis & Burgundionibus foedera conditionibus Romanae rei non satis aequis percussit; quo contra tam immanem belluam omnia iam iam deuoraturam quauis via & ratione praesidia auxiliaque compararet. Vtriusque igitur maximae copiae contractae, & Aëtio quidem Vefegothi sive Westgotti, Franci, Burgundiones, Alani, Saxones, aliaque non paucae gentes suppetias ferebant: Attilam Ostrogotti, Gepidae, innumeraeque alia diuersarum nationum agmina sequebantur. Dum verò iam omnia per Germaniam late populatus Attila in Galliam caedibus omnis & aetatis & sexus promiscuis saeuiret, & Remos & multas alias vrbes incendiis vastasset, Sangibanus Alanorum rex perterritus metu imminentium malorum Aurelianum Galliae opidum, quod praesidio suo tenebat, Attilae se proditurum pollicetur. Qua de re per fidos nuncios intellecta magnis itineribus Aëtius & Theodorici Hunnum praerunt. ante cuius aduentum Aurelianum occupant, & Sangibanum, quem suspectum proditoris habebant, diligenter obseruant, semperque medium statuunt inter auxiliarium copias, ne vel fugere, vel quicquam sauius contra socios moliri posset. Aëtius hac re prospere gesta, hosti Aurelianum & Remorum finibus iam ducenti obuam ire pergit, & ante expectatum in campis Catalanicis sive Mauriciis occurrit. Percussus Attila partim inopino & celeritimo hostium aduentu, partim malo proditoris successu, extra consultit; quae quamuis infausta Hunnis essent, summi tamen hostium ductoris mortem pollicebantur; quod Attila de Aëtio intelligens, sperabat, licet in feliciter pugnaret, post tamen tanto duce extincto, facile sese quod moliebatur imperium consecuturum. Interea Franci ad Aëtium, & Gepidae ad Attilam nocte non intermissa aut quieti data, ne suis in proelio deessent, properantes, per tenebras in sese mutuo inciderunt: vbi ex improviso congressi, tanta rabie conflixerunt, ut hinc inde caesorum numerus ad nonaginta millia excreuerit. Videntur tamen Franci victoriam, licet cruentissimam, obtinuisse, & post etiam proelio Catalanico interfuisse; quod eo firmiter credo, quod apud alios scriptum inueniam, Meroueam cum filio Childerico & Aëtio dextrum in acie cornu tenuisse. De Aureliano item non conuenit Iornandi Geticorum scriptori cum Turonensi episcopo, quae tamen controuersia in quam partem sit terminanda, non admodum curo: hoc saltem de communi consensu liquet, post Remos excisos Attilam Aurelianum cogitasse, atque inde vrbes capiendae spe deiectum in Catalanos campos se recepisse: qua de re perspicuum fit, hos campos non longe ab Aureliano distare, tamen si Blondus &, nescio qui, alij circa Tolosam eos comminiscantur. Est haec tamen ciuitas Catalanensis, vulgo dicta Chatelon, cui haec latissima, de qua agitur, camporum planities subiacet: quae de re ipsa Campania post vocata luculentum dat indicium, non alibi Catalanos campos, qui centum leucarum longitudinem, septuaginta latitudinem habere scribuntur, esse querendos. Nec illud quod Thorisimundo post patris mortem Aëtius consuluit, ut ad suos quam citissime rediret, ne à fratribus regnum occuparetur, cum Tolosa quadrat, quae tantum abest, ut longe remota esset, ut praecipua semper fuerit Vefegothi regni sedes. Ammianus Marcellinus libro vicesimo septimo Iouinum Parisiis egressum contra Alemanos ad Catalanos venisse scribit, atque ibi cum hoste feliciter pugnassee: quo casu fugatoque per aperta camporum iter habuisse, ac mox intellecto, regem Alemanorum ab haltariis, quos tentoria direptum miserat, esse patibulo suffixum, Parisios rediisse. Quis hic non aperte cernit longe terrarum à Tolosano agro Catalanos esse remotos? quis non idem de his quae de Aureliano, licet diuersis modis, narrantur,

narrantur, intelligat? quibus cum Chatelon ciuitas consentiat immensam camporum planitiem prospiciens, miror quarum rationum ductu & Blondus & ceteri Tolosano agro Catalanos applicarint. In Campania igitur Galliae circa Chatelon ingens illud bellicosissimarum totius Europae nationum proelium commissum est: quo, quamuis Theodoricus Westgotorum rex cecidisset, Attila tamen se victum fatebatur; dum plaustris & fagittariis salutem suorum tueretur. Cecidisse in ea pugna dicuntur non minus centum octoginta millia, praeter nonaginta millia quos nocturnum Gepidarum & Francorum proelium extinxerat; & potuisset totus Attilae exercitus deleri, nisi Aëtius Gotorum & Francorum potentiam, quam Hunnis excisis consecuturi videbantur, suspectam habuisset; eoque consuluisse liberum Attilae discessum è Gallia permittendum, qui magnas post dedit calamitates; quod numquam Thorisimundo persuasisset, nisi suspicionem contra fratres eius callide excitasset, quasi ipso procul à finibus suis ad externum hostem persequendum distracto, illi regnum paternum occuparent: cui figmento locus non est, si in Tolosano agro cruentissimum hoc proelium commissum dicatur. Francis potro gemino conflictu, altero contra Gepidas, altero contra Attilam non paruam, ut credibile, suorum passis iacturam, minimè consultum fuisset, citra Vefegotorum Romanorumque opem contra tot diuersarum nationum agmina Martis aleam rursus subire. Rediere igitur ad ea Galliae loca quae primum armis, deinde pacatione cum Aëtio inita sibi vindicarunt: quibus nihil magis è votis, nihil magis faustum contingere potuit, quam Aëtium virum & prudentia summa, & ad res gerendas singulari felicitate ab imperatore Valentiniano, ob Attilam dimissum & affectatae tyrannidis suspicionem, è medio tolli: quandoquidem is solus obex esset, ne Meroueus ulterius in Gallia regni sui limites promoueret. Hoc itaque sublato, & Hunnis ad Pannoniam & Italiae fines digressis, Francus Sommam transgressus, Senonas, Parisios, & Aurelianos conditioni suae adiecit. Burgundionibus interim & Vefegottis suas etiam partes in stabilendis augendisque regnis egregie obeuntibus, adeo, ut perparum Romanis ad Liguriam & Axonam fuerit relicta. Meroueo mortuo succedit filius Childericus, vir ille quidem cetera benignus & regis dotibus bene ornatus; sed ab hoc vno infamis, quod illustrium feminarum pudicitiam licentiosius tentaret, quo dedecore Francorum nobilitas iritata, magnisque odiis exardescens in regis caput coniurat, cuius rei ab amicissimo homine Widomaro Childericus certior factus, clam ad Thuringorum regem confugit, relicta dimidia parte aurei nummi, quem ad hoc confregerat, apud fidum hunc suum amicum; ut, si quando Franci proceres commiseratione regij exilij moti pacatiores viderentur, eius indicio accerferetur. Eiecto Childerico, Franci legis Salicae, maiorumque dignitatis, nescio quo fato, prorsus obliti, Aegidium Romanae militiae apud Sueffionas praefectum regem salutant: qui consilio instinctuque Widomari, qui se magna astutia in eius familiaritatem intimam insinuat, non tributis modò Francos eneruat; sed primores etiam aliquot occultis calumniis circumuentos capite plectit, quibus rebus effectum, ut externi regis Francos tædere ceperit, & praehac crudelitate leuia quae à Childerico perpeffi fuissent, aestimata. Huius igitur animorum conuersionis, missa aurei nummi parte, clam monitus Childericus redit, & pulso Aegidio in Sueffiones, procerum amicorumque ope regno potitur: Ad quem non multo post Basina è Thuringia venit, regis, ut fertur, vxor, non ob aliam, ut praese ferebat, causam, quam quod Childericum marito suo praestantiorum virum esse sciret, hospitij experimētis videlicet edocta. Mirum ni Alcibiadem, quem Agis Lacedaemoniorum rex Athenis profugū domino sua benignè excepit, fuerit imitatus: cui & virtute militari, & formae praestantia, & flagitiorum similitudine non malè potuerit comparari. Aiunt Basinam non antè concubium admisisse quam faustū aliquod somnium Childericus vidisset, è quo polliceri sibi posset, eum se foetum cocepturam qui strenuus vir euaderet, & coniugium claris rerum gestarum triumphis illustraret. Viso igitur in somnis leone Childericus, omine prorsus Herculo Clodoneum gignit: qui quantus euaserit, quamque late per totam Galliam regnum extederit, omnium historiae scriptorum testimoniis clarum. Hic enim patre defuncto quinto regni sui anno Syagrium Aegidij filium vicit, qui ad Alaricum regem Tolosam confugit, à quo minis perterritus redditus, securi in carcere ceruicem subiecit. Decimo quinto regni sui anno Alemaniam votis Christo pie conceptis ingenti proelio subiugauit;

Attila in Campania Gallia ab Aëtio victus.

Numerus occisorum in proelio Catalanico.

Franci Senonas, Parisios & Aurelianos regno suo adiecit.

Childerici Francorum regis indoles, & cur regno pulsi.

Widomarus filius Childerici amicus.

Aegidius Rom. à Franciis rex saluatus.

Childericus in regnum restituitur.

Basina Thuringorum regina cur Childericum secuta.

Clodoneus nascitur.

Syagrius Aegidij filius à Clodoneo vicitur & necatus.

Francia ad
Maunum ex-
ordium.

subiugavit; & quò in fide contineret, leges dedit, & præfidiis validis in meditullio eius collocatis, totius regionis imperium sibi reddidit securum, magna nobilitatis Alamani-
 cæ parte ad Ostrogothos seruitutis perpetuæ metu dilapsa. Hoc ergo primū fuit Franci-
 cici in Alemania ducatus, vt vocant, exordium, ex agris deuictorum hostium præfidiariis
 militibus forte distributis, constitutū. Quod enim Paulus Æmilii de Sycambriis Fran-
 corum sociis impetitis ab Alemanno belli causam duxit, id non modò nullis idoneis te-
 stibus nixum est, sed iis etiam quæ continuata antiquitatum Francicarum serie ex fide
 dignis auctoribus docui, profus aduersatur. Quos hîc Sycambros comminiscemur?
 quando illò terrarum traductos in quibus Alemania finitimi essent, cum perspicuum
 fecerim de primæ classis scriptoribus, multis antè seculis è vetustis suis sedibus ad Gal-
 liæ eos fines commigrasse, quibus secundæ Germaniæ nomen de colonorum origine
 Romani tribuerunt? Rhenanus Mœnum ea tempestate Alemanorum & Francorum
 in Germania limitem statuit, quod minimè consentaneum iis est quæ de Duisbergo li-
 mitanea Francorum arce ad fines Thoringorum Episcopus Turonensis prodidit, nec iis
 item qui Thoringiam inter Francos collocant & Alemanos. Inter Francos igitur &
 Mœnum Thoringi tum temporis fuerunt; ad quos Childericus rex, vt finitimos iam
 olim & amicos, confugisse narratur; contra quos postea grauissima bella à Francorum
 regibus gesta sunt, tantum abest vt Clodouæi ætate Franci ad Mœnum vsque habita-
 rint. Procopius apertissima errore hunc testificatione conuincit, dum post Francos
 Thoringos, post hos iterum Burgundiones austrum versus, inde superius Suenos & Ale-
 manos collocauit. Quamobrem à Clodouæo demum Franconiam conditam dico, & à
 posteris ipsius auctam; idq. tanto facilius, quòd Burgundiones inde digressi melioribus
 inhiantes, vacuam regionem Alemanis Sueuisque reliquissent, quam necdum satis aut
 cultam aut munitam Francus, subiugatis Alemanis, distribuendam suis putauit, quo
 perpetuum illic præfidium citra impensas hinc contra Alemanos, hinc contra Tho-
 ringos haberet. In ipso propè vmbilico huius regionis recens occupatæ fors agros quos-
 dam iis Francis adiudicauit qui ex Gelterlandia militiam erant secuti, in quibus opidū
 Gelterheim de nomine gentis conditum certo nobis est argumentum, non tam nouum
 esse Geltorum nomen quàm quidam opinati videntur. Verùm cum in hac Alemania
 parte plures essent coloni ex seruatis hostibus glebæ additi quàm Franci milites, non
 mirum est sermonem Alemanico euasisse propiorem, & eodem ferè tempore dum ad
 Latinas terminationes vocabula tum sua tum à Barbaris accepta accommodare nitun-
 tur, tantam exortam obscuritatem, & tantam mox librariorum non intelligentium vi-
 tio corruptelam consecutam, vt plurima in lege Saliqua nec ab Alemanis nec à vetustæ
 Francorum linguæ peritis intelligantur. Nec tamen diffidendum, multas voces in de-
 fuetudinem ab eo tempore abiuisse, & quasdam etiam Saxonicas acceptas veteribus
 attulisse obliuionem. Videmus enim apud Francos Romanisantes non paucas esse nec
 nobis nec Romanis intellectas, quas tamen verisimile est à Francis vetustis esse deuia-
 tas. **Forra** violentiam esse quiuis apud nos intelligit, at **Perfortia** vocabulum est ira de-
 formatum, vt nec Latinum sit nec Germanicum. Nos diceremus **Doisforra** non **Perfor-
 tia**, in quo prior pars compositionis & terminationis forma Latina est. Morgengiba ad
 Latinam terminationem deductum ex **Morgen-geben** legitur apud Gregorium Turo-
 nensem pro dono matutino, quod à dote diuersum facit; pro qua tamen Lazius inter-
 pretatur, in hoc vt in multis aliis Francicis vocabulis aberrans. Nos quamuis rectius ea
 reddere possimus, nolimus tamen immorari, eo quòd à vernacula antiquæ linguæ pu-
 ritate plurimum declinarint, ea quam modò indicauit ratione. Beatus Rhenanus versus
 adducit è prologo in codicem Euangeliorum in Theodiscam linguam translatum, &
 asseruatum Frisingæ siue Fruxini in Vindelicis: Verùm hi post facti sunt quàm Franci
 linguam suam Alemanica Sueuicæque corrupissent, multaque ad Latini sermonis ri-
 tum accommodassent: quod liquet mox ex titulo; in quo pro **Thouffe** dicitur **Theodi-
 sca**, & in vno versu pro **Frensche Frenkiska**, & pro **Im Imo**, & ita ad alia etiam voca-
 bula vocalibus in fine adiectis. Sed qui volet, hac de re Rhenanum aut Lazium consulat,
 apud quos vt versu fragmenta extant, ita nihil est sani de lingua Francica necdum
 in Alemanicam degenerante annotatū. Quamobrem operæ nullum pretium video, si
 hic me præstitero curiosum: id potiùs faciendū mihi cæse, vt quædam prisca Francorū
 regum

Francia à
Clodouæo cõ-
ditæ.

Gelterheim
Francia
opidum.

Lingua Fran-
cica corrupte-
la & peritur-
bationis caus-
sa.

Forra.

Morgengiba
quid & vnde
dicatur.

Theodisca lin-
gua.

regum nomina examiné, & quoad eius corruptela tum quo longissimo, tum transcriben-
 tiū incuria in sermonē inuecta permittet, ad origines suas reducā. De Gaiso & Ascarico
 paullo antè cõiecturas meas indicauit; Mallobaudes, quem Marcellinus regē celebravit,
 nomē habet à Mallo, de quo modò dictū, ita vt nō alius ea voce denotetur, quàm is qui
 cõseruator est & salus ipsius cõiuij, in quo fieri solēt de rebus grauissimis cõsultationes.
 Merobaudes autem dicitur qui mare cõseruat. **Mer** enim mare est, vnde **Mer-behaud** / **Merobaudis**
 sicut **Mal-behaud**: Frigeridus à **Frigeris** / id est, à libero equitatu nomen duxit. Genebal-
 dus siue Genobaudes Theutonice vocabitur **Gent-behaud** siue **Gent-behald** / quo notatur
 elegantia cõseruator. **Gent** enim elegans dicitur, à **Ge-ent** / quo id significatur quod ad
 finem suum est deductum. Ad deriuationem ergo rationem **Gent** illud dicitur quod om-
 nibus numeris est absolutum. Dagobertus **Dagen-weert**, id est, dignus qui ad multorū
 dierum spatia vitæ tempus extendat, vel is qui dignus est qui cum ipso die comparetur:
 quòd si Degenbertus dicatur à **Degen-weert**, is erit qui dignus est omnibus vt modis su-
 mat incrementa, quod **Degen** nobis vocatur. Hinc gladium **Degen** vocamus, quòd eius
 ope res suas Franci augere consueuerint. A **Deg** etiam, quod & corporis & animi pro-
 motionem ad meliora significat, sit **Degelic**, id significans quod Latinus præfians & ma-
 gnificum, & ad maiora semper contendens, vocaret. **Deg** item vt aduerbium vsurpatur
 cum articulo, **Te dege** / id est, insigniter & multum; à quo si Degebertus dicatur, is erit
 qui plurimi est estimandus & summo loco habendus, quia sic **Dar** etiam capi cõsuevit.
 Corochus, è quo **Crocum** fecerunt, à **Cor-hoch** / id est, ab electionis sublimitate nominari
 videtur; nisi vox aliam cladem, quam ignorem, est perpeffa. Is ergo non malè ita no-
 minabitur qui electione in altum conscendit, & electionis causas semper auget. Pha-
 ramundus à **War-mund** factum, quo verum os designatur. At si sit Faramundus pro
fer-mund, erit qui Latinis pulcri oris decorique diceretur. Sin à **Dar** / quo metus nota-
 tur, deriuaretur, **Var-mundus** terribile os habuisse notaretur. Videte quantam signifi-
 cationis diuersitatem vnus litteræ immutatio inducat. Quid, quòd **Dar** tantum etiam
 notet? à quo significatu si duceretur, nomen toruum os indicaret. Iam & in vsu est **Dar**
 pro **Dar**, quo pater vocatur, à quo paterni oris homo **Var-mundus** diceretur. V autem
 in **F** aut **Ph** trāsire vulgariū est quàm vt sit monendū. Ego in **War-mundo** acquiesco,
 vt alibi à me traditum reminiscor, & id quidem tanto libentiùs, quòd nihil magis virū
 deceat, quàm nusquam vlllo tempore os à veritate declinare, quæ licet omnibus sit dili-
 genter cõseruanda, in nemine tamen turpius, fœdius, & execrabilius est mendacium
 quàm in eo qui ceteros ductu suo dirigere debet. Hinc fit vt inter generosos nulla inui-
 ria maior censeatur, quàm si quempiam mentiri dicat, quia non multum referat
 patriam ne quis prodar, an prodar veritatem. Qui enim hanc violat, totius humanæ so-
 cietatis violat asylum; quo profanato, nec Deo suus cultus, nec suum cuique hominum
 ius constare potest. Nobis in prouerbio est, non posse mendacem monstrari vt non vnā
 fur quoque monstretur. Quid enim vereri potest, quid turpe iudicare desertor verita-
 tis, in qua sola fides omnis vnicum totius humanæ coniunctionis vinculum, tamquam
 in basi sua consistit? Custodienda igitur omnibus modis veritas, cum ab aliis, tum
 maximè ab eo cuius partes sunt Remp. sartam tectam seruare. Scio à Romanis Fran-
 corum perfidiam accusari, & à Saluiano etiam episcopo Massiliensi traduci: verùm id
 non tam gentis moribus & ingenio tribuendum censeo, quàm contagioni qua infecti
 sunt à Latinis: partim cum in eorum aula versarentur frequentes, partim cum in limi-
 tibus de vicinia discerent quàm nihil eorum Romani seruandum putarent quod barba-
 ris polliciti fuissent. Quàm verò calumniarum & periuuriorum pestis in aula Imperato-
 rum latè grassaretur, quamuis non aliis infinitis exemplis clarum esset, attamen ex iis
 liqueret quæ Ammianus de insidiis Siluano apud Constantium structis scribit. Quam-
 obrem Romani seipsos potius quàm Francos perfidiæ accusent, quando plurimis argu-
 menti docere possem, nihil Romanis sollempnius fuisse quàm exteras nationes quauis
 ratione fallere; idque ad eò ab ipso Julio Cæsare tam palam factum fuisse, vt ius gētium
 à se violatum contra Germanos non veritus sit suis ipsius scriptis celebrare. Sed missa
 hæc fiant. Non multo certè minus Warmundi nomen momenti habet, & ad cuius
 & ad regis instructionem, quàm vel Corochi Allemanorum regis, vel Degeberti. Non
 infutias eo, Corochi nomē generatim admonere, vt in omnibus iis annitatur altio-
 res eua-

Mallobaudis
etymon.

Merobaudis
nomenclatura
ratio.

Merobaudis
Frigeridus.
Genebaldis
non inis
ratio.

Dagenweert
Degen
Degen
Degen

Degen
Degen
Degen

Degen
Degen

Corochi siue
Croci notatio

Pharamundi
etymon.

Dar.

Veritatem
cõseruare
Principem
necessum est.

Francis per-
fidia quàm
verè & qua
ratione tri-
buatur.

res euadere, ob quæ homines maximè idonei censentur, vt prudentum hominum suffragiis ad magistratum gerendum eligantur, & Degebertum omnium virtutum augendarum nomine suo moneri, quo indices dignior euadat vt plurimi fiat, verum horum omnium veritas primum est fundamentum, quo subuerso cetera, quamuis magnifica, collabuntur. Quamobrem pro certissimo tenemus, Pharamundum siue Faramundum ab ore veraci nomenclaturam habere, quandoquidem sciamus & duplex nostrum digamma in F facile transire, & optimi ominis nomina Francis maximè placuisse. Quo tamen vel morosissimis ingenii satisfiat, addam & alterum nomen à voce *War-hulf* derivatum, quod Turonensis episcopus ad eandem formam Latinum fecit, *Faraulfum* ex *Ware-hulf* concinnans. Ceterum quia *War* non solum veritatem significat, sed omnem etiam custodiam, fit vt *War-hulfum* vel veritatis vel custodiæ auxiliatorem liceat interpretari. Prisci illi Romani Cimmericorum posterius duplex *w* in simplex mutarunt, dum ab eo Verum in vsu loquendi seruant, vocali prima longa in secundam longam mutata, vt nostri faciunt Zelandi. Neque ab illis vocem ad nos venisse & nominis ratio & peculiaris sermoni nostro vocum reciproca conuersio demonstrat. Dum primi parètes mendaciorum patris ductu contra veritatem irent, in pœnitentiam mox inciderunt; quæ versis litteris, vt fit *Wau*, denotatur, in quam vt mox à veritate deserta sunt collapsi, ita per eam consecuti sunt, vt per pœnitentiam rursus ad veritatem retrogrado ordine diuina cõsideratione via aperiretur. Sed hæc ad diuina nomina spectant, in quibus eorum mysteria, si veritas nos custodiat, exponuntur. Insigne profectò *Faraulf* nomen, & faustam votorum offerens nuncupationem; quam non homini modò, sed ipsi etiam numini conuenientissimè applicatis, quod opem veritati & custodiæ cum corporis tum animi vt ferat, feruentissimis precibus orandum. Sicur igitur *Faraulfus* ex *War-hulf*, ita ex *War-mond* *Faramondus*.

Clodius. *Clodius*, nisi Romanum nomen sit pro *Claudius*, nullam habet significationem: nec mirum esset à Romanis Francum hunc nomen sortitum fuisse, non magis sanè quàm *Sylvanum* qui purpuram imperatoriam sumpsit. Mihi alia suspicio iam olim mentem occupauit, litteram primam nimirum hinc perperam adiectam fuisse, non secus atque in *Clotario*, *Clodoueo*, *Chilperico*, *Clodomiro*, & similibus, si quæ reperiuntur. Quid me ita vt sentiam commouerit, ostendam. Franci vt in loquendo, ita & in scribendo breuitatis perinde atque ceteri Cimmerici perquam studiosi perpetuò fuerunt. Pro eo igitur quod esset integrum *Cominck Lautarius* siue *Lotarius*, id est, Rex *Lautarius*, scripserunt *C. Lotarius*; è qua succisa notatione effectum, vt Germanicæ & linguæ & consuetudinis imperiti proprium regis nomen non *Lotarium*, sed *Clotarium* pronunciant; cum si Latinæ formæ *Cominck Lautar* applicare voluissent, Rex *Lautarius* fuisset dicendum. Hoc autem post tot sæcula recens à me inuentum, de veritatis fonte, non de commentorum coniecturarum officina deriuari æquo iudici non difficile fuerit probare. In primis *Lautar* perspicuam Germanis habet notationem, vt exempli gratia dum dicimus, *Lautar gaut*, purum putum quæ aurum intelligimus; *Clautar* verò quid sit, nemo explicabit. Iam *Lautar* in propriis vitorum nominibus apud Francos fuisse vel ex solo *Agathio* liquebit; qui tamen non minùs quàm ceteri, dum regem *Lautarium Clotarium* vocat, aberrauit. Hic enim de ducibus à *Theoberto* ad *Italiam* diripiendam destinatis agens, *Leutharis* non semel facit mentionem; quem ob *Italiam* miserè despoliatam vexatamque scribit in dementia diuina ultione cecidisse. Nec obstat mihi, quòd *Leuthares* nõ *Lauthares* apud eum legatur, cum & apud nos ab aliis *Leuthar* / ab aliis *Lautar* / ab aliis *Loutar* efferri audiamus. Sunt etiam qui *Lauter* / sunt qui *Luter* sonent, pro dialectorum varietate mutata & scriptura & pronuntiatione. Est in *Franconia* *Lauter* riuus in *Salam* fluens. *Rhenanus* quem *Clotarium* alij, *Lutharium* appellat. *Sigebertus Gemblacensis* eundem *Lotharium* vocat. Sed quid multis? Nonne luce clarius est, *Lotharingiam* non *Clotaringiam* dici? quæ regio à *Lothario* nomen adepta omnes eos erroris manifestissimi condemnat, qui *Clotarium* vel scribunt vel nominant. Nec fuit hæc nomenclatura apud Francos tantum, sed pluribus antè sæculis apud Gallos etiam sollempnis, si *T. Liuis* & *Cæsari* fides adhibenda: quorum hic *Luterium Cadurcum* obstinatissimum Romani nominis hostem celebrat; ille *Lutarium* vnus vocalis mutatione ducem facit eorum Gallorum qui primi *Asiam* intrarunt, & tota

tota *Asia* & *Syria* reddita vestigali, *Galatiam* de nomine suo condiderunt. Num quis igitur adhuc dubitabit, *Lautarium*, non *Clautarium* dicendum regem Francorum, & litteram *C* ad nomen nihil omnino pertinere? Eadem labes aspersa est *Hilderici* nomenclaturæ, quem *Heldericum* vel *Hildericum* dicendum esse & ratio vocis & *Iornandes* restabitur, apud quem quintus *Vandalorum* rex *Hilderich*, non *Childerich* scribitur, & pater *Geberichi* regis *Gotorum* *Helderich* nominatur. Nec alia de causa in *Hilperici* nomine peccatum, quem *Hilpericum*, non *Chilpericum* idem auctor vocauit, regem eum dicens *Burgundionum*. *Sigebertus* in nomine quinti *Vandalorum* regis profusus cum *Iornande* consentit; nec in hoc rege dissentit *Procopius*, nisi quòd aspirationem in vocis principio neglexerit. Quamobrem & *Hildebertus*, non *Childebertus*, dicendus; tametsi in hoc, vt *Clotario*, *Procopius* aberrarit. *Iornandes* eum quem *Clodoueuum* plerique vocant, *Lodoin* dixit; nisi fortasse *Lodouic*, quod omnino existimo, sit legendum. *Cassiodorus* eademe atate *Theodorico Gothorum* regi ab epistolis *Ludouicum* vocauit, litteras ad eum heri sui nomine scribens, quibus *Alemanis* post *Tolbiacense* prælium ad se profugis veniam commiserationemque *Theodoricus* impetrare conatur. *Paullus Æmilius* animaduertens *Clodouæum* ab aliis, ab aliis *Ludouicum* vocari, gemini nominis hanc rationem dedit, de suone an alterius commento, non quæro: *Clodouæum* antè vocatum quàm sacro religionis Christianæ fonte ablueretur, post *Ludouichi* nomen accepisse: quod nec vocis origo permittit, nec veteribus conuenire videmus; qui *Clodouæum* iuxta post baptismum atque ante nominarunt, minimè id facturi, si beatus *Remigius* nomenclaturam immutasset, nisi oscitanter & supinè id in tanto rege negligerent quod præcipuè oportuisset annotatum; à qua suspicione tam longè abesse debent, quàm non diligentes modò, sed propè dixerim superstitiosi fuerunt in iis conquirendis quæ vel minima tenus parte facere viderentur ad religionis nostræ venerationem. Proferat *Æmilius* aliquem diuorum numero adscriptum, cuius nomen ante hunc *Ludouicum* tam clarum fuerit inter Christianos, vt illud maximo regi imponendum videretur, abiecto eo quo antè fuisset vocatus; vel si id non possit, hoc saltem dicat, cur potius *Ludouici* quàm *Clodouæi* nomen *Remigio* arripserit. Profectò nugæ vendidit & verba dedit, dum hoc suum commentum lectori obiecit, magis laudandus si hanc difficultatem perinde atque ceteri dissimulauisset, aut cum *Horatio* dixisset, non esse scire omnia, quod mihi frequentius quàm velim & cogitandum & fatendum; cum infinito plura omnibus in rebus ignoremus quàm vlla ingenij vis vel assecuta sit vel assequi possit. Coniecturas non repudio, sed eas quæ se veri aliqua similitudine tuentur, nec auctorum vel testimoniis vel consuetudini repugnant. *Cæsar* *Litauicum* videtur nominasse quem integrè *Luiteicum* diceremus; qua in voce pro diphthongo *ui*, solam posteriorem posuit vocalem, quòd integra complexione soni Latini careret.

Vt ergo prius hoc nomen quàm cetera explicemus, *Luit-wit* prima erit vocis origo, qua notatur populi refugium. *Wit* vocali producta, propria & prima notatione locus vocandus ad quem vt tuti sumus refugere solemus. Hinc *Wit* in mari recessus dicitur in quo naues se à tempestatibus tuentur: qua de re in *Danorum* vico, quem *Danf-wit* vocamus, laus egi. Hinc & pars ciuitatis ad quam cuique in periculis est confugiendum, quæ vox Latinis vici nomen dedit. Nam & pagi, qui potiore ratione vici dicuntur, hac de causa constituti sunt, vt coniuncti multarum domorum inter se propinquarum habitatores omnè vim facilius, quàm si pauci aut soli essent, propulsarent. Et hoc quidem de *Wit* nunc de altera parte. *Luit* siue *Luide* & *Luiden*, quæ voces sine discrimine notationis in vsu veniunt, nihil aliud quàm populus est. *Luit-wit* igitur, siue *Luide-wit* is dicitur qui populo securitatem præstat; cuius nominis vim *Cicero* his verbis expressit, lib. de officiis altero: Regum, populorum, nationum portus erat & refugium Senatus. Bone *Mercuri*, quàm recta via diuinum *Ciceronis* ingenium ad eandem sententiã duxisti, quàm maiores nostri nomine *Luidouici* succinctissimè more suo indicarunt. Quem enim *Luide-wit* nuncuparunt, eum optabant talè euadere, vt populo portus esset atq. singulare præsidium securitatis. Aptissimè mehercule nomen quod regibus detur, quorum illud primum studium esse debet, vt populos æquitate & armis defendant; illudque perpetuò demonstrent, nihil sibi prius esse quàm vt populorum refugium & bonorum patrocini-

Faraulphi
nomenclatura
vatio.

War,
Wau.

Clodius.

Clotarius idè
quod *Cominck*
Lotarius.

Lautar.

Hildericus,
non *Childeri-*
cus dicendū.

Hilpericus nõ
Chilpericus
Burgundionū
rex.

Hildebertus
quintus *Van-*
dalarum rex.

Clodouæus ab
aliis *Lodoin*,
Lodouic, &
Ludouichus
appellatur.

Litauicum.

Ludouici no-
menolatura
Wit.

Luit.

patrocinium merito dici possint, qua laude vt proximè Deo opt. max. accedunt, ita haud scio an maior queat excogitari. Beatus Rhenanus Wisij strenuum notare scribit, qua nescio lingua, certè non nostrati; & inde Luideuicum esse præstantissimum populi, siue populi valentem: sed cum antiquæ Francorum linguæ sit ignarus, frustra origines somniat. Nec multo melius Auentinus Luideuicum populi viam facit, à *Wisij* quo viam vult notari, cum tamen pro via Allemani *Wæg*, Germani *Weg* dicat. Conferant qui volent hæc figmenta cum mea interpretatione, & deprehendent, ni fallor, quantum & à Germanico sermone, & à veritate discedant. Vera itaque huius nominis scriptura est *Luide-wit* citra aspirationem, siue *Luit-wit*; è quo Litauicus Cæsari, aliis Ludouicus, Abbati Vrspersenfi rectissimè Ludeuicus euasit. Quisquis ergo hoc nomine appellatur, ad hoc contendat, vt populus ab aduersis refugium sibi ad ipsum intelligat patere. O faustam nomenclaturam, & verè regiam, & dignam qua primus Francorum rex Christianus vocaretur! Qui ergo factum vt Clodoueus vocaretur? non ab alia

C præfixum propriis regij Francorum nominibus idem valet quod Conit id est, Rex. Lotarij etymon.

Mensij, Man, Sij.

Hominis Cimbrica nomenclatura ratio. Liberum hominis arbitrium.

re quàm ab imperitia eorum qui ex Clodouico vnicum vocabulum fecerunt, cum C præfixum Conit, id est, regem notet, quem titulum nomini proprio præponere soleamus. Eodem prorsus modo ex Lautar, Clautar, & mutata diphthongo in ô longum, Clotar existit, cum hæc notatio C Lautar regem Lautarium designet: in qua si litteræ integram vocem denotanti punctulum postpositum fuisset, fortassis in eum errorem incidissent pauciores. Lautar ergo citra aspirationem, quam perperam Agathius adiecit, scribendum, eum significat qui tam purus homo est quàm aurum obryzum puram habet ab omni mistione naturam. Quem igitur purum hominem maiores nostri vocarunt? Eum nempe qui Germanicum hominis nomen maximè inter mortales meretur.

Mensij nobis idem est quod Latinis homo, cuius nominis ratio ex duabus vocibus pendet; altera *Men*/ altera *Sij*; quarum illa idem signat quod Romanis ducò, vel ago; vnde *Minare* à vetustis Cimbris apud Latinos relictum: hæc vim recipiendi habet quam per se quarto casu redderet Latinus. *Mensij* ergo, & concisè *Mensij*/ animal est seipsum agens atque ducens; qua notatione, vt breuissima, ita latissima patente in sapientiæ studio & omni de officio quæstione mox exclusam videmus ignauam rationem, vt sic cum Cicerone *ἀργὸν λόγον* philosophorum vocemus, quam è vetere secta, iam olim à præstantissimis ingeniis condemnata, quidam Christiani reuocare magna impudentia moliuntur. Cernas hic quantum in minima vocola sit momenti ad hominis vitam veris rationibus instruendam; qua simulac vocari nos audimus, mox in animum subit, omnia quæ ad bene beatæque viuendum spectant, in hominis esse potestate; quam integram seruassemus, nisi primi parentis culpa eam perdidissemus libertatem, qua ad summum felicitatis apicem accessus patebat. Sed hæc altiora sunt & plus negotij complexa quàm vt hic sint persequenda. Satis esto hoc nos de Germanica hominis nomenclatura didicisse, eum verum purumque hominem esse, qui seipsum totum ducit. Hanc vim cum labefactatam in homine philosophi animaduertissent, viderentque ad hanc integritatem plurimum desiderari, quam tamen intelligenter ad animi puritatem esse necessariam, in varias opiniones sunt distracti, dum causam inuestigant tantæ perfectionis amissæ. Socrates alas nos perdidisse fingit immodico terrenorum mortalisque corporis amore, qui corpori nos velut carceri incluserit; at vnde hic primam duxerit originem, perspicere nequiuit. Eò tamen cognitionis videtur peruenisse, vt ad maiorem mortalium animus sponte sua aspirare non possit. Solus *C H R I S T V S* nobis aperuit qua iactura perdidissemus tantum libertatis, vt viribus nostris ad sinceram mentis puritatem & summum bonorum peruenire nequeamus. Solus igitur *C H R I S T V S* post Adæ lapsum purus homo fuit, & solus meritis Germanicam hominis appellationem; ceteris omnibus longissimè ab hac integritate delapsis. Est tamen quodam prodire tenus in hominis potestate; & quamuis compos non sit per se ultimi finis, est tamen dominus actionum suarum, quoad spontis suæ est, dicitur, exclusa ea sinceritate quam sola diuina potestas gratis largitur. Quamobrem qui Lautarius à maioribus nostris vocatus est, ei nomen ipsum ominabatur & optabat vt ad hanc aspiraret puritatem quam Teutonica hominis appellatio designat. Regium sanè nomen.

nomen. Nam qui alios bene regat, ei opus est, vt prius seipse quàm ceteros regat & recta ratione ducat: quod dum faciet, dignus erit vt *Lauter mensij* vocetur, perinde atque *Lauter gout* obryzum aurum dici consuevit. A *Mensij* Latini Mentis nomen acceperunt, quæ pars animi est cuius solius ductu humanæ actiones regendæ. Hæc demum ea est onomantia quam Magi quæsiuerunt: cuius utilitas quanta sit vel ex hoc vno exemplo, tamquam ex vngue leonem, coniectes; cernasque quàm sinistra, quàm sint præpostera, quàm iniqua, quàm barbarie omni barbariora eorum iudicia qui hanc vocum ad natales suos vocandarum rationem derident, contemnunt, atque conuiciis proscindunt. Nos illorum vesaniam abominati, & Magorù vestigia secuti, semper annitmur ad veritatem è tenebris eruendam præscarum vocum origines, velut Mercuriales quædam manus, diligenter quò iter monstrant considerando. Ex Lautario itaque non secus Lotarius euasit atq. ex aula Euclionis, olla: cui C littera, regem Teutonibus indicans, præmissa Clotarium fecit. Miror cur non perinde de Lotario & Clotario atq. Ludouico & Clodoueo Amiliis discriminis causas quæsiuerit: at video, non licuit ad baptismum iuxta in illo ac in hoc diuersitatis rationem vocare, quod miror apud eum non effecisse quò minus figmentum placeret. Fateor equidem in hac nomenclatura explicanda paulò me fuisse quàm stomachi quorundam ferent, prolixiotem; at non prolixior tamen sui quàm rei significatæ & natura, & faustum omen, & antiquitas postularet. Neque enim ea solis Francis, sed vetustissimis etiam & nobilissimis Gallorum placuit in regia sobole nuncupanda, vt modò ex Cæsare & Liuio historicorum omnium clarissimis apertum reddidi; qua in re luculentum est testimonium non eius modò quod hic ago, sed illius etiam, Gallorum veterum & Francorum eandem linguam fuisse: quod obiter hic annotatum, alibi latius ostendam.

Onomantia.

Hilpericus, ex quo Chilpericus eodem errore, hominem designat auxiliorum diuitem. *Hilp*/ *Hilp* & *Hilp* auxilium notat, vocalis mutationem dialectorum varietate afferente. Nemo mortalium est, sit licet Hippas omnium artium & liberalium & mechanicarum peritus, cui auxilium non nullus opus sit: atqui nullus est tam miser & inops cui plura sint necessaria adiumenta quàm regi: quoniam non sibi soli, sed omnibus subditis plus quàm paterna diligentia debet prouidere, ac procurare quæ ipsorum saluti possint conuenire. Faustum igitur & hoc nomen, perpetuum ipsi qui eo nuncupatur documentum, auxilia vndique, quæ muneri suo vel publico vel priuato conducere quouis modo putabit, comparanda.

Hilperici etymon. Hilp/ Hilp/ Hilp.

Hildebertus verò, è quo Hildebertus factum videmus, idem est ac si dicas, dignum strenuis & insignibus viris. *Hilt* siue *Hilt* eum notat qui rebus egregie gestis excellit, quem Heroem licet vocare. Tales autem socios habere, si quem decet, in primis decet regem; quò ipsorum opera & in pace & in bello feliciter ad publicam suorum salutem vti possit. Magnus ille rex tot sibi Sopyros exoptabat, quor ingens malum punicum grana contineret. Qui se Hildebertum vocari audit, hoc sibi putet à nominis auctore dici, vt se dignum præster eorum amicitia & conuictu, qui ceteris mortalibus eximia laude præstant, quod non fiet, nisi & ipse virtutes omnes diligenter colat, & virtute præditos beneficiis & honoribus extollat.

Hildeberti nominis ratio. Hilt/ Hilt.

Clodomiri nomenclatura similiter ex Lodomiro, malè ipsius C litteræ notationem intelligentium culpa conficta, rectè & origini suæ accommodatè *Luide-meer* scriberetur: quando iuxta eandem vocum corruptionum formulam ex Luideuico factus est Lodomiricus. Quod si ita est, Onomantopæus eum quem sic nominabat, cupiebat tam felici successu populo præesse, vt eum perpetuò augeter vel multa sobole, vel nouæ gentis accessione, vel magna rerum copia. *Meer* enim apud nos, plus, significat; & amplius facio; siue, augeo: cuius diphthongo siue gemino litteræ tempore Allemani addunt aspirationem, quò magis more suo spirent, quàm aptè, ipsi viderint. *Luide-meer* itaque populi promotor dicitur & gentis ampliatus: cuius significationis votum & omen tam late sese distendit, quàm multis modis populus capit augmentum. Luidemcerum alij Lodomirum, alij Luitomarum, alij Litomarum vocant; quo nomine Sunonis filium produunt, & item Bulgarorum Arnulpho imperante regem. Ex *Meer* etiam Richomirum apud Marcellinum legitimus, quo regni ampliatus designatur: qua voce Latini sermonis imperiti Augustum possent interpretari, dum dicunt *Dermeerder des richa* pro

Clodomiri & restis Lodomiri nomenclatura.

Meer.

Luidemcerum alij Lodomirum, alij Litomarum aut Locomarus vocatus. Richomirum.

Augu.

Augusto. Ab eadem vocula *Mer* fit Marcomirus, Teutonice dicens *Mar-meer* pro finium ampliatio: eo quod *Mare* inter alia litem signet, vt in Marca Taruifana, Anconitana, aliisque. Nulla profecto nomina Francorum votis proficisque institutis inuenias quam hæc tria conuenientiora: propterea quod & populi, & regni, & finium ampliatio, & perpetuus auctus ad eum proprie spectat qui se Francum, id est, latè palmites suos extendentem profitetur. Minimè itaque audiendus Beatus Rhenanus, qui *Mer* pro *Mare* quo præfectus opidorum & vicorum notatur, positum scribit, idque facit in explicando nomine Merouei; quem cum Merwichum Germanicè vult vocari, & alibi *Wich* strenuum, nescio qua de lingua, interpretetur, præfectum strenuum redderet, compositione apud Teutonos non satis recepta. *Mer* & *Mer* diuersam habent & pronuntiationem & significationem; licet hoc ab illo deriuetur. *Mer* enim per e longum, eo sono quo balant oues dum *Μηχανη* à Græcis dicuntur prolatum, mare significat, lacum, & stagnum; vt dum dicimus *Harlem-mer* / *Leiden-mer* / pro Harlemico & Leydenii stagno siue lacu: & Antuerpia *Mer* vicus est, quo vix vlla in vrbe vel amplior, vel ædificiorum magnificentia splendidior, ex eo nomen sortitus, quod patrum memoria stagnum esset pascuis palustribus adiacens; à quo canalus ingens reliquus est plurimarum nauium capax, & totus longissima latissimaque testudine sic tectus & sicce constructus, vt super eo decursionum equestrium spectacula nonnumquam exhibeantur. Ex hac voce *Mer* vix dicitur maris refugium, quod nomen illi aptissime dandum qui vel insignem portum custodia sua tutum seruat, vel qui in mari vice portus est: eo quod à piratis nautas vectoresque securos reddat. Quod si à *Mer* / quod augeo est, derues, contra loquendi consuetudinem compositio fiet; quæ postulat vt quod adiectiuum Grammatici vocant, substantiuo, & quod regitur, ei quod regit, præponatur: quæ constructionis ratio compositionem nostratibus reddit elegantiorē; quamquam non ignoro in quibusdam fuisse neglectam vitio, quoad eius fieri potest, & in fabricandis & in transferendis vocibus euitanda. Hac igitur ratione Merouicus is esse ad quem è maris periculis tutum refugium pateret: quæ interpretatio rectè habebit, si Clodij filius hoc nomine fuerit nuncupatus, & è Merouico Meroueus, non aliter quam è Luduico Clodoueus existitit. Verum hæc arcis reliquæ apud Dordracum spectantur, cui nomen *Thuis van Merwe* / id est domus Merouei: qua de re non dissimilis veri coniectura, hic Merouicum vel natum, vel domum exstuxisse. Composita autem dictio est *Merwe* ex *Mer* & *Houtwe* / per concisionem nobis in conglutinandis decurtandisque vocibus frequentem. *Hout* vel *Hau* & *Houtwe* idem est nobis quod, teneo, Latinis; à qua vetusta Cimmeriorum voce ipsum habeo habent Romani, duplici digamma, quo carent, in B mutato. *Mer-houtwe* itaque, & absorpta syllaba *Mer-we* / dicitur is qui mare tenet: à quo nomine rectissime ad metamorphosim Latinam dicitur Meroueus qui longè lateque per mare dominatur; quæ appellatio Franci per Oceanum & mediterraneum mare omnia sibi tamquam in suo dominio inuenta vindicantibus non potuit non maximè placere. Hinc alueo per quem *Walis* & *Mosa* iuncti simul fluunt, *Merwe* nomen datum, vel quia Meroueus in eum flumen deduxisset quod olim prius in Scaldim quam in Oceanum euoluerum fuisse in Aduaticis indicaui, vel quod in eo præcipuam nauium stationem post Batauiam totam occupatam Franci haberent, non ad aliud comparatarum quam vt maris imperio potirentur. Quamobrem *Merwe* hic sinus, in quem *Vahalis* vnà cum *Mosa* postea magnam aquarum pelagus, hominum opera sine vi aliqua inundationis, aggerum obstacula rumpentis, euoluere cœperunt; nomen hoc suum non à Meroueo tantum, sed à seipso etiam habere meretur: eo quod ipsius classibus mare maximè teneretur in Francorum potestate. Non contemnendum Hercule Merouei monumentum tum in hac fluminis parte tum in domo perdurat, quæ licet ingenti diluio auorum memoria ferè sit funditus erasa, tantum tamen reliquiarum vndis adhuc extans habet, vt vetustum nomen hæcenus potuerit tueri: ex quo efficitur, vt non Merouicum hunc regem, vt Rhenanus voluit, sed Merouicum ex *Mer-houtwe* siue *Mer-houtwe* (vtrumque enim vñtatam) nominatū fuisse suspicer; tamen non ignorem, Merouicum quoque dici potuisse: qua voce maris refugium notaretur. Sed hac in re vetustum ipsius domus *Merwe* sequor monumentum, pro eo ac fieri in antiquitatibus inuestigandis oportet. Videant igitur hæc rursus ij qui aliorum opinione

opinionē anticipati in Franconia huius regis tempore Francorum res floruisse obstinatè asserunt, quàm non conuenientia dicant apertissimæ vetustatis obseruationi. Supremus Franciæ limes id ætatis Duisbergi ad fines Thuringorum fuit, vt partim ex Episcopo Turonensi de Clodij regia sede loquente, partim de exercitu ad Maguntiacum Alemanis, non Francis, opposito colligas. Sigebertus hunc ipsum Clodium ait terminos suos ita ampliassè, vt Duisbergum Thuringorum opidum primus Francorum occuparit: quod si verum est, in promptu est videre quàm immansi intervallo à veritatis limite aberrarint qui id ætatis Francos in Franconia collocarunt. Video tamen hoc loco obici mihi posse, ab iis præsertim qui peruicaci ignorantia patrociniò perquam diligenter incumbunt, quod Germanicarum originum examen vel derideatur vel perpetuo exilio damnetur, hoc nomen *Mer* pro mari Teutonicum à primis natalibus non esse, verum à Latino fonte deriuatum. Contra horum præpostera iudicia in vnico atque altero axioma omne colloco defensionis firmamentum; quod nisi mihi postulanti concedant, non magis mea refert quid obganniat, quàm si diei lumen à Sole negent tamquàm ex causa proficisci. Si qua vox duabus pluribusue linguis est communis, eius origo primogenia ad eam pertinet in qua vera eius ratio inuenitur. Vbi porrò de vera ratione non liquet, ad analogiam fabricæ transeundum; quæ si cuiquam sermoni ita sit peculiaris, præcipua, & sua, vt in altero non reperitur; tum ei vocis prima causa vindicanda. Proprium autem linguæ nostræ est, voces plurimas retrò vel pronuntiatas vel lectas id notare quod maximè facit ad notitiam eius quod prorsò litterarum ordine significabatur; quod vel contrarium est vel necessariò consequens prioris. Iam & illud nostratibus frequens, eiusdem nominis plures causas aptè conuenienterque reddi, quæ omnia in Hermathena latius expono. *Mer* itaque, vt minimum, geminam habet, ne dicam plures, notationis in vernaculo nostro sermone rationem, alteram potiore & à fine, alteram à rei significatæ natura petitam. Humidorum, vt à posteriori exordiar, proprium est facillimè terminos suscipere alienos, suos minimè tenere fixos. Nunc siam id significat cuius conuersio *Mar* notat contrarium, formula linguæ nostræ peculiari. Siam enim à Ram vocali curra pronuntiato descendit, tempus suum producens: siam rursus à *Rom* / cui contrarium *Moy* / de quibus hic nihil vterius, ne altiùs in Hermathenæ sacrarium penetremus. Siam itaque vocali longa clatum, id significat quod Latinus diceret, rem quampiam intra fines suos contineo, & certis terminis circumscribo, extra quos egredi non possit. Hinc siam / vt nomen vsurpatum, instrumentum quoduis notat, quo quippiam ad iustos suos fines extenditur & terminatur. Contrariæ significationis est *Mar* / rem nullo certo fine concludens; quod non solum vt verbum venit in vsu, sed vt aduerbium etiam, & id quidem frequentissimè, in omni sermone id significans quod, Sed, Latinorum. Hinc adagium apud nos, *Mar is een mar by*; dici solet de iis quæ quia non sunt omnibus numeris explicata, aliquid, vt sic dicam, sed, requirunt. Exempli gratia: Si quis dicat, Hic diues est; tum alter subiiciat, Adice, sed; qua vocula iuxta phrasim nostram adiecta adedò nihil terminatur, vt etiam illud quod dictum erat absoluto suo fine priuetur. Neque enim intelligi potest integras & veras diuitias habere de quo sic loquimur, sed quid obstat quo minus absolute diues dici queat, relinquatur incertum. Diues est, sed furto diues euasit: Diues est, sed ex fœnore: Diues est, sed avarus: Diues, sed prodigus: Diues, sed fisco obnoxius. Quid multis? Nihil certi conclusit qui, sed, vel *Mar* nostras adiecit, & prius dictum ne ad terminum perueniat remoratur. Hinc *Moyen* cum dicimus qui cuiuspiam dicto vel facto non est contentus, tamquam eo quod perfectum non est aut non bene determinatum. Vnde *Moyzen* est murmurare, quod an nostras sit an Latinum, recta ratio & analogia indicabit. Iam *Mar* fama & rumore notat: quoniam fama nihil sit incertius, nihil minus suis finibus inclusum, vt poeta Latinus elegantissimis suis versibus expressit, de Græco illis quidem fonte ductis, sed aptius vsurpatis. Quod si ipsi *Mar* præponas voculam *Hou* / quo imperfectum notatur, vt sit *Hou-mar* / fama ea notabitur quæ neque auctorem certum, neque quicquam absolute notitiæ gignit; à qua dictione Rumor Latinorum, Si negent, conuenientius etymon proferant. Nunc ad id quod tendebat oratio. Quid rogo maris naturæ magis conuenit quàm certo suo termino non teneri, cum & humidum corpus sit & perpetuò huc illuc vel Lunæ motu vel ventorum impetu rapiatur,

nihil suum habens in quo acquiescat: Hinc igitur *Mar* & *Mer* pro mari vel maiore vel minore, à quo rursus *Marssen* siue *Merffen* loca mari vel stagnis obnoxia. Et hæc vna sit ratio ob quam *Mer* suam habeat significationem. Alteram à sine nominis fabricator petiuit. Cum enim à *Mar* fiat *Mer* pro eo quod plus Latini dicunt, quia quod plus est & alteri finem demit, nec certum sibi ponit; placuit *Mer* cuius magno stagno applicare; quod faustum omen & felix rerum successus ipso nomine denotaretur. Cum enim stagnum *Mer* vocamus, orare videmur naturæ parente; vt per aquas rem nostram prosperet atque reddat auctiorem, quo semper plus quam habemus consequamur. Vt mare, si sæuiat, crudelissimum est elementum; ita, si rebus nostris faueat, nihil est quod eas magis augere possit. Pari ratione *Den* stagnum & palus vocatur, quod videlicet ipsa nomenclatura aquas rogemus, vt omnis elegantia & venustatis fontem nobis aperiant, hinc campos irrigando, hinc pisces alendo, hinc naues varia merce plenas aduehendo, & vt semel dicam, vndique ea subministrando quæ regiones reddant amceniores. Nulla numina magis coluntur & reuerentiùs habentur quam ea quæ dum irata sunt maximè sæuiunt, plurimumque possunt damni mortalibus adferre. Quamobrem mare non solum vt plurimas adferat commoditates, sed ne vim quoque suam exasperatum nobis intentet fausta nomenclatura indigetamus. Ite nunc ó Latini, & rationes meliores adferre ob quas magna aquarum spatia maria vocentur: quas si dederitis, vltro herbam in hoc campo porrigemus. Quod enim quidam mare ab amaro deriuat, ineptum est. Fac ita esse, vt idem sit salsum & amarum; an non ita amarum potiùs à mari, quam hoc ab illo nomen sumpsisse diceretur? Quid quod ne amari quidem nomen causam habet apud Romanos, nisi eam à priscis Cimbris, à quibus linguam suam acceperunt, petere dignentur; apud quos *Mf-meer* idem est ac si quis dicat, *Apage*, non plus huius. Digamma demptum *A* facit, ad priuationem notandam vsurpatum Latinis: Vnde *Amarum* illud erit quod tam tristem gustum offert, vt plus eius habere nihil desideremus. Verùm ne amarescat nostra oratio, dum plus satis de mari disputamus, docemurque Latinos vocabula nobis, minimè nos ipsis debere; reuertamur eò vnde sumus ab iniquis sermonis nostri æstimatoribus depulsi. Opinor ex his sat superque liquere, vix vllam potuisse nomenclaturam aptiorem maritimo regi dari quam eam qua maris ipsi imperium nominis auctor & optaret & ominaretur. Abeat igitur *Vrspergenis* Abbas, & alios quærat quibus probare nitatur *Merouicum* dictum esse *Mer-veje*/id est, marinum pecus; quia mater eum ex monstro marino concepisset. Insignem scilicet interpretationem, & nomen rege dignum, si in Phocarum regno sceptrum teneret. Hoc est, si *Mercurio* placet, historiam scribere, de vocibus nimirum perperam intellectis fabulas ne anicularum quidem auribus dignas comminisci; quamquam haud infcius sum, scriptum inueniri, *Merlinum* etiam Anglorum vatem non ex homine, sed ex nescio quo spectro genitum esse; quod non magis credo quam *Herculem Iouis*, *Romulum Martis*, alios aliorum siue *Deorum* siue *Dæmonum* fatu procreatos. Verùm quia à *Clodomiro* ad *Merouicum* occasione *Mer* & *Mer* venimus, & priùs quæsitum est de *Clodij* nomine, ad id iam reuertamur.

Clodij nominis origo. *Clodius* siue *Clodius* apud Latinos tam facilem ad originem suam monstrat accessum, vt ad eam vel claudicando promptum sit peruenire. At si vox Germanica sit dicenda, quod equidem magis consonum duco veritati, vix ambigendum, quin idem sit perperam quod *Clodoueus*, *Clotarius*, *Clodomirus* & cetera id genus regum nomenclaturæ; & sanè non longè absum ab ea suspicione, vt ex *Ludouico* & *Clodouicum* & *Clodium* existisse credam: quod si concedatur, nihil amplius ad eius interpretationem adferendum. *Sidonius Apollinaris* in *Panegyrico* ad *Maioranum Clotonem* vocauit, non secus atque *Græci Clotarium* pro *Lotario* scripserunt:

*Pòst tempore paruo
Pugnastis pariter Francis, quæ Cloto patentes
Atrebatum terras peruasferat.*

Clodius Cloto appellatus, id est, Coninc Lot. Quocirca non absurdum fuerit, si dicatur *Cloto* pro *Coninc Lot*; ita vt de vulgata loquendi consuetudine *Lot* pro *Lotario* vocetur.

Quemadmodum porrò *Clodoueus* pro *Luideuico* in libros & ora hominum venit, ita & *Clotildis* pro *Luitildis* ferè scriptum videmus; cum tamen non aliter hic littera *C* reginam

C reginam atque illic regem designet. Nobis frequens feminarum nomen, licet breuitatis causa modò priorem modò posteriorem eius partem omittamus) aliquando *Luit*/ aliquando *Hilde* dicentes, quod rursus in *Hilt*/ non sine vitio, transit. *Luit-hild* vel *Luide-hilde* è quo Latinis *Luitildis*, ea vocatur quæ in populo sic excellit, vt dici mereatur heroina. *Hilt* enim heros est, vt modò dictum. *Episcopus Turonensis* & *Ado Vionensis* *Chrotildem* vocant ceu *Hilt* dicta fuisset, qua voce cohortium heroina vocaretur, verùm credo sermonis Germanici imperitia nomen corruptum; quia *Luitildis* vsitatum hæctenus nobis nomen est feminarum, tum quia *Tritenheimius* ex *Hunibaldo*, & *Sigebertus Gemblacensis* *Clotildem*, non *Crotildem*, nominarint. Ex eadem vocula *Hilt* fit & aliud nomen in mulieribus nobis non infrequens, *Maechthildis*, quo fabulosa poetarum *Diana* meritò vocaretur. *Maechst* virginem significat: vnde *Maechthildem* virginum heroinam dicemus, cuius vocabuli vim qui latius sibi ob oculos positam volet, hos *Virgilij* versus in memoriam reuocet:

*Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit, magna iuuenum stipante caterua,
Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros, quam mille secuta
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. illa pharetram
Fert humero, gradiensq; deas supereminet omnes.*

Hoc nomine fuit mulier quam *Blondus*, perperam *Matildem* vocans, omnium eatum quæ vllis vnquam seculis floruerunt, gloriosissimam facit: de cuius donatione maxima pars eius quod *D. Petri* patrimonium vocatur, *Pontificum* ditioni accessit. *Maechthildis* autem nomen eo lubentiùs interpretor, quod mater mea, nec forma nec ingenio, dum viueret, vulgari eo fuerit à *Coremannis* parentibus suis nuncupata. Ab eadem vocula *Hilt* fit *Brunoghildis*, in quo *Brun* fuscum, *Og* oculus signat; ita vt hoc nomine heroina denotetur excellentissima earum quibus oculi sunt subnigri, qui color apud nostrates in oculis plurimum laudatur. Ex *Brunoghildis* Germanici sermonis imperitia *Brunichildem* apud *Turonensem* fecit, qui hoc nomine filiam regis *Gotorum* ex *Hispania* à *Sigeberto Francorum* rege in matrimonium vocatam celebrat, mulierem illam quidem formæ animique dotibus insignem; sed omnium earum quæ vnquam vixerunt crudelissimam, adeò vt decem reges per diuersas artes & machinamenta neci dedisse scribatur. *Cherebertus* item, vt *Paulus Æmilius* eum vocat, *Lotarij filius*, non aliter quam *Clotildis*, nomen habet deprauatum; quem *Turonensis* *Charibertum* longius aberrans vocauit. *Tritenheimius* in *annalium* compendio *Heribertum* hunc nominat: sed nec sic quidem profus emendatè, cum *Herbertus* sit vocandus; quæ nomenclatura nostratibus est satis frequens, ei conueniens cui optamus vt dignum se præstet totius vel communitatis vel exercitus præfectura, quod *Her-wert* signat. Vide quot errores hoc vnicum *Cappa Regum* reginarum'ue nominibus honoris causa præpositum inuexerit; quos nunquam animaduersos hæctenus fuisse eo minùs miror, quod paucissimi inter antiquitatum studiosos reperiantur qui vel *Francorum* sermonis sint periti, vel veras nominum origines sibi examinandas arbitrentur; quæ tamen diligenter excussæ eximiam maiorum sapientiam luculentis indicibus ostendunt, & plus frequenter paucissimis litteris & duabus syllabis, quam multis paginis prolixi *Græcorum* & *Latinorum* sermones intelligentibus exponunt. Ceterum licet ea quæ de hac peruersa nominum & scriptura & pronuntiatione primus in lucem erui satis probatum iri æquis iudicibus existimem, quod tamen omnia magis aduersus pertinacem nouæ inuentionis contemptores, quos plurimos esse scio, muniantur; addam & aliud non obscurum erroris argumentum. *Ioannes Auentinus*, cuius diligentiam singularem maiorem in modum amplector & exosculor, in *annalium* suorum exordio *Germanicas* hominum nomenclaturas ad veros suos fontes reducturus, in iis primorum ordinem elementorum sequendo, in littera *L* *Clodouei* nomen, quamuis malè interpretetur, antiquo tamen more ita scribit, vt aspiratio præponatur ad hunc modum, *H Ludouicus*; *Clodio* item eandem præposuit, vt fiat, *H Luidius*: quod qua ratione factum sit, non adiecit; sicut nec illud agnouit, cur pro *Hilperico*, *Hildeberto*, *Lotario*, *Ludouico*, *Chilpericus*, *Childebertus*, *Clotarius*, *Clodoueus* diceretur. Nos itaque bonam eius fidem in

Heer.

H littera Francorum propriis praefixa quid significet.

hac scribendi formula, quam ex vetustissimis tabulis desumpfit, laudantes, causam cur aspiratio nominibus his praefigeretur, explicemus. Heer, monosyllabicis elatum, dominum nostratibus significat, nomen honoris causa in magistratibus aliisque reuerentia dignis appellandis praemitti consuetum. HLudouicus igitur nihil aliud est quam Heer Ludouicus. & H Luideuis nihil aliud quam Heer Luideuis. Hanc autem scribendi consuetudinem idem auctor libro Annalium suorum quarto tribus diplomatibus, licet ad aliud docendum adductis, confirmat, in quibus H Ludouicus pro Heer Ludouicus scriptum videmus. Hinc modò & illud in lucem venit, cur Turonensis episcopus Ludouici primi nomenclaturae litteram tertiam C cum adspiratione praefigat, vt fiat Chlodoueus; & pro Lautario Chlotarius, cum eo notatum ab antiquis fuerit Conit Heer Luideuic/ & Conit Heer Lautar.

Quamquam verò satis diu multumque in hac vocum correctione & interpretatione versati sumus, committere tamen non possum, quin Fortunati versus aliquot addam, quibus quod modò dixi cerneretur obseruari consueuisse; quos, vt habent in antiquissimo exemplari à Theodoro Pulmano diligentissimo veterum librorum scrutatore mihi ostenso, adscribam:

Rex bonitate placens, decus altum, & nobile germen,

In quo tot procerum culmina culmen habent:

Auxilium patriae, spes & tutamen in armis,

Fida tuis virtus, inditus atque vigor:

Chilperiche potens, si interpres barbarus exstet,

Adiutor fortis hoc quoque nomen habes.

Non fuit in vanum sic te vocitare parentes:

Praesagum hoc totum laudis, & omen erat.

Iam tunc indicium praebant tempora nato,

Dicta priora tamen dona secuta probant.

Item in Epitaphio super sepulcrum Chlodoberti:

Hoc igitur tumulo recubans H Lodobertus habetur,

Qui tria lustra gerens raptus ab orbe fuit.

De proano veniens H Lodoueo celsa propago,

H Lutharij, nepos, Hilbericij, genus.

In his videas Hilperici nomen ab Hilti siue Hilti deriuari, quo auxilium notatur, & tamen C praefigi: praeterea Lodobertum dici, & modò H Lodobertum, modò Ch Lodobertum scribi. Item H Lodoueuum, & H Lutharium; pro Lodouico & Lutario poni: in quibus quis non cernit verum esse id quod à me de his litteris explicatur? Hanc nominum correctionem si in lingua vel Graeca vel Latina inuenissem, multorum laudibus cumularer: nunc quia in Germanica hanc posui operam, ab iniquis censoribus ridiculus habebor. Quanti, bone Mercuri, eorum sit diligentia qui in poetarum fabulis vel vnicum nomen emendant! quod si idem in vera historia, & ea quidem maximarum rerum ab illustrissimis regibus gestarum praestem, num industria mea imparem minoremue laudem mereret? Sed missis & contemptis obgrunniuntium iudiciis, quibus, si naturam ipsorum sequerer, oppederem potius quam responderem, ad id quod agimus reuertamur. Est inter Francorum reges Sigeberti quoque nomen, quod si Latine reddas, victoria dignum dices. Hinc Sicambrorum nomen, quos Sigambres diceret Germanus, Latinus victoriam pugnando obtinentes. Vellem Allemanus mihi causam assignaret ob quam Sig victoriam significet, atque eam meliorem quam in vernaculo nostro sermone quouis, quantumuis lippus, peruidere queat. Seg; dum vt nomen usurpatur, quietum & omnibus aequabili morum temperatura submissum notat, dum vt verbum, idem est quod quempiam talem reddo vt quietam tranquillamque vitam ducar.

Sigeberti etymon. Sicambri unde nomen habent. Sig. Seg.

Victoria scopus.

Hinc Sig victoria, nomen finem indicans, quoniam eo vincimus, non vt homines occidamus, sed quò eos qui tranquillitatem perturbant, ad quietem & compositos mores fracta superbia cogamus. Nec ob id tantum significationem accepit, sed ea quoque de causa, vt moneamur victoria nos minimè efferi, verum ea submissè & cum animi tranquillitate vti debere; ne quod in aliis esse cupimus, id in nobis desideretur. Victi praeterea docentur, ne sese nimio dolore aut alia animi perturbatione infra id quod

Seg; id

Seg; id est, tranquillum dicitur, deiciat. Videas hinc tribus litteris plus doceri quam multis sapientiae professorum verbis, si vox pro eo ac debet ad originem suam vocetur. Vinco autem Latinorum à nostro Vin processit, quoniam eius verbi origo apud nos, non apud illos inuenitur. Sed hoc alterius loci. Campen est pugnare ex prouocatione, à Camp Campen; quo campus Romanorum notatur; quam vocem nostram esse natales eius conuincunt; nec ij soli, sed ipsa etiam analogia. Mat enim commodum, facile, planumque signat; Mat; à quo Cam planum facere & transitu facile. Hinc Camp-op, id est, planum & facile ad hoc vt super eo stetur & eatur: quod Camp facit vna excisa vocali. Hinc Camp pro pugna in campo commissa, à quo Sigcampet, qui in campo victoriam consequitur. Nostrates Seg non Sig pronunciant, admodum conuenienter etymologiae, cuius cum alibi vsum in vetustis nostratum libris legas, tum in vernacula Brabantiae historia; quod adicio, ne quis veteris linguae nostrae imperitus ignorantia suam lumini nostro officere posse existimet. Fuit & Theodoberti nomen non rarum inter Francos, quo nuncupatus fuit Theodoricus regis orientalis Francia filius, vir nescio an vlli magnitudine rerum gestarum secundus: qui Italiam totam & Siciliam partim per se, partim per suos depopulatus est, Vespertinos cum rege ipsorum cecidit, Allemanos pottruit, regem Danorum cum toto exercitu spoliis Germaniae secundae onusto occidit in agro Antwerpiano deleuit, expeditionem maximam in Thraciam contra Iustinianum parauerat, quam mors immatura prauehens, & ne totius orbis imperio potiretur metuens, impediuit & abrupit. Agathius ab vro occisum scribit, Turonensis morbo sublatum. Procopius quo genere fari occubuerit, non expressit, qui eum Theudibertum vocat, ceu Germanis Theudbert nominatetur. id est dignus, qui caput sit inter homines siue princeps. Aliis placet Thietbertum dictum fuisse, à Thiet; qua voce egregia facinora & magnum rerum augmentum significatur, à Thien, quod est augeri & crescere, ita vt Thietbert dignus incremento dicatur. Ab eadem Thien. Thieboldus, qui Germanis Thiet-wald diceretur, id est, incrementorum Thieboldus rerumque ad promotionem pertinentium magna vis: quo nomine Theodoberti filius vocabatur, paterni regni successor: ad quem Iustinianus legatos misit, oratum vt contra Gotos vna secum sulciperet bellum. Cornelius Tacitus Thietwald ad incudem Latinam faceret Theodoualdum. Ex eodem fonte deriuatur Thiet-rjc, quod nomen in Theodorico transit, quo incrementorum diues notatur. Nec aliunde Theodomarus rex Gotorum nomen accepit, quo significatur is qui celebrem habet incrementorum famam. Mat famam, vt dixi antea, signat: vnde & Gomar venit, ad hominem bonae famae denotandum. Iam & Theodelinda feminarum nomen est, quo rerum prosperarum pulcritudo notatur. Lind enim pulcrum apud veteres significabat, concisum ex le-lind, quod est membrorum absolutio: vnde Lindo apud Hispanos Gottifantes in eadem significatione remansit. Tilia itaque gemina ratione lunde dicitur, & quia pulcra est, & quia fasciae & funiculi ex ea fiunt, quos linden item vocamus; quia ex lino optimi fiunt. Lin pro lino nostras est, à litan, quod est pati, vt in Hermathena late explicatum. Celebratur & Guntramus rex, quem Turonensis Guntchramnum dixit. Gunt-ran eum notat qui fauorem tam late extendit, quam fauoris ratio ferre potest. At si Gunt-rham siue Gunt-ran dicatur, significabitur taberna fauoris, siue is qui fauorem omnibus ceu promercalem exponit. Taberna enim & capsula rerum venalium Gram à nobis vocatur. Paullus Gram. Emilius Guntcrannum male scripsit, nec bene Turonensis Guntchramnum. Gunt idem est quod fauet. Hinc Fregundis regina nomine suo monetur vt pacem, quae Fre dicitur, fauore suo vel adducat vel conseruet. Gun/Cram/ Fre voces sunt reciproca pronunciatione id notantes quod prorsarum significationi naturae lege est connexum. de quibus alias. Gundobaldus Lautarij secundi filius, vt mater aiebat, Lutario non contentente, nomine suo magnam fauoris vim praefert, quem post varios aduersitatum casus tandem apud Imperatorem Constantinopolitanum est consecutus; & inde in Franciam reuocatus Hildeberti fauore, vt vna regnaret, prodicione suorum occiditur sceleratissime. A Gunt item Cuningundis nomen habet Imperatoris Henrici secundi vxor, quo regis fauor significatur, à Gunt, quae vox Regem notat, varias dotes quibus reges ornatos esse decet, complexa, scientiam videlicet, potentiam, fortem animum, magna aggredi audente, & eam potestatem, vt omnes ex eo pendeant; vti alibi declarauimus. A Walt item sit Car-walt, id est, omnino potens, vel qui totus nihil aliud est quam magna vis.

Theodoberti Orientalis Francia regis heroica facta.

Theodoberti nomenclaturae ratio.

Theobaldi etymon.

Theodoricus nominis ratio.

Theodomarus notatio. Gomar. Theodelinda nomenclaturae ratio.

Guntramus unde nomen habet.

Fregundis nomen notatio. Fre.

Gundobaldus Lautarij secundi filius.

Walt.

Carioualdus
dux Batano-
rum vnde no-
men habet
vir.
Balt.
Bal.
Bot.
kop.

Carioualdam ducem Batauorum Tacitus fecit; qui si Garwaldus dictus est, C pro G positum est, vt in Caius & Cnæus; quamuis Car-walt suam etiam nobis habeat significationem, pro magna vi eorum quos caros habemus. Haud ignoro Walt etiam in vsu esse pro audaci & temerario, quod alij Bolt pronuntiant; vnde Baldi nomen: cuius prima ratio à Bal siue Bol/ quo globosæ figuræ res notantur; quia ea maximè idonea sit ad rem quamcumque conseruandum, quod est Behal siue Behol/ à quo Bal & Bol/ & hinc Lop mutata media in tenuem celeritatis notandæ gratia, pro curro; quia ad currendum celerrimè nulla figura est magis idonea quàm globosa, vt cælorum vertigo incomparabili sua celeritate satis declarat, quos nos Lopen/ id est, currere dicimus longè significantius quàm vt vlla alia gens in lingua sua idem vel par artificium seruare possit. Hinc Walt aduerbium, pro citò; & bald nomen, pro eo qui nimis velox est ad res aggrediendas, quales audaces sunt & temerarij: à quo etiam Wollen pro inconsideratè loqui & citra meditationem verba effundere. Et hæc quidem in gratiam Baldi, & illius qui bonum ius non admodum lautis commentariis condir, & alterius quem Macaronæa elegans poëma celebravit, hominem hoc nomine ob audaciam dignissimum. Nisi igitur Tacitus nos moueret quò Garbaldum à Walt interpretaremur, Garbaldus dici posset is qui omnino audax est. Auertinus ineptè Garbaldum eum dicit, qui omnino vult; Walt à Bel/ id est, volo, deriuans. Nos Wil & Wol/ non vil aut vol aut vel dicimus; quod antiquitùs Cimbris eodem modo in vsu fuisse, Volo, Latinorum declarat, duplici littera in simplex elementum mutata. Sigebaldus igitur is dicitur non qui victoriam vult, sed in quo maxima vis est ad victoriam consequendam. Sed ne omnes nomenclaturas persequendo sumus prolixiores, paucas adhuc principum virorum addemus. Ebroinus dicitur ab Eber-winn/ quod est, vincens verrem siluestrem. Beer enim verrem signat, à Bar quod est gigno, quia plurimos foetus gignat: vnde Latinorum Verres deriuatur. A Beer fit Ebeer/ qua in voce E longum adiectum solidum, firmum, validum; robustum designat; quamobrem propriè aprum siue verrem siluestrem norabit: vnde Romanorum Aper parua immutatione factum; cui sententiæ meæ qui refragabitur, rationes in

Garbaldi etymon.

Verris & Apri nominibus assignet rectiores. Hinc Eberdunum opidum Aprorum montem non malè verteris. Wer autem aliter prolatum vsus notat, à quo Werem-hart quem Bernardum dicimus, Latine is est qui vsu suum cor siue animum habet. Sicut Leuten-hart/ vnde Leonardus, cui animus est leonum. Wer dicitur à Verem/ quod est leuum sonum & gestum truculentum edere; à quo fortassis vsus, mutato B in V vocalem; vt primum versus, deinde vsus euaserit. Leu leo dicitur, à Leuen, quod est viuere: quia cor vitæ fontem fortissimum animosissimumque habet, qua ex voce Leo & Λέων Latinis & Græcis; quod si negent, etymologia nos meliore conuincant.

Sigebaldus.
Ebroini nomenclatura.
Beer.
Bar.
Eber.
Euer.

Grimmoaldus Gynnum-walt Germanis is dicitur qui vi sua crudelitatem iracundorum hominum compescit. Pipinus à Paven verbo, quo præter communem significationem pro doloribus partus vtimur, eo quòd acutum sonum edere soleant parturientes. Piti autem dolor est. Hinc Pip-piti parturientis dolor nomen ab euentu natum, vt apud Latinos Agrippa & Cæsar.

Eberdunum.
Bernardi nomenclatura ratio.
Leonardus.
Beer.
Werem.

Caroli nomenclatura.
Carl.
Car.
Martel.
Mart.
Mort.
Mortet.
Martet.

Carolus à Car & Hel/ quorum hoc altum & clarum significat. Carl igitur syncoptòs is dicitur qui velut apex est & claritas eorum quos caros habemus. Car ten Carl vulgò dicimus pro eo quod Latinus diceret, est egregius & excellens vir: quasi claritas inter eos quos caros ob virtutem habere debemus. Car autem, à quo Carum Latini habent, nostras esse in Amazonicis ostensum. Inter Carolos nobile cognomen sortitus est Martellus, ita vocatus quòd esset tamquam malleus ferreus omnia confringens; de qua vel sola voce cognoscas nostra Francos lingua, non Allemanica locutos; cum Martel apud nos aurigis adhuc in vsu sit frequenti, pro eo malleo cuius non caput modò sed manubrium etiam ferreum est; cui vocabuli compositionem & natales in Atuatibus tradidi. Paulus Æmilius à viribus Martiis Martellum dictum scribit, quod quidem veritatem hac sola parte tuetur qua res ipsa, non nominis origo spectatur: quamquam id nobis constat, & Martis nomen & Martelli ex eodem fonte deriuari; in quo Mart vocabulum nostras sepe id notat quod Latinus diceret, profus confringere: vnde Mortarium & Mors Romanis, & nobis Mort pro violenta morte à percussore illata, & mortet pro Latrone, & martet pro tormento, & martel pro malleo ferreo, à quo pro quouis malleo Itali

Martel-

Martello, & Gallo-Franci Martean deduxerunt. Sed vt omnium ferè animi proni sunt, maximè Gallo-Francorum atatis nostræ, ad voces vernaculas è Græcia repetendas, in quorum numero Budæus & Perionius principes ceterorum suffragia auctoritate sua, quò volunt trahunt, suspicabitur quisquam Martet vocabulum nostras à Martyr Græcorum descendisse: & quia veritatis Euangelicæ testimonium per mortes & tormenta à primis Christianis perhiberi consueuerat, Martyris nomen pro cruciatu & tormentis in vsu venisse; quod equidem ita habere non inficiasim, nisi analogia primarum vocum Mart & Mor, & inde factarum Mar & Mam mutatione rotundi, quod prius est, in quadratum apertè contrarium testaretur, nisi etiam vocum antiquissimarum hinc emanantium significatio & vsus, multo quàm Christi martyres in renato sæculorum orbe fuerint, vetustior, mecum faceret, & contrà sentientes falsitatis & magni erroris manifestaret. Sed quid? aiat quisquam, vnde martyris nomen deduces, quando omnia ad primogenia Cimbrorum vocabula redigere moliris? num & testes ante salutis nostræ auctorem natum tormentis & cruciatibus ob veritatem affligebantur? Non est huius loci omnium vocù reddere rationes, sed ne subterfugere aut declinare hanc fragulam videamur, Martyri Græcorum veram nominis originem assignemus. Mar pro fama & opinione incerta Cimbris vsurpari non ita multo antè dictum. Tuig verò testem vocari, & dum verbum est idem esse quod testari, pueris notum. Mar-tuig igitur testis erit eius opinionis quæ incerta est & còtrouersa, quo in vocabulo terminatio est à Græcorum consuetudine aliena; qua ad sermonè suum accommodata, Martyr vel Martyris pro teste dixerunt. Liqueat itaque & hoc vocabulum è reconditis nostris thesauris esse suppilatum, tamen si aliam acceperit caudam; & eo non testem modò dici, sed illud etiam, qua in re testimoniis opus sit, indicari. Quæ enim res demonstratione doceri possunt, quæ item sensibus præsentibus comprehenduntur, iis frustra testes adhibentur; nisi apud illos apud quos plus auctoritas valet quàm explicata causa; quæ admonitio, vt leuis prima fronte videatur, non abs re tamen esset, si in omnibus iuris professorum diatribis scriberetur, & perpetuum sibi locum in medicarum consultationum disceptationibus haberet, in quibus plerumque testibus iam olim mortuis, de viui hominis temperamento, morbo, symptomatis, causis, remediis agitur: quod tolerabilius tamen eo videtur, quòd non exigua medicorù pars non tam è principiis & fundamentis artem didicerint, quàm ex libellis aliquot & chartulis sibi obiter còpararint. Plato satis ostendit frustra Hippocratis auctoritatè in testimonium apud doctos homines vocari, cum postea nihilominus quærendum sit an Hippocrates cum ratione consentiat: quo fit, vt si huius ductus nusquam non sit sequendus, nequicquam testes adhibeantur, apud illos, inquam, qui quid in recta ratione sit, queunt peruidere. Eam itaq. vocabulum Martyr ad originem vocatum viam præmonstrat, quam omnis postea philosophorum cæcus est ingressus, iurisperitis semper exceptis, & indocta clinicorum turba, auctorum artis suæ titulis recitandis magis iactabunda quàm sollers in morbis, causis, remediis ex ratione & cognoscendis & iudicandis. Aristoteles ægrotus non ferens sibi perinde atque rustico quæ facienda essent imperari, causas eorum quæ iuberentur, non Hippocratis auctoritatem voluit adhiberi, exemplo ab Æliano non otiosè ad rem suam translato. Videas nunc quantum mysterij in vnus vocis natalibus rectè perspectis delitescat: quod tamen non ita accipiendum, quasi omnino nusquam in iis quæ ratione doceri possunt testes sint citandi, quos admittimus nonnumquam breuitatis causa, ne rationibus explicandis prolixiores quàm tempus ferat, euadamus; nonnumquam vt eos laudemus qui eandem nobiscum demonstrationem sunt secuti; nonnumquam vt præcepta hominum animis auctoritas conclusioni nostræ opituletur. Verum nominum fabricator genuinum verumque testimonij vsu explicare volens sic nomen fecit, vt dum testis adhiberetur, quantumuis certum sit ex sua natura id cui adhibetur, ad incertam tamen descendat opinionem. Longius nos abripuit Martellus siue Martel, è quo Malleus Latinis mangonio à quiuis homine facillè cognoscendo, non verò à molliendo, vt putarunt quidam; cum malleus non molliat aut ferrum aut quoduis aliud metallum, sed ignis vi emollitum ducat, nisi percutiendo quendam calorem addens, per accidens, vt loquuntur philosophi, id posse diceretur. Sed hæc alterius considerationis.

Mort.
Mortet.
Martet.

Martyris
etymon.
Tuig.

Testib. quædo
non sit opus.

Testibus ubi
sit opus.

Acc. J. P. or. J. M. or. u.

Quid quod & ipsum Mollis, Cimbricum habet ortum, Rho per labdacismum mutato: *Mom* & *Moy* contraria: A *Moy*, quod *Moyu* efferimus, Molle nascitur, eiusdem significationis nomen. Verumenimvero si omnia propria tum virorum tum feminarum huius gentis nomina ad ortus suos & significata reducere velimus, nimia nostra prolixitate odiosi potius videbimur quam vel viles vel iucundi. Huic materiae libellus a me fortasse daretur, nisi iniquissima & perversissima nostrae nationis hominum iudicia, quibus maximum & pretiosissimum suum ornamentum contemnunt, indignationem mihi mouerent; non illam quidem qua Iuuenalis satyricos versus effudit, sed quae faciant ut ne nominandam quidem ipsorum linguam arbitrarer, nisi solus veritatis amor pluris mihi fieret quam detestanda praeposterorum hominum vesania. Quam Graeci linguam suam amarint, quam expolitam, comptam, copiosam reddere contenderint, quam eam longe lateque propagarint, quam ea sint gloriari qui nescit, nescio quid sciat. Hos Latini tametsi fortasse copia vincere non potuerunt, quam Cicero suis etiam arrogat; propagatione tamen linguarum non minus quam imperio superauerunt. Hebraei sermone suo nihil vetustius, nihil arcana quadam mysteriorum custodia diuinius & ipsi opinari videntur, & ceteris persuadere nituntur. Soli nostrates sermonem suum contemnunt, & quamuis potius linguam quam vernaculam a maioribus acceptam admittantur & loquuntur: quod inde potissimum video euenisse, quod nemo unquam de immenso eius artificio vel semel somniauit. Et qui de eo cogitasset, quod nemo maiorum vel monuit vel prodidit? Non sunt videlicet id admirati quod in omnium ore versari videbant, & idcirco sermonis sui nullas causas peruestigarunt.

Teutonae soli linguam suam contemnunt.

Cum igitur haecenus in tenebris sint versati, non miror quod ad hanc nouam lucem, quam primus intuli, caligent. Id miror quod mihi viam praemonstranti pro Hermæo candidè communicato conuicia gratiarum loco reponant. Sed quid miror? cum vulgari apud nos proverbio tritum sit, *Lausnan Stausnan*: quod licet pari breuitate & allusione vocum apud elegantiores receptarum Latini exprimere nequirent, si tamen castrensium vocabulo uti vellent, satis succinctè interpretarentur, *Conterraneus* conterraneo dedecus, id est, dedecoris & vituperij auctor. Sit sane, sit alter alterius cuius aut cognati vituperator; condonetur haec infamis nota. Atqui illud qui veniam merebitur, si quis se & sua vituperet, nec se solum, sed parentes, patriam, maiores, omnes qui ab omni aeo eadem hac lingua vsi fuerunt: Sed valeant qui quosuis potius quam se valere volunt; quorum vitio factum, ut dum domestica vilipendimus, externa adsciscimus, exterorum hominum iugum feramus: quod breuiter dictum, quam late pateat is intelligit qui diligenter causas euerfionum publicarum in laetissima felicissimaque maxime tempora incidentium expendit.

Reuertamur itaque vnde nominum proprietate interpretatione sumus abrepti, cuius occasionem *Lazius* iniecit, dum corruptam Francorum linguam è varia gentium permissione coaceruatam, eam putat qua Franci primum vsi sunt. Fateor equidem linguam eam cuius exempla adduxit, sic Francicam dici, uti tota Bavaria, Sueuia, Alemania, Thuringia, Francia dicebatur; nec ille solum tractus qui à Rheno in Orientem vergens ab ipsis Alpibus ad Oceanum vsque pertinebat; sed quidquid etiam terrarum & prima & secunda Germania de Romanorum distributione complectebatur, & plus etiam Francia orientalis dici consuevit: quae quia *Austris* à Francis vocabatur, in *Austris* nomen apud quosdam, apud alios in *Austrasiam* transiit; sicut quod reliquum erat Francorum regni ad occasum longe lateque porrectum, *Westris* dicebatur; id est, Occidentale regnum: è qua voce corruptissime *Neustria* ab imperitis vocari cepit. In his *Austris* nomen veram mihi antiquorum scripturam & inde significationis causam suggessit. Mens enim hominis, quod vno momento à Deo est creatum, suo more per prius & posterius distribuit; qua via & ratione eò venit, ut oriens antiquissimus nobis dicatur; quia si incipiendum Deo ab vna magis parte quam ab altera fuisset, Orientem ante quam reliqua caeli spatia fecisset; nec aliud probabilius, quam eo loco quo homo factus est, Solem ad horizontem in exordio totius machinae fuisse.

Francia orientalis, Austria & Austrasia ab Austris dicta, quam late patuerit.

Francia occidentalis corruptè Neustria dicta.

Iam quanto quaeque res melior, tanto vetustior censetur, eo quod principia rerum omnibus numeris cum creata primum essent, fuerunt absoluta: vnde apud Latinos quoque

quoque nihil nobis antiquius esse dicimus, cum nihil scimus quod praefendum putemus. Rectissime itaque linguarum nostrarum architectus orientem *Aust* ab *Austre* / quo antiquissimum notatur, vocandum iudicauit: non peior in hoc quam in ceteris omnibus rerum aestimato. Occidentalem vero plagam non minore ratione *West* nominauit, ingenti ad diligentiam incitatione; ne tantisper nimirum tempus in rebus agendis proferamus dum fuerit elapsum. Nam *West* fit à praeterito perfecto *Gewest* / quod est, fuit: à quo si syllabicum augmentum auferas, manet *West*; à quo *West*: quamquam scio non hac sola de causa, licet maxima, hoc nomen placuisse, ut in ventorum nominibus latius, si bonis ventis Deus adspiret, explicabo. Cogitemus itaque, si quid agendum, ne tantisper expectemus dum dici queat, fuit; perinde atque Poeta veteres imitatus cecinit, *Fuit illum & ingens Gloria Dardanidum*. Nunc ad rem.

Quemadmodum quae in Boioaria aut potius Boianaria facta sunt in Francia facta tum dicebantur, quia Bauari in ditione Francorum essent; ita quaeuis lingua, siue Alemana, quae omnium erat corruptissima propter diuersarum gentium, è qua constabat, colluionem; siue Sueuica, siue Boianarica, siue Thuringica, Francicam se profitebatur, quod & dominis gratior esset, nec non excellentior de nomine videretur. Tam late Franciae appellationem se tum extēdisse Auentinus in quarto Annalium suorum libro non vno altero docet argumento, pluribus id codicillorum à regibus in Boianaria ante Romani regni in Germania constituti nomen datorum testimoniis confirmans; quibus, quod apertissima sint, nihil ego addendum arbitror; nisi fortasse hoc vnum desideretur, non Boiorum modò & ceterorum vel in Alemania vel in Germania habitantium terras, sed magnam etiam partem regionis Venetae ad orientale Francorum regnum pertinuisse: quod cui certius nosse lubet, ei tertium Procopij de bello Gotorum librum consulere licebit; quamquam non ignoro Theodorici regnum, & postea Gotis eiectis, Hexarchatum eo locorum ius suum protulisse. Atqui plus satis de lingua Francicae vel corruptela vel latitudine, cum satis constet ex iis quae auctorum veterum monumentis sunt ostensa, veri sermonis reliquias in Saldia, Gelria, Batavia, & Brabantia, non in vlla Alemaniae parte esse quaerendas.

Veri sermonis Francici reliquias ubi sit reperire.

Veneramus per antiquitatum vestigia ad Clodouei regnum (loquor ut multi, sentio cum paucis, iuxta proverbium peripateticorum) cuius res gestae quando satis idoneis historiae scriptoribus transmissae sunt ad posteritatem, non est quod ultra nos fatigemus, ne actum agere visi derideamur. Ne verbum quidem unquam de rebus Francorum facturus eram, si ea quae à nobis in medium allata sunt, perinde atque cetera quae à Clodouei regno memoratu digna contigerunt, ab aliis fuissent aut prius animaduersa, aut sic veris litteris prodita, ut nec nostra in perquirendis exordiis diligentia, nec spongia in foedis errorum maculis detergendis indigere viderentur. Quamquam autem breuitatis causa non pauca praetereo, atque vel propterea omitto, vel in aliud com modius mihi tempus differo, quae in huius gentis vetustate persequenda me explicaturum non solum cogitarem, sed etiam, ni fallor, promiseram; non possum tamen hoc munere defungi, nisi aequè Carolingorum atque Merouingorum primas radices in hoc Antwerpiano limite actas fuisse demonstrarem. Meroueuum ad traiectum Vahalis & Mosae mistorum, à quo *Dordrac*, quod *Dordrecht* vocamus, nomen videtur mansisse, clara natalium suorum reliquias monumenta, sufficienti mihi videor assertione, quantum quidem antiquitatum fides requirit, docuisse. Limes autem siue Marca Antwerpiana non haec modò proxima fluminum, quibus Scaldis altera sui parte miscetur, ostia comprehendebat; sed tam longè secundum littora Oceani porrigebatur, ut Anglicanus limes alio nomine dictus fuisse videatur. *Lazius* certè, de cuius nescio ductu, Anglicanum litem in Antwerpensium Marchionum catalogo vocauit. Eginhartus Rutlandum comitè facit littoris Britannici, quem in praelio contra Vascones cecidisse testatus; mox subdit, Britones post hanc cladem domitos à Carolo fuisse, è quo colligas, maritimum tractum Britonum littoris Britannici nomine non intelligendum, nisi ante praefectura limitis Rutlandum donatum velimus quam essent subiugati. Quocirca cum Lazio & iis quos huius suae assertiois habuit auctores, litem Britannicum vocandum videtur, ad quod facillima nauigatio è Britannia pateret: quae nota mox Flandriae & Hollandiae & Zelandiae littora intelliguntur, ad quae & olim & haecenus ex Thami-

Dordracum.

Antwerpiana Marca. Anglicanus limes.

82

fiæ & Vmbri fluminum maximorum ostiis frequentissimus est à Britannia ad Scaldim & Mosæ ostia traiectus. Quamobrem latè limitanea Antwerpiensium comitum præfectura patebat, cum ad alia, tum præsertim ad latissima Scaldis & Mosæ ostia; cuius ut sedes Antwerpia esset, atque ab hac principe vrbe nomen duceretur, verisimile tamen est & propè dictu necessarium, naualia ad fluminum ostia fuisse communita, quò mox citra moram vel in piratas vel in hostes irruere, & si videretur è mari prædas agere possent. In Zelandia ante Francorum imperium Romani limitaneam arcem extremum in littore habebant, à re ipsa *Marchus* ab incolis vocatam: ad quam Hercules limitum custos consecratus & Marcusanus dictus, domus limitaneæ custodiam pollicebatur, qua de re alibi copiosius. Non igitur absurdum sit, Meroueuum hinc in lucem editum cogitare, atque hac fortasse de causa arcem magnificentius extructam tum de nomine suo tum de scopo ad quem referretur, nuncupare voluisse; vnà etiam ipsi flumini nomenclatura communicata. Cum itaque à Meroueo Merouingi genus nomenque ducant, nemini dubium esse potest, quin huic limiti tantum gloria accesserit, quantum de clarissimorum regum natalibus cuiquam aut ciuitati aut pago deferri consuevit. Clarissimæ Ionie quondam vrbes de Homeri natalibus, non secus atque de imperio, certarunt; minimè sic facturæ, nisi plurimum honoris nobilitatisque ciuitatibus ex illustri ciuium fatu & educatione deberi de communi hominum consensu putassent. Merouingorum igitur stirpis initium & prima radix, me iudice, huic nostræ littorali regioni, per quam ingentia flumina ad Oceanum patrem suum reuertuntur, erit adscribenda; quorum continua propago Francorū regno tantisper præfuit, quamdiu mascula maiorum virtus in ipsis vigeret: qua tandem eneruata & effeta & tandem emortua, ad eos transit potestas, qui se manus sceptro & caput diademate dignum habere rebus fortissimè prudentissimèque gestis toti orbi & omni hominum ordini demonstrarunt. Posteritas enim Merouei per inertiam & Sardanapalicam sedentariæ vitæ ignauiam eo tandem contemptus & abiectissimæ humilitatis deuoluta est, ut non solum nullum consilium darent, nec cuiquam omnino publico negotio auctoritatem interponerent; sed etiam alieno arbitrio & loquerentur in publico, & domi exiguam familiam exiguo sumptu & aliena potestate demensò sordidè alere cogentur. Solo nomine & præco regum Mæoticorum habitu ludicram regis personam, tamquam in scena, gerentes solis crinibus & barba demissis, & duobus bobus carpentum, quo veherentur, trahentibus venerabiles: cuius rei & testis est & descriptor Eginhartus Germanus, Caroli Magni alumnus & domesticus ipsius & liberorum amicus. Atqui quamuis hic ad regum opprobrium pat boum carpentum trahentium & rusticum agastionem, siue, ut antiquo Cimmeriorum vocabulo utar, minatorem retulisse videatur; habet tamen hic regum ritus & maximam antiquitatem, & causas ob quas perpetuò seruaretur non minores. Lucianus in suo Scythia Toxarim sic describit, ut inter suos neque regij generis fuisse dicat, nec ex eorum numero qui honoris causa petasos siue pileos gerebant; sed vnum ex vulgo hominem plebeium: quem locum dum Lazius adducit, miror quo auctoris verbo diuitem fuisse intellexerit; non miror cur pilophoricos omiserit, quòd videam hoc ornatus genus ab ipso ob causæ ignorationem fuisse neglectum. Addit Lucianus, ipsum in eorum censu fuisse quos octapodes Scythæ vocant, quo denotantur duorum boum & vnus carpenti possessores: quo genere hominum inter liberos nihil potuit esse pauperius; quandoquidem non videam qui vel domum suam quis vehere, quod Scythiis omnibus Herodorus commune fecit, vel arare possit citra vnum boum par. Eleganter sane Lucianus Toxaris nomen vel finxit vel ab aliis fictum accepit, quòd egregia sit ad rectam Scythici nominis rationem allusio; cum non alium *Scut* à quo Scythia, notet quam eum quem *Σκώπη* vocant Græci. Regibus ergo Francorum, quorum originem è Scythia deduxi, hunc ritum fuisse non aliam ob causam existimo, quam ut se non meliores pauperissimo quoque agnoscerent, semperque cogitarent, quibus principiis ad regium culmen, & è plastro, quo domum maiores ipsorum circumferre solent, ad palatium & summum rerum mortalium fastigium ascendissent. De iugo, aratro, securi, & phiala cælo in Scythiam delapsis, & eorum significatione, quæ plurimum lucis huic Francorum consuetudini infert, in Beccefelanis satis dictum. Hic in transcurso non negligendum per hanc sollemnem regum Francorum pompam, vestigiis sat altè depressis,

nos ad Scythicam ipsorum originem deduci; nec parum hinc roboris iis accedere quæ à me de præcis ipsorum tum sedibus tum nominibus ex Herodoto & Dionysio Afro conclusa sunt; quandoquidem, quod præcipuum fuit Scythicæ nobilitatis indicium, hæc nimirum diopetea dona posse citra noxam attrahere, eius in bobus regis clarum ceter monumentum, in quibus & iugum denotatur. Securis ut omnibus esset communis, hærebat tamen non parum indicij quibus ex oris in Germaniam commigrassent; ex illis, inquam, in quas diuinitus bipennis olim delapsa fertur. Diligenter quidem Lazius in huius forma demonstranda laborauit; sed nec dum apud me facere quiuuit ut in suas partes pedaneum nostrum traheret assensum. Duos citat quibus nititur auctores, Procopium & Agathium, quorum verba antè audienda quàm quid de iis sentiam aut exponi aut intelligi commodè possit. Agathius Francorum arma describens inter alia, Ensis, inquit, à femore; ex latere scutum dependet; arcus, funda, & tormenta eiusmodi cetera, tela saxæque torquentia insueta his sunt, sed dolabras securisue ancipites gestant, & breuia pro patria consuetudine tela, quæ ipsi Anconas, ut diximus, vocant, & quibus res magnas, cum opus est, gerunt; & tunc præsertim cum pede collato decerant, aut in hostem incurunt. Huius teli pars maior ferro obducta est, ita ut ex hasta parum aliquid præter capulum totum vix proferat; in superiori autem parte circa ferri aciem ipsam recurua extant vtriusque, tamquam hami, laminulæ quædam coarctatæ peracutæque, & ad ipsius teli partem inferiorem deurgunt. Id teli genus in ipso congressu emittunt, ita ut si altius fortè in hæserit corpori, subeat mox, uti par est, & acies ipsa hamata: vnde nec qui vulnus exceperit, nec alius quisquam queat id telum auellere. Virget namque recurua acies illa ceruice latius hærens, doloresque adfert acerbiores; atque adeò ut si non aliàs hostis lethali sit vulnere ictus, ex eo tamen emoritur: quòd si impactum clypeo telum id fuerit, ex eo mox pendulum hæret, & circumfertur, per solumque trahitur. Vnde ea est Francorum consuetudo, ut vbi affixum scuto telum id viderint, impetu facto ac pede capulo conculcato hostis scutum vmbone quasfarum perfringant; quo fit ut & gestantis manu depressa caput illi nudetur & pectus: hoc pacto hostem nactus nulla parte munitum, siue frontem securi percutiat, siue gulam ferro traiciat, confestim obruncat. Idem paucis antè versibus: Siquidem alibi secures acuebantur, hic patria tela, quæ illi Anconas dicunt. Audiatur nunc Procopius de exercitu Theodoberti in Italiam ducto loquens: Sed maiorem in partem hi pedites erant, perpauci equites; & hi quidem hastati, ceteri verò nec arcus quidem nec tela gestantes, sed enses & clypeum, securimque, cuius ferrum crassius erat & vtriusque acutum; hasta verò breuis admodum. Hanc Franci securim in primo congressu in hostem iacere consueuerunt, & eo impetu ut hostium scuta perfringant, & ipsos simul interimant. Hæc ille. Lazius ex his Anconam ab Agathio descriptam eandem esse putat cum securi à Procopio depicta; contra quam sententiam ipse Agathius inclinat, aiens se inter dolabram securem ue ancipitem & anconas plurimum discriminis annotasse: Anconas conici, & si scuto in hæserint, hastam earum per terram trahi, & mox ab eo qui coniecerit accutri, & hastile pede conculcari, qua vi scuto vel fracto vel deorsum presso caput & pectus aduersarij nudari, & frontem & gulam securis ictui patere. Quinam hic intelligas Ancona, quæ superne ita scuto est infixæ ut euelli nequeat & inferne pede Franci calcatur, vel gulam traici vel frontem feriri vel caput obruncari posse? An non vtriusque vsus aperte ostenditur; Anconæ, ut scutum deprimat pedis iniectu, securis, ut vel fronte vel gula cæsa hostem obruncet? Qui dubitari igitur potest de securis & anconæ diuersitate? Iam palam dicitur, alio loco secures acui, alio loco tela quæ Franci Anconas dicunt. Atqui dixit Procopius, secures quoque conici. Sit ita. Num inde efficitur eandem securim esse & anconam? Scimus nos quoque hac ætate ab iis qui Cimmeriorum ad Germanicum Oceanum Chersonesum & vicina loca colunt, secures certissimo ictu conici; sed non tam longi capuli sunt ut superne hærente ferro per terram trahantur: nec hoc Procopius de bipennibus prodidit. Vterque & Procopius & Agathius securim ancipitem fecit, sed neuter addidit Germanicum nomen, quod & hætenus ignorassemus, nisi à Gregorio Turonensi episcopo expressum fuisset; qui illam non ceteris modò Francis omnibus, sed Clodouæo etiam regi semper in promptu & ad manum fuisse indicans, Franciscam nominari dixit eo loco quo cum qui vtrumque

templo supplicatum Ludouico ad restituendum petenti obstitit, regia bipenni percussum declarat. Quemadmodum igitur à Sagis Sagaris nomen olim duxerat, ita bipennis à Francis, quorum propria videtur fuisse; more à securi in Scythiam cælo delapsa deducto. Qua de re non mala sit, meo quidem iudicio, coniectura, quæ ab Herodoto de hoc miraculo scribuntur, ea non generatim ad quosuis Scythas, sed propriè ad liberos Scythas pertinere; qui quod libertatem suam non contra exteros tantum, sed domi etiam inter se conseruarent, regem suum ad Octapodum ritum vehi voluerunt, ne se extolleret supra illos qui omnium ferè liberorum Scytharum essent pauperrimi; octo bouum pedibus se suaque omnia portantes. Quid enim refert hostine seruias an domestico tyranno, cum vtroque modo libertas tollatur; & indignius videatur & intolerabilius à suis quàm ab exteris opprimi? Carnorum dux iam eligendus, rustico vestitu prodit, & à rustico ad has partes delecto potestatem ambit, & interrogatus an ius cuique suum sit redditurus, idque se facturum pollicitus vilissimo quodam & contempto pretio à rustico illo cui publicè id negotij datum, ad gubernandum admittitur. Hinc & illud Gotalanorum, regem suum perinde atque quemuis ex infima plebe alloquentium, *Nos como vos*. qua formula se pares regi ostendunt, & eum non aliunde quàm ab ipis imperium suscepisse. Non fuit igitur apud Francos citra grauissimam causam ad ipsum vsque Hildericum postremum ex recto Merouei stemmate descendentem, hic ritus vetustissimus obseruatus, vt rex nihilo sublimior octapodibus censeretur, excepta sola illa potestate quam popularium suorum suffragiis & permisso teneret. Inter insignia bipenni æquè atque infimo quicque euchiridij loco vtebatur, quæ quare cælo delapsa fingatur, in Gotodanicis satis explicatum; ad quæ eum remitto, qui accuratius veterum Scytharum hac in re rationes peruidere desiderabit. Et quoniam liberorum Scytharum, id est Francorum, proprium erat hoc armorum genus æquè in pace & agro atque in bello & castris vtendum, meritò Francesca vocabatur; nec ea tamen sola de causa, vt omnia Cimmericorum symbola rationum sunt scècunda, sed propterea etiam, quod instrumentum esset quo Francisia, id est, latissima illa libertas potissimum conferuaretur. Duabus enim maximè rebus ad liberalem victum & homine ingenuo dignum opus est; altera, vt res pecuaria & agricultura diligenter administraretur, ne quæ necessaria sunt, ea aliunde sint humili animo & seruili emendicanda; altera, vt quæ labore tuo pepereris, atque ad vitæ commoditates & copias compararis, ea armis aduersus rapinas hosticas defendantur. Harum vtramque securis præstabit, quæ vt ob aliam causam cuius vtrò offerendam, ita ob hanc etiam bipennis erat, vt altera acies ad rem rusticam & castrametationem seruiret, altera ad cædendum hostem seruaretur. Anconæ verò non perinde atque bipennis inter ordinaria arma computabantur, vt ex Procopij loco modò à nobis in medium allato cuius liquere potest: nec item sic erant Francorum propriæ, vt non aliæ quoque gentes iis in bello vtentur, quod Appiani quinto ciuilibus belli libro verba satis declarant: At verò, inquit interpretis lingua, Menecrates cum iaculo ad Hiberorum formam multis hamis ferreis inserto femur faucibus, subitò telum educere non posset, & ob id bello inutilis existeret, reliquos ad pugnam hortaturus constitit. Hæc huius auctoris verba Lazius ad securim accommodauit, quàm aptè quibus facile videbit. Quemadmodum autem bipennis Francesca dicebatur, ita hoc iaculi genus prorsus ab illa diuersum Anconam vocari Agathius testatur; quam vocem, si hæc litterarum compositionem quam eius interpretis habet, seruemus, illud telum significabit quod pendere & potest & audet; potest quidem propter hamos, audet verò, quia sic hastile ferro est obductum, nihil vt metuat ne amputetur; deinde his duabus rebus eos defraudat quibus est iniectum: quæ omnia Anconæ nomine à linguæ nostræ peritis intelliguntur. Hanc enim pendere significat; Ant idem est quod figo, vnde Antiter instrumentum quo vel naues figuntur, vel trabes in muris firmo nexu continentur, vocabulum nemini vernarum nostrorum ignotum; à quo si Græci & Latini anchoræ nomen se mutuos esse negent, de suis scriniis meliorem significationis rationem depromant. Gemino igitur modo prior syllaba intelligi potest, & vtroque ad rem accommodato, quandoquidem iaculum hoc & pendeat, & pendendo hostem figat, vt in Menecrate contigit. Aspiratio autem, ne fraudi sint hæc minutæ neglectæ interpretanti, à nostratibus in compositione frequentissimè tollitur. Posterior verò syllaba Con non dup-

Octapodum ritus apud Scythas.

Carnorum dux inuulgatio.

Gotalanorum regem alloquendum conueniunt.

Securis Francorum cuius sui symbolum.

Anconæ etymologia. Hanc. Antiter. Antiter.

Con.

plicem modò, sed triplicem habet notationem; ita vt ea intelligatur, possum, scio, & audeo: Vnde Coning pro Rege deriuatur. Iam & compositio tota sic exponi potest, vt sit *huc-hon* & compositio causa exempta adspiratione, Ancon; qua quidem expositio ne telum signabitur quod & pendendo & sistendo fraudat. Minutilla sunt hæc, fateor, sed luculenta tamen indicia quo olim sermone Franci sint locuti, quamque is sit felix & copiosus ad voces breui illas quidem litterarum contextu, sed notatione amplissima componendas. Num quisquam melius vsus huius teli multis verbis delineare queat, quàm duæ hæc syllabæ eum aspectui subiecerunt? Quamuis autem hoc iaculum Franci haud secus atque Iberi aliquando ad manum habebant, non tamen aut proprius ipis aut perpetuus eius fuit vsus, quod iaculi loco ipas etiam bipennes certissimis & violentissimis ictibus in hostem coniecerunt, quæ, veluti balista aut scorpione excussæ, & clypeos & arma pondere & acie sua penetrabant, vt hæcenus ij norunt qui securibus iaciendis assueuerunt: quam ipsorum pugnandi consuetudinem non Procopius tantum, sed alij etiam scriptores memoriæ tradiderunt, inter quos Sidonius Apollinaris:

*Excussisse citas vastum per inane bipennes,
Et plage præscisse locum, clypeosque rotare
Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas.*

Quibus elegantissimis versibus Francescas simul & Anconas descripsit; illas quidem apertè, has verò sub hastarum nomenclatura, quas coniectas euestigio Francos sequi dicit, quò nimirum hastili conculcato vel totum hominem, si corpori hæserit, vel clypeum vnà deprimant ad eum modum quem Agathius clarissimis verbis depinxit. Arbitror ex his perspicuum euasisse, aliud bipennem aliud anconam esse, quas ex iisdem eorundem auctorum, quibus ego diuersas esse docui, verbis Lazius pro eodem bellico instrumento accipiendas putauit, in hoc eius inconsiderantiæ, meo iudicio, reus quam mihi fateor non rarè deprecandam, dum vix à me impetrare possum, vt quæ semel effusa sunt, & chartis volante penna illita relegam, & iudicio corrigam maturiore. Et hæc quidem de Scythico regum Francorum plaustro & bipenni certis & luculentis indicij, quibus ex oris ad Oceanum Germanicum & Rheni ripas olim migrarint. Qua verò de causa crines & barbam summissam aluerint, non est difficile ad coniectandum. Cum reges in terra viuam Dei imaginem præ se ferant, nefas est vt quisquam mortaliū vel minimum in iis ausit violare, immo ne illa quidem attingere quæ natura vel ad decorem vel ad tegmen comparauit. Quamobrem vt regia Maestas intacta & omnibus modis inuoluta seruetur, sacro sancto ritu cautum erat, ne & barba & capillus vel tonderetur vel raderetur. Hanc comæ barbæque alendæ causam non ego commentus sum, sed ex ipsius Dei verbis didici; qui Mosi inter cetera præcepit, ne sacerdotes aut capillum aut barbam raderent, ne quos sanctos esse volebat, ferro & alienis manibus polluerentur. Antiquitatis iidem erant & sacrorum antistites & reges; quod Melchisedec, quem regem iustum Latine veritas, exemplo suo docet: ad quem venerandæ antiquitatis morem notandum Virgilius cecinit: *Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos*. Non citra causam igitur Græcorum philosophi capillitium & barbam nutriebant, quò sese solos dignos monstrarent quibus & sacrorum cura & Reip. gubernacula committerentur; tamen si fortasse ritus eius origo ignoraretur, variisque sannis hoc nomine in prosceniis notarentur. Plato certè, dum philosophum regnare vult, an non dicere videtur inter cetera quæ regem decent, illud etiam esse, vt barbam & capillum philosophorum more submittat? Sicut autem summos viros & in altissimo humanarum rerum fastigio constitutos hic naturæ ornatus maximè decebat, ita contra infimæ erat & abiectissimæ humilitatis, capillū & barbam radere: quod de Esaiæ verbis, planctum Moabitum vaticinantis cuius in promptu est: *Moab, inquit, inuolabit, in carētū capitis eius caluitium, & omnis barba raderetur*. Hieremias item luctus summique mæroris indicium dedit, dum dixit ob Godoliam ab Imaele occisum octoginta viros venisse à Samaria rasis barbis & capillis, & vestibus conscissis squallentes, vt sacris operarentur, ad Deum reddendum rebus suis propitium, & quàm visus fuisset esse, benigniorem. Multa sacra scripturæ testimonia de vetustissimo hoc ritu citare possemus, sed hos duos adduxisse instar est plurimorum. Non possum tamen tacitus præterire Isaiam lugendi ritum, de quo Firmici Materni hæc sunt verba in eo

h H libro

Barbam & crines cur aluerint Franci.

Reges antiquitatis iidem & sacerdotes.

Barba & capillus rasi olim luctus indicium.

libro quem de erroribus profanarum religionum scripsit: In adytis, inquit, habent idolum Osiridis sepultum; hoc annuis luctibus plangunt; radunt capita, ut miserandum casum regis sui turpitudine dehonestati defleant capitis. Iam ut ex his perspicuum est, rasum caput luctus indicium habuisse antiquitatis, ita notior est Abfolonis promissa coma quàm ut pluribus verbis probanda hic sit huius consuetudinis vetustas, quæ non ex hominum tantum arbitratu & constitutione, sed ipsa etiam rerum natura duxit primordia. Ut enim nihil lætius, iucundius, amœnissimum, pulcherrimum quàm arbores & omne plantarum genus foliis suis gratissimum oculis spectaculum exhibere; ita contra nihil horridius, nihil tristius caluitio hiberno. Hinc poëtæ Orphici Apollinem intonsum præcipuè inter ceteros Deos vocabant; tum quòd, ut Hesychius scribit, ἀπυθής sit, id est, ab omni luctu remotus, tum quòd accedens ad nos omnia frondibus & floribus vestiat, tum quòd regis exemplar de cælo mortalium oculis subiiciat. Monstrat enim nobis ex vnus foliis gubernatione plus felicitatis ad remp. venire quàm ex innumeris sideribus per noctem conspectis: & sicut hæc lumen suum ei submitunt, ut solus omnia illustrare videatur; ita hoc ad communem hominum salutem maximè pertinere, ut omnes vnus imperio sic subsint, ut nemo quicquam sibi citra huius permillum audeat arrogare. Qua de causa à vetustissimis poëtis & historiæ etiam scriptoribus, ut antè monui, præ ceteris diis cognomen regis vnus est mereri; non illud quidem quoduis, sed quod Græci ἀνάξ proferunt, ab Eustathio & Plutarcho sic expositum, ut ab ἀνάξ deriuari arbitrentur, aliis ad aliam originem vocantibus; de quorum controuersia conicio à Barbaris hanc vocem ad Græcos, perinde atque multas alias, ipso etiam Socrate consistente, venisse. Nobis principium numerorum & omnium rerum vocatur *Ἐν* vel *εἷν* vel *εἰν* vel *εἰ* varietate dialectorum alium & alium sonum afferente, vnde *εἷς* Græcorum, & vnum Latinorum: quorum natales nostrates esse tum etymologia latè in Hermathena à me explicata, tum analogia nobis peculiaris ostendit, propterea quòd conuersis vox litteris, ut ex *Ἐν* fiat *Ἄναξ* contrarium prorsus significet, rem nimirum ab omni vnus natura eximens. *Ἄναξ* verò æstimationem & dignationem vertas, si ut nomen vsurperet, sin ut verbu, idem est quod æstimo vel magnifico & honore dignor, commune ad indicandi & imperandi modum. *Ἄναξ* itaque tantundem est ac si dicas, Vnum magni fac & insigni honore dignare. Iam Tau finiens dictionem adimi Græcorum characteris postulat, & C cum adspiratione in *Χ* transire frequens est, ut ex *Ἄναξ* Latini fecerunt Rex, à *Ἄναξ* Lex, ex *Ἀμβρογίης* Ambiorix, alia ex aliis super sua incude ad Latinam formam fabricati. Est quisquam nunc tam cæcus, tam hebes, tam vecors, vt non mox intelligat nulli magis creaturæ hanc appellationem conuenire quàm ipsi Soli clarissimo ipsius summæ vnitatis speculo, & simulacro corporato? Quid aliud vnica illa totius mundi lux omnibus corporibus lumen communicans, quoad eius natura ipsorum capax est, dicere videtur, quàm ipsum vnum plurimi faciendum esse, & tanto æstimationem pluris, quanto clarissima hæc fax ceteris omnibus corporibus præstat? qua in re latius declaranda si multus sim, lychnum meridiano Soli videbor accendisse, & alioqui tam viuæ hæc est & efficacax vnus Dei imago, nihil vt inueniri queat quod in finitam eius bonitatem magis ob oculos ponat, magis mētē insinuet, magis per omnes beneficiorum gradus declarat. Vix me teneo quin exclamem, ô Anax vnicum & singulare inter omnia corporata diuinitatis simulacrum, oculos nostros sic radiis tuis illustra, sic corpori calorē infunde, sic nos vitali tua aura excita, vt mens nostra ductu & præmonstratione tua ad ipsum vnum subuolare contendat, & cum eo sese vnire cuius vnus actu totius felicitatis summa continetur. Succinam & illi qui dixit: ἀνάξ πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσι τοῖς Ἀπύλλων. Ceterum dicas Castori & Polluci peculiari etiam & suo quodam iure à Græcis hoc cognomen tributum, dum Anaces vocantur. Abripis me ad immensum contemplationis campum, in quo quantumuis multa spatia confecero, semper tamen plura quàm mentis oculis, nedum corporis, comprehendi queant, restabunt. Orphicorum princeps, quisquis is fuerit, generis humani seruatorem & eius in terris præcursores his nominibus nuncupauit, quorum hic ipsum vnū monstrauit, ille mortale genus morte sua ad vnum deduxit: Qua de causa rectissimè hac voce Cimbrica vocatur. Sed his alibi locus erit. Nunc ad capillos & barbam herouum maximorum insignia, de quibus testimonia & rationes tot sunt, vt ingens volumen explere possent: nobis satis esto, manus Mercurialis officio defungi, ea demonstrata

Barba & coma laudes.

Apollo intonsus, regis exemplar.

Apollo cur & unde vnus cognominatus.

Ἐν.

Ἄναξ.

demonstrata via per quam citra errores ad præscam veritatem liceat peruenire; quam corruptissimi Græcorum mores sic contaminarunt, vt capillus submissus cynædorū potius & mollissimorum hominum contumacem Sacerdotum, regum, & philosophorū inigne videretur, re etiam in prouerbiū obscenum, cuius Synesius in caluitio meminit, deducta. Videas nunc, quàm iusta ratione, & quàm conuenienti tum sacris litteris omni Græcorum scriptura antiquioribus, tum ipsi naturæ & eius regi clarissimo optimoq. omnis gubernationis humanæ exemplari Francorum reges nutriuerint & barbam & capillum. Neque quicquam abominandum magis ipsis & horredum videbatur, quàm si regis comæ pars aliqua vei minima fuisset caesa: quod illustri exëplo docetur ex Gregorio Turonensi, qui Dagobertum contra Saxonas dubio Marte pugnantem, & iam parte capillorum caesam detrunca; periculo proximū narrat, hanc comæ partem protinus ad patrem trāsmisisse, quò rei tantæ tamque nefariæ & abominandæ spectaculo motus ad suppetias ferendas quam maximè posset acceleraret. Quid ad hoc Lotarius pater? Quid tanta fræditate regis insignibus allata, tam immani ira exarsit, vt subito per noctem exercitum rapiens potius quam ducens, Saxonas velut vnus sæuiens inuasit, mandarique suis, vt ad mēsuram ensis hostes detruncaent, neq. cuiusquam cadauer longius quàm is esset, sinerent iacere. Quis hinc non animaduertat, vt Deus sacerdotes suos caesarie, barbaq. tonsa pollui dicebat, ita Francos putasse regiam Maiestatem contaminari, si coma fuisset amputata? Quòd si Gregorius Turonensis ceterique Ogenium hunc ritum & Levitico Moysi admissum contentiorem pro eo ac oportet ad rectam trutinā expēdissent, minùs de regum Francorū antiquitate dubitassent, quam equidem partim aliunde, vt prius annotatum, partim hinc tantam exillimo, vt ad primos Ianigenas regales hæc cærimoniarū referēda videantur. Sanè dum hanc intueor Francorum cum iis quæ naturæ sacræque diuini legum latoris libris tam ad vnguem quadrant, magis magisq. mihi cogor placere, tum de Francici nominis origine reperta, tum de amoribus Apollinis & Branchi explicatis. Quid enim intonso siue Aëricomæ regi magis conueniat, quàm eos reges amare qui ipsorum cultu corporis quàm maximè imitarentur: si Socratis testificatione ab eo quisq. Deo maximè amatur, cuius dotes morum omniq. officiorū similitudine quàm proximè æmulatur, & vim earū claro exëplo mortalibus ostendit atq. cōmendat? Num aliud maius est veritatis argumentum, quàm insignis & perpetua sibi veluti catena hærens omnium tum rerum tum verborum inter se consensio? Qui, rogo, rectius ipsius Apollinis Anaëdis imaginem exprimere Francus potuit, quàm si regem suum perinde atque ille est Aëricomen perpetuo esse velle? Ex his modò & illud in lucē venit, cur ceteri Franci partem capillorum & barbæ tonderēt, quo non aliud indicabant quàm se lubentes vni regi subesse. Sed iam satis de crinitis regibus: de quibus vt longè infra quàm vel res ipsa exigere videtur, vel mihi facultas esset, egerim, plus tamè fortasse dixi quàm obtusæ quorundam morosorum hominū aures ferre possint. Qui verò fuerint *πλοφῆσι* inter Scythas siue pileati, non sit arduum ad coniectandū, si ea quæ in Cronis de pileorum vsu antiquitate à me exposita sunt, non respuantur. Si enim insigne libertatis pileus fuit de vetustissimo vel Nochi vel liberorum instituto, vt illius pilei quo in arca seruati sunt ab vndis, monumentum in hoc ritu exstaret sempiternū, quid ni dicamus apud eos qui summam generis sui propagandi libertate profitebantur, hunc morem sacrosanctū fuisse, vt ij qui secundum regē & eius liberos atq. cognatos in summo honore versabantur, pileis vterentur, quò sese præ ceteris in libertate tuenda augendaq. eximios monstrarent, & vulgo hominum longè excellentiores ad id præstandū quod tota gens nomine suo præ se ferebat? Crediderim itaque hos eos fuisse qui postea Salios se nominarūt, è quibus reges legi solere Otto Frisingensis prodidit, ita vt pileatorum nomē huic ordini qui postea equestri titulo fuit insignitus, quondam fuisse credam. Quemadmodū itaq. Franci inter ceteros Scythas libertatis se nomine iactabant, ita Pilophori inter Francos præ ceteris omnibus hoc insigne libertatis ornabantur: quod eo significantiorem vim symboli in sermone Teutonico, quo Scythas vsos fuisse alibi demonstravi, habebat, quòd vox *Ἰοπ*/quo pileus notatur, ab *Ἰοι*/quod est, tueor, custodio, & defendo, deriuetur. Vnde intelligas eos qui pileis vterentur, profiteri, se se semper excubare ad totius populi custodiā atq. tutelā: qua de vocis & rei, quæ propria est nobilitatis, consonantia luculentum existit signū, quæ gens in hoc libertatis symbolo ceteris præiuerit, cum frustra Græci, frustra Latini, frustra Hebræi vel hanc vel parē no-

Coma regis partem fuisse abominandā Franci.

Francorum regum cærimoniarū antiquitas.

Barba & capillum partem cur Franci tondere cœperunt.

Pilophori Scythæ qui summi pilei cuius rei symbolū.

Ἰοι.

rationis rationem intra sermone sui latifundia sint quæsituri. Omnibus profecto votis oprandum, vt qui sese stemmatis iactant, non tantum horu Scytharum more pileati essent, sed perpetuo Germanicæ pileorum nomelaturæ monitu id sibi antiquissimū existimarent, vt temp. cum foris tum domi consiliis armisq. tuerentur, & communem suorum libertatem non minus reapse contra quosuis vel ciuiles vel externos insultus, contra omnem peruersorum hominum malitiam, contra seditiosas iniquitoru nebulonum insidias, deniq. contra cuncta ea quæ aut publicæ omnium aut priuatæ cuiusque salutis aduersantur, custodiat, defendat atq. propugnet. Cùm igitur nostrati pilei nomine hæc officij generosorum proprii tessera designetur, non mirum est, equestrum Francoru ordinem pileo se insignire voluisse, quod omnes intelligerent non se solum Francos, id est, liberos; sed libertatis etiam ceterorum ciuium semper fore propugnatores. Videse quam apte, quam concinnè quæ de antiquissimis Scytharum prodita sunt liberis Scythis coueniant; quam amicè res & nomina conspirent, quam inter se connexa sint atq. deuincta, quam ipsa reru cõsecutio omnem caliginè discutiat, quam sermo ipse Francoru vernaculus obscurissima quæq. interpretetur, & ab exordiis ad scopu destinatu deducat. Sed iam dum fat diu huic Pilophorum tessera inferuitum, donemur & nos pileo, quod liber sit ad cetera progressus. Reuertamur ad Merouingos, quorum cælestis & diuina virtus cùm tandem senio contabuisset, atque in Hilderico postremo titulo tenus rege extincta prorsus esset, regni clauus iteru ad nostrates peruenit, cuius rei initio annotato & ad Carolu Magnum deducto, finem faciam antiquariæ huic inuestigationi. Tam claræ & eximie huius viri dotes fuerunt, tam illustria rerum gestaru decora, vt de eius natali solo non secus atq. de Homeri multoru contentione gentiu sit certatum, omnibus studioissime sibi tantam gloriam totis ingenij viribus vindicare molitis, nullius interim rei minus sollicitis quam ipsius veritatis. Ceterum si tanta rerum posterioru memoriæ mandandarū, quanta bene præclareq. gerendarum diligentia præditi maiores nostri fuissent, non cogentur historiæ scriptores in hanc descendere rixosam controuersiarum arenam. Nos tamen quod tempori chartæque parcamus, aliorum opiniones tamquam enormi spatio à vero dissidentes omittemus, contenti id vnum exponere quod in patriis partim monumentis, partim scriptis inuenitur. Scripsi aliàs Theodoricæ filiam, Theodoberti sororem, Vitiloni Theodonis Magni Bauarorum ducis fratri nupsisse, atque dotis nomine cum alia, tum limitis Antwerpiani præfecturam marito suo attulisse; cuius rei equidem me fateor non alterius testificatione quam Auentini stitisse, qui tamen in re obscura plura se dicit scribere quam credat, verbis & sententia hac parte Q. Curtium de rebus ab Alexandro Magno ad Indoscythiam gestis loquentem inuitatus. Vt cumq. res habeat, id omnium constat apertissima confessione, generis Carolingorum principia Antwerpiano limiti deberi, qui non tã angustis quam fortè quisquã putarit terminis includebatur. Totam enim præter longum litorum latè patentium tractum Asbaniam & Eburonum regionem & vicinas complectebatur, quod rei frumentariæ ceterarumque rerum, quibus magnis latorum limitum præsidii opus est, copia suppeditaretur. Hinc, vt alibi dixi, Albania regionis, Thenis & Landasio opidis, Getæ siue potius Getasio fluuii vel ab alimentis vel à decimis nomina deducta. Totam autem hanc ditionem Romani Arborichis custodiendam dederunt; & quod melius custodirent, eam iis sic hæreditario iure tribuerunt, vt vectigalibus obnoxia nullis, diligentiusque exulta tantum frumeti alimentorumq. daret, quantum ad limitem hunc contra Francos tuendum necessarium esset. Inter hos Arborichos duces fuerunt Caroli maiores, qui exercitui suo cui præerant, nomen Brauæ bandæ dederunt; quia soli videlicet Francorum viribus obstarent potentius quam ipsi Romani, qui Treuetis & locis vicinis ad secundam Germaniam defendendam in præsidii erant collocati. Hinc factum, vt dum Caroli genus altius repetitur, & in caliginem, vt fieri solet, natalium deuenitur, Brabones fingantur, quo nomine Brauæ bandæ duces intelliguntur.

Primus certè cuius proprium nomen ad posteriorum memoriam venit, Carolus fuit, quem Brabonis filium fingunt, id est, eius qui à Romanis huius limitis præfecturam sortitus esset. Quoniam verò Germanis siue Thungris, quo nomine tum Aduaticorum posteritas vocabatur, contra Germanos Francos minus fidebant, societatis obfides ab ipsis accipiebant vel liberos vel fratres vel sanguine proximos. Inde factum vt frequens fuerit inter

Antwerpiani limitis præfectura Vitiloni in dotem data.

Carolingoru principia Antwerpiano limiti deberi.

Caroli Magni maiores Arborichoru duces. Brauæ bandæ.

Brabon qua occasione finguntur.

inter principes Ansegisi nomē, quo societatis obfes vernaculis nostris notatur, quia Anse societatem signet, ab Anse quod est respicio vel rationem cuiuspiam in re quapiam gerenda habeo, vnde ciuitates Germanicæ in mercatu confederatæ Anse steden, id est, sociæ ciuitates vocantur. *Stis* verò vel *Stisel* obfes nominatur. Quamobrè Carolus, primus eorum quoru memoria litteris consignata est, filium suum Ansegisum vocauit, certus eum fore obfidem apud Romanos in ita contra Francos societatis. Et ipse quidè primus Carolus non aliunde nomen nactus videtur, quam quod parentes ominarentur, eum quem sic nuncuparunt apicem fore inter eos quos Romani caros haberent. Nihil igitur Ansegiso cum Troianorum Anchlise, nisi fortè & ille apud prisicos nomen ab eadem re fuerit adeptus; quod ita ne sit an non, nihil ad nos. Ansegisus itaq. Caroli, cui à breui naso cognomen datu, filius huius limitis comes ex obside factus, primus à Romanis videtur desciuisse, Francoru armis coactus, vt paullo antè de Arborichis explicatu, quibus, licet reliqua sua ditione non spoliaretur, ex fœdere tamen de limitaneo iure cessit, quod Franci sibi ipsi præstarent securitatem. Huius liberoru nomina cum ignorètur, factu vt à Braua banda successores vocarentur Brabones vsque ad Carolomannu Landasij natum; à quo vera historia exordium sumit. Huic Lotarius Francorum rex restituit limitem Antwerpianu, quem Clodio maioribus ipsius abstulerat, quod contra Romanos eum non Arborichi sed Franci tuerentur. Huic Landas, vti natale solū, ita imperij sedes scribitur fuisse, quo loco ad quinquaginta quinque annos princeps Pippinum, cui à patria Landasio cognomē, sustulit, fuit ei & filia Amelberga nomine, cuius filius Walbertus duas habuit filias ob vitæ sanctimoniam in diuarum numerum relatas, Aldegundem & Waltrudem: quaru hæc nupta fuit Vincetio comiti Hannoniæ, è qua natus Landricus episcopus Metensis cum duabus sororibus quæ virginitate sua Deo dicata vnà cum fratre in Diuoru societate sunt cooptati. Amelbergæ item Amelberga filia fuit, quæ nupta Witgero domino Hamensi, filiam habuit Goedelam, cui summum Bruxellis templu consecratum, vnà cum quatuor aliis liberis; inter quos Embertus episcopus Cameracensis; omnibus cælo adscriptus. De Carolomanno versus extant pro eo ac ætas illa ferebat ornati:

Hic Carolomannus princeps fuit inclytus, ex quo Prosapia Caroli Magni processit origo.

Carolomanno mortuo Pippinus Landasius succedit, anno à natali Christi sexcetesimo decimo quinto, qui apud Lotariu Francorum regè in tanta fuit & fidei & virtutis existimatione, vt Dagobertu regis filium vnà cum Austrasia & omnibus regionibus inter Albim & Mosellam susceperit consiliis regendū: qua in re ab Arnulpho Mediomatricum episcopo adiutus, tam egeriam operã præstitit, vt quicquid eximiè à Dagoberto gestum quasi ex asse huic acceptum feratur; cùm ceteroquin haud admodum bonæ indolis Dagobertus esset, vt ex barba pædagogo per contumeliã abscissa, & ex infinitis eius scortis, quæ patre mortuo per collegia publica distribuit, facile sit coniectatu, quam fœditatem cùm Pippinus reprehenderet, beneuolentia regis excidit tantisper, dum is vel spurcæ libidinis fatietate, vel plurimorum grauium virorum monitis ad meliorem frugè rediret. D. Dionysij templum huius Pippini suafu extructu creditur & maximis donis ornatum. Iudei item omnes, quoru ingens multitudo ex Hispania, ne Christianæ religioni nomen dare cogeretur, in Franciam confugerat, in exilium acti, nisi sacro se fonte tingi permitterèt. Reconciliato Dagobertus filium suum Sigebertum Austrasiæ regem designatum credidit, qui ductu auspiciisque ipsius multa fortiter & cum laude contra Sclauos gessit; quorum arma, vt tum temporis per Germaniam grassati cœperant, ita in Asia Sarraceni vnus auari eunuchi ætario præfecti conuicio, qui eos canes vocat, irritati, Mahometicam sectam per totam Arabiam, Persiam, Syriam armis propagarunt, tanta celeritate, vt nulla vmquam pestis tam subita contagione sit grassata. Nec minorè cladem Germania & Gallia à Sclauis idolorum cultoribus accepisset, nisi Pippini & Austrasianoru virtus, cum Sigeberto regi, tum toti Christianæ Reip. id temporis, si vmquam aliàs, necessaria, strennuè obstitisset. Pippino in Diuoru numeru relato, Grimoaldus ex Lutaberga Ducis Aquitanie filia filius successit, Austrasianorum equitum perinde atque pater factus magister. Hunc, si historiæ Gallorum fides habèda, ambitio à recta via transuersum egit; conatum, vt fertur, Hildebertum filium suu diademate ornare, Dagoberto Sigeberti filio admodum puero tonso & in Scotiam ablegato. Sunt qui hæc ob inuidiam ab aduersariis

Ansegisus societas. Anse steden. Anse stis. Ansegisus Caroli filius.

Antwerpiani limitis comes à Romanis ad Francos primus defuit.

Carolomanno Antwerpianus limitis restitutus. Landas Carolomanni natale solum & imperij sedes. Pippini patris & parentes. Amelberga. Walbertus. Aldegundis. W. arudis. Landricus. Goedela. Embertus.

Pippinus Landasius.

Dagobertus praua indolis.

Iudei à Pippino in exilium acti.

Sclauoru arma in Germania. Sarraceni cœtuo irritati, Mahometi sectam sequuntur.

Grimoaldus Pippini filius patri successit in Austrasia. Pippini equitum præfectura.

conficta putet. Vt ut res habet, Grimoaldus proclium inire cōtra Clodoucum coactus, vincitur & occiditur. Alij captum in carcere obisse narrant. Nec desunt qui cæsum Iupiliæ sepultum fuisse tradat. Illud certū, Beggam, Grimoaldi sororem, Diui Pipini item filiam, in fratris possessiones admissam. Fuit huic ex iisdem parentibus soror Gerrrudis, Niellis virginitate Christo consecrata nobilis. Beggam vxorem duxit Ansegisus, cuius hanc genealogiam accepimus: Vtilo ex Theodoberti sorore Hubertum, Hubertus Afobertum, Afobertus ex Blitilde Lotarij regis filia genuit Arnoldū, qui pater fuit Arnulphi è duce antistitis sacrorū, ex quo natus Ansegisus Beggæ maritus. Hinc licet videre qui per cōiugia Arborichi, è quibus Pipinorū genus ducitur, regibus Francorū affinitate sese cōiunxerint, atq. in priscum limitis Antwerpiani ius, quod Clodio iporū maioribus securitatis suæ causa abstulerat, sint restituti. Ansegisus perfidē in venatione occisus est, à Goetswino, quē ignobili genere natū educarat, & ad magnas dignitates euexerat; ad eū vt post heri sui mortē Beggæ sibi matrimoniū polliceretur, cuius adipiscendi gratia dicitur ex insidiis, nulla alia accedēte causa, virum optimē de se meritum interemisse: sed longē falsus est opinione temerē suscepta; quoniam honestissima vidua sceleratissimi & facerimi parricidæ vitabunda in Arduennam siluam secessit, in qua inter Huiū & Namurcum monasteriū Andinū extruxit. Ansegiso Pippinus vnicus filius hæres fuit, cui ab Her-stallo, quo loco natus est, vt priori Pippino à Landa, cognomentū tributū, à nonnullis etiam Crasso nuncupato. Hic Goetswinū ob parricidū admittum profugum & longinquo se exilio regentē ad multorū dierū iter cum vno solo comite, ne res palam fieret, persecutus, noctu occidit, vnā quotquot in eisdē adibus essent interēptis. Austrasiam primum cum Martino fratre patruelē rexit, qui contra fidē datam ab Ebroino perfidissimo tyranno occisus, Pipino soli rerū gubernacula reliquit. Is dū exulibus Francis veniam rediturūq. apud regem impetrare nequiuisset, cōtra regem Bertariumq. equitū magistrū insigni potitus est victoria, & Bertario suorū cōiuratione cæso, totius regni administratio vni Pipino credita, cuius auspiciis tota Francia vires animosq. post diurna dissidia coniunxit, & in vnum validissimū coaluit corpus. Ratbodū Frisiz regē subiugauit, genti toti Euangelicam doctrinā per Clementis viri sanctissimi conciones impertitus. Pipino lætis rebus insolescenti, Alpaidis magis quā Plestrudis legitima vxor allubescere cœpit, ex qua Carolū cognomēto Martellū genuit, qui Magister equitū à patre creatus, & post patris mortē à Plestrude, aduersariæ factionis viribus frera, in carcerē detrusus sic nouercæ cōsilia virtute sua fregit, vt custodia elapsus non regnū modò totū in suā redegerit potestātē; sed princeps etiā Francorū nouo titulo fuerit vnanimi procerū cōsensu appellatus, cum regis & nomen & insignia ab ipsis oblata renuisset, aiens se regibus imperare malle quā regē vocari. Hic rebus ingentibus contra Saxones, contra Aquitanos, contra alios gestis, quadringētis circiter Sarracenorū millibus cum rege Abderama cæsis, tantū triūphum adiecit, vt post hominū memoriā nullus omnino regū parē hostium numerū vno præclio fuderit & occidione delegerit; quē auxit Athino altero rege, qui Galliam priorem cladē vlturus, inuaserat, post immanē Saracenorū multitudinē cæsam in Hispaniam fugato. Sicut Pippinus prius contra Sclauos Christianis vnicum fuit propugnaculum, ita Martellus velut murus quidam aheneus aduersus Saracenos diuinitus tum tēporis fuit obiectus. Quamuis nihil aliud vniquam ad religionē tuendam Franci eximie gessissent, vel his tamen solis nominibus Christianissimi possent vocari. Atqui & ante hos principes, quorū plurimi parentes Diuis sunt cooptati, Merouingi quoq. insignem laudē meruerunt, maximis viribus Arrianam hæresim semper oppugnando, donec funditus esset euerfa, & radicētis hominū animis euulsa. Nec verò hoc tantum religioni Martellus, vt maximū sit eorū quæ referri queant, præstitit; sed eam etiam pietatē adiunxit, vt Romano pontifici ius suū contra Langobardos tueretur. Martello filius successit Pippinus cognomento paruus, qui primus Brabantorū & huius limitis Antwerpiani comitū regium diadema procerū & Pont. maximi suffragiis & auctoritate sumit, patri suo magnitudine rerum gestarū simillimus. Hic rursum filium dedit virtute maioribus parē Carolum, qui non tam corpore quā rebus gestis Magni cognomen est cōsecutus; cui Carolingi deinde, quamuis pleriq. impari laudē, successerūt; de qua propagine Philippus D. Caroli filius genus ducens tam illustria habet domestica heroicarū virtutum exempla, vt non existimem in alia gente vel plus vniquam gloriæ exstitisse, vel efficaciora, vehementioraque ad populos summa iuxta æquitate atque fortitudine gubernandos incitamenta,

Beggam in fratris Grimoaldi & Clodoueo interfecti possessiones admissa. Gerrrudis.

Ansegisus perfidē à Goetswino occisus.

Goetswino parricidii patris dat.

Pipini Her-stalli sue Crasse regis facta.

Frisia cum Ratbodo rege à Pipino subiugata, ex eodem adola. Caroli Martelli principis Francorum virtus.

Sarraceni à Martello deuicti.

Arriana hæresis à Merouingis oppugnata.

Pippinus paruus.

Carolus Magnus Carolingi.

NAM tamen mihi reliquam video laboris appendicem, vt nimirum lilia clarissima clarissimæ gentis exponam insignia: de quibus nihil sani quisquam in hanc vique diem scriptorum videtur prodidisse, cum tamen vix alia reperias vel antiquiora, vel plus habentia symbolicæ rationis, vel ad eorum nomen à quibus præferuntur doctius accommodata. Hic mox in primo limine magnam mihi obgannientium turbam obstare cerno; qui vociferantur, Francorum olim ante religionem Christianam susceptam insignia non lilia, sed buffonem fuisse. Verum nihil horum moueor clamoribus, non magis sanè quā si coruus crocitasset: ea nimirum de causa, quod, cum nullo idoneo teste nitantur, tum rem nobis occinant absurdissimam. Quid, rogo, rationis habeat, si illusterrimam ab omni sæculorum memoria gentem, atq. eam quidem quæ à perpetuo finium proferendorum studio nomen sibi sumpsit, dicamus buffonis sibi tesseram in militaribus signis accipere voluisse? Insignem verò claritatem ex lucifugo animali coniectes; magnam ad terminos celeri expeditione dilatandos in tardissima bestiola cernas opportunitatem; multum fortitudinis ex eo colligas animalculo, cui nullæ prorsus vires sunt vel ad vim inferendam, vel ad iniuriam euitandam; cui id solum totius vitæ præsidium est, in occultis antris latitare; cui non alia sunt arma, quā pestiferum venenum & lethale frigidum corporis tabum. Quisquis es qui hoc fortium virorum symbolum quondā fuisse fingis, dic, quæso, num aliquam omnino causam queas reperire, de qua vel minimo tenus probabile reddatur, Francos buffonem sibi in clypeis aut in militaribus signis olim delegisse. Quod si facere non potes, cuius est impudentiæ, postulare vt rem ab omni ratione & veri similitudine remotissimam tibi citra omnia testimonia credamus? Sed video quid sit. Cum tu, quisquis es qui primus id genus nugas historiæ intulisti, nobis obrutus fisses, regem Francorum, qui primus sacro se fonte tingi permisit, Clodoucum antea, post Ludouicum dictum fuisse, putasti tibi licere, vt quibus semel falso & indocto figmento illuisses, eis rursus impudentius mendacium cōminisceris. At nos de anili illo tuo deliramento, quo Clodoucum nobis è rege Ludouico somniaisti, apertè deprehendimus, quā nihil temerè tibi sit assentiendum. Quamobrem nihili faciemus eorum narrationem qui Francos scribunt buffone olim in armis vfos fuisse, nisi posthac claris vel veterum auctorum testimoniis, vel verarum antiquitatum monumentis id à quoquam confirmatum videamus; propterea, quod quos semel insignis mendacij cōiucimus, eis non sumus fidem habituri, nisi aut idoneis testibus, aut solidis rationibus sua confirmet. Quod si mihi de fabulæ primordiis coniectura permittatur, dicam quempiam fuisse hominem pietatis quā Francicæ antiquitatis studiosiorem; qui cum vnde Franci genus duceret ignoraret, commentus, quod proximum erat, Francos terrigenas esse; atq. idcirco animal terra maxime gaudens eorum clypeis congruentissimum fuisse, quo ex eius natura nimirum fraterculi Gigantum intelligerentur. Certè si illorum censuræ standum esset qui Francos Germaniæ indigenas siue autochthones esse scripserunt, non ad modū malè huius animalis tessera iis conueniret: at eorum quā absurda sit assertio, non semel à nobis explicatum. Paulus Æmilius, licet errorem de Clodouei nomine creditum amplexus fuisset, figmentum tamen hoc ex eisdem crasse ignorantie tenebris profectum indignum historia sua ratus, longè alia de vetustis clarissimæ gentis insignibus scripsit, quæ vnde hausserit, vt legisse me non memini, ita in præsentia peruestigare nec lubet, nec est opera diligentiore dignum. Ait Clodoucum tribus diadematis rubris in alba parma depictis tantisper vsum fuisse, dum sacro fonte lustratus & celestis muneris christmate delibutus fuisset; quo loco sic obiter olei diopeteos fecit mentionem, vt satis ostenderit, non pauca eorum quæ rudi quondam sæculo memoriæ prodita sunt, ad inflammandum potiùs pietatis studium, quā ad simplicem historiæ veritatem pertinere. Nobis hoc non agitur: de gentilitiis tantum Francorum insignibus quæstio proponitur:

Lilia Francorum gentis insignia.

Buffone insigni Francos nunquā fuisse se vfos.

Buffoni natura.

Buffo qua occasione in Francorum insignibus puterit fuisse.

Clodonei in
signia non
fuisse diade-
mata.

quæ tria diademata rubra fuisse non antè Paulo Emilio credam, quàm quisquam eius nomine me doceat lilia quàm diademata purpurea plus habere claritatis. Neque enim decuisset vel minimum splendoris eius insignibus detrudere, qui vltra terrestria regna quorum sceptris potius antea fuisset, nunc recens etiam factus esset hæres regni celestis. Quod si mutatio aliqua hac ex parte vel decora vel utilis fuisset, debuissent potius liliis diademata quàm his illa succedere; propterea quod fasciæ regni modò possessi, lilia sperati dumtaxat præferant signum; quorum hoc illud quanto sit illustrius & antiquius qui nescit, cum frustra docere nitamur. Quoniam itaque Emilius nullum nobis assertionis suæ laudauit auctorem, & in ea hæc, quam exposui, reprehenditur absurda cum ipso decore repugnantia, non possum mihi persuadere, alia ante Christianam religionem, alia post Francorum insignia fuisse. Quamobrem asserere non veremur, iam inde ab ipso vetustissimo gentis primordio horum quæ hæcenus videmus, insignium usum inualuisse: & quò id firmius credamus, eo potissimum adducimur argumentum, quòd iis nihil aptius, nihil congruentius potuerit excogitari vel Francorum nomenclaturæ vel promissioni diuinæ, ob quam istam sibi indiderunt. Video enim id in omnibus tum hieroglyphicis notis, tum quibusuis signis, siue generis siue militiæ, siue cuiusuis alterius propositi aut instituti notionem offerant, diligenter à præfatis illis hominibus obseruatum, ut ea quammaximè illis nominibus conuenirent, quibus res quarum symbolum gererent, vocarentur. Nolo interim hîc varias insignium vel causas vel occasiones perserui, nec inquirere quanta sit eorum apud omnes nationes vetustas, quanta varietas, quanta cura & religio; cum ea res & latius pateat quàm præfens hic labor meus extemporaneus ferat, nec cuiquam esse queat obscura in tanta huius tempestatis ambitione. Vulgus arma vocat, quòd insignia in armis, maximè verò in clypeis, depingi sculpique consueuerint; cuius apud Virgilium inter alia hoc exemplum est in Auentino Herculis prole, qui septimo Æneidos libro inter primarios Turni socios & auxiliares recensetur,

Insignia eorum
arma dicantur.
Auentini insi-
gnia.

Clypeoq; insigne parentum

Centum angues cinctamq; gerit serpentibus hydram.

Cum cuius alij poeta militaria insignia à paterna virtute sumpta dare potuit, tum ei conuenientissimè applicauit, cui præter maiorum decus nihil amplius erat adscripturus. Vt autem hæc arma paterni generis memoria decorauit, ita plurimi fuerunt quibus symbola ad vitam vtilibus præceptis instruendam accommodata magis placuisse cernuntur. Sic Vlysses in clypeo Delphinum gestare Lycophron obscuro illo suo Pleiadico lumine nobis indicauit: quo nempe callidus ille significauit, sese eius animalis dotes maximè sequi velle, quòd simul & humanitate, & musices amore, & stupenda celeritate ceteris præstaret omnibus vel terra vel mari vitam degentibus. Et sunt profectò id genus insignia tanto illis quæ de rebus à maiorum quopiam præclarè gestis accipiuntur excellentiora, quanto habent plus cum artis & ingenij, tum efficacitatis ad animos monitu suo perpetuò in officio continendos. Videor mihi, dùm hæc Vlyssis arma intueor, ipsum dicentem audire:

*Et genus & proanos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto.*

Homerus ille poetarum Apollo, animaduertens studiosè à plerisque generis claritatem in armis præferri solere, illustrissimo nos exemplo docere voluit, quidnam illud esset quod homines maximè nobilitaret, ac diis ipsis proximos collocaret. Hic enim Achilli suo clypei insignia non à Thetidis, non à Pelei, non à Iouis, à quibus genus ducebat, splendore petèda sibi putauit, tamen ab hoc fulmen, quo arma terribilia redderet, potuisset mutuari: verum altius humani animi supputans decus, rectam nobis ad veram nobilitatem viam ostendit. Ea enim clypeo insculpsit, quorum inspectu animus noster ad summi opificis rapitur contemplationem; quæ cum summum bonorum complectatur, summam quoque absoluit nobilitatem. Primum enim Vulcanus omnem siderum varietatem in scuto depingit; deinde pacis & belli artes omnes & officia addit, nulla ferè earum rerum parte quæ ad hominum cœtus bene gubernandos spectant, ommissa: quo quid aliud voluit indicatum, quàm illud firmissimum ad omnem malorum impetum propulsandum homini scutum esse, si tota sese sapientiæ panoplia armarit, atque etiam quibusuis aduersitatibus obiecerit? Nec interim otiosam & inertem laudat philosophiam,

Achillis insi-
gnia.

losofiam, sed eam quam ab ordinatis astrorum motionibus ad rempublicam gubernandam detraxit: vnà & exemplar & finem rerum gerendarum proponens, vnà ipsius exemplaris inter homines usum exponens. Videant modò qui totam nobilitatem cædibus & sanguine metiuntur, quàm longè ab Homericâ nobilitate absint, quamq; nihil habeant cum ea communionis pyrgopolinæ illi qui sibi eo maximè nomine placent, quòd nihil vnquam didicerint humanioris disciplinæ. Conferant hoc scutum Achillis qui volè cum iis in quibus aquilæ, gryphes, leones, pardales, & id genus carniuoræ feræ cernuntur, & examinèt quanto plus ad omnè vim propulsandâ illud quàm hæc habeant firmitatis. Hoc enim in sola philosophia inuenient quod Latinum scuti nomen se perfecturum profitetur; at contrà in aquilis & leonibus belluis ad omnem ingenij cultum ineptis, tantum abest ut quicquam cernas quòd satis virium habeat ad hominem ab aduersis defendendum, ut ipsæ hæc feræ ne sese quidem vel à minimorum animalculorum iniuriis, vel à vilissimæ rei obiectu queant tueri. Notius est illud de scarabeo & aquila vulgò iactatum prouerbium quàm ut sit nobis repetendum. Iam quid leone minus turum, cui vel sola pænula iniecta omnem adiicit animum ad sese liberandum? Quorsum igitur horum imagines in scutis præferuntur, quasi in iis momentum aliquod sit ad iniurias propulsandas & pericula declinanda? Scutum Latini dictum putant à Græca voce *σκιός*, quo corium denotatur: quos si roges, unde *σκιός* nomenclaturam accepit, mutos videbis. Nos è Cimbrica lingua & *σκύτος* pro corio, & Scutum pro clypeo manasse scimus; in qua *Scut* idem est quod depello, amolior, tueor; quo fit ut & corio & clypeo inde nomen sit tributum. Verum quia nihil æquè atque philosophia ab aduersis omnibus tueretur, nihil eius explicatu aptius ad scutum exornandum; & quia tantam hîc nominis & rei videmus concordiam, non possum non suspicari, vel à Thracibus, vel à Phrygiis hanc clypei sculpturam Homerum mutuatum fuisse. Conuenienter admodum his ab Hebræo vate dictum est; *Scuto circumdabit te veritas eius*. quo docet in veritate omnis defensionis rationem contineri. Quoniam verò hæc per solam fidem nobis integra confertur, non possum non gaudere, dum à diuo Paulo moneri me audio, in omnibus accipiendum esse scutum fidei, quo cacodæmonis tela omnia repellam. Verum satis hæc obiter sunt de Homericâ scuti pictura, re ceteroqui vix multis libris pro eo ac meretur explicanda; quam si nostri nobiles bullatis nugis tumentes bene considerarent, non tam sibi de barbaro suo fastu & liberalium artium contemptu placerent; sed discerent sese quouis potius nomine quàm clarorum dignos esse, quando omnis defensio non è robustis lacertis & crassis furis, non è Thralonica arrogantia & palastrica armorum disciplina; sed ex illustribus animi sapientiæ studiis exculsi dotibus existit. Mirabilem fanè & paradoxum nostris hominibus, nobilitatem suam iactantibus, Homerus sese præstitit Heraldum. Attamen si rectè præfatis Heraldorum æstimemus dignitatem, deprehendemus eandem de vera nobilitate huius vatis & vererum Heraldorum opinionem fuisse: quod, licet non aliunde, at certè ex ipso Heraldum nomine constaret; quod si iuxta veram vocis originem interpreteris, eum significat scutum, natorum qui publicè ab omnibus in magna est veneratione habendus. Atqui quis talis reuera, nisi is qui cana rerum omnium cognitione tum priuatarum tum publicarum ceteris antestare scitur? quam haud equidem scio qui possit à sapientiæ studio, quod philosophiam Pythagoras indigerauit, separare. Ne tamen quisquam sic orationem nostram intelligat, quasi ex otiosa disputationum diatriba Heraldum censemus euocandum, eos demum absolutos philosophos iudicamus, qui ex astris ad hominum communitatem rectè gubernandam omnem suam sapientiam detraxerunt, eamque multo diuturnoque vsu sic rebus agendis accommodarunt, ut ceteris magistri & veluti architecti quidam esse queant reip. & in pace & in bello cum eximia laude administrandæ. De vetustis Francorum monumentis scimus, in tanto quondam Heraldos honore fuisse, ut regum mensis accumberent, controuersiarum inter summos principes ortarum arbitri essent, soli denique honorum & dedecorum pro rebus vel bene vel malè gestis iusti haberentur distributores. Manet hæcenus nomen ipsum quidem, sed quàm digni eo sint, quàmque benè munere suo fungi possint qui Heraldum nuncupantur, malo de re ipsa quàm de meo iudicio cognosci. Quemadmodum regum maiestas apud Romanos ad quosdam exigui momenti cærimonias tota fuit deiecta, ita hæc ætate tota Heraldorum dignitas

Scuti atymon.

Scut.

Nobilitas vna
unde existit.

Heraldus quæ
significat.

Philosophus
absolutus
quis dicitur.

Heraldus
quæ sit honor
olim deferre-
batur, eorumq;
officia.

dignitas ex altissimo illo suo fastigio ad sua cuiq. insignium discrimina in armis gerendorum præscribenda descendit, & vix tenuissimam veteris sui honoris vmbra tuetur. Nos igitur neglecto horum iudicio qui præter Heraldici titulum nihil habent Heraldicū, è vetustissima Francorum disciplina Francorum insignia examinemus. In primis itaq. lilia tria, quæ hætenus in Francorum regum scutis spectantur, iam olim Nochi ætate in vsu Francis fuisse dico, & illa quidem cælo delapsa, propterea quod non quæuis lilia, sed cælestia essent; nec ea alij diuinitus data quàm populo Francorum. Longè enim aliter nos diopetea lilia interpretamur, quàm ij qui veterum originum in gentium primordiis peruestigandis ignari ex crassa ignorantia suæ caligine miracula comminiscuntur. Non negamus magnum miraculum, atque aded maximum, in liliorum insignibus delitecere; sed longè aliud illud fuisse dicimus ab eo quo vulgo persuasum videmus. Sicut enim è diuini oraculi promissione Nocho facta Iapetus Franci nomen accepit, ita & lilij cælestis accepit insigne. Quod autem maius miraculum queat cogitari, quàm Nochum ante tot sæculorum interualla Iapeto prædicere, aliquando fore vt habitet in tabernaculis Semi, & Chanaan sit seruus eius? Si quid vsquam est miraculorum, certè nullum miraculum maius, quàm mortalem quempiam futura, quæ solus Deus nouit, prædicere; quod tunc Nochum videmus fecisse; cui rei nulla alia causa quàm diuinus instinctus dari potest, ita vt meritò hæc promissio diuinitus non humanitus facta dicatur. Quem admodum autem promissio futuræ felicitatis cælo debetur, ita firma fiducia atq. indubitata promissæ felicitatis spes è cælo etiam hominū animis illabatur necesse est. Quamobrem nihil absurdū, si liliū spei signum ad Francos dicitur è cælo delapsū esse; cum nihil sit vsitatus & rationi conuenientius quàm ea signis attribueretur quæ propria sunt rerum significatarum. Quando igitur præcipuum hoc munus à Deo Iapeto fuit sperandum, vt genus suum singulari quodam modo dilataretur, & præcipuo quodam modo ramos extenderet, meritò non cognomen tantum Franci sibi sumpsit; sed ea etiam prætulit insignia quibus tota posteritas firma felicitatis spe à Deo per Nochum promissæ semper erigeretur, ac magno animo ac certa fiducia perferret, si quæ occurrissent, difficultates. Præuiderat videlicet de cælo tactus Nochus & eius filius Iapetus, nec exiguas nec paucas generi suo angustias & dolores impendere, quibus fracti animi antea deuicerentur & opprimerentur, quàm felicitas diuinitus promissæ cerneretur; nisi perpetuum certissimæ spei monumentum posteris reliquissent. Quoniam itaque vt vno lilio spes, ita tribus spes omnibus numeris absoluta denotatur, rectissimè factum, vt Francorum scutum tribus liliis insigniretur, quo nõ minus de hieroglyphico hoc signo quàm de nomine Franci certa futuræ felicitatis fiducia in posterorum animis excitaretur. Videndum ergo an liliū spei signum apud vetustos homines habeatur, qua in re vellem mihi Græcos Artemidori Ephesij Onocriticorum libros ad manum esse, quo liqueret Liriūmne an Crinon spei symbolum fecerit: quandoquidem non ignoro, ex vtraque voce liliū verti posse. Verum quia & doctorum hominum, quos consulere possem, præsentia, & librorum copia me destitutum sentio; aliunde cogor quod hac parte deest compensare. Ingens mihi adiumentum adfert nummus Claudij, tum ad symboli explicatum, tum ad certum lilij genus agnoscendum; cum ipsa inscriptio declaret, spem lilio denotari, & flos ipse sic sit expressus, vt nemini dubium relinquat, quin liliū cæleste referat, quod à colorū varietate Iridis nomen sibi vindicauit. Verum ne quis sit vel ambigendi vel tergiversandi locus, addam quinque diuersos nummos, quorum singuli simulacrum spei

Lilia Francorum fuisse insignia Nochi ætate.

Lilia Francorum è cælo delapsa.

Liliū spei symbolum.

Nummus Claudij.

habent,

habent dextra prætendentis eundem florem ram affabrè expressum, vt apertissimè tria folia cernas, vnum sursum assurgens, & duo è lateribus ab erecto vtrimque declinantia, quæ formam non lilio albo è Iunonis lacte pronato, sed cælesti cælestem arcum colorum diuersitate referenti videmus ad amussim conuenire. Guilielmus Choulius, qui quàm plurima numismata vernacula huius temporis Gallorum lingua interpretatur, huius floris effigiem ita corrumpit, vt ramus oliuæ potius quàm omnino vilius lilij flos esse videatur, quod illi eo facilius condono, quod hætenus nemo prodiderit quodnam lilij genus esset quod Spei veteres appinxerunt. Quanto Virgilius illius Marcelli amore flagrarit, cui ad decimum octauum ætatis annum mortuo Octauia theatrum erexit, quod hætenus semidirutū Romæ cernitur, ipsis etiam Grammaticorū pueris notum. Huius præclaram indolem quàm posset maximè illustrare volens, tantam eius virtutum spem apud populum Romanum excitatam fuisse dicit, quanta maiorem vix animi capere possent. Hanc quod conuenienter simbolo indicaret, magnæ maximarum rerum expectationi tandem subiecit, Manibus d'ate lilia plenis. quasi diceret, Si Marcellus hinc viuere potuisset, tantum ex eo sperandum fuisse Romanis, vt non vno lilio, sed plenis liliorum manipulis spes augusta esset insignianda. Nec dubitare debemus quin vates hic præcorum rituum obseruantissimus, de illo flore lilij nomen vsurparit, quem veteres spei simulacro dare cõsueuerunt: quod si ita est, cogimur fateri Iridem à Virgilio liliū vocari. Nec equidem de alio lilio Artemidorum intelligendum existimo, quàm de illo ipso quod in sacris sculpturis spem denotabat. Quamobrem vt veritas ab omni libere tur controuersia, clareq. de naturæ & artis collatione cernatur, quodnam lilij genus ad spem soleat referri, addam numis modò expressis hinc Iridis, hinc Crini siue lilij Iunonij figuram. Quis hinc non videt, tria folia depicta, duo vtrinq. ad latus declinantia, vnum sursum elatum? Quis non videt hanc nummorum picturam non cum lilio Iunonio, sed lilio cælesti, siue cum Iride conuenire? Iam vt nulla in vetustis nummis Iridis exstarent monumenta, ipsa tamè Francorum lilia clarissimè demonstrant, nihil sese habere cum Suisinis Persarum floribus commune, nihilque aliud quàm Iridem referre. Plinius albo Iunonis lilio calathi formam adscribit, quam qui in antiquis marmoribus non conspexit, is eam è conuoluuli flore discat, quem idem auctor rudimentum esse dicit naturæ liliū facere condiscens. Hic flos æquè omnibus atque liliū notus alia apud alios nomina sortitus est; Plinius alibi Iasionem conuoluulum minorem vocare videtur, aiens olus siluestre esse in terra repens cum lacte multo, florem ferre candidum, concilium vocari. Theophrastus huius florem vnico folio constare dicit, quod Plinius ad ipsam herbam alibi transtulit. Pandectarum materiz medicæ auctor liliū ligustrum maiorem conuoluulum nominat, & hætenus ligoneam in parte quadam regni Neapolitani dici, nisi me fallit memoria, ab Antonio Morillono accepi. Hinc conicio du-

Iri à Virgilio Liliū appellatur.

Lilia Francorum esse eiusdem formæ cū Iride.

Ligustri duo genera.

plex Ligustri genus veteribus fuisse; alterū arborem notam, alterum hanc herbam, cuius florem vilissimum fuisse Seruius testatur; propterea nempe quod omni odore careat: quo sit vt de Cypri flore odorato & Cyprium vnguentum dante Virgilius intelligi minimè possit. Quo enim modo comparatio

ratio constaret, *Alba ligustri cadunt, vaccinia nigra leguntur*; si æquè vterque flos legi consueverit, & maior & præstantior ligustri quàm vacciniij vsus fuerit, & tanto quidem maior, quanto vnguenta pigmentis sunt præstantiora? Pandectario itaq. gratias agere debent Virgilij studiosi, utpote ei qui & poetam ipsum & eius interpretem illustravit: quorum illum pleriq. non intellexerunt, hunc non pauci sunt calumniati, quasi quid ligustri nomine Maro nuncuparit, ignorasset. Certè si de ligustro, cuius odoratis flosculis Cyprinum vnguentum constat, locutus fuisset, magnæ se & crassæ ignorantia accusasset, nec dubito quin doctissimus vates hunc scrupulum lectori obiecerit, ut ad accuratiorem stirpium inuestigationem excitaret; quod eum in amaraco quoq. fecisse animaduerto. quo nomine cum exiguam herbam à plerisque omnibus capi videret, voluit indicare, esse & fruticem eiusdem nomenclaturæ; cuius non flores modò suauiter spirarent, sed & umbra à Solis ardore tueretur. Equidem dum eum audio canentem,

Amaracus duplex.

Vbi mollis amaracus illum

Floribus & dulci aspirans complectitur umbra;

mihi videor in Idaliæ lucis Iasminum videre, qua nulla planta vel mollior ad omnem flexum topiarium, vel ramorum & foliorum luxu ad umbram faciendam aptior, vel florum suauissimè è longinquo adspiratum odorem gratior, vel ad multos simul à Sole protegendos laxius se & altius expandens. Nec aliter Casia nomen herbæ dedit, odorata illi quidem, sed longè differenti à casia Indorum: qua tamen in re dum semel humiles, iterum virides casias dixit; satis ostendit, de illa sese casia loqui quam, Higino teste, Græci Cneoron vocarunt. Sed hæc nihil vel ad lilium vel ad ligustrum liliij rudimentum; de quo propterea accuratiùs egi, quòd ex eius cum insignibus Francorù comparatione veritas tandem in lucem emergeret. Scio in symbolis non accuratam semper picturæ ratione obseruari; sed & illud scio, aliqua saltè tenus res ipsas lineamentis esse representandas. Quòd si quis calathù depicturus, lilium quod vel in spei dextera vel in Francorù scuto videmus, imitaretur, an non eum velut còmunis sensus expertem exploderemus, & ne gryllis quidem pingèdis iudicaretur admittendum? Sed quid, dicet aliquis, si lilia Francorum insignia ab omnibus vocentur; quid ni lilia illa intelligamus quæ liliorum nomine ab omnibus intelliguntur? Necessarium mihi video ut ostendam, non Sufinos tantum flores, sed Iridem quoque liliorum nomine censerì. Apud medicæ artis professores nihil clarius est, quàm iridem cælestis liliij nomenclaturam habere, & inter iridis nomenclaturas cælestis quoque appellationem videmus. Cum verò lirion Græcorum & lilium Latinorum sola vna littera differre videatur, dubitet meritò quisquam, an hi ab illis, an contrà illi ab his, an verò ex alia lingua nomen suum sint mutuati. Lirion certè Hippocrates pro Iunonio lilio posuit; vnde lirino vnguento nomenclatura, quod ab alijs Sufinum vocatur. Pollux ab Homero quoduis floris genus Lirij vocabulo intelligi scribit: Philinus verò Lirion ad Violam & Crinon ambiguum facit. Apollonij interpres hunc è primo Argonauticorum libro versum,

Casia duplex.

Iridem liliorum nomine appellari.

Lilium Græcorum Lirion.

Lirinum vnguentum sine Sufinum.

Spei tessera.

ὦς δ' ὅτε λείπει κατὰ πειθεσμίονσι μέλισσαι. sic accipit, ut quemuis florem hoc nomine intelligat. Non carent igitur illustrium virorum ductu medici, qui cælestè lilium Iridem nominarunt; quâdo lilium cum lilio eandem habet significationis causam. Quòd si Hispanos rogemus, omnia Iridis & Narcissi genera sese Lirij nomenclatura dignari dicent, & cum Iunonis lilia nominare volunt, Sufini flores, nò liria audiuntur. Theophrastus Narcissum Lirion vocat, non longè ab Hispanorum consuetudine recessens. Nos itaque lilium & lirium commune nomen faciemus, tum ad Sufinos flores, tum ad omnia Iridis genera, quorum permagnam nouimus diuersitatem: ob quam vel solam liliorum merentur principatum. Quamobrem licet omnes flores spei tesseram gerere videantur, propterea quòd è floribus fructus sint sperandi, à prisca tamen hominibus Iris maximè hunc accepit honorem, ut spem firmam & indubitatam designaret: quam meam assertionem cum vetustissimæ & numismatum Romanorum & insignium Francorum imagines confirmant, tum vera etiam Dioscoridis lectio extra omnem collocat dubitationem. Nimis audaces, ne dicam impudentes, illi fuerunt qui varia singularum herbarum nomina principis capitum in Pedacio veluti adulterina & spuria sum mouerunt, cum & in antiquissimis exemplaribus ea legantur, & plurimum adferant ad quamplurima veterum scriptorum loca intelligenda momenti. Corrupta esse

esse pleraque fateor, & in iis proclives fuisse errores scio; ea maximè de causa, quòd quàm plurima vti peregrina & à vulgi cognitione remota facile potuerint ab orthographia sua detorqueri: quod ipsum in Iride factum fuisse luce ipsa clarius reddam. Nam in eius varijs nomenclaturis mox ab Illyrica, quæ vox à præstantia datur, vocabulum sequitur à nemine profus intelligendum. Quid enim, ò bone Mercuri, Thelpida siue *θελπίδα*, ut alij legunt, significat? Marcellus Virgilius pro, Thelpide; Thalpide legi posse scribit: mihi iucunda ea accidit scriptura quæ Epsilon conseruauit; propterea quòd antiquitatum studiosis aperte demonstrat veram genuinamque lectionem. Quid enim clarius, quàm si legas *θελπίδα* *ἰλλυρικὴν ὀδὸν ἐλπίδα*; Vide nunc obsecro quàm facile è Delta cum apostropho, Theta factum sit ab iis qui cur Iris Elpis vocaretur, ignorabant. Iridem itaq. alij Elpida, id est, spem nuncuparunt, propterea quòd apud prisca viderent Iridis flore spem denotari. Quando itaque de nomine & symbolo constat, quærendum videretur qua de causa ad spei notationem Iris maximè sit vocata. Eiusdem nominis eiusdemque symboli multas causas veteribus nonnumquam fuisse cerno; quòd nimirum quæ ad posteritatis memoriàm essent propaganda, ea grauibus rationibus nixa esse velent, quòd complura copiosè docerent. In primis itaque ad arcum cælestem spectasse mihi videntur huius in flore tessera inuentiones, eo quòd color floris triplicem arcus cælestis colorem imitetur, atque ea de causa nomen Iridis fortiat; nec alia item ratione Thaumastos vocetur, quia nimirum Thaumantis filia iris esse fingatur. Quid verò arcui cælesti cum spe? Perspicuum est è sacra diuini Mosis historia, arcum à Deo in nubibus collocatum, ut eum intuentes certam fiduciam conciperemus, nunquam iterum orbem terrarum diluuiò coopertum vastatumque iri. Vocauit enim eum arcum fœderis quo se hominibus obligauit; non illud quidem de meritis vilius, sed de pura puta sua gratia & incredibili in genus humanum fauore pactus. Inde Iris Iunonis nuntia dicta, eo quòd singularem Dei fauorem, quoties apparet, nobis annuntiet. Quid enim aliud Iuno quàm *Jun Jot*/id est, caput fauoris, siue, quòd idem est, fauor omnium fauorù princeps, quo non regna modò, sed quæuis etiam alia munera à Deo gratis conferuntur. Vnde Iuno soror & coniux Iouis ab Orphicis dicitur; soror quidem, quia ab eodem patre procedit; vxor verò, quia fauoris gratia æterno conjugio Deo copulatur. Verum de hoc fœdere & mystica eius intelligentia Theologi differant: nobis sufficit, si constet Iridis monitu certam spem declarari, quæ promittat genus humanum diluuiò non amplius peritum. Et hæc quidem mystica Iridis notatio diuinitatis plena; nunc ad naturalem. Elegans æquè atque admirabile signum concordia elementorù in arcu cælesti videmus, quandoquidem puniceo colore aqueum elementum, flauo igneum, viridi terra, herbis ceterisque plantis vestita designatur. Videtur itaque Deus nobis hoc signo polliceri, sese effecturum, ut igneus calor sic inter terram & aquam interueniat, ut iusto temperatòque humore terra herbis vireat, ut omnium animantium vitam alat atque tueatur. Cum ergo iris nunquam fiat nisi solis & nubis aquosa præsentia, atque horum moderata mistione spes omnis agricolarum sustineatur, meritò firmæ spei signum habebitur non de diuino tantum promisso, sed de naturali etiam significatione, in qua & Solis calorem, & temperatum humidum, & terræ virorem, qui ex illis enascitur, cuius licet videre. Miranda est hinc ternarij vis, non in arcu modò triplici colorum discrimine oculis subiecta; sed in Iridis quoque flore multis modis obseruata. Præter enim tres diuersos colores quibus cælesti arcui respondet, ac meritò nomen ab ipso sibi sumit; in folijs quoque tum in medio stantibus, tum in declinantibus, tum in medio horum latentibus, triadem seruat, nec eam negligit in malleolis siue linguis inter folia mira elegantia assurgentibus. Adde quòd & calicem triquetrum proferat, & trino hiaru semina siue baccas inde excludat; adeò ut nihil sit in rerum natura quod tam accuratam ternarij rationem in omnibus sequatur. Nam si folia subducas, ter tria inuenies, quo numero angelorum choros & absolutam omnium rerum constructionem circa vnum & trinum regem admirabili symphonia explicatam imitantur. Sit ergo prima & simplicissima ratio ob quam certam spem & fiduciam Iris designat, quòd Deus ipse arcum cælestem esse voluerit certum promissionis suæ signum, quæ cælo ad florem descendit. Altera de naturæ sinu petita docet, tantisper omnium rerum vbertatem & affluentiam expectari à nobis debere, dum igneus calor flauo colore denotatus aqueum

Iris cur spei symbolum.

Iris cur Iunonis nuntia.

Iunonis elementorù concordia signum.

Iris elementorù concordia signum.

Ternarij vis in Iride.

elementum iusta moderatione temperabit. Accedit nunc alia significationis causa, maximas spei in hominibus vires claro exemplo demonstrans. Præter enim eas quas modò dixi Iridis præcipuas esse dotes, aliud quoque animaduertas oportet. Quid in aduersis omnibus aliud nos sustinet atq. erigit quàm firma spes Deo innixa: Hoc autem an non egregiè Iridis natura nos comonefacit, quæ, nihili faciens aut niues aut brumales rigores, perennia folia ad cælum tollit, & id quidem ea figura quæ ex lato in acutum tendens pyramidum & flammam in modum vitam nobis significat sempiternam? Est hoc proprium spei, ut semper sursum feratur omnia penetrans & euincens obstacula mortalibus in hoc terrenæ vitæ stadio semper infesta. Hinc Cimbricus sermo *Ἰρις* quasi dicas, *Ἰρις* op/ id est, quod altè erigit & attollit, appellat: quo fit, ut in eo nulla spes nomè hoc mereatur, quæ animum nostrum non ad sublimia & excelsa eleuet atq. sustollat. Id autem si herba quapiam velis expressum, quid potest esse significantius, quàm si eam ponas quæ folia habet longissimo acumine cælum petentia, contèpto omni frigore terreno; & cum tandem florem profert, cuius colores in cælo videmus? De hac pyramidis figura & vita per eam denotata alibi latius scripsi, nec video cur eadem hinc mihi sint iterum explicanda. Qui volet, nostrum Aleph consulat, & cum alaudis epitymbidiis cælum ascendere consuecat, quod ubi fecerit, non otiosè Iridis folia spectabit. Verùm licet hæc modò annotata non contemnendum pondus habere videantur ad symboli rationem adstruendam, nihil tamen sunt præ illis quæ ex ternario in floris foliis ter repetito à solertibus ingeniis intelligentur. Quid aliud rogo spes nostra sibi præfigit, quàm cælum ipsum, non illud quidem corporatum & in octo orbis distinctum, quod oculis nostris quotidie usurpamus, sed longè sublimius & nobilius, quod in nouem orbis Angelorum distributum esse illi nobis aperuerunt, quorum mens ad tertium vsque cælum ascendit? Spes itaque non ad cælos tantum, quorum lumen haurimus, sed longè altius ad ter trinos intelligentiarum ordines mentem nostram euehit, non antè quietura quàm ad sublimè hunc nouenarium, qui flos est omnium rerum creatarum, aspirauerit. Hoc est illud quod *Ἰρις* à nostris vocatur, quo videlicet id intelligitur quod excellentia in sublime euehendi ceteris præstat. Colorum ergo in Iride varietate primùm ad excelsa inuitamur, at ubi ad florem ipsum in folia sua explicandum venimus, mox totum spei fundamentum & vltimum terminum in partes suas distributum videmus. Longus hinc sim, si doceam in spe tria contineri, fidem nimirum eorum quæ Deus pollicetur, firmam deinde fiduciam ea quæ credis consequendi, ac tandem ad eius perfectionem desiderari ipsum illud quod certa spe expectamus, quod citra amoris glutinum nulli vel mortalium vel immortalium contingit. Quamuis ergo spei donum simplex sit, fundamenti tamen & termini ratione ternarium postulat ad sui perfectionem: lam ipsa perfectio non potest homini obueneri, nisi ad cælum illud in nouem choros distinctum ascendat, quod ter ternis foliis in Iridis flore mirabili artificio coniunctis denotatur. Et, ut cernas maiorem tesseræ vim, considera in illo cælo apicè rerum omnium sperandarum triadem esse, primum nempe fontem & vltimum finem omnis ternarij ad res creatas descendentes. Quod si hæc pro rerum maiestate & augusta amplitudine excutienda essent, aliud ingenium, aliud mētis lumen, aliam orationem postularent: nobis satis esto viam ad arcana hæc mytheria indicasse, quæ vellè sanè à diuiniore quopiam mystago- go clariùs illustrata quàm angustus mentis meæ captus admittit. Ut igitur breui summa complector omnia, sola spes regni cælorum Cimbrico spei nomine, quod est *Ἰρις*, digna est quæ optimo iure eo flore designatur, quæ primùm arcus cælestis similitudine ad cælum vocat, ac deinde nouenario tres ternarij ordines complexo, illud regnum nobis demonstrat quod spe pleni à patre nostro velut hæreditatem nostram & rogamus quotidie, & firma fiducia expectamus. Agnoscamus ergo in *Ἰρις* non *Ἰρις* modò, quod est, altè attollentes, sed & *Ἰρις* id est, sustineo quicquam ne concidat: quod & ipsum proprium est eius spei quæ patri nostro cælesti per filium innixa, nos in omni aduersitate, in omni oppressione, in omni carnis & Diaboli impetu à casu sustinet ac tuetur, omni que malo seruat superiores. O mirabile vocis trilitteræ artificium! O mirabilius floris ter triplicis symboli: O mirabilissimam religionis Christianæ & priscæ Cimbrorum disciplinæ concordiam atque symphoniam! Dixit, non recordor quis, nec nauè vna anchora, nec hominè vna spe bene securè que teneri, minimè id dicturus, si hanc nostram spem diuinitus infusam agnouisset. Hæc enim sola spes in omnibus miseriis nos consolatur, sustinet, atque malis quibusuis deprimenti-

Spei Cimbricæ
cum vocabulum
Ἰρις.

Spei naturæ
& partes.

Spei regni cælorum, vis & efficacitas.

deprimentibus reddit altiores; & id quidem quamdiu in nobis viuunt, tanta facit constantia, ut non antè nos sit desertura quàm voti compotes, & in ter trino regno ipsius Trinitatis obrutu reddat beatos. Hæc spes fallere non potest; quia eius fides promissis qui non verus modò est, sed ipsa veritas omnia vera reddens: ceteræ spes vanæ sunt, uti illis nixæ fundamentis in quibus nihil firmum, nihil stabile, nihil perpetuò verum inuenitur. Græci vocis eius qua spem nominant, nullam domi suæ reperient originem; tametsi fuerint qui ἐλαπίδα τὴν τῆς Ἰριδος, quod est traho, detulerint, tanta est Grammaticorū vel ineptia vel impudentia. Nostratibus *Ἰρις* idem est quod iuuo; unde *Ἰρις*, siue more Fládrico, *Ἰρις*, id quod auxiliij certum est vocamus. Quid verò spes ea de qua nobis sermo, aliud est quàm firma animi fiducia, qua certi sumus Dei auxilio nos à mortalitatis malis liberatum iri, & in cæli ciues cooptados esse? Proprium igitur & præcipuum spei donum est, ut nos certos reddat eius auxiliij quod ceteris omnibus auxiliis immani interuallo præstantius est. Ex *Ἰρις* itaque, ea littera exempta qua Græci carent, ἐλπίς fieri videmus; vocem, si ad originem vocetur, id expressuram quo spes vera definitur. Latini Spero habent, & à spero spes; nec illi quidè cur in ea significatione hoc verbo vtantur, vlla sana ratione explicaturi. In Cimbrico sermone *Ἰρις* non aliud est quàm parco; quo fit ut ex eo quod spei proprium est vocabulum Latini fuerint mutuati. Nihil est quod hominè magis affligat quàm tristes cogitationes, & assidui vel præsentium vel instantium malorum dolores. His qui totum se tradit absumendum, ne is parum sui ipsius parcus aut est aut dici potest. Quod igitur remedium, ne quis se ad hunc modum eat perditum? Quod aliud quàm firma spes firmo innixa fundamento, fore aliquando ut præsentibus malis liberatus beatissimo vitæ genere perfruatur? Hæc itaq. vocis origine moniti nobis ipsi semper occinamus, *Durate & vosmet rebus seruate secundis*. Parcite vobis, parcite, ne finite animos à malis vinci, seruate vos integros futuræ felicitati, quam pater æternus vobis promissit. Ut omnia nos deserant, omnia præsentè mortè intentent, sola tamen spes numquam nos prodat, at semper adest consolando hortandoq., ut nobis ipsi parcamus, nec malis aut præsentibus aut instantibus succumbentes antè nos perdamus quàm spes nos ad æterna gaudia perducatur. Ceterum nullus finis esset futurus, si spem vnicum humanæ vitæ præsidium omnibus suis dotibus exornare vellemus; sufficiat modò leui opera demonstrasse, unde Græcus, unde Latinus vocum suarum natales petere possit. Hebræorum enim voci *נֶפֶשׁ*, uti rei sacræ, manus meas profanas non admovebo; tametsi nihil mihi facilius esset quàm eos ultra radicem hanc ad priores verbi deducere rationes. Quid enim nobis apertius quàm *Ἰρις*, quo auxiliij & remedij expectatio, qua spes definitur, denotari nemo non nostratium intelligit. Verùm quoniã quas sibi spes è Cimbrico sermone voces in aliis linguis mutuetur ostendi, facere non possum quin & Liliij nomen, unde Lirium ad labdacismum vitandum deductum videtur, ad veram originem vocem: quod quidem eo faciam lubentius, quod inde clarum exister, significationis vim è symboli ratione pendere. Rogavi Græcos, rogavi Latinos, ecquid haberent quod vel liliij vel liriij vocabulum referrent, sed frustra rogavi. Nos *Ἰρις* lilium quam pro lilio dicimus, vocem manifestè demonstrantem, rem à se denotatam proprie ad spem pertinere: quando *Ἰρις* nihil aliud est quàm molesta perfero; siue, perperior dolores. Videor mihi audire illos Horatianæ citharæ Sapphicos modos:

Sperat infestis, metuit secundis

Alteram sortem bene præparatum

Pectus: informes hiemes reducit

Iuppiter: idem

Summouet. non, si malè nunc, & olim

Sic erit.

Est quilquam tam vel rerum imperitus vel mentis inops, qui non sentiat nos ad durissima quæque perferenda sola spe excitari? Optima in aduersis illius est exhortatio consolatioque qui canit, *Perfer, & obdura, dolor hic tibi proderit olim*. Nec aliud Hesiodus voluit in aspera virtutis via depingenda:

τῆς δ' ἀρετῆς ἰσθμὸς θεοὶ ποροῖσσι δὲ ἐθναυ. id est,

Sudorem ante locum virtutis dy posuerunt.

& cetera quæ nota sunt, quibus quid aliud significat quàm præcipites illas rupes & difficiles, quibus virtutem septam canit, potiundæ virtutis spe superari?

Manet sub Ioue frigido
Venator tenera coniugis immemor,
Seu visa est catulis cerna fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Quid rogo hunc tam duros labores subire facit, quid molestias perferre docet? An non spes capiendi eius cui insidias machinatur? ut bene Socrates apud Grylli filium: Horridas ventorum procellas, & ipsissimam mortem nautarum vectoresque solius spei praesidio partiuntur. Si denique nihil tam durum est quod spes non iubeat perferri atque tolerari, vltimum apertius nomen ad spei tesseram denotandam reperias illo quod a molestiis doloribusque tolerandis inditum videmus? Frequenter illo Platonico axiomate cogor uti, quod voces multis linguis communes illius facit vernaculas & proprias in qua vera earum ratio inuenitur: e quo efficitur, Liliu nec Graecis nec Latinis natales suos debere, sed primogenio fatu ad nostratem linguam, quae veram eius ostendit originem, pertinere. Facilis autem fuit ipsius elongi, quod est in *Leli/in-er*. Iota apud Graecos, & I longum apud Latinos mutatio, quam alibi quoque factam esse animaduertas. Vetusissimi tamen Romanorum Lelium videntur dixisse, quod equidem e nomine Lelij coniecto, hominis de copioso & illustri Ciceronis praenomen celeberrimi. Vel dicant mihi Latinorum Grammatici, unde Leliorum hoc nomen deriuetur: vel, si id facere nequeant, permittant se doceri non pauca id genus nomina e veterum Cimmericorum sermone in Latio relicta olim fuisse: quod vetustae Romanorum traditioni consentaneum esse non externis, sed domesticis ipsorum testimoniis perspicuum reddam. Fatetur enim cum alij, tum Varro & Festus Pompeius, quam plurimas Latinorum voces origine Sabinas esse. Atqui Sabinos Vmbrorum gentem esse Zenodorus Troezenius tradidit, quod & ipse locorum situs videtur probare. Vmbros vero veterum Gallorum fuisse sobolem Bocchi diligentia deprehendit. Iam veteres Gallos primum Iapygiam habitasse, & in ea oram Senonum a Plinio etiam commemoratam, & Galliopolum celebre haecenus opidum, mox etiam Galatam aliasque vrbes condidisse in Gallicis commentariis demonstro. Nihil itaque absurdum, si quae vocabula a Romanis ad Sabinos referuntur, ea nos e Gallico, qui idem est cum nostrati siue Cimmerico, interpretemur. Terentij nomen a Sabino repetunt fonte, in quo Terenum pro tenero inueniunt. Vbi nobis mox liquet Terenum a nostro *Teere* formatum esse. Tali item praenomen Sabinum esse Festus conficitur, at quid sibi velit non exponit. Nobis manifesta est eius & significatio, & vera significacionis causa. *Tal* enim, a vocali breui, eum denotat qui idoneus est ad quoduis munus cum laude obeundum; vti cum dicimus, *Tal* man/cuius ratio e compositione *Te-al* id est, ad omnia, manifesta est cuius sermonis nostri perito. Numam vox Sabinorum est, nemine refragante: nos *Numan* pro homine nouo dicimus, a vocali in altera vocis parte correpta, quam si producas, nouam Lunam denotabit. Vbi videmus vtrovis modo vocabulum idoneum esse, vt faustum sit praenomen. Valerius Titi praenomen Sabinum quoque facit, nulla vocis addita interpretatione, licet Festus aliam quandam, sed ineptam & analogiae repugnantem rationem subducatur. Sermo noster cum Titum vocabit qui tempore opportuno natus est, quod per *Tit* vocali producta significatur. Prolixus sim & molestus si plura id genus vocabula perscruar, & sunt alioqui pauca exempla satis, vt eorum gustu habito, cetera auidius quaerantur. Sed quid ego ad Sabinos confugio, vt ex illorum antiquitate doceam multa ad Romanos venisse, cum ipsi Romani gentili sua origine sint Ianigenae, nomen a Cimmerici siue Comeri patre ducetes? Quod si ita est, quid alieni dicam, si dicam priscum Latinorum & Cimmericorum siue veterum Galatarum eundem fuisse sermonem; atque inde adeo illud esse, vt complures voces sint Latinis in frequenti vsu, quarum tamen vt nullas ipsi in linguarum suarum thesauris causas inueniant, ita nostrates significacionis rationem habent apertissimam. Caius Latini a Gaudio deriuant, quam bene, ipsi viderint: nostris hominibus quid *Cai* denotet, est vnum de notissimis, de quo alibi copiose. Cnaei praenomen Graecum faciunt, non alia de causa quam quod nihil habeat domesticae in hac voce rationis, nec causam de suo reddere possint cur per *G* vox sit efferenda. Nos scimus Cnaei clementiam & misericordiam notare, atque inde faustissimum nomen principum virorum filijs posse deriuari: Quid multis? Infinitam paenam esse vocum Latinarum siluam quae luculentas e lingua nostra habent origines alias docebo. hic sufficiat ostendisse, nisi nihil esse si Lelium vox

Lelium.

Cimmericorum multa vocabula in Latio remansisse. Sabinos Vmbros. Galli veteres.

Terentij etymon. Teere. Tali nomen elatura. Tal.

Numa notatio.

Titi nominis ratio.

Tal.

Caius.

Cnaeus.

Cnaei.

lius vox sit a nostra *Leli* deriuata, quod si res ita habet, vt habere nihil dubito, inter faustissimas & felicissimas nomenclaturas hoc vocabulum fuerit collocandum. Is ergo merito Lelium vocabitur, de quo maxima spes tum concipitur cum nomen imponitur, quasi cum Virgilio praenatur: *manibus dare lilia plena*. Latini primam syllabam per *ae* diphthongum scribunt, nos ipsum *e*, quia longum est, & duo tempora habet, geminamus: superiores Germani *Leit* pro *Leet* dicunt, vnde Graecis *λελειος*. Quidam tam patulo ore pronuntiant, vt *Lait* audias; nihil vt mirum sit, si Veteres illi *Lae* *Lium* dixerint. *Lai* idem nobis est quod onero. *Leet* vel *Leit* vel *Lait* molestia, dolor, quicquid denique graue est. Vnde *Lae* *Lium* est molestiarum omniumque, eorum quae oneri nobis sunt & dolori patientia: quae notio satis declarat eodem modo liliij nomen ad florem venisse, quo vocatus est a Graecis *λελειος*; sumpta videlicet ratione ab eo quod antiquissimi patres floris huius simbolo denotare voluerunt. Quamobrem bene nostrates *Lelite* dicunt, ex eo quod proprium Spei est ducta nominis causa, qua in re adeo non errarunt, vt ab eodem Spiritu videantur incitati cuius afflatu D. Paulus dixit: *Spe salui facti sumus. Spes autem quae videtur non est spes. Nam quod videt quis quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus*. Idem nos Christi ea conditione facit coharedes, si cum eo patiamur. Sed hoc iterum iam mox. Rideant modo qui volent hanc nostram etymologiam; sed rideant ea lege, vt ipsi nos doceant quicquam rationi & veritati magis consentaneum: quod quamdiu non fecerint, nos asseremus liliij vocabulum de primogenia sua notatione prius Iridi magna caruleae quam ceteris floribus conuenire, tamen vulgus & plerique omnes eruditi ob verae rationis ignorantiam vocem albo maxime lilio, quod e Iunonis lacte extitisse fabulantur, dare consueverint. Sufan autem, quod nomen apud Syros est & Babylonios & ceteros vicinos, a quo Sufinum oleum dictum est, quam apud Chaldaeos vel Hebraeos habeat significacionis rationem, aliorum committam labori; hoc tamen praeterire non possum, a *Suten* siue *Sussen*, quod dulce reddere nobis significat, vocabulum deduci videri; eod quod spes quasuis molestias, quosuis labores, quasuis aegritudines dulces reddere consuevit. Vt interim de medica floris facultate, qua grauissimi quique dolores dulcescunt, nihil dicam. Ceterum quia lilium ad etymologiam vocauit, videtur & sua Iridis voci ratio deberi: quae tamen, quia ambigua est, non parem fortassis adferet voluptatem. Graecis placitum video, vt *λελειος* ab *λελειος* per contractionem dicatur, quasi consecraticem quandam esse velint: quibus equidem non possum ad modum repugnare; quamquam nescio qui fiat, vt ex *Leet-er*, quo Domini iusurandum denotatur, deriuare malim, vocali secunda longa in tertiam mutata; vt in Lilio factum videmus. Maiorem enim in modum vetustas voces cum sacris litteris conuenire cerno; adeo vt ab eiusdem spiritus afflatu videantur proficisci. Praeter enim illud quod arcus in caelo signum sit foederis Dei iure iurando initi cum mortalibus, accedit & altera ratio de Spei fundamento perita. Quia enim Deus iurauit, nos certam spem concipimus, & ea in expectatione gaudij sempiterni fouemur. Verum haec quia morosis stomachis exilia forte videbuntur, & nimis curiose ex originibus Cimbricis perquisita, annoranda potius obiter putauit quam iuxta ac merentur diligenter examinanda, ne quamuis minutas anfulas ad sermonis nostri mysteria exaggeranda studiose nimis arripere dicat: & sunt alioquin haec quae de primo vocabulorum ortu afferuntur nimis haecenus cruda, ijs praesertim ventriculis quos necdum exacuit Hermatheae meae promulsis. At vt omnia id genus bellaria nauseabundi homines vel non sint acturi, vel etiam euomituri; non possum tamen committere, vt non & hoc addam vocabulum, *Lifch* quo hodie nostrates pro omni Iridum genere vtuntur, aperte docere, nihil equum ad praecipuas Spei dotes atque hanc herbam, de illorum iudicio qui nomen indiderunt, pertinere. *Li* idem notare quod patior & perfero dicunt Latini, in nomine liliij ostendi. Hinc *Lifsch* ille vocatur qui insigniter patiens est, & omnia in futurum dissolvens facillimeque perferens, praesentia transire, qua de voce concisa (vt nostrates sunt monosyllaborum perquam studiosi) *Lifsch* formatur, nomen non alij virtuti conuenientius quam Spei, quae firmae fidei innititur, & per patientiam vitam expectat aeternam, applicandum. *In tempus* (inquit Sapiens) *sustinebit patiens*. At quid facit vt in futurum sustineamus? an forte aliud quam firma Spes firmam nobis meliorum praebens fiducia? Quid aliud dixit Diuinus ille Vates canens, *Tu es patientia mea Domine*, quam si dixit

λελειος. Lai. Leet. Leit. Lait.

Sufan nomen elatura ratio.

Iridis notatio.

Lifsch.

Li.

Lifsch.

Patientia, spes soboles.

si dixisset, *Spes mea Deus*. Eodem & illud spectat, *In patientia vestra possidebitis animas vestras*. Neque alia est possessio nostra quam sperata beatitudo, sola digna nomine possessionis, & hereditatis. Quod apertius luculentiusque testimonium desideras, quo docearis, patientiam Spei sobolem esse, quam illud quod modò è D. Paulo ad Romanos scribente citauimus? At eundem audi Hebræis loquentem ad hunc modò: *Cupimus autem vnumquemq. vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem, ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide & patientia hereditabunt promissiones*. Confer in his Apostoli verbis spem & patientiam, & mox cernes quam inter eas agnouerit cognationem. Idem eisdem alloquens, *per patientiam* (inquit) *curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*. Hic videmus clarissimè, fidem Spei fundamentum, & gaudium Spei finem, ad quem patiando & sustinendo peruenitur: qua re bene perspecta & expensa, miror si quis tam stupidus aut plumbeus sit, vt non admiretur insignem hanc vocabuli *Ἰσχύς* cum ipsa veritate consensionem. Agnoscamus in ipsa herba crescendi patientiam, quæ ipsi petris & saxi erupens sese perquam exigua terræ vlgine sustentat: & tam iniquo iniquæ matris alimento cõtenta folia longa profert in acumen igneum exeuntia; admonens nos, vt quamuis exiguis terræ bonis contenti longanimes, vt sic cum sanctis visis loquar, simus vsque in finem supremum, per acumen denotatum. Quod si fecerimus, non secus atque Iris è duris saxi flore ter triplici coronabimur, & fructu ipsius Trinitatis in odore suauissimo perfruemur. Considera obsecro diligenter singula, res ipsas cum vocibus conferens, dispeream nisi fatearis, nullam tesseram posse inueniri ad spem denotandam aptiorem. Spes nostra firmata super petra quæ est Christus: Iris è petris potissimum cernitur exilire, ne quamlibet quidam exsuccas maceriem ornatu suo dedignata, & in his tam duris natalibus tamq. exili nutrimento tanta sese sustinet constantia, vt omni frigore, omni gelu, omnibus niuibus, omnibus ardoribus, omnibus deniq. cæli terræq. iniurijs contemptis, in pulcherrimum sese induat florem. Quod si cuiquam hic lubeat comparationem prolixè persequi, nã is habiturus sit spatia latissima de virtutibus & virijs, de religione & impietate, deq. omnibus huc spectantibus concionandi. Iam mox & illa occurrent quæ de facultatibus huius herbæ copiosissimam materiam suppeditabunt. Iris post diluuium omnem aquarum noxam terris ademit. Iris herba in aquis è corpore humano saluberrimè deponendis habet principatum: Spes & patientia omnes perturbationum vndas superant, & torum tentationum oceanu tanta tranquillitate componunt, vt non modò non faciant naufragium, sed reddant etiam ipsum materiam augendæ sibi felicitatis. Et sicut nihil est in omni plantarum genere quod vnum tot adferat humano corpori remedia, ita patientia nihil est mortalium animis salubrius & præsentius ad omnia omnis generis mala profliganda atque frangenda. Optimè Lucanus cecinit: *Gaudet patientia duris*. sed illud innumeris antè seculis illi monuerunt qui spem Iride signarunt, & à patientia germana germanæ Spei sobole Iridem *Ἰσχύς*, id est, insigniter patientem vocauerunt. Quamuis ergo varia sint Liliorum genera, nullu tamen æquè vel Liliij vel *Ἰσχύς* nomen atque Iris meretur, adeò vt non possim satis mirari, vtrumq. vocabulum, & illud quod antiqui in Italia Cimmericij reliquerunt, & hoc quo nostrates hætenus vtuntur, ab eadem natum esse radice, patientiam denotante. Sed sufficiant hæc de Spei tessera; de qua licet sexcenties plura à me dicerentur, tamen ne sexcetesimam quidem partem eorum quæ latissimus cõtemplationis huius campus complectitur, explicarem. Et ita me Spes firma fiducia sustentet atq. augeat, vt quanto diutius ea quæ sese vlrò obtundunt considero, tanto plus cerno mysterioru. Exposui modò causas aliquot ob quas inter varia liliorum genera Iris potissimum spei habuerit significationem: quibus necessariò & alia coniungenda, inferior illa quidem, fortassis iis quas enarraui, verum talis tamen, vt vel sola satis habeat momenti, quo lilia ad spem denotandam accipienda esse videantur. Quamuis enim omnes flores fructum videantur polliceri, vnus tamen in toto genere ad signoru multitudinè & confusionem euitandã ad spei notam fuit eligendus. Quamobrem illud genus maximè placere debuit, in quo maxima essent per varias formas siue species discrimina, quibus nimirum ingens spei copia & diuersitas notaretur. Et quia Spes in herba potius est quam in vlla re solidiore, herba magis quã frutices vel arbores idoneæ

Iridem petrosi & exsuccis locis prorenit.

Iris cur potius quam alia liliorum genera spei significatiuem habeat.

idoneæ visæ sunt ad huius significationis vsu. Iam nullu nobile & insigne herbæ genus inuenias in quo tanta sit diuersitas formarum quanta in lilijs; & iis præsertim quæ cælestia siue Irides vocantur. Vt enim Suis flores mittamus qui liliorum sibi nomè apud plerosq. omnes vsurparunt, videamus quàm varijs discriminibus Irides distinguantur, quas solas vnã cum Narcissis Hispani Liliorum nomine dignantur. Alia itaq. bulbosa, alia non bulbosa. Bulbosa rursus varia, alia florem profert coloris cærulei saturati, odoris nullius; quæ, quod ex hortis Anglicis, quibus tamen peregrina fuit, primu in Belgium sit allata, Anglica à nostratibus appellatur; alia florem habet luteum, & odoris nonnihil, sed perparum, è Lusitania ad nos transuicta, & inde sortita nomen; alia species odoris suauitate eximia est, colore cæruleo albescente, quã Vallis Dolitana ad nos misit; ad quam in siluula quadam dextris Visurgis ripis incumbenti non semel à me visæ est, quamquã non illic tantum, sed plurimis alijs locis eandè cõspexi. Est aliud genus quod Hispani *Nocellus* vocant, propter radicis rotunditatem. Id ego rursus in duas formas diuisum animaduerti, maiusculu & minusculum; huic dodrantalis altitudo, illi sesquidodrantalis; minori tamen flos elegantior, & pro magnitudinis portione maior. Vtrumque genus Guadaloupe frequens vidi, nec rarum in agris Placentinis. Videtur & illa Iridis forma quam Matthiolus *Hermodactylum* nuncupauit. Restat alia species vel primo honore digna, tum propter elegantiam & magnitudinè floris, tum propter odoris suauitatè. Cùm Paci Iuliæ cum duabus sororibus Leonora Franciæ & Maria Hungariæ Reginis augustæ memoriæ heris meis ad aliquot hebdomadas agerè, sæpe in suburbanos agros excurrerem, partim animi ambulationisq. causa, partim explorandi studio, eequid illic rarioris plantarum generis inueniretur. Quid ni enim in amoenissima planicie & cælo hiberno mitissimo id facerem, qui summis laboribus Alpeis frequenter ad summa vsq. glacialium rupium cacumina pertraxerem, vt Apenninum interim & Pyrenæos & Tornaucios & Guadalupios saltus omittam, qui nõ citra copiosum sudorem me crebro fatigarunt, & rursus anhelantè suauis varij herbarum generis spectaculo refecerunt? Est Pax Iulia opidum egregium, amplum, & latorum frequentia virorum perquam elegans, ad nouem leucas infra Augustam Emeritam in sinistra Anæ fluminis ripa, cùm hæc sit in dextra, collocatũ. Ex eo Lusitaniam versus pons lapideus extructus est elegantissimus, fornicibus, si rectè memini, pluribus quàm triginta perquam late patetibus & excelsis, in cuius exordio ara est quadrata, perampla, & sedilibus è cæso lapide cinctã, in qua palmæ ante vrbs portas plantatæ indicare videntur; hunc ceteris pontibus omnibus operis magnificentia esse præstantiorè. Hunc transgressus ad dextram in dextra fluminis ripa collem saxosum modicè ascendente videbis, in cuius Australi cliuo magna copia Iridis modò indicatæ luxuriat: quod cùm Clusium Hispaniam cum vno Fuccaroru petituru monuissim, isq. ita rem habere deprehendisset, monitu suo apud Brantiu effecit, vt eius bulbos in hortu suum transferri curarit; Brantium, inquam, illum qui Machliniã cum ob ceteras generosissimas magni atq. liberalis animi dotes omnibus est in admiratione & honore, tum ob singulare plantarum studiũ, quas incredibili sumptu ex omnibus orbis plagis adferri sibi curat, alterum sese demonstrat Chironem, aut potius vnicum regibus exemplar, vt Europam ceterarum totius orbis partium plantis exornare contendat. Qui citra labores & graues impensas quidquid vsquã vel in montibus vel in vallibus est herbarum in exiguo theatro cernere volet, & examinare, & examinatum alijs vel presentibus vel posteris depingere, is Brantij hortum frequentet, qui breuissimo cõpendio suppeditabit quod non ceteris modò rhizotomorum antesignanis admirabile videatur; sed quod omnes omnium de plantis scriptas historias infinitis & generibus & generum formis excedat ac vincat. Est itaque Lirion hoc quod primu ad Pacem Iuliam equidem cõspexi, insigni bulbo præditum, folia vtrinq. ordine è regione sibi posita, in acumen è lato, in ensis formam tendentia profert, sed non ferè dodrantè illo in loco excedentia; nec plura ferè quàm terna vtrinq. videntur inferioribus iam marcore collapsis. Inter hæc media vagina prodit in geminũ folium, & illa mox hiatura, è quibus flos in breuissimo scapo emicat, Iridis colore & figura & eximia odoris suauitate. Tota herbæ altitudo pumila est, & sesquidodrantem illo in colle vix vnumquam attingens. Duo habet genera; alterum suauiter purpureum, alterum candidum florem promit; quorum vterque liliij propemodum æquat magnitudinè, & folia herbæ liliij lunonij folijs nõ sunt angustiora.

Iridis varia species.

Pax Iulii opidii Hispaniæ describitur.

Iridis non bulbosa genera.

Et hæc quidē Iridis bulbosa genera nobis hæcenus cognita, & hæc primū classes à Ioāne Bisoto altero Botanicorum principe in hortis suis & horticorum comētariis digesta. Idem nobis præiuit in Iride non bulbosa in formas suas diuidenda. In hoc genere alia magna, alia mediā, alia minima. Magnam vocamus eam quæ plebeis nostris hortis communis est, folia tria pendentia variis coloribus habens depicta, quorū pars supina cæruleo est, in medio suo dorso cilio. flauo bene denso insignis, pars inferior virefcit: quorum colorū discrimine Iridem cælestē refert, & inde Vranij liliij nomē sibi sumpsit, quod aliis quoq. formis cōmunicauit. Meritō itaq. hæc magna vocatur, utpote in qua similitudinē, à qua nomen acceptū princeps causa est, atq. idcirco dum Iridem dicimus, hanc potissimū intelligimus, & ab hac ratio pender cur Spei symbolū liliū factū sit. Quamobrem dum Elpidis nomen pro herba vsurpatur, hæc intelligenda est; & quia patientia spei proles per nomen Lelij siue Liliij denotatur, rationi consentaneū esset, ut dū liliū simpliciter dicimus, hanc Iridis speciem intelligeremus: quod cum scirent qui primū Francorum insignia pinxerunt, hanc liliij propriē dicti formam imitati sunt, non alterius quod ob solam similitudinē quandam exilem in nomenclaturā venit communionē. Est & altera magna, purpureo colore magis rubēs, odore sambuci flores æmulata. Succedit Lusitanica nobis dicta à comigratione, quæ bifera est, & colorem habet ex cæruleo & rubro mistum, odorem suauem vehementer spirans. Additur deinde Illyrica quædam à Pantio in Belgium missa, colorem præferens cæruleū. Annumeratur & magnis quæ ad aquas crescit, luteum florem ostentans, cui radix rubens & insigniter adstringens, tantū abest, ut vel acorus sit, vel acoro substitui possit. Mediæ magnitudinis Iris duplex annotatur, altera foliis latioribus, altera foliis angustioribus. Minimā alia cærulea, alia lutea, alia alba, alia lineas violaceo inscriptas, alia non inscriptas habens. Iam & à Pantio ex Illyride transmissa duplex, & inde apud nos nomen sortita. Minima autē omnium foliis est oblongis angustissimis, flore cæruleo citra ciliū flauū. Hæc omnia genera tam bulbosarum quàm non bulbosarum Ioannes Bisotus in horto suo Bruxellano, & Brantius Machliniæ excolit; vnus folius hæcenus flore destituti, quam nos ad pontē Pacis Iuliz ipsa bruma florentē vidimus, qua apud nos omnia gelu constricta & niuibz obruta delitescunt. Non procul ab eodem loco, principio Ianuarij maximus ille Narcissus, vehementi odore cerebrū feriens, magna florū candidissimorū silua eminus è ponte intuentibus suauiter ardebat: quibus è floribus coniecturam facias, quàm clementes hiemes illa Hispaniæ ora sentiat. Iam ergo constat, non alias modò ob causas Iridem spei signū meritò haberi, sed ob eam quòd hic flos magna formarū varietate diffusus spem videatur ostēdere copiosam. Quamobrem conuenientissimū rationi, ut hoc symbolū eius arma insigniret, cui spes diuinitus confirmata fuisset, fore aliquando, ut eius posteritas insigni præ ceteris felicitate fruere. Iapetus ergo qua ratione Francus fuit nuncupatus, eadē ratione spei signū sibi sumpsit, & illud quidē in vno scuto triplex pinxit, tum quo triplex spes, quæ duorū quoq. fratrū portiones pollicebatur, indicaretur; tum quo solida spei perfectio ternario, quem modò explicauit, intelligeretur cōtineri. Quamuis itaq. hæc per se fatis manifesta sunt, quia tamē nihil equè præcipuū veritas habet, quàm quòd per omnia sibi ad amissim consentiat, nōlo hinc omittere pulcherrimā quædam vocis Europæ & triū liliorū concordiam. Neq. enim hæc cum Franci magis quàm cum Europæ nomenclatura quadrare cernentur, si rectè quidem hæc de prima Ianigenarū siue Cimmericorum lingua examinatur. Habet Iris spei signū, & eius quidē firmæ & Dei iureiurando nixæ. Habet & Europæ vocabulū spei excellentiam cōpositione sua cōprehensam. Quis ergo non admiretur hanc nominis & symboli conuenientiā, si diligenter expēdat quid Iapeto fuerit promissum, & quid nomine eo, quo portio eius denotatur, sit expressum? Aliàs crebrò monui, non vnam Cimbricarū vocū rationē frequenter inueniri; sed eas sic non rarò cōponi, ut ex eisdem litteris aliud & aliud, ad rei significatæ proprietates spectans, intelligatur. In harum numero est *Europ*, à qua voce Græci & Latini Europæ nomen acceperunt. Primū enim sic pronuntiarī potest, ut magna & excellens hominum turba significetur, quam Deus per Nochū Iapeto videtur polliceri. Quam verò Iani posteritas præstantissimorum hominū numero semper abundarit & hæcenus abundet, neminem, qui historiæ modò cōmunis & ad omnes diulgatæ nō sit imperitus, latere potest. At quoniam in Becceselanis hac de re scripsisse meminī, hoc loco diutius in eadem non mora-

Francorū lilia in quo Iridis genere sunt.

Europa & triū liliorū concordia.

Europa notatio.

morabor, sed ad eam transibo notationē quæ ad propositam nobis spei tesseram propius spectat. Ea ergo seruata pronuntiatione qua *Europ* spem designat, idem erit *Europ* quod excellens spes omnium eorum quæ per *E* denotantur. Quam autem varia *E* designet, Hercules, Cimbricæ vocis variæ significatio-nes. mathena nostra tradit, quæ omnia tamen eadem ratione vnionis comprehenduntur. Primū enim & ante omnia *E* vnum significat, ac deinde ea quæ primū ab vno manare intelliguntur. Hinc igitur *E* pro iureiurando ponitur, quod sic cum vno est cōiunctū, ut nullo modo queat diuelli. Omne enim iusiurandum Vni innititur, aded ut ipsum vnum per seipsum iuret, atque nisi vni iuramenta omnia innitantur, iuramenta dici nec debent nec possunt; eo quòd ad vnionem duorum vel plurium nequeant pertinere. Eo enim iuramus, ut alterum eiusdem nobiscum reddamus sententiæ, eamq. doceamus cum ipso Vno, à quo Verum numquam separatur, conuenire. Hanc ergo notationem sequentes, *Europ* sic interpretabimur, ut excellens iusiurandi spes ac fiducia dicatur, quæ propriè illius est, cui excellens promissio iureiurando est sancita. Quicquid autem Deus pollicetur, id ab ipso Vno proficiscitur, & ipsi Vni indiuidua societate semper vnitum est; atque idcirco vero iureiurando, quod per vnū fit, confirmatur. Inter cetera igitur Dei promissa illud primum meritò locū sibi vindicat, quo recepit fore, ut caput serpētis à femine mulieris conculcaretur, qua via & ratione legitimo connubio hominum communitas cum sponso suo, quem reliquerat, rursus coniungeretur. Huius autem promissionis spes & fiducia ut ad omnes æquè homines atque ad Ianigenas spectat, ita quodam modo ad Europæos magis quàm ad ceteros spectat, propterea quòd Deus prius voluerit populū suum electum & à Semo genus ducentem Ianigenis subiici quàm magnum illud promissum expleretur. Adde quòd sceptro à Semigenis electis ablato, & Chami filiis Ianigenarum imperio subiectis, mox religio in Europam sedē suam esset translatura: aded ut spes hæc omnium gentium communis, præcipuo tamen iure quodam ad eos pertineret, qui imperio eorū ad quos promissio spectaret, eo ipso tempore quo expleretur, essent potituri: Gaudeat ergo hoc suo nomine Europa, quo spes hæc tam eximia denotatur, & annitatur omnibus viribus, ut honores sibi à Deo contributos perpetua possessione tueatur, nec committat, ut primaria Christianæ religionis sedes aliò transferatur. Cum his insigniter conuenit oraculum illud à Virgilio de Ara Maxima ab Hercule Romæ constituta commemoratum:

*Hanc aram Iapeto statuit, qua Maxima semper
Dicitur nobis, & erit qua Maxima semper.*

Herculis nomine Nochum frequenter accipiendum esse tum alibi, tum in Indocyrhici tradidi. Quomodo verò & quando Nochus aram Maximā Romæ erexit? Tum nempe, cum Iapeto hanc religionis sedem latè inde sese per totū orbem sparsuræ promissit. Et quia diuino instinctu monebatur, illic olim hanc promissionem completum iri, ipsemet vltimum sibi domicilium Latium delegit, hinc Iani filij sui præsentia, hinc promissæ fiducia extremam suam senectam solaturus; cuius rei memoriam apud idoneos testes inuenies, si illud quidem antè cognoscas, Nochum à Cimmericis Saturnum propter senectutem excellentiam vocari solere. Si quisquam enim vnquam variis honorum titulis, certè Nochus vel maxime fuit decorandus. Quamobrem vel ob hanc promissionem, factam illam quidem toti generi mortalium, sed tamen ad Ianigenas peculiari quodam modo pertinentē, vel ob alteram illam quam patris consecratio verbis à Spiritu sancto præeunte conceptis exposita continebat, Iapeti portio Europa meritò nuncupatur, id est, præstans quædam iusiurandi spes, siue excellentissima fiducia concepta de promissione à Deo, cuius verba iusiurandi vim habent, Nocho inspirata.

Quòd si Europam interpretemur iuxta significationem ipsius *E*; qua legitimum connubium denotat, excellens connubij spes erit, quæ non est distincta à primæ promissionis fiducia. Quoniam verò per connubium Deo vnimur, vnionis etiam spem Europa denotabit. Verū ante omnia hæc vocula *E* ipsum Vnū notat, è quo reliquæ significationes analogica quadam consecutione dependent, atque hinc efficitur, ut Europæ nomine excellens spes ad Vnum tendens intelligatur, citra quam nemo mortalium ad solidum gaudium potest peruenire. Hoc est nimirum illud Vnum quod ipsa Veritas dixit esse necessarium, sententia breui illa quidem verborum contextu comprehēsa, attamen omnes totius vitæ rationes hac exigua colligens summā. Quamobrem inter cetera Ger-

Ara maxima Romæ à Nocho constituta.

Nochus sibi Latium sedem sumpsit.

Nochus Saturnus dictus fuit.

Europa Iapeti portio.

manj

mani Europæ hæredes perpetuò portionis suæ nomenclatura monentur, vt præ ceteris omnibus ingenti fiducia & firmissima spe ad ipsum Vnum ferantur, sciantque, non tam sperandam esse terræ possessionem ampliore, quam ipsam ipsius Vnius fructum sempiternum. Hic igitur summus rerum sperandarum apex est, hæc extrema omnis fiduciæ humanæ meta, ad quam priora illa tendunt, promissum nimirum iureiurando diuino firmatum, & verum connubium inde consecutum; quorum vtrumque eadem vocula Cimmeriis denotatur. Vide quò nos Europæ nomen vocet, vide non aliud eo comoneri quàm illud ipsum quod Deus Marthæ respondit, vt nimirum non multis occupemur, verum ad vnum illud, quod solum necessarium est, magna spe feramur. Quando itaq; hæc spes tota cælestis est, & ad cælum rectà contendit, eo conuenientissimè flore denotabitur, qui & ipse cælestes colores inuitatur, & inde nomen fortitus est. Nunc itaque clarè cernimus qua de causa Iapetus & Franci nomen, & liliorum cælestiū insignia accepit, eadem destinata ei portionē Europæ nomenclatura indigetam fuisse. Miror si quis tam sensu omni careat, vt pulcherrimam hanc rerū & symbolorum consensionē non admiretur, & non magis admiretur sic linguā nostram cum sacris Mosis libris quadrare, vt inde videri possit vocum suarum rationes mutuari. Quis alius verè dici queat Francus quàm is quem Deus dilatat, & læta posteritatis luxurie propagat? Cuius potius Europa sit possessio quàm eius qui præstantissima vnionis atque adeò ipsius vnus spe sese erigere & sustinere iussus est? Cui lilia cælestia cælestis spei signa conuenient, si non ei qui summa sperat bonorum? Omnis autem hæc spes, quam Deus præcipuam esse voluit Ianigenarum, promissione tabernaculorum Semi nititur. Quæ autem fuerint tabernacula Semi quæ Iapetus erat habiturus, D. Paulus Romanis exponit, dum dicit, Israëlitas adoptione Dei filios fuisse ad gloriam destinatos, testamento factò hæredes legem & promissā & ipsum tandem Christum in carne accepisse. Hæc omnia in Semi erant tabernaculis, ad quæ, reiectis Iudæis propter incredulitatem, Ianigenæ sunt admissi. Quid ni ergo Iapeti portionem ab excellenti spe nuncupatam esse dicamus, & nuncupatam quidem Europam ab eo cui Dei spiritus futuram hanc dictabat felicitatem? His rebus cursum magis quàm pro mystica arcanorum latitudine in ipsis comprehensa explicatis, atque eò deductis, vt lilia Iapeti & communia posterorum omnium insignia videantur; reliquum est vt aperiam quid causæ fuerit, cur non omnes æquè Ianigenæ atque vna Cimmeriorū pars ea in scutis suis pingēda curarit. Non opus est longo hic orationis ductu, cum eadē quaestio de Francorum quoque nomine in vna gente dumtaxat usurpata queat moueri. Variæ nomenclaturis, quibus nationes & populi distinguuntur, olim causæ fuerunt, quarum eæ præstantissimæ mihi semper visæ sunt, quæ res nobis commemoratu dignissimas ex vltima vsq; humani generis antiquitate repræsentarent. Quauis igitur omnes Iapeti posterii ab vno Iapeto descenderēt, non omnes tamē ab Iapeto nomē sibi ducere debuerūt, si vellet quidem vno nominū discrimine distingui, pro eo ac oportebat, & nominū ratio, quæ discernēdi causā gentibus ceterisq; rebus induitur, postulabat. Alij igitur ab Iapeto, alij à propinrioribus parentibus, vt Cimmerij & Ascanij & infiniti alij nomina duxerūt; & rursus qui ab Iapeto, in vno Iapeto varias diuersorum nominū causas videntes, non paruum sibi inter se fecerunt distinctionē. Alij enim ab Iapeti gaudio, vt Iapyges primi Italiæ incolæ; alij ab eius perpetuo discursu, Ianigenæ; alij ab eius sapientia, Sacæ; alij à sacrificiis ab Iapeto ad suam & suorum custodiam frequentatis, Thuscij; & iidem ab eximia in eo veritatis contemplatione, Hetruscij, quæ nomina ob indiuiduam rerum societatem eidem genti contributa. Alij Gallorum sibi nomē sumpserunt ex eo quòd Iapetus cum ceteris semper omnibus, tū Deo maxime ac patri studuerit placere. Et ne prolixi simus, cum alij ab alijs dotibus in eodem parère illustribus nomina duxerint, Franci à læta palmitum propagatione Iapeto promissā, vt antè docuimus, sunt nuncupati. Quod cum ita sit, æquum fuit, vt ea sibi sumerent insignia quæ eidem nomini significandi potestate responderēt: non illa quidem quasi sibi iure quopiam præcipua, sed quòd ipsi sicut nomine, ita insignibus omnes commonefacerēt, eam omnibus fortiter spem concipiendam esse quæ diuino iureiurando fundata nos omnes in domū Semi, id est in regnum Semi posteris singulari prærogatiua diuinitus promissum atq; cōcessum, deduceret: ac cæli & ipsius Vnius faceret hæredes, quòd tota cōsecratio Iapeto facta referatur necesse est. Nam illud quod adiectū est, *Chanaan erit seruus eius*, vt à vulgo cognitam sub imperio alterius seruitutem

Liliorum insignia cur Franci potius quàm reliqui Ianigenæ sumpserint.

Iapeti posterorum varia nomenclatura.

uitutem relatū veritatem suam tueretur, ita si aliū examines, miros Ianigenis thesauros pollicetur, quos ex impiorum manibus raptos in sanctos vsus sint conuersuri. Sed de hoc alibi opportunius. Posthac itaq; non agrè feramus, lilia ab vna gente vsurpari, cum non sic vsurpētur quòd propria eorum intelligantur, sed quòd proprium hoc ipsis à maioribus officium datum fuerit, vt quemadmodū nomine, ita insignibus omnes eius spei memores redderent, qua Iapetus à Deo erectus est ad illius regni possessionē expectandā quod Semi posteris fuerat prius additum. Hæc autem spes tanto fuit excellentior quàm spes Semi, quanto ipsa cum Deo Vno sempiterna vnioni ad aliquot dumtaxat sæcula duraturæ, ac deinde scædo diuortio dissoluēdæ, qualis fuit Iudaicæ gentis, antecellit. Qua de causā hæc regni æterni possessio per Christū ad Iapeti posteros transferenda optima cōpositionis ratione *E-Dy-hop*, & contractis duabus primis vocalibus in diphthongum, additaque terminatione Latinorum, Europa nuncupatur. quæ vox terræ portioni, Iano in tripartita illa totius orbis diuisione à patre tributæ, conuenit illa quidem, at non tam sui quàm eius hæreditatis consideratione, quæ de sempiterno Dei coniugio sperabatur. Quamuis enim Europæ nomen tertiæ terræ portioni Romani imperij ratione rectè tributatur, infinito tamen rectius ob illius regni spem quod in Dei cōnubio & vnione consistens à Iudaica gente ad Europæos singulari quadam principatus prærogatiua translatum est, & hæcenus à mille quingentis & eo amplius annis possidetur. Gaudeant itaque Franci tum nomine suo, tum insignibus nominis vim & notionē eximia tessera exprimentibus: sed sic gaudeant, vt non obliuiscantur, spem hanc communem esse omnium Ianigenarū, nec magis ad sese quàm ceteros pertinere, tametsi ex eorum ordinatione qui nomen & insignia dederunt ipsorum partes sint, vt ceteris hominibus omnibus certissimam regni cælestis propagandi spem præferant, & perpetuo & nominis & liliorum monumento promissionis Iapeto factæ memoriā refricent atq; conseruent. Quòd si hæc bene ac diligenter, pro eo ac deberent, Franci expenderent & ruminarent, non possent non permoueri atq; vehementer incitari, vt ceteris Christianis ad religionem latius propagandam se præberent antesignanos, quales se esse debere & nomine & insignibus profitentur. Vt bene Christianissimi cognomen cum Franci nomine & liliorum insignibus conuenit, ac diuino quodam instinctu inditum videtur, ita & eos qui hæc symbola & nomina à maioribus acceperunt pudere deberet, nos non modò Asiæ & Africæ possessione depullos esse, sed optimam etiam Europæ partem amisisse. Sed quia huc me rerum series deduxit, vbi quicquid veri dici potest conuictij loco haberetur, fatius est calumniam cohibere quàm mordaci veritatis aceto tenellas purpuratorum aures radendo odium accerere, & eos irritare crabrones qui voces sibi molestas frequenter per incisum iugulum cogunt redire. Pudeat, pudeat nos Francorum nominis, cum illis includimur angustis, vt non modò palmites nostros in aliorum fines extendere non possimus, sed nostris etiam terminis excludamur; videamusq; Turcam in ipsa Europa imperij sui sedem collocasse, vel Francorū nomen & amplæ spei signa deponantur, vel qui ea vsurpant tales se in Christiana religione propaganda præbeant, quales de titulis suis volunt videri. Verum & hæc & his affinia Satyras magis quàm antiquitatum commentarios deebunt; quæ si Iuuenalis quisquam vel eminus per transennam videat, mox exclamet: *Vltra Sauromatas fugere hinc lubet & Garamantes*. Nos potius fausto omine Francica nostra claudamus, & quæ bonis auspiciis cœpta sunt, ea feliciore exitu coronemus. Dedi modò aliquot numismata, quibus ostendi & lilio spem denotari, & lilij formam non cum Iunonio flore, sed cum Iride cōuenire: nunc addam corollarij loco nummum longè elegantissimum qui non clarissimam tantum cælestis lilij effigiem excusam, sed insignem etiam continet exhortationem, vt magna fiducia Orientem inuadamus, si modò quæ alij ad hunc finem propofita sunt reip. Christianæ applicemus.

FINIS.

Hæc corollarium desideratur.

*Ioh. Goropij, pia memoria, Hispanica, Francica, Gallica,
Vertumnus, Hermathena, & Hieroglyphica, eiusdem sunt,
eruditionis cum iis operibus quae viuis edidit. Nec quicquam in
his libris à me, aut ab aliis est animaduersum quod fidem aut
morum integritatem ledat. 21. Sextilis, 74.*

Ioh. Molanus, Apostolicus
& Regius censor.